

POLITIEK & CULTUUR

CULTUUR-POLITIEKE
NOTITIES / NEDERLANDSE
SCHEEPSBOUW / VERWER-
PELIJKE HUURVERHOOGING
NEOKOLONIAAL LOMÉ /
TGEVERSCONCENTRATIE

36ste jaargang 1/1976

Cultuur-politieke notities bij de begroting van CRM	Joop Wolff	1
Behoud Nederlandse scheepsbouw: nationaal belang	W. Schoutendorp	13
De verwerpelijke huurverhoging	W. van het Schip	22
Een neo-koloniaal Eur-Afrikablok (Lomé) en 'Noord-Zuid'	Joop Morriën	32
Uitgeversconcentratie en informatievrijheid	D. de Boef/A. C. Schuijtvlot	40
Partijdocumenten:		
Partijbestuur CPN was bijeen		46
Manifest van het dagelijks bestuur van de CPN		

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 11,50 per jaar,
losse nummers f 2,25
Studentenabonnement f 7,75 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Cultuur-politieke notities bij de begroting van CRM

De begroting van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM), die een reeks van de meest uiteenlopende zaken onder meer van bijstand, bejaardenzorg, verzetspensioenen tot aan kunst omvat, is dit jaar wel in het bijzonder met gemengde gevoelens ontvangen.

Er is altijd al sprake geweest van een moeilijke, schier ondoordringbare begroting en de kritiek was nooit mals.

Maar dit jaar, nu de klok van de bezuiniging zo hard slaat, is het onbehagen, de verontwaardiging, het protest wel bijzonder groot in de breedste kringen van onze bevolking.

Bij zo een veelheid aan begrotingsposten als bij CRM is er uiteraard ook een baaierd van vraagstukken, waarop zou kunnen worden ingegaan. We willen ons in dit artikel echter beperken tot enkele cultuur-politieke aangelegenheden, die we dit jaar bij de behandeling in de Kamer naar voren hebben gebracht.

Dat betreft dan allereerst de kunsten, uitgaande van de onwrikbare zekerheid, dat er voor sommige regeerders geen grotere kunst bestaat dan kunst met een grote K, de K van Klerkendom.

Het gaat hier vooral om de methoden, de invloed van het CRM-

apparaat in het algemeen. Er is daarbij niet zozeer sprake van 'een vierde macht', als wel van een verlengstuk van heersende opvattingen en invloeden van een kapitalistisch-monopolistische maatschappij.

Hier zien we 'de autoriteit', die ons tegemoet treedt — niet met zang- en snaarspel — maar met subsidietabellen, schema's en nota's, niet geboren in brain-storming, maar in keurige, lange vergaderingen, in een lange stevige zit, muur- en muurvast.

Het leidt tot het volgende beeld: In den beginne was er de subsidie en daarna was er het woord, het schone woord en de schone klank. Natuurlijk, subsidies zijn nodig. Kunsten kunnen niet functioneren zonder overheidsgeld, maar helaas is het zo, dat het hele systeem van subsidiëring niet meer klopt met de veranderde werkelijkheid.

Roerige zestiger jaren

De roerige zestiger jaren hebben veel teweeggebracht.

Zij hebben gezorgd voor veel verscheidener aanbod op het gebied van toneel. We denken daarbij aan het Werktheater, Sater, the Family, Proloog, GLTwee.

Zij hebben de muziek in een veel breder geluidsgamma en langs meerdere wegen tot ons gebracht. Indertijd waren er zaken als 'Reconstructie' in het Holland Festival, het functioneren van het Blazersensemble, het baanbrekende werk van Willem Breuker, allerlei kleinere projecten, waar meer geest dan geld achter zat.

Die zestiger jaren hebben de schijnwerper gericht op de beeldende kunst, geboycot door een verziekte kapitalistische kunstmarkt en door een overheid, die zó grondig selecteert, dat zij uiteindelijk alleen over schijnt te willen blijven, met het liefst enkele hofschilders ter verfraaiing.

Deze kunst is ook naar buiten gebracht via artotheken, in Den Haag zelfs zonder subsidie, al heeft men recht op een ruimhartige toepassing van alle mogelijkheden, waarover de staat beschikt.

Een proces van verandering nodig

Men kan dus niet praten over een mislukking van de kunstenaars-revolte (voor sommigen een geliefd thema) een revolte die samen-ging met het indammen van de koude oorlog, met de beweging voor vrede, de acties van de arbeidersklasse en van de studenten.

Het speelde zich eigenlijk af in de periode van de regeringen De Jong en Biesheuvel. De beweging stelde vragen en beantwoordde

ze zelf, zeer praktisch, vaak tot in details en met de sloffenparade van het Rijkswijkse CRM — als het nu eenmaal onvergankelijke gegeven — er achteraan.

Het proces is niet ten einde.

Het huidige subsidiestelsel, de vorm en de lijn van overheidsbemoedigen past niet op de nieuwe werkelijkheid, op de veelheid van vormen, iedere vorm vaak met zijn eigen specifieke inhoud.

Een proces van verandering zal nodig zijn, waarbij een aantal factoren moeten gelden: Allereerst de werkgelegenheid, in de tweede plaats de artistieke en in de derde plaats de bevrediging van kunstzinnige behoeften, die nu eenmaal uiteenlopen. Nivellering leidt tot onvrijheid en nihilisme. Zij mag geen uitgangspunt zijn.

Het is noodzakelijk dit vast te stellen, omdat de PvdA-deskundige Van Hasselt met zijn culturele nivelleringsopvattingen geen navolging verdient, ook al dringen zijn opvattingen hier en daar door in staatsstukken.

Als dat uitgangspunt zou worden, zou simpelman op de bok zitten. Er is overigens niet direct reden tot grote ongerustheid. Er is gelukkig te veel creatief vermogen in Nederland dan dat culturele nivellering geslikt zou worden.

Enkele hoofdpunten moeten in het oog gehouden worden.

De werkgelegenheid is van groot belang, ook en zeker bij kunstenaars. Wie in deze tijd wil hakken in bestaande voorzieningen kan rampen aanrichten. Het gebeurt immers bij een algemeen dalende economische conjunctuur, met alle consequenties van dien. Kunstbeoefenaars worden dan in hun levenspeil besnoeid. Zij komen ten laste van sociale uitkeringen, terwijl hele terreinen van werk, waaraan behoefte is onder de mensen, worden afgesneden.

Daarbij zou een en ander dan bovendien gebeuren vóórdat het thans geldende stelsel (ten opzichte van het specifiek nieuwe kunstenaarsaanbod, de kleinere ensembles en de produkties welke nu nog voor een groot gedeelte op eigen initiatief en verantwoordelijkheid van start gaan) vervangen is door een redelijke subsidiëring.

Zeker is het op zijn plaats daarbij nog wel met nadruk naar voren te brengen, dat werkgelegenheid en artistieke verschillende, duidelijk te onderkennen, grootheden zijn. Beide verdienen een eigen benadering op de lange termijn. Op korte termijn hangt echter de economische crisis er overheen.

Bij het Gewestelijk Orkest van Zuid-Holland komen de verschillende aspecten eigenlijk tegelijk aan het licht: de werkgelegenheid, de artistieke en educatieve behoeften en de samenhang met de mogelijkheid tot amateuristische kunstbeoefening.

Dat blijkt ook zeer duidelijk uit de cijfers, want 110 amateurkoren worden jaarlijks door zo een orkest begeleid. De amateuristische kunstbeoefening krijgt toch al veel te weinig aandacht, op een moment nota bene dat wij staan voor een herleving van juist die tak van kunstbeoefening.

De tijden gaan voort. De notekrakers, die de welluidende, meestal volstrekt melomane rust van het Amsterdamse Concertgebouw verstoorden, kraken tegenwoordig zachtere noten.

De tomaten, die uiteenspatten op de toneelpodia, zijn glimmend neergeplant in de broeikas van het Publiektheater. Het Publiektheater overigens, dat we in zijn totaliteit fris en vitaal kunnen noemen, maar waarvan we tegelijkertijd moeten vaststellen, dat het optreedt in een schouwburg in de hoofdstad, die voor een aantal kunstuitingen erg onbruikbaar is.

Amsterdam heeft muziektheater nodig

Er is in die schouwburg eigenlijk voor de bezoeker maar één zekerheid, namelijk dat hij, waar hij ook zit, slechts de ster vooraan, voor het voetlicht in de schijnwerper ziet. Op die manier kan de solist, de coloratuur snerpende grande dame of mijnheer altijd worden gezien en vanzelfsprekend altijd worden gehoord. Die moet het middelpunt zijn, net als 100 jaar geleden.

Het wachten is echter op het besluit van de regering om de bouw van het nieuwe muziektheater in Amsterdam mogelijk te maken en dan ook daar, waar het is gepland.

Het is mooi, dat minister Van Doorn zich in de Pijp heeft begeven. Het heeft iets exotisch natuurlijk, de intrede van deze minister, die zich oriënteert in wijkzaken, waarbij hij echter wel over zijn brilletje heen kijkt en denkt: Hoe moet ik met dat muziektheater? Het antwoord ligt voor de hand: hij moet zorgen, dat het er komt en gauw ook! In een stad, waarin als in geen andere stad het Belcanto leefde en nog leeft en de operette floreerde en weer een groot publiek kan hebben, hoort een goed en geëigend theater zonder meer thuis!

Nu zijn er lieden, zoals bijvoorbeeld Kamerleden van de KVP, die vinden, dat het allemaal wel te gróót is voor de hoofdstad en dat er meer zou moeten worden geïnvesteerd in kleinere accommodaties. Een pleidooi voor kleinschaligheid dus van hen, wier gedachten-gang, wier eigen ritus altijd meer heeft gehaakt naar het monumentale, getemperd weliswaar door het Calvinisme, getemperd door de Reformatie ongetwijfeld, en wier huidige pleidooi nu toch wel door vreemde overwegingen is ingegeven en uiterst

verdacht voorkomt. Want in allerlei steden van ons land, of het nu in het Zuiden is, in het Oosten of in het Noorden, kan men zeer riant schouwburgen en theaters vinden. In de hoofdstad zit men echter met een gebrekkige accommodatie, terwijl er juist talloze vormen van artistieke expressie bestaan, die van een moderne, bij de tijdse, accommodatie gebruik kunnen maken.

Het debat over de opera (nu het muziektheater) is trouwens niet zo nieuw. In 1947 en 1948 werd er in de Amsterdamse Raad al gedebatteerd, vooral ook over de plaats, waar het theater zou moeten komen, en deze lijdensweg mag niet herhaald! De gemeentelijke autonomie en het beslissingsrecht van de gemeenteraad dienen te worden gerespecteerd en te worden gehonoreerd.

Men moet zulke problemen niet gaan herleiden tot discussies over kleinschalig en grootschalig.

Het is zeker op zijn plaats er op te wijzen, dat Amsterdam nog altijd een cultureel centrum is: men kan dat niet wegwissen. Zelfs *de Volkskrant* — toch geen onbetekenend blad voor minister Van Doorn en KVP-Kamerleden zou men zo zeggen — is tot de conclusie gekomen, dat in Amsterdam een aantal balletvoorstellingen niet kunnen worden gehouden, omdat het ballet dan half in de zaal moet werken. Het ballet moet dan uitwijken naar het Congresgebouw in Den Haag of naar Odeon in Rotterdam.

Dat is natuurlijk een ongezonde situatie.

De ontwikkeling op het gebied van het ballet is na de oorlog groots geweest. Wij hebben goede dansers en wij hebben goede choreografen, zoals Rudi van Dantzig en Hans van Manen. Deze kunstenaars hebben de ruimte nodig, evenals de mensen van de opera's. Vele opera's kunnen niet worden uitgevoerd, waaronder de 'Boris Goedanow' van Moussorgsky, 'Die Meistersinger von Nürnberg' van Wagner, maar zelfs als men naar 'Rigoletto' gaat kijken, dan is het nog wel om aan te zien in de Amsterdamse Stadsschouwburg, maar niet om aan te horen.

De orkestbak is te klein, het is alsof men bij een ouderwetse grammofoon met zo'n grote hoorn zit. Dat is niet bevorderlijk voor het ervaren van de kunst.

Er zijn, en natuurlijk geldt dat niet alleen voor Amsterdam maar voor het gehele culturele leven in ons land, verantwoorde accommodaties nodig.

Kunst en massa

Er ligt een zeer woelige artistieke periode achter ons. Wij hebben toch een tijd gehad, waarin alles nieuw, nieuwer en allernieuwst

moest zijn. Er is op het ogenblik sprake van consolidatie en van een teruggrijpen op wat anderen aan waardevoels achter lieten. Dat is geen toevallige trend, maar een bijna cyclisch gebeuren.

Onder vele Nederlandse kunstenaars is er inderdaad het dilemma: voor het volk of niet voor het volk, stelt men zijn kunst in dienst van de massa of niet?

Als het gaat om een politieke stellingname, is dat gemakkelijker dan wanneer het betreft een artistieke expressie. Als het om het begrip massa gaat, moet men zich hoeden voor simplificaties en voor aanbidding van aantallen. In de gedachte, dat men per sé volle zalen moet hebben omdat men dan de massa heeft, vindt men het begrip massa begrepen en uitgelegd in de zin van de DS'70-er Drees jr. die indertijd met zijn profijtbeginsel kwam.

Anderen zeggen: de banken moeten altijd volzitten met kansarmen. Dit gezegde is daar in feite een wat verwarring wekkende variant op. Het begrip 'massa' is noch een getalsmatig, noch een mystiek gegeven. Het begrip is daarvoor veel te wisselend en te veelzijdig in zijn gerichtheid.

Men kan zeggen: in revolutionaire tijden zal in de Nederlandse verhoudingen een miljoen een massa zijn. In tijden van relatieve rust vormen duizenden of zelfs honderden een massa. Zeker op het gebied van de kunst kunnen enkele honderden mensen, die voorstellingen bezoeken, een massa zijn en de massa vertegenwoordigen.

Het dilemma, abstract gesteld, los van de tijd en van het onderwerp, of alleen in de vorm van het aantal verkochte toegangskaartjes, is een verkeerd en daardoor onoplosbaar dilemma. Het ligt meer voor de hand, dat moet worden afgerekend met de filosofie van het profijtbeginsel, de kansarmenfilosofie en de fraseologie, waarmede CRM op deze Dreesgedachte inspeelt. Dat geldt in het bijzonder voor de muziek, doch ook voor het toneel, waar de laatste tijd veel is gebeurd.

Het werktheater doet veel goede dingen. Lodewijk de Boer zwierf van zijn 'Zeven manieren om een rivier over te steken' naar de 'Family', dat Nederland tot over de grenzen, naar Duitsland en Amerika bracht.

Voorts hebben wij dan nog het vormingstoneel van Proloog tot GLTwee.

Wat de kwaliteitsnorm betreft mag men toch van de veronderstelling uitgaan, dat men zichzelf bij GLTwee verplicht tot een zo hoog mogelijke kwaliteit. Men gaat immers uit van het begrip vormingstoneel, waaraan inderdaad behoefte is. En Proloog en GLTwee moeten ons inziens verschoond blijven van enigerlei dirigistische dwang tot samenvoeging en verlies van de eigen

identiteit. De subsidie mag geen dwangbuis zijn.

Invoering van een soort ballingschap voor GLTwee binnen een bepaalde regio, uitsluitend optreden in het Zuiden, kan onze goedkeuring niet krijgen. Waarom zo uitdrukkelijk aan die regio gebonden?

Daar is geen zinnig argument voor aan te voeren.

Geen gesol met BKR

De k van kunst is soms ook de k van koude kip.

Het is onthullend en na eeuwen nog onthutsend om te zien hoe de beeldende kunst in dit land kil en akelig worden behandeld, van regering op regering. Er is wat dat betreft niet of nauwelijks enigerlei onderscheid in regering te maken.

Deze tak van kunst, die werkelijk diepe wortels heeft in oerhollandse picturale tradities — niet afgesloten, maar open voor universele invloeden — is er bijzonder slecht aan toe, niet wat de creativiteit van de kunstenaar betreft, en niet wat het aantal beeldende kunstenaars betreft. Deze laten zich gelukkig niet reguleren via een ambtelijk mechanisme en een beter teken van vitaliteit kan men zich niet voorstellen.

De beeldende kunstenaars staan natuurlijk dicht bij de handarbeiders. Zij zijn misschien wel in de meest klassieke zin van het woord werkers van hoofd en hand, kunstenaars die werkelijk temidden van de bevolking leven.

Is dit nu misschien de werkelijke reden dat de beeldende kunstenaars in Nederland het vijfde rad van de wagen zijn en blijven? De arbeidersbeweging, de communistische beweging zeker, maar ook de socialistische beweging, hebben zich altijd nauw betrokken gevoeld bij de problemen van de beeldende kunstenaar.

Is het zo langzamerhand geen diepe schande, dat voor de achtste keer de Beeldende Kunstenaars Regeling (BKR) in de Kamer aan de orde moest worden gesteld en dat opnieuw moest worden gepleit voor de uitbouw van de BKR tot een volwaardige culturele regeling met behoud van alle sociale rechten voor alle beeldende kunstenaars?

De steeds onder alle regeringen doorwerkende autoriteit, wie dat dan ook moge zijn, gaat onvermoeid door met het bewerkstelligen van het tegendeel, dat wil zeggen met pogingen tot opsplitsing, — een deel van de kunstenaars in een culturele regeling en de rest in een louter sociale regeling, die dan in artistiek opzicht alleen maar stigmatiserend kan werken.

Minister Van Doorn heeft in een schriftelijk betoog de afbraak van

de BKR officieel afgekondigd. In 1974 zei hij nog voor een nieuwe regeling een uitgangspunt te hebben 'inhoudende een beleid gericht op een zo divers mogelijk functioneren van de beeldende kunstenaar, ongeveer zoals de heer Wolff aangeeft'.

Op 11 maart 1975 memoreerde de minister ons streven naar 'versterking van het sociale element, dat de BKR op dit moment betekent', ons daarbij ook nog verwijzend naar minister Boersma, en eveneens ons streven 'naar uitbreiding van het culturele instrumentarium van CRM'.

In principe meenden wij naar een eensluidend uitgangspunt te gaan, maar nu schrijft de heer Van Doorn in zijn laatste stuk: 'De geachte afgevaardigde heeft gepleit voor uitbouw van de BKR tot een culturele regeling met behoud van de sociale component. Ik ben van mening, dat een dergelijke beleidsombuiging geen recht doet aan de waarde van de beeldende kunst in onze samenleving'. Dat wil dus zeggen: de regering wil van de BKR af, denkt niet aan beleidsombuiging, gaat voort op de weg van mevrouw Klompé en is bezig de beeldende kunstenaars in feite op te delen!

Nu zal dat laatste niet gemakkelijk zijn! Het is bepaald de omroepwereld niet en daarvan zal de minister zich dan toch maar reken-schap moeten geven.

Als hij mededeelt, dat hij van de sociale verworvenheden van de BKR af wil, die overigens haar oorsprong vindt in een lokaal besluit; ver voor de oorlog genomen op initiatief van socialisten en communisten in de Amsterdamse gemeenteraad, dan is dat natuurlijk een politiek feit, dat in de wereld van de kunstenaars de aandacht zal en moet trekken.

De beeldende kunsten in het land van Rembrandt, Van Gogh en Mondriaan worden niet gedrapeerd met het dundoek van een vlag, maar met een jaegerborstrok, die naar motteballen ruikt.

De minister voert hier een volstrekt onaanvaardbaar beleid. Hij wil de kunstenaarsorganisaties dwingen mede te werken aan het z.g. 'praktijkonderzoek' inzake de BKR. Zeker, tot een gesprek is hij bereid, maar ook dat op *zijn* voorwaarden.

Het wordt echter tijd een toontje lager te zingen als het gaat om een oude en beproefde organisatie als de BBK en óók als de BBK '69 in het geding is.

het standpunt van de minister met betrekking tot de arthoteken slaat ook op niets. Dat is het departement dan ook wel bekend, al gaat men daar op wellustige wijze door met het rondstrooien van al jarenlang weerlegde beweringen. Eén bewering is, dat het BKR-werk in de arthoteken de vergrote mogelijkheden op de kunstmarkt aantast. Terwijl iedereen weet, dat die kunstmarkt potdicht zit!

De beeldende kunstenaars zijn — om dit woord dan toch maar eens te noemen — kansarmen; zij zijn bij uitstek kansarme kunstenaars.

Wie beweert, dat de kunstmarkt functioneert, moet dat maar eens gaan bewijzen! Men moet dan eens kijken naar de ongeveer 1500 kunstenaars in de BKR, die er niet zitten omdat zij slechte kunstenaars zijn, maar omdat de kunstmarkt slecht en verrot is. Er is nog nooit een serieuze poging gedaan om dat te doorbreken. Zolang dat niet gebeurt, kan er geen sprake van zijn, de sociale componenten bij welke regeling dan ook achterwege te laten. Laat de minister niet buiten de organisaties om gaan handelen.

Veilingen en speculanten

Het antwoord, dat aan de Kamer werd gegeven op de vraag hoeveel de totstandbrenging van een advies door de Raad van de Kunst tot uitvoering van een praktijkonderzoek beeldende kunst tot dit moment heeft gekost is niet zo maar flodderachtig; het is weigerachtig en het suggereert dat er heel wat potverteerd is in de afgelopen jaren.

Dat zal dan wel zo zijn en met die wetenschap moeten wij en de beeldende kunstenaars het dan maar doen.

Terwijl het aantal beeldende kunstenaars in de BKR-regeling is toegenomen van 1000 tot 1500, daalt de beeldende kunstbegroting met 11 procent, — de inflatiecorrectie afgetrokken dalen de toelagen kunststuderenden met 52 procent, lopen de eregelden, een eerloze uitvinding van regenten, met 5 procent terug, terwijl het aantal bejaarde kunstenaars op dit moment toch stijgt.

Er is geen post voor spoedaankopen kunstwerken, laat staan een ontwerp van wet dat uitvoer verbiedt, respectievelijk nationalisatie regelt voor onvervangbare kunstwerken, dat wil zeggen onvervangbaar in de zin dat ze een zeer specifieke betekenis hebben voor de culturele en maatschappelijke ontwikkeling van ons land.

De veilingen, de beleggers, de speculanten kunnen hun gang gaan in een tijd dat de laatste grote particuliere collecties ongetwijfeld op de 'markt' komen.

De pot voor experimenten en kunstzinnige vernieuwingen evenals de subsidie op het uitvoerende werk van Nederlandse componisten, gaat omlaag.

De experimentenpot, zo valt uit de gegevens op te maken, daalt met 87.000 gulden.

Het is natuurlijk een vraag of die pot zo moet blijven heten. Wij

zijn voor het recht van experiment, maar minder voor formules, zoals de regering hanteert. De regering zegt namelijk in haar antwoord, dat het gaat om experimenten gericht op het vinden van nog niet bestaande of nog niet gekende mogelijkheden op het terrein van onder meer materiaalgebruik, artistieke vormgeving en publieksbenadering.

Daarbij wordt dan medegedeeld dat de Raad voor de Kunst criteria moet uitwerken. Men moet zich dat eens voorstellen! Criteria uitwerken voor nog niet gekende mogelijkheden. Dat moet een soort werkverschaffing voor alchemisten zijn.

Den Uyl erkent mes in de voorzieningen

De wijze, waarop de regering het mes zet in de kunsten, evenals in hoger onderwijs, gezondheidszorg en het directe welzijnswerk, heeft eveneens zijn eerste antwoord gekregen op de 20ste september tijdens de nationale manifestatie voor de verdediging van de collectieve voorzieningen.

Dat antwoord was noodzakelijk en op een juist gekozen moment. Men behoeft daarvoor maar naar de plannen en daden van deze regering te kijken en zich te spiegelen aan de eenvoud van premier Den Uyl, die bij de algemene beschouwingen heeft gezegd en men mag het nog wel eens geciteerd weergeven: 'De regering heeft geen populaire begroting ingediend. Zij heeft voor 1976 de uitgaven bij ongewijzigd beleid met 1.3 miljard teruggebogen en het was waarschijnlijk geen eenvoudige of populaire operatie. Of het nu ging om het onderwijs, welzijn of defensie, of het nu gaat om het defensie-apparaat, de scholen, de academische ziekenhuizen, dan wel in de welzijnssector, alle collega's en de werkers op die terreinen weten ervan mee te praten'.

Dat defensie in deze rij wordt genoemd is een mooi stuk theater van een premier, die best weet, dat er voor oorlogstuig meer dan acht miljard beschikbaar is, terwijl op al die andere gebieden ontoelaatbare bezuinigingen worden doorgevoerd. Dat hebben die werkers op die terreinen best begrepen en zij hebben erover meegepraat en doen dat nog!

Niet te begrijpen is echter, dat staatssecretaris Meijer verklaarde, dat het niet om bezuinigingen gaat, terwijl toch èn de werkers in de welzijnssectoren èn ook de bejaarden, die het aan hun bijstandsuitkeringen bespeuren, dat wel degelijk ondervinden.

De regering beroept zich niet alleen op de economische situatie, maar er is ook gezegd, dat het uitgangspunt is, dat er grenzen zijn aan de groei.

En passant wordt de Club van Rome afgezworen, nadat de mensen er jaren mee vergiftigd zijn.

Maar aan welke groei zijn genzen?

Aan die van de Unilever, AKZO, Shell, aan die van het militaire apparaat, vooral van de atoombewapening? Dat is echter allemaal niet bedoeld. Er moet gewaakt worden tegen ongezonde uitdijing, wordt gezegd. Het sociaal-cultureel planbureau, dat een soort werkverschaffing lijkt voor een aantal figuren, ziet zijn post echter maar liefst verhoogd met 33 procent. Een nutteloos bureau, levend op een dieet van zelfrijzend bakmeel.

De enige aanbeveling is: de pers heeft er zo goed over geschreven, nog wel *de Volkskrant* en daarin nog wel de heer Lindner! Hij is kennelijk de ideoloog van staatssecretaris Meijer, die de ambtenarij tot vierde macht verklaart en als negatief verschijnsel de vijfde macht daaraan toevoegt.

Dat zijn dan de belanghebbenden, die steeds meer willen: vakorganisaties, actiecomités, kunstenaars, welzijnswerkers, gezinsverzorgers, mensen van de peuteropvang, allemaal bij elkaar de vijfde macht.

Men zou zeggen: gelukkig maar, dat die vijfde macht er is! Wij hopen, dat die zich zal consolideren, dat die zijn eenheid zal versterken. Dat kan helpen om een progressieve politiek door te voeren in Nederland, om in te grijpen nu deze regering duidelijk faalt.

Premier Den Uyl heeft in een van zijn redevoeringen, het was deze keer in Heerlen, gezegd: bijna 60 procent van de beroepsbevolking zit tegenwoordig in de dienstverlenende sector, 40 procent in de industrieel-produktieve sector.

Dat alleen geeft al weer, hoeveel die industrieel-produktieve sector oplevert met zijn 40 procent beroepsbevolking. Dat zijn de superwinsten.

De dienstverlenende sector is traditioneel groot in Nederland. Dat is niet nieuw, dat hebben wij altijd gekend: een typisch oude koloniale mogendheid met na-oorlogse industrialisatie, die gestalte kreeg door de ontwikkeling van de chemische industrie, die met haar automatisering de uitbuiting van de factor arbeid en daarmee de arbeidsproduktiviteit tot een fantastische hoogte heeft opgevoerd, een kolossale meerwaarde en meerwinst heeft geproduceerd. Wie dat verzwijgt — en dat is én staatssecretaris Meijer én minister Van Doorn én premier Den Uyl te verwijten — die vervalst het beeld, zoals dat op het ogenblik in ons land bestaat.

De tegenstelling, die geopperd wordt is namelijk geen tegenstelling. Die grote produktiviteit in de chemische industrie, die moderne industrie die zich ontwikkelt met alle spanningen voor de

mensen van dien, de verschijnselen van vervreemding, die vereist een grote sector van dienstenverlening.

Dat is een bekend feit.

De tegenstelling bestaat niet, evenmin als die tussen actieven en niet-actieven.

De regering probeert de ontwikkeling van het welzijnswerk, zoals die groeiende was, terug te schroeven naar de sfeer van de gaarkeuken, naar de charitas, op zijn best naar een soort rood leger des heils met veel lawaai over de stadsvernieuwingswijken maar met zeer weinig wol. Een stijging van de post welzijn met 6 procent is niet reëel; dat is geen wol, dat is kunstvezel.

Een vezel geeft weinig houvast en een kwezel is niet het nieuwe model van een welzijnswerker, die wij ons wensen.

Wij constateren, dat schraalhans keukenmeester is geworden in het welzijn.

De mensen nemen het echter niet en de demonstratie van de twintigste september heeft reeds resultaten afgeworpen. Bovendien heeft zij de positieve betekenis gehad een aanzet te vormen voor activiteiten op verschillende gebieden, die allemaal vanuit verschillende hoeken het welzijn raken.

De welzijnswerkers, de kunstenaars, de mensen van gezondheid en onderwijs kunnen samen met de gemeentelijke overheden, samen met het particulier initiatief veel doen om positieve veranderingen tot stand te brengen.

JOOP WOLFF

Ontvangen boeken

Prof. dr. W. Albeda: Arbeidsverhoudingen in Nederland. Een inleiding. Uitgeverij Samson, Alphen aan de Rijn. f21.50

Jules de Leeuwe: Marxisme in de culturele antropologie. Uitgeverij Van Gorcum en Comp. Ltd. Assen. f16.—.

Mr. J.E. Doek en Mr. S. Slagter: Meer rechten voor minderjarigen. Uitgegeven door W.IJ.N. en Stichting voor het kind. Amsterdam.

IPSO-rapport: Ontwikkelingshulp, neo-kolonialisme, nationale vrijheidsstrijd. Amsterdam. f5.50.

U. Rosenthal, M.P.C.M. van Schendelen, G.H. Scholten: Ministers, ambtenaren en parlementariërs in Nederland. Uitgeverij Tjeenk-Willink, Groningen. f30,—.

Alvin Toffler: 'Grenzen aan de crisis'. Uitgeverij Van Holkema en Warendorf. Bussum.

Behoud Nederlandse scheepsbouw: nationaal belang!

Als zeevarende natie heeft ons land sinds mensenheugenis een vooraanstaande positie op het gebied van de bouw van zeer uiteenlopende typen schepen. Aan deze positie dreigt ernstige afbreuk te worden toegebracht.

In verschillende landen van de EEG, zoals West-Duitsland, Frankrijk maar ook ons eigen land, heeft zich in de scheepsbouw een proces van concentratie en monopolievorming voorgedaan. Hierbij werden met overheidssteun grote scheepsbouwconcerns gevormd, die nauw verbonden zijn met financiersgroepen, die ook in andere bedrijfstakken domineren.

Het is in het belang van deze financiersgroepen, dat er in EEG-verband getracht wordt de scheepsbouw nog verder te saneren.

In de huidige periode van crisis is de vraag naar bepaalde typen schepen sterk teruggelopen en neemt de concurrentie verwilderde vormen aan. Gebruikmakend van hun financiële machtspositie proberen de grote scheepsbouwconcerns de orders naar zich toe te trekken, die tot dusver bij de kleine zelfstandige werven terecht plachten te komen. Hierdoor worden deze kleine werven gedwongen om ofwel van de markt te verdwijnen, dan wel in concern-verband te worden opgenomen.

Tegelijkertijd bereiden de grote concerns omvangrijke interne reorganisaties voor, die er op gericht zijn grote aantallen arbeidsplaatsen te liquideren en de arbeidsproductiviteit verder op te voeren, zodat het rendement op peil blijft. Anderzijds wordt door de concerns ook voortdurend kapitaal aan hun scheepsbouwactiviteiten onttrokken om deze ofwel in andere sectoren, zoals de kernenergie te investeren, dan wel naar het buitenland te exporteren, waar de arbeidslonen lager zijn. Hierbij wordt een gevaarlijke toevlucht gezocht tot militaire orders.

Het resultaat van dit alles is, dat de omvang van de scheepsbouw in ons land steeds verder terugloopt en in toenemende mate aan het winstbelang van enkele grote concerns onderworpen wordt.

Hoge winsten en stagnatie

De afgelopen 10 à 15 jaar heeft de wereldvraag naar nieuwe schepen een sterke stijging laten zien. Zo steeg de wereldproductie van 8 miljoen BRT in 1962 naar 27 miljoen BRT in 1972. Een buitengewoon sterke groei. Het aandeel van de Nederlandse

werven is bij deze groei echter ernstig achtergebleven; het daalde van 5,5% in 1962, via 1,7% in 1968 naar 2,8% in 1972.

Ook in vergelijking tot de nationale economie is de scheepsbouw achtergebleven. De gemiddelde personeelsbezetting van de werven daalde tussen 1963 en 1971 bijvoorbeeld van 51.100 naar 44.000 arbeidsplaatsen.

Dit beeld van stagnatie wordt ook bevestigd in de verschillende officiële rapporten, die er over de scheepsbouw geschreven zijn. Zo constateert de Commissie Winsemius, die in 1971 de fusie tussen Rijn-Schelde en Verolme voorbereidde, dat de technische uitrusting van de werven in de 60er jaren achtergebleven was ten opzichte van het buitenland. Dit stond in verband met het lage loonpeil van de vijftiger jaren, aldus de commissie.

Door de achtergebleven concurrentiepositie tengevolge van deze politiek, deed zich volgens de Cie. Winsemius vervolgens het feit voor, dat verschillende werven in ernstige moeilijkheden kwamen, hoewel toch de wereldvraag naar schepen met niet minder dan 150% toenam. Er zouden volgens de commissie aanzienlijke verliezen geleden zijn bij de scheepsnieuwbouw, terwijl juist de middelen gevonden moesten worden om de noodzakelijke investeringen te verrichten en de werven aan te passen aan de bouw van mammoetschepen, die hun intreden deden.

Er wordt hier wel een schril licht geworpen op het beleid van de scheepsbouwondernemers in deze periode. Nu blijken ineens de lage lonen de oorzaak geweest te zijn voor de stagnatie. Had het werfpersonnel dat eerder geweten Blijkbaar hebben de ondernemers lange tijd op hoge winsten gekoerst ten gevolge van de lage lonen, maar hebben ze deze winsten niet in de werven geïnvesteerd voor technische vernieuwingen, die in het buitenland wél werden toegepast. Met deze historische feiten wordt toch wel de ideologie van vandaag gelogenstraft, dat het achterblijven van de economie door te hoge lonen zou worden veroorzaakt!

Machtsconcentratie met overheidssteun

De laatste tien jaar heeft zich in de scheepsbouw een proces van geweldige concentratie en monopolievorming voorgedaan. Aan het einde van een periode van spectaculaire fusies is één machtig scheepsbouwconcern: Rijn-Schelde-Verolme ontstaan, dat als enige in ons land in staat is mammoettankers en grote bulkcarriers te bouwen en waarbij zeker de helft van alle werfarbeiders van ons land in dienst is. Bij de vorming van dit concern heeft de overheid een belangrijke rol vervuld. Hiervan hebben vooral een aantal financiersgroepen geprofiteerd die in de Raad van Commissarissen

rijkelijk vertegenwoordigd zijn.

RSV is het resultaat van een fusie in 1971 tussen de Rijn-Schelde groep en het Verolme concern. Rijn-Schelde zelf is voortgekomen uit een samengaan van de Rotterdamse Droogdok, de Maatschappij de Schelde en de machinefabriek Thomassen in 1966. De machinefabriek Breda werd in 1967 in het concern opgenomen en het scheepsbouwconcern Wilton-Feyenoord werd in 1968 tussen de VMF en Rijn-Schelde opgedeeld.

Verolme was in 1950 als scheepsbouwondernemer begonnen door overname van een werf in Alblasserdam. In 1954 nam hij nog een werf in Heusden over. Met steun van o.a. het Philips Pensioenfonds en de grote banken maakte het Verolme-concern een snelle expansie door. Zo werd in het Botlekgebied een nieuwe werf opgericht, terwijl omvangrijke kapitalen geëxporteerd werden naar lagelonen-landen als Brazilië, Ierland, Portugal en Curacao. Rond de expansie van Verolme zijn altijd veel geruchten verspreid, waarschijnlijk mede doordat het aan een normale berichtgeving over het doen en laten van het concern (bijvoorbeeld in de vorm van jaarverslagen) ontbrak.

Bij het uitkopen van de heer Verolme en het inbrengen van zijn zaken in het nieuwe RSV-concern mocht RSV van de overheid f130 miljoen aan fiscale verliezen opvoeren. Hierover hoeft geen belasting betaald te worden. Voorts garandeerde de overheid een banklening van f148 miljoen. Hierover hoefde slechts 1% provisie betaald te worden, wat door het Fin. Dagblad 'nauwelijks fatsoenlijk' werd genoemd. 'Een veel hogere risicovergoeding zou op zijn plaats zijn geweest, maar dat bleek in 1971 op grote weerstand te stuiten', aldus dit blad.

In feite hebben de groepen achter RSV dankzij de overheidssteun voor een appel en een ei hun positie kunnen versterken door twee belangrijke concurrenten samen te voegen. En de heer Verolme heeft zich dankzij de overheidssteun op vorstelijke wijze uit zijn in moeilijkheden verkerende bedrijf laten uitkopen. Hij ontving f15 miljoen in contanten en f60 miljoen aan aandelen RSV (die op de beurs f150 miljoen waard zijn), dat is ongeveer een derde van het aandelenkapitaal van RSV. Inmiddels circuleren er geruchten dat de heer Verolme in Zuid-Afrika emplooi aan het zoeken is voor deze via de overheid aan de Nederlandse scheepsbouw onttrokken kapitalen.

Omvangrijke interne reorganisaties

Door samenvoeging van verschillende ondernemingen wordt het mogelijk interne schaalvoordelen te bereiken. Vond eerst op elke

afzonderlijke werf en scheepsnieuwbouw, en scheepsreparatie, en scheepsmachinebouw en vaak nog andersoortige apparatenbouw plaats; in de gereorganiseerde opzet wordt het concern in divisies en produktgroepen opgedeeld. Hierbij wordt getracht het aantal produktieplaatsen per divisie of produktgroep te verminderen en door middel van overplaatsingen en sluiting op de best-geoutilleerde te concentreren. Om een voorbeeld te noemen: alle werven beschikten over ijzergieterijen, maar in de gereorganiseerde opzet wordt getracht al het gieterijwerk op één plaats te laten verrichten. Met dergelijke reorganisaties vindt enorme kapitaalsvernietiging plaats en vernietiging van vakkennis en ervaring bij het werfpersonnel. Dit nog afgezien van de bestaansonzekerheid, waarin het personeel wordt gestort, dat of van het ene deel van het land naar het andere moet meeverhuizen, of met ontslag wordt bedreigd. Het doel van zo'n reorganisatie is de arbeidsproductiviteit te verhogen.

Naar het zich laat aanzien gaat het bij de reorganisaties bij RSV niet alleen om relatief kleine onderdelen als de ijzergieterij. De toekomst van complete werven als de NDSM staan op het spel. Bij het personeel bestaat tenminste grote onrust over de toekomst van deze werf, aangezien de outillage (ook volgens de RSV-directie) ernstig is verouderd en investeringen tot dusverre zijn uitgebleven. Deze zorg wordt gedeeld door het Amsterdamse gemeentebestuur, dat er op wijst dat het behoud van de scheepsbouw en het instandhouden van de 4.500 arbeidsplaatsen bij de NDSM voor de hoofdstad en de regio van zeer groot belang zijn.

Onder het personeel van de verschillende RSV-bedrijven blijkt overigens een grote waakzaamheid te bestaan. Dit heeft tot dusver al opgeleverd dat de RSV-leiding met haar reorganisaties minder hard van stapel is gelopen dan men zich had voorgesteld. Ook is de sluiting van 2 werven (Piet Smit en Waalhaven) door personeel en vakbonden verijdeld.

Onttrekking van kapitaal aan de scheepsbouw

Reeds langer is er bij de ondernemingen, die thans RSV vormen, sprake van een tendens tot diversificatie en internationalisatie. Dit laten de belangen van Verolme in Brazilië en Ierland zien, alsook de kernenergie-activiteiten, die alle dateren uit de eind vijftiger, begin zestiger jaren, maar nadien verder zijn opgevoerd.

Het principe hiervan is om in de Nederlandse scheepsbouw verdiende kapitalen niet opnieuw in de Nederlandse scheepsbouw, maar in andere sectoren (zoals de kernenergie) of in andere landen (met lagere lonen) te investeren, die naar verwachting nog meer

winstgevend zijn.

Naar mate meer bedrijven met hun winstpotentiëel onder financiële controle van RSV komen, kunnen de voor diversificatie en internationalisatie benodigde fondsen verder vergroot worden. Zo bedroeg de netto-winst van het RSV-concern over de jaren 1971 t/m 1974 in totaal niet minder dan f208,9 miljoen, terwijl de som van netto-winst en afschrijvingen in die jaren zelfs totaal f528,5 miljoen heeft bedragen.

In welke mate er van kapitaalonttrekking sprake is geweest is op grond van de ter beschikking staande stukken onduidelijk. Slechts summiere gegevens zijn naar buiten gekomen. Zo bijvoorbeeld dat in de kernenergieactiviteiten van RSV tot dusverre voor f100 mln is geïnvesteerd; verder blijken de aktiva op de Braziliaanse werf rond f50 mln waard te zijn. In totaal zal een dergelijke kapitaalonttrekking toch wel gauw enkele honderden miljoenen betreffen.

Wanneer deze bedragen niet in de Nederlandse werven geherinvesteerd worden, maar elders — zal het geen verbazing kunnen wekken dat de Nederlandse scheepsbouw moet stagneren. Terwijl de in het RSV-concern geïnteresseerde kapitaalgroepen hun internationale concurrentiepositie middels deze politiek versterken, blijft de Nederlandse scheepsbouw bij die in het buitenland ten achter. En het is opgrond van die stagnatie en de daarmee gemoeide werkgelegenheid dat de overheid met financiële steun moet bijspringen. Het resultaat van dit alles is in feite dat de Nederlandse overheid de versterking van de internationale positie van RSV gefinancierd heeft.

Toevlucht tot militaire orders

Bij de huidige terugloop van de vraag naar schepen als gevolg van de om zich heen grijpende crisis, zoekt RSV in toenemende mate z'n toevlucht tot de bouw van marineschepen en kernenergiecentrales. Terwijl de meeste RSV-werven een minder sterke orderpositie hebben, is de marinewerf in Vlissingen tot 1980 vol bezet. Zo pas zijn door de Koninklijke Marine 10 fregatten besteld. 'Hopelijk' volgen binnenkort nog orders voor 5 fregatten. Inmiddels heeft RSV nu ook een buitenlandse marine-order: 3 corvetten voor het Suharto-regime in Indonesië met een geschatte waarde van f500 miljoen. In hoeverre de Nederlandse regering hierbij behulpzaam is geweest, laat zich raden. In ieder geval heeft minister Duisenberg bij zijn bezoek aan Djakarta (november 1975) nog weer enige orders van Indonesische staatsmaatschappijen voor RSV meegebracht.

Sinds de oorlog zijn door de werven, die thans RSV vormen, de

volgende oorlogsschepen gebouwd: (zie Fin. Dagblad 15-9-'75)

— 2 kruisers	— 1 vliegkampschip
— 12 onderzeebootjagers	— 6 fregatten
— 32 mijnenvegers	— 2 bevoorradingschepen
— 6 onderzeeboten	

Ook in de kernenergie richt RSV zich op overheidsopdrachten. Zo verwierf RSV (danwel haar voorgangers) subsidie van de overheid om research te verrichten en kreeg het samen met onder meer VMF en Philips orders voor de bouw van Nederlandse kerncentrales en van de Ultra Centrifuge. Momenteel wordt een niet aflatende lobby gehouden om 'eindelijk' eens met de orders voor nog 3 kerncentrales over de brug te komen.

Terzelfder tijd verlangt RSV de nodige medewerking van de regering om voor f1,8 miljard aan materiaal voor kerncentrales in Zuid-Afrika te kunnen leveren.

Het is niet alleen dat RSV hier op kosten van de overheid zijn winstpositie gegarandeerd wil zien en een uitweg uit de crisis in de scheepsbouw zoekt. Maar het is vooral het gevaar voor de vrede en veiligheid en de onderdrukking van de Indonesische en Afrikaanse volkeren, dat hier aan de orde is. Rond de kernenergie-orders voor Zuid-Afrika is al een storm van protest gerezen en het is een belangrijke ontwikkeling dat in kringen van de Industriebond-NVV gedacht wordt aan acties om een eventuele uitvoering van deze order te boycotten.

Door de levering van corvetten aan Suharto raakt Nederland echter ook betrokken in de Indonesische overval op Oost-Timor . . .

Herstructurering in EEG-verband

Naar De Waarheid al vorig jaar onthulde wordt in EEG-kringen overwogen de Nederlandse scheepsbouw nog verder uit te hollen. Dit onder het motto van een 'Europees antwoord' op de Japanse concurrentie.

Om een inzicht in deze ontwikkelingen te krijgen is het van belang te weten dat zich elders in de EEG soortgelijke concentraties in de scheepsbouw hebben voorgedaan als in ons eigen land. Bijgaand overzicht laat zien welke groeperingen het in West-Duitsland voor het zeggen hebben.

Werk:	Eigendom van:
Howaldtswerke — Deutsche Werft	Salzgitter AG (100% staatsbedrijf)

AG 'Weser'	Krupp (86,3%) Norddeutsche Kreditbank (10%)
Bremer Vulkan, Schiffbau und Maschinenfabrik	Thyssen Bornemisza Groep (meer dan 90%)
Flensburger Schiffsbau GmbH	Thyssen Bornemisza Groep (Meer dan 50%) Stadt Flensburg (meer dan 25%)
Rheinstahl Nordseewerke GmbH	Rheinstahl AG (100% - = August Thyssen voor 60,5 %)
Blohm und Voss AG	August Thyssen (64,7%) Familie Blohm (17,9%) Siemens (12,5%) Familie Dietlein (4,9%)
Lübecker Flender Werke AG	Commerzbank (69%) Dresdner Bank (31%)

De grootste Duitse staalconcerns August Thyssen en Krupp hebben grote belangen in de Rotterdamse haven. Dit is eveneens het geval met Thyssen Bornemisza, een multinational met Amstelveen als hoofdvestigingsplaats.

Ook de grootste Franse werven hebben met steun van de Franse overheid een proces van concentratie doorgemaakt. Ze bevinden zich nu voor een belangrijk deel in handen van grote financiersgroepen zoals de Cie Financière de Suez, de Banque de Paris et des Pays Bas en de groep Schneider.

En welke kapitaalgroepen staan op de achtergrond van Rijn-Schelde-Verolme?

Onder de commissarissen en directieleden komen we van de *AMRO-bank* tegen: drs. P. C. W. M. Bogaers (ex-minister), dr. J. R.M. v.d. Brink (ex-minister), mr. J.C.S. Nijenbrandring de Boer en ir. A. Stikker; van de *ABN*: ir. J. Bout en A. Th. v. d. Lecq; van *Philips*: drs. J. W. de Pous (ex-minister); en van *Shell*: B. Scheffer.

Ook zijn er nauwe contacten met AKZO, de Nederlandse Scheepvaart Unie, OGEM enz. De heer J. A. M. Molkenboer, een soort mandarijn op het ministerie van Economische Zaken, is bij RSV 'waarnemer' van de Staat der Nederlanden.

In Straatsburg heet het uit de mond van het EEG-commissielid Spinelli: 'Gezien het gevaar van overcapaciteit tegen 1980 voor de

Europese scheepsbouw, dient de concurrentiecapaciteit van de Europese werven op de wereldmarkt te worden verbeterd door een op gemeenschappelijk niveau gecoördineerd herstructurerings- en investeringsbeleid.'

Maar wat is een coördinatie van de herstructurering op 'gemeenschappelijk niveau' anders dan een onder-onsje van de grote belangengroepen in de Europese scheepsbouw, met die uit West-Duitsland op de eerste plaats?

Verdere afbraak Nederlandse scheepsbouw

Met de om zich heen grijpende crisis is ook de wereldvraag naar grote tankers en vrachtschepen sterk teruggelopen. De orderportefeuille van de meeste werven is nog maar gevuld tot eind '76, begin '77. Het is tegen deze achtergrond dat de RSV-leiding in september jl. stelde: 'De malaise op de tankermarkt, die nog zeker 5 jaar kan aanhouden, noodzaakt RSV ertoe met alle macht te zoeken naar vervangende orders die de werkmaatschappijen van het concern aan het werk kunnen houden.' Deze vervangende orders blijken behalve in de militaire sfeer en de kernenergie gezocht te worden in de bouw van middelgrote en kleinere schepen. Dat is precies de markt die door de kleinere werven in Groningen en langs de grote rivieren wordt bestreken!

Er bestaan plannen om naast het RSV-concern, dat zich in eerste instantie op de bouw van grote schepen zou richten, nog een tweede scheepsbouwconcern met steun van de overheid en met een omvangrijk belang van RSV tot stand te brengen. De kern van dit concern zou Van der Giessen-De Noord moeten worden, aangevuld met een tweetal kleinere werven van RSV. Het zou zich moeten specialiseren in de bouw van middelgrote schepen.

Met het duidelijk worden van de omvang van de crisis paste het niet langer in de strategie van RSV om aan dit project mee te werken, dat 'een eigen en afgeschermd leven gaat leiden, waarbij de korte en lange termijnaspecten van deze eenheid onafhankelijk en mogelijk in concurrentie met RSV worden bepaald.' RSV stelde nu de eis dat het nieuwe bedrijf direct of op korte termijn in RSV opgenomen zou worden. De verhevigde concurrentie leidt er blijkbaar toe, dat de kleinere werven in ons land òfwel in het RSV-verband opgeslokt moeten worden, òfwel uit de markt worden geconcurrerd, zoals nu met enkele werven dreigt te gebeuren.

Ondertussen wordt ook de scheepsbouw binnen het RSV-concern in haar bestaan bedreigd. RSV heeft namelijk eind vorig jaar omvangrijke reorganisaties aangekondigd. Hierbij zouden tenminste 2.600 arbeidsplaatsen moeten verdwijnen, welke nu door buitenlandse

werknemers op contract-basis worden bemand. Werden deze buitenlandse arbeiders eerst door RSV ingezet om het loonpeil op de werven laag te kunnen houden, nu mogen ze als eerste weer verdwijnen.

Met het afschaffen van deze 2.600 arbeiders wordt echter tegelijk de werkgelegenheid van de overblijvende arbeiders uitgehouden.

Behoud nationale scheepsbouwindustrie

Voor het behoud van de scheepsbouwindustrie in ons land en voor het behoud van de werkgelegenheid voor tienduizenden arbeiders, is het van groot belang dat een dam wordt opgeworpen tegen de egoïstische politiek van het RSV-kapitaal en de in EEG-verband opererende buitenlandse concerns. Een politiek, die er op gericht is de Nederlandse scheepsbouw zonodig te gronde te richten door enorme kapitalen, die door de werkers in de Nederlandse scheepsbouw verdiend zijn, naar het buitenland over te hevelen of te investeren in de bouw van oorlogsschepen en kerncentrales, waarmee niet alleen de vrede in ons eigen werelddeel, maar ook in Indië en Zuid-Afrika wordt bedreigd.

Andermaal blijkt hoe de willekeur en winsthonger van een aantal kapitaalgroepen in tegenstelling staat tot de belangen van het Nederlandse volk, die immers in dit verband bestaan uit het behoud van de nationale scheepsbouwindustrie en van de werkgelegenheid voor de tienduizenden werfarbeiders.

In het program van de CPN tegen de crisis worden maatregelen bepleit tot bescherming van de nationale industrie. Eén van deze maatregelen is dat de arbeiders de mogelijkheid krijgen om via de ondernemingsraden de export van kapitaal te belemmeren en investering in eigen land voor vreedzame doeleinden af te dwingen. Zeker geldt dit om te garanderen dat regeringssteun als de RSV rijkelijk verkregen heeft, inderdaad aan de werkgelegenheid ten goede komt.

Hiernaast zal opgetreden moeten worden voor zodanige regelingen, dat Nederlandse rederijen toekomstige nieuwbouworders op de Nederlandse werven zullen plaatsen.

Wanneer deze maatregelen afgedwongen worden kan de toekomst van de Nederlandse scheepsbouw met vertrouwen tegemoet worden gezien. De rijke ervaring, die binnen de Nederlandse scheepsbouw in de loop van eeuwen is opgebouwd alsmede de internationale concurrentiepositie, die de Nederlandse scheepsbouw nu nog heeft — ondanks de enorme kapitaalonttrekking van de afgelopen jaren — waarborgen dat.

WIM SCHOUTENDORP

De verwerpelijke huurverhoging

Op de bureaus van de woningbouwverenigingen en van de gemeentelijke instanties die zijn belast met bepaalde kanten van de volkshuisvesting, heerst momenteel een zeer grote drukte en verwarring.

Het is een situatie, waarvan de meeste huurders waarschijnlijk niet direct weet hebben, maar die nauw samenhangt met het schier eindeloze overleg, dat al vanaf begin november 1975 gaande is, ook met vertegenwoordigers van het ministerie voor Volkshuisvesting.

Inzet bij dit alles is *n i e t* op welke manier het mogelijk is om de woningbouw te halen uit de diepe put, waarin Gruijters deze heeft gebracht, zo min als er ook sprake is van het zoeken naar wegen tot herstel van oude woningen en de aanpak van de stadsvernieuwing in het tempo dat door staatssecretaris Schaefer werd beloofd.

Neen, al die drukte en verwarring die er momenteel heerst en alle werk dat daaruit voortvloeit wordt veroorzaakt door staatssecretaris Van Dam, wiens portret eens in vele dagbladen boven de leuze van de PvdA werd geplaatst: 'Weg met de huurharmonisatie en liberalisatie en huurverhoging van ten hoogste 6 procent'.

Hoe is het met deze PvdA-leuze vergaan en welke verhalen heeft Van Dam er omheen gesponnen?

— In 1973 konden ze niet worden gerealiseerd, 'want Udink' — zo heette het — 'heeft de zaak al in gang gezet en de regering-Den Uyl had te laat plaats genomen achter de groene tafels om dat nog terug te draaien'.

— Het jaar 1974 werd het jaar van de 'oliecrisis' en tegenover het afwurgen van de koopkracht onder meer door middel van een loonstop, werd een zogenaamde huurstop geplaatst, maar wel één met een maximum van 7 procent . . .

— 1975 tenslotte werd dan het jaar van de waarheid — in vele opzichten —; de huren mochten met 8 procent worden verhoogd en Van Dam maakte zijn concrete huurplannen voor 1976 bekend. Het waren plannen, die de volledige instemming van de confessionele partijen en de VVD verkregen en die bekendheid verwierven als: huurharmonisatie en liberalisatie nieuwe stijl, met huurverhogingen van 8 tot 12 procent in de zogenaamde *niet*-geliberaliseerde gebieden en met de mogelijkheid tot een grotere huurverhoging in het geliberaliseerde deel van ons land.

Want ook de liberalisatie bestaat nog steeds.

Het overleg, dat nu nog gaande is, heeft dan ook niet ten doel om de vele mensen die het betreft te mobiliseren tegen deze nieuwe

aanval op hun koopkracht, maar er wordt geplozen en gerekend aan de hand van richtlijnen en tabellen van het ministerie om op 1 april een nieuwe huurverhoging door te kunnen voeren. Gezien de resultaten van dit gereken en de moeilijkheden, die zich daarbij voordoen, heeft men echter op het ministerie al de grootste zorg of die doorvoering op de eerste april wel haalbaar zal zijn.

Veel gemeentebesturen en besturen van bouwverenigingen zijn zich daarbij pijnlijk bewust van het feit, dat zij opnieuw in de positie zijn geplaatst van uitvoerder van een verhoging, nu voor Van Dam. Men is opnieuw de trekpaardfunctie toebedacht bij deze huurharmonisatie-nieuwe-stijl.

Ondanks de vele woorden door Van Dam geschreven en gezegd over huurdersparticipatie, medezeggenschap en inspraak, hebben de huurders van hem zelf nog niet vernomen wat hen boven het hoofd hangt — laat staan dat zij in de gelegenheid zijn gesteld een woord van medebeslissing te zeggen.

Als zij al kennis hebben kunnen nemen van de harde feiten dan is dat vooral door publikaties in *De Waarheid* en velen hebben dan ook naar aanleiding daarvan hun afkeuring over de plannen duidelijk uitgesproken.

Naarmate de kennis over het komende huurbeleid meer gespreid raakt, zal de activiteit groeien om de huurders zoveel mogelijk te beschermen tegen de hogere huren die in het vooruitzicht worden gesteld.

De verhogingen

Het huurbeleid voor 1976 heeft als basis een verhoging van (als regel) 8 procent en we willen daarvan uitgaande de volgende opmerkingen maken.

TEN EERSTE: *Vooroorlogse particuliere huurwoningen in het niet-geliberaleerde deel van het land.*

De huren daarvan kunnen met ten hoogste 8 procent worden verhoogd.

Indien de verhoging voor 1976 niet is vastgelegd in een huurcontract, kan de huurder deze weigeren op grond van gebreken of achterstand in het onderhoud. Van Dam suggereert de huurder dat hij gebruik moet maken van een officieel formulier. Dat is slechts een suggestie, die ongetwijfeld beoogt het verzet te bemoeilijken. Het is voldoende wanneer de huurder de verhuurder kenbaar maakt niet akkoord te gaan met het voorstel en hij heeft daarvoor vooral in oudere buurten als regel argumenten te over.

Terecht lopen in vele oudere wijken acties voor huurstop of huur-

verlaging op grond van verkrotting van de buurt en het verval van woningen.

Aan deze acties komt nu de regering een heel klein stapje tegemoet. Er worden een 12-tal nulpunten met name genoemd en wanneer één daarvan in een woning aanwezig is, zal geen huurverhoging mogen plaats vinden. Die genoemde nulpunten vormen wel de uiterste minima. Het zijn zodanige gebreken en tekortkomingen dat, indien zij in de afgelopen jaren aanwezig waren in een woning, de huuradviescommissies zich al heel vaak afwijzend uitspraken over een voorstel tot huurverhoging.

Na alle beloften die zijn gedaan inzake de huren van slechte woningen, moest Van Dam dan ook van de kant van de PvdA scherpe kritiek incasseren, dat hij niet meer nulpunten heeft aangewezen, die kunnen dienen als basis voor een huurstop.

Het tweede interimrapport van een aantal instituten, die ook op dit terrein een onderzoek instelden komt bijvoorbeeld tot de conclusie dat de minima die de Modelbouwverordening, opgesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, in hoofdstuk 6 artikel 307 aangeeft, de basis zouden moeten vormen voor zulk een nulpunten systeem. *)

Hoe minimaal zij nu ook zijn, zij kunnen uitputtend worden benut en hun aantal kan in de actie worden opgevoerd en o.m. bij het verzet bij de huuradviescommissie ter tafel worden gebracht.

Vooraf dient daarbij de staatssecretaris dan aan zijn woord te worden gehouden dat hij bijvoorbeeld rekening zal houden met ernstige overlast die uit de woonomgeving voortvloeien.

Binnen het raam van de lopende acties tegen de huurverhoging in de oudere wijken kan dit als onderdeel vele mensen gaan beschermen tegen huurverhoging.

TEN TWEEDE. Vooroorlogse en na-oorlogse niet- of niet-meer-gesubsidieerde woningen in het geliberaliseerde deel van ons land.

De liberalisatie is voor 1976 volledig in ere hersteld.

De huur mag dus weer 'vrij' worden overeengekomen en voor de verhoging geldt geen maximum. Worden 'partijen' het niet eens over de verhoging, dan kan de eigenaar de huur opzeggen en daarmee ontruiming van de woning eisen.

In dat geval kan de huurder naar de rechter stappen en uitstel van de ontruiming en vaststelling van de nieuwe huur vragen.

De beperking, dat verhogingen van meer dan 8 procent bij het ministerie moeten worden gemeld, blijkt in de praktijk net zoveel om het lijf te hebben als het melden van prijsverhogingen bij de minister voor economische zaken.

Het ministerie voor volkshuisvesting neemt kennis van de meldingen en daarmee is de zaak af.

TEN DERDE. *De vooroorlogse woningen van gemeenten en bouwverenigingen.*

De staatssecretaris acht voor deze woningen een huurverhoging van 8 procent over het algemeen redelijk en zijn beleid is er dan ook op gericht om deze verhoging er door te drukken.

De huurder kan om redenen van achterstand in het onderhoud of gebreken aan de woning bezwaar maken tegen de verhoging, maar dan *moet* hij wel gebruik maken van een officieel formulier, dat verkrijgbaar is bij de verhuurder, de gemeente of bij de huuradviescommissie.

Indien dat gebeurt, dan beslist tenslotte de staatssecretaris na advies te hebben ingewonnen bij de huuradviescommissie. Voor dat advies moet deze commissie de bezwaren ter plaatse onderzoeken en in een zitting behandelen, waar de huurder of diens vertegenwoordiger in de gelegenheid moet worden gesteld zijn bezwaren nader toe te lichten.

De mogelijkheid wordt geopend, dat de besturen van de woningbouwvereniging of gemeenten een verhoging van minder dan 8 procent of helemaal geen verhoging voorstellen. Die mogelijkheid is evenwel van de nodige veiligheidsrendels voorzien:

— Alvorens een kleinere of geen huurverhoging aan de huurders wordt voorgesteld, moet goedkeuring worden verleend door het ministerie voor volkshuisvesting.

— De voorstellen daartoe moesten voor 1 januari j.l. zijn ingediend.

— Hoe gerechtvaardigd geen of een lagere verhoging ook mag zijn, indien dit leidt tot een exploitatietekort dan is de staatssecretaris niet bereid, dat tekort te dekken door het verlenen van een bijdrage in welke vorm dan ook.

Deze voorwaarden hebben duidelijk ten doel om de gemeenten en de woningbouwverenigingen met 'zachte hand' te dwingen 8 procent verhoging te vragen, waarmee dit percentage het karakter van een minimumverhoging aanneemt. Het opvallende is daarbij, dat de regering wel de voordelen van een verhoging van méér dan 8 procent naar zich toetroekt in de vorm van versnelde afbraak van de jaarlijkse bijdrage, maar dat, als hetzelfde systeem huurverlaging aangeeft voor vooroorlogse woningen, de nadelen daarvan voor rekening van deze verhuurders worden gelaten en tenslotte voor rekening van de huurders dreigen te komen.

Ook de huurders van deze woningen verkeren over dit alles in het ongewisse.

Zij hebben in het geheel niet de gelegenheid gehad om met name voor 1 januari inzicht te krijgen in de plannen van vereniging of gemeente, laat staan dat zij hun mening hebben kunnen zeggen of

bijvoorbeeld hun woning hebben kunnen toetsen aan het fameuze puntensysteem.

Daarom mogen zij die eerste januari ook niet als een heilige dag aanvaarden.

In het verzet dat zij kunnen aantekenen tegen een voorstel tot huurverhoging kunnen alle argumenten ter tafel worden gebracht die dienstig zijn om de huurverhoging te beperken of te voorkomen.

TEN VIERDE. *De na-oorlogse particuliere huurwoningen en die van bouwverenigingen en gemeenten.*

— Voor woningen met subsidie (jaarlijkse bijdrage) in gebruik genomen na 1 april 1976, geldt (nog) geen huurverhoging.

— Voor diezelfde woningen, in gebruik genomen in de periode van 1 april 1970 tot 1 april 1975 geldt een huurverhoging van 8 procent *en verplicht*. Dat wil zeggen, dat er geen gelegenheid wordt geboden om op welke manier ook bezwaar te maken. Het ministerie verklaart zichzelf daarvoor bij voorbaat stokdoof.

De huurharmonisatie nieuwe stijl

Onder de nieuwe vorm van huurharmonisatie vallen alle na-oorlogse woningen van bouwverenigingen en gemeenten en particuliere nog gesubsidieerde huurwoningen, die ouder zijn dan vijf jaar.

Dat de harmonisatie alleen geldt voor deze groepen na-oorlogse woningen — en een vermoedelijk klein aantal vooroorlogse woningen — wordt uitgelegd alsof hier de regering toch duidelijk breekt met het beleid van Udink c.s. Er wordt gesuggereerd dat het maar een klein aantal woningen betreft.

Dit is een onjuiste voorstelling van zaken.

Het gaat in de eerste plaats om 1,2 à 1,5 miljoen van alle huurwoningen, de allerslechtste inbegrepen en daar beperkten Schut en Udink zich ook al toe onder het bekende motief 'goed voorbeeld doet goed volgen'.

Dat volgen zit duidelijk opgesloten in de huidige voorstellen. De beperking geldt alleen voor 1976 en de daarmee opgedane ervaring zal beslissen over de uitbreiding tot vooroorlogse woningen.

Hetzelfde kan worden gezegd van de beperking van de huurverhoging tot een maximum van 12 procent; ook dat geldt alleen voor dit jaar en is voor verdere verhoging vatbaar. Aan de hand nu van een ministerieel waarderingssysteem (puntentelling) dient te worden nagegaan of deze woningen een grotere verhoging dan 8 procent dienen te ondergaan. Waarom is dat volgens *deze* regering nodig?

'Waar echter woningen van goede kwaliteit in verhouding tot dit betaalbaar huurprijsniveau te lage huurprijzen hebben, dient een geleidelijke huuraanpassing plaats te vinden' is een zin uit een circulaire van Van Dam, die zo overgeschreven zou kunnen zijn uit één van de circulaires van Schut en Udink, waarmee zij hun huurharmonisatie plachten te motiveren.

Een andere overeenkomst uit een vorige huurperiode is, dat de huurprijzen van deze woningen worden vergeleken met de huren van woningen gebouwd in de laatste vijf jaar . . .

In meer gewone taal — en vooral de taal van de gewone portemonnee — komt dat erop neer, dat de huurders van woningen ouder dan vijf jaar, de rekening gepresenteerd krijgen van de inflatie en van regeringsmaatregelen die de woningen duurder en duurder maken.

Hoe komt nu de berekening tot stand?

Uit statistische gegevens e.d. is de staatssecretaris tot de conclusie gekomen, dat de gemiddelde huur van de in de laatste vijf jaar gebouwde woningen uitkomt op *f* 260 per maand; een waardering levert een gemiddeld op van 130 punten. (Om te onthouden: *dat is dus f 2 aan huur per maand voor elke punt.*)

De waardering komt tot stand door punten te geven voor het woonoppervlak, de uitrusting van de woning zoals een douche, een bad, centrale verwarming, de tuin, de zolder enz.

De liggingfactoren worden apart gemeten zoals de één-etage of een ééngesinswoning, lift of andere voorzieningen, de kwaliteit van de woonwijk, de ligging van de woning in de wijk ten opzichte van de voorzieningen.

Het totaal van de waardering uitgedrukt in punten moet dan de grootte van de huurverhoging aangeven.

Die grootte van de verhoging is dan vastgelegd in tabellen. **)

Daaruit blijkt dat de regering wel heel royaal naar zich toerekent. *De verhoging mag niet meer zijn dan 12 procent, maar zij verlangt toch nog huurverhoging, indien de huidige huur van de woning aanzienlijk hoger is dan de puntentelling aangeeft.*

Een voorbeeld, en nog niet eens het meest frappante is, dat indien de telling 90 tot 100 punten aangeeft — en dat zou op basis van *f* 2 per maand per punt, een huur geven van *f* 180 tot *f* 200 — nog huurverhoging wordt verlangd indien de huidige huur *f* 250 per maand is!

Uit al dat gereken in de kamers van bouwverenigingen en gemeenten zijn een aantal bijzonderheden naar buiten getreden, die het vermelden waard zijn.

Zo wordt zelfs met dit waarderingssysteem ons inzicht bewezen dat

het huurpeil in Amsterdam uitzonderlijk hoog ligt en een apart beleid vraagt. Het staat bijvoorbeeld vast, dat volgens dit systeem de huren van de Bijlmermeer-woningen met f 65 per maand verlaagd zouden dienen te worden — dat is een antwoord dat klinkt als een klok aan mevrouw Salomons van de PvdA die als haar mening ten beste heeft gegeven, dat de actie tot huurverlaging in die buurt niet wordt ingegeven door een rechtvaardig inzicht dat de huren veel te hoog zijn, maar door politiek gewin voor de CPN.

Het is ook bekend dat het systeem in het Noorden bijvoorbeeld bijna over de hele linie een huurverhoging van 12 procent aangeeft. De voorlopige — nog interne uitkomsten — van het nieuwe huurbeleid brengt dus veel werk aan de winkel voor de communisten, maar ook voor ieder die zich sterk wil maken voor de belangen van de werkende mensen.

De waardering van de woningen in punten en centen is tot dusver met een waas van geheimzinnigheid omgeven, ondanks alle beloften over medezeggenschap van de huurders.

Zo zouden de liggingsfactoren — die een groot aantal punten in zich dragen — moeten worden gewogen in plaatselijke commissies waarin opgenomen de huurders.

De staatssecretaris drong erop aan, daarvoor vertegenwoordigers te nemen, van het door hem gestimuleerde en gesubsidieerde Landelijk Verbond van Huurders.

Dit 'verbond' heeft het laten afweten; het wil geen verantwoording dragen voor een huursystematiek die, zoals het zegt: 'als twee druppels water op de harmonisatiemethode van Udink lijkt'.

De plaatselijke actiegroepen, comités of verenigingen hebben als regel zelfs geen uitnodiging gehad om hun inzicht naar voren te brengen.

Voor 1 maart a.s. moet nu de verhoging worden aangezegd. Een aanzegging van méér dan 8 procent moet vergezeld gaan met de puntenwaardering waarop de verhoging steunt. Datzelfde geschrift bevat een formulier waarop de huurder zijn bezwaren bekend kan maken.

Het ligt in de lijn van de verwachting dat deze bezwaren in zeer grote aantallen zullen worden ingediend.

Dat bezwaar komt dan in handen van de huuradviescommissies, die voor al het komende werk zullen worden uitgebreid — overigens zonder de huurders daarin op te nemen. Tenslotte is het de staatssecretaris die huur vaststelt.

Het is in de afgelopen jaren gebleken, dat hij argumenten tegen een voorgestelde huurverhoging zwaar heeft laten gelden, vooral wanneer deze afkomstig waren uit acties gedragen door de samenwerking van communisten en socialisten.

Bevriezen of verlagen?

In de dagbladen is nogal veel aandacht besteed aan de mogelijkheid die wordt geboden tot bevrozing of verlaging van de huur, indien deze te hoog zou zijn.

Gezien de richtlijnen van Van Dam behoeft daar geen grote verwachting over te worden gekoesterd, tenzij de actie van de mensen de nodige inhoud aan deze titel geeft.

Zoals eerder gezegd, wordt nog huurverhoging gevraagd indien de bestaande huur 50 tot 70 gulden hoger ligt dan de puntenregeling aangeeft.

Voor huurbevrozing moet volgens de richtlijnen en tabellen, de huur 70 tot 80 gulden hoger liggen en voor huurverlaging zelfs 100 tot 120 gulden per maand.

Met deze beperkende maatregel is de regering nog niet eens aan het einde van haar eisen.

Voor bevrozing of verlaging van de huren ook van na-oorlogse gesubsidieerde en niet meer gesubsidieerde woningen moet bovendien voordat deze aan de huurder bekend wordt gemaakt, ministeriële toestemming worden verleend. Indien deze niet is verleend, komt de verlaging voor rekening van de bouwvereniging of de gemeente.

Alvorens er toestemming komt, moeten de woningen niet alleen worden getoetst aan de puntenwaardering en de tabellen, maar ook nog aan vergelijkbare woningen ter plaatse.

Van onze kant begrijpen wij best waarom al deze stringente voorwaarden worden gesteld, maar aanvaarden doen wij ze niet.

Indien de huren van nog gesubsidieerde woningen worden verlaagd, heeft dat als regel tot gevolg, dat de jaarlijkse bijdrage moet worden verhoogd. Zouden de huren van niet meer gesubsidieerde woningen worden verlaagd dan zegt de logica, dat er een bijdrage dient te komen. De regering wil echter deze consequenties van haar eigen beleid ontgaan door het inbouwen van al deze voorwaarden en hoge grenzen.

Binnen het raam van dit systeem zou het logisch zijn dat de regering, die het meerdere dan 8 procent binnen haalt in de vorm van versnelde afbraak van de subsidie, ook bijspringt, indien haar systeem huurbevrozing of huurverlaging aangeeft.

Met al deze voorwaarden en een aanmeldingsdatum van 1 januari j.l. heeft zij nu de woningbouwverenigingen en de gemeenten voor het blok willen plaatsen en dat treft de huurders.

De huurders hebben alle rechten en redenen om zich niet aan die datum te storen, zij zijn immers in het geheel niet in deze zaken, die hen zo nauw aangaan, gemoeid.

Ook bij aanzegging van een verhoging van meer dan 8 procent, dienen alle ter zake doende argumenten ter tafel te worden gebracht en dient de staatssecretaris te worden duidelijk gemaakt, dat huurverlaging of bevrozing *moet* plaats vinden indien bijvoorbeeld de puntentelling dat aangeeft.

Sedert de vaststelling van het woningwaarderingssysteem is daar een belangrijk argument bij gekomen.

In zijn brief aan de Vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening van de Tweede Kamer, gedateerd 17 september 1975, heeft Van Dam de relevante factoren voor de hoogte van de jaarlijkse huurverhogingen aangegeven. Als eerste factor noemde hij de ontwikkeling van de lonen, verder noemde hij de stichtingskosten, de exploitatiekosten, de kosten van levensonderhoud en in zekere mate ook de rente. Tijdens de schriftelijke voorbereiding voor de behandeling van de begroting van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is van de kant van de CPN-fractie gevraagd of niet juist de verwachtingen over de loonontwikkeling aanleiding zijn voor een lagere algemene huurstijging. Van Dam heeft daarop geantwoord, geen directe aanleiding te zien om te komen tot een verlaging van de algemene huurstijging 'aangezien deze stijging niet hoger is dan die van het nominaal besteedbare inkomen van de modale werknemer'. Sindsdien hebben we de looningreep van de regering gehad en ziet het er duidelijk naar uit dat de stijging van het nominaal besteedbare inkomen aanmerkelijk lager zal komen te liggen dan 8,4 procent.

Ten slotte dienen de huurverhogingen ook te worden beoordeeld in het totaal van de woonkosten. De heffing op de vervuiling van het oppervlaktewater (milieuheffing), de rioolbelasting, tuinfondsen en vooral de stookkosten zijn sinds 1973 met sprongen omhoog gegaan.

Voor 1976 zijn nieuwe en vergaande verhogingen aangekondigd; alleen al het gas en de elektriciteit zal 20 tot 25 procent duurder worden. Daarboven op komt in vele gemeenten de invoering van de onroerendgoed-belasting. Vast staat dat het totaal van deze nieuwe belasting méér moet opbrengen dan de heffingen die worden afgeschaft.

Evenzo ligt dit ten aanzien van de kosten van het levensonderhoud, waarbij met name het gebruik van de gewijzigde CBS-index een punt is. Naast bestrijding van de huurverhoging op grond van de uitkomsten van het puntenstelsel, zal duidelijk een strijd moeten worden gevoerd op grond van de aantasting van de koopkracht van de werkers en de werkelijke stijging van de kosten van het levensonderhoud.

In het voorgaande zijn de voornaamste kenmerken behandeld van het huurbeleid voor 1976.

Gezien alles wat in de afgelopen jaren te doen is geweest over het huurbeleid van Schut en Udink, was de weerstand tegen de plannen van Van Dam al zeer groot. Ze kwam onder meer duidelijk naar voren tijdens de hoorzitting in 1974 over de 'nota huur- en subsidiebeleid'.

Van Dam c.s. zijn duidelijk bezweken voor de druk van de confessionele partijen die immers van stonde af aan verklaarden, dat aan het huurbeleid van de vorige regering niet getornd mocht worden. Tegen de huidige voorstellen hebben zich niet alleen de communisten gekeerd, de partijraad van de PvdA verwierp maar net op het nippertje een motie van afkeuring over dit beleid.

Tal van woningbouwverenigingen, als ook ombudslieden en wethouders van de PvdA voelen weinig voor dit beleid en hebben op uitstel aangedrongen. Het door Van Dam gesubsidieerde Nederlands Verbond van Huurders werd van medewerker in dit beleid tot tegenstander.

Van onze kant zetten we ons met kracht af tegen dit beleid, omdat het net als in voorgaande jaren blijft geschoeid op de leest van kunstmatig hoge bouwkosten en een financiering die de inflatie als uitgangspunt heeft en die ook weer bevordert.

Wij wijzen elke aantasting van koopkracht — ook door middel van huurverhoging — van de hand, overeenkomstig dit standpunt moet alles worden gedaan om de gevolgen van dit huurbeleid teniet te doen of zo klein mogelijk te houden.

Voor beide doelstellingen wil dit artikel een bijdrage leveren.

W. VAN HET SCHIP

*) 'Glimpen van een proefonderzoek'. Delft, april 1975. Medewerking verleenden: Bouwcentrum-Rotterdam, Instituut TNO voor bouwmaterialen en bouwconstructies-Rijswijk Z.-H., Instituut voor Milieuhygiëne en Gezondheidstechniek-Delft, RIW-instituut voor Volkshuisvestingsonderzoek - Delft.

***) Voor wie een volledig inzicht in de waardering en de tabellen wil, zij zijn te verkrijgen bij de betrokken gemeentelijke diensten.

Een neo-koloniaal Eur-Afrika-blok (Lomé) en 'Noord-Zuid'

Hoe vaak in de afgelopen halve eeuw zullen de woorden van de Brit J. Kipling niet zijn geciteerd: 'East is east and west is west and never the twain shall meet'? Kipling verbleef als journalist-literator in India en was een reactionair tot op de botten, die in het onvervalste kolonialisme, dat wil zeggen in de uitbuiting van de tropische landen, de roeping van het Westen zag:

'East and west' hebben elkaar inderdaad in de zin van Kipling nooit ontmoet, maar er is sinds zijn uitspraak wél heel wat veranderd — in de imperialistische landen, in de tropische landen én in het spraakgebruik.

Oost en West is meer de term geworden om het geheel van betrekkingen tussen de socialistische landen en het kapitalistische Westen aan te geven, terwijl de verhouding tussen tropische gebieden en imperialistische staten tegenwoordig veelal wordt omschreven met de term 'Noord-Zuid'.

Voor Noord staan dan de industriële staten, de staten boven de evenaar en met Zuid worden de ontwikkelingsgebieden, de staten beneden de evenaar bedoeld, een benadering, waarmee de westerlijke propagandacentrales zich ten doel stellen het klassekarakter van de tegenstelling te maskeren doordat ze ook de socialistische landen dan maar bij 'Noord' indelen.

In Parijs werd de laatste maand van vorig jaar een conferentie gehouden, die 'Noord-Zuid-conferentie' werd genoemd en de komende maanden zullen commissies voor energie, grondstoffen, ontwikkelingssamenwerking en financiën verdere besprekingen voeren.

'Noord-Zuid' moet een nieuw begrip worden, maar het is — om eens een term uit de sociologie te gebruiken — geen harmonie-model, maar een conflictsituatie tussen de imperialistische staten onderling, tussen imperialistische staten en landen uit de ontwikkelingsgebieden en ook tussen ontwikkelingsstaten onderling.

Dat is ook niet zo verwonderlijk, als men zich realiseert, dat in Parijs aanwezig waren vertegenwoordigers van de Verenigde Staten, de EEG, Australië, Canada, Spanje, Zweden, Zwitserland en Japan voor de industrielanden; Saoedi-Arabië, Iran, Algerije, Irak, Indonesië, Venezuela, Nigeria en Mexico voor de olieproducerende landen en Brazilië, Zaïre, Kameroen, Egypte, Zambia, Argentinië, Jamaica, Pakistan en Joegoslavië voor de ontwikkelingslanden.

De samenstelling van de 27 deelnemers weerspiegelt een ruime

mate van willekeur, die dan ook van verschillende kanten niet alleen is gekritiseerd, maar ook tot botsingen aanleiding heeft gegeven.

Toch wordt getracht de indruk te wekken, dat het hier om een 'conferentie van internationale samenwerking' gaat en dat er sprake zou zijn van een 'nieuw begin' in de ontwikkeling van betrekkingen.

'Een nieuw begin', dat ook al wordt verkondigd rondom 'het verdrag van Lomé' tussen de negen EEG-staten en 46 tropische landen, een overeenkomst die zijn naam te danken heeft aan het feit, dat hij na ruim achttien maanden touwtrekken in de hoofdstad van de Afrikaanse staat Togo, Lomé, werd getekend. Het verdrag werd in de nachtelijke uren op de laatste dag voor het Kerstrees overhaast door de Tweede Kamer gehaald en met luide Europese eenheidsfrases omweven.

Zowel de 'Noord-Zuid-conferentie' als 'het verdrag van Lomé' zullen de komende tijd nog in de publieke aandacht worden gehouden en het is daarom van betekenis er enkele kanttekeningen bij te maken.

'Historische banden'

De noodzaak voor het verdrag van Lomé ontstond, toen Groot-Brittannië in de EEG werd binnengehaald en er niet meer kon worden volstaan met de associatieregelingen voor de voormalige Franse koloniën in Afrika, maar ook voor de voormalige Britse koloniën voorzieningen moesten worden getroffen.

Een paar landen in het Caraïbische gebied en de Pacific werden toen voor het gemak ook maar meegenomen, zodat men de groep ook wel aangeduidt als ACP-landen (Afrika-Caraïbische-Pacific gebied) of als ACS als men in de plaats van Pacific liever van Stille Oceaan spreekt.

De verheerlijking van het verdrag gaat zo ver, dat in Eindhoven vlak voor de Tweede Kamerbehandeling zelfs een speciaal colloquium werd gehouden, waar staatssecretaris Brinkhorst een uitgebreide redevoering de titel meegaf: 'Het Lomé-verdrag en de wereldontwikkelingssamenwerking — oude banden of een nieuw begin?'

Een beter, en juistert!, motto zou zijn geweest: oude banden in een nieuwe vorm. Terwijl Brinkhorst en anderen er nog omheen proberen te praten, zei de kleine SGP-groep in de Tweede Kamer, die wat het zwarte continent betreft zijn liefde voor blank Zuid-Afrika zo nadrukkelijk laat blijken, openlijk, wat de anderen meer maskeren; de verantwoordelijkheid van de landen, die koloniën hebben gehad, mag niet als geëindigd worden beschouwd op

het moment van het onafhankelijk worden.

De propagandafanfares rondom het verdrag van Lomé moeten de indruk wekken, als bestond er een 'volledige harmonie tussen Afrika en de EEG' en als ware de EEG zelf een ware eenheid — en dat op een moment van toenemende geschillen en ruzies over grondstoffenvraagstukken, afzetmarkten en investeringen.

Zo werd in 'Europa-Archiv', tijdschrift voor internationale politiek in de Bondsrepubliek, het verdrag 'een nieuwe fase in de EEG-ontwikkelingshulp' genoemd en het blad schreef: *'Na 100 jaar koloniale geschiedenis vol rivaliteit en opdeling van het Afrikaanse continent in Franse, Britse, Portugese, Italiaanse, Spaanse en Belgische invloedssferen wordt tussen het zich verenigende Europese continent en een economisch en politiek tot volledige onafhankelijkheid gekomen Afrika een verdrag gesloten, waarin beide continenten hun wil tot wederzijdse nauwe samenwerking op grondslag van volledige gelijkberechtiging verkondigen. De gemeenschap kan zich daarbij op de verdienste beroepen als catalysator van de Afrikaanse eenheid te hebben gewerkt. Dit neveneffect van de onderhandelingen, in het bijzonder de EEG-optie de eenheid van de ACP-groep te ondersteunen, is van Afrikaanse zijde voortdurend lof toegezwaaid'.*

De Nederlandse regering zelf liet weten, dat 'alle lidstaten uit overwegingen van eenheid van presentatie de nationale memories van toelichting zoveel mogelijk zouden enten op een door het EG-secretariaat opgestelde memorie van toelichting' en staatssecretaris Brinkhorst merkte in Eindhoven op, dat 'door de nieuwe benadering, de bilaterale (tweezijdige) betrekkingen tussen de verscheidene EEG-ledenstaten met afzonderlijke ACP-landen zijn samengevloeid in één gezamenlijke EEG-benadering van de ACP-groep als één geheel. De betrekkingen van de negen met de ACP-landen zijn dus veranderd van bilateraal, naar multi-lateraal (veelzijdig) onder leiding van gemengde organen'.

Die woordenvloed wast echter niet weg, dat het verdrag in het geheel van de zogenaamde ontwikkelingssamenwerking zijn voor dat soort verdragen gebruikelijke plaats heeft: het moet de West-europese concerns gunstige voorwaarden voor hun economische penetratie en handelsbetrekkingen verschaffen en de stroom van grondstoffen Westeuropawaarts verzekeren.

Zéér duidelijk is dan ook wel vastgelegd: privé-investeringen dienen te worden beschermd en mogen niet worden aangestast, terwijl er — het klinkt bekend in de oren — voor het particuliere bedrijfsleven zekerheid moet bestaan voor een gunstig investeringsklimaat!

Grondstoffenrijkdom

Er is duidelijk sprake van een groeiende belangstelling voor de rijkdommen van Afrika en daarmee ook van een groeiende betekenis van dit continent.

R.A. Pastor en W.A. van Agtmael wijzen erop (Can multinationals be tamed? African Development geciteerd in Wereld in Ontwikkeling), dat de belangstelling van Amerikaanse concerns, die jarenlang op een laag pitje stond, vooral de laatste tijd sterk toeneemt.

Zij noemen minstens vijftien landen, waar Amerikaanse maatschappijen naar olie boren en zij wijzen op de Amerikaanse belangen in de bauxietwinning in Guinee en Ghana en de ijzerertswinning in Gabon en Ivoorkust.

Tijdens de zogenaamde oliecrisis was het Nigeria, dat de Verenigde Staten van olie voorzag en sindsdien is de export van olie uit Nigeria naar de VS aanmerkelijk toegenomen.

Op het ogenblik importeren de VS uit Afrika 54 procent van hun mangaan, 23 procent van hun chroom, 47 procent van hun kobalt (uit Zaire en Zambia) 22 procent van hun grafiet (uit Madagascar). Alle 53 zeer belangrijke mineralen worden in Afrika aangetroffen en de ijzerertsreserves aldaar bedragen het dubbele van die van de Verenigde Staten.

In 1973 bedroeg het aandeel van de ACP-staten, die dus niet alle Afrikaanse staten omvatten, in de wereldexport van grondstoffen:

ijzererts	6.3%	cacaobonen	80.6%
steenkol	2.6%	cacaopoeder	11.6%
aardolie	4.5%	cacaoboter	28.9%
koper	19. %	grondnoten	31.0%
bauxiet	32.5%	koffieprodukten	24.6%
katoen	4.7%	kokosnootprod.	2.7%
thee	17.1%	palmolie	8.9%
bananen	7.1%	palmpitkoek	37.4%
ruwe staal	40.7%		

Het merendeel daarvan ging naar West-Europa, men denke ondermeer aan Unilever.

In 1970 waren de huidige negen EEG-lidstaten de belangrijkste handelspartner van de tegenwoordige 46 ACP-landen. Deze landen voerden in dat jaar 51% van hun gehele export uit naar de EEG-9, terwijl de 9 EEG-landen in 47% van de totale ACP-importen voorzagen.

De opsporing van delfstoffen en ook de winning verkeert eigenlijk nog maar in de beginfase. Een van de belangrijkste delfstoffen, uranium, is in bovenstaand lijstje nog niet opgenomen, hoewel volgens de laatste schattingen vier van de ACP-landen (Zaire,

Niger, Gabon en de Centraal Afrikaanse Republiek) over tien procent van de ontdekte wereldreserves beschikken.

In de run op de grondstoffenbronnen van Afrika verscherpt zich de botsing met de bevrijdingsbewegingen in die landen.

Ook is er een duidelijke concurrentieslag tussen de verschillende monopolies en staten en opvallend is hetgeen 'Europa-Archiv' schreef: 'Het verdrag van Lomé is het politiek belangrijkste internationale verdrag, dat de gemeenschap van de negen tot nu toe ondertekend heeft. Het weerspiegelt duidelijk het wereldpolitiek grotere gewicht van de uitgebreide EEG'.

In Bonn wordt gestreefd naar de vorming van een neo-koloniaal Eur-Afrikablok, dat door de Bondsrepubliek zal worden overheerst. Er wordt zonder meer uitgesproken, dat men in het verdrag van Lomé het grootste accent legt op de verhouding Europa-Afrika, omdat de aangesloten landen van de Pacific en het Caraïbische gebied op grond van hun demografisch en economisch potentieel, zowel als van hun geo-politieke situatie, slechts een randverschijnsel in de werkelijke krachtsverhoudingen zijn.

Binnen de EEG-landen is door sommigen het verdrag eenzijdig genoemd en niet mondiaal (wereldomvattend), omdat de Verenigde Staten en tal van ontwikkelingslanden niet bij de grondstoffenregelingen zijn betrokken.

De bedoeling is om ook Angola en Mozambique, die op het moment van het afsluiten van het verdrag nog niet onafhankelijk waren, in het verdrag op te nemen, zonder dat men zich ooit heeft bezig gehouden met de vraag of beide Afrikaanse staten dat zelf wel zouden wensen.

Angola, met zijn uranium, diamant, fosfaat, nikkel, koper en kobalt een van de rijkste landen in Afrika, is tot een brandpunt van strijd geworden en alle mooie praatjes én van EEG én van de Verenigde Staten over 'samenwerkingsverbanden' spatten hier uiteen. Er wordt een helder licht geworpen op wat er in werkelijkheid aan de hand is in Afrika en wat het opstellen van verdragen waard is.

Het Zuidafrikaanse rassistische bewind, huurlingen uit de Verenigde Staten en Europese landen, worden in het vuur geworpen tegen de MPLA, de volksbeweging voor de bevrijding van Angola. En Den Uyl, Pronk en Van der Stoep scharen zich in de rij van diegenen, die neo-koloniale agressie plegen; zij weigeren erkenning van de Volksrepubliek Angola, die zich baseert op de vastbesloten wil van het volk de nationale souvereiniteit en de zeggenschap over zijn grondstoffen bronnen te verzekeren.

In de EEG-landen — en dat geldt ook met betrekking tot de 'Noord-Zuid-conferentie' in Parijs — wordt met nadruk naar voren gebracht, dat de ontwikkelingslanden 'zelf' de verdragen sluiten en

tot overeenkomsten komen.

Deze nadruk is misplaatst, omdat zij in feite niets over de in vele opzichten uiteenlopende toestanden in die landen zegt.

Na de doorbraak in het koloniale front sinds de tweede wereldoorlog hebben imperialistische mogendheden in gewijzigde vorm economische, politieke en vaak ook militaire posities behouden in de landen, die hun staatkundige souvereiniteit verkregen.

Reeds in 'Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme' is er door Lenin op gewezen, dat in het tijdperk van het imperialisme het financierskapitaal een gehele reeks van *overgangsvormen* van staatkundige afhankelijkheid schept. 'Voor dit tijdperk zijn niet slechts de twee hoofdgroepen van landen: koloniën en koloniënbezitters kenmerkend, maar ook afhankelijke landen van allerlei vorm, die politiek formeel zelfstandig, in werkelijkheid evenwel in de netten van financiële en diplomatieke afhankelijkheid zijn verstrikt'.

De situatie is natuurlijk niet meer precies zoals toen — er bestaan nu ook socialistische staten en de bevrijdingsbewegingen hebben ongekende omvang aangenomen — maar het diplomatieke en financiële spinneweb van het financierskapitaal houdt nog reeksen landen en hun regeringen gevangen.

Dat blijkt bij internationale conferenties en bijeenkomsten, maar men kan er uiteraard niet de ogen voor sluiten, dat er ook grote verschillen onder de tropische landen bestaan — in economische ontwikkeling, in omvang van de bevrijdingsbeweging, in invloed van het buitenlandse kapitaal.

In een aantal landen (Egypte, Brazilië, India), die in economisch opzicht zijn achter gebleven en waar de massa's in grote armoede leven, is niettemin een begin van industrie tot ontwikkeling gekomen en heeft zich een kaste van inheemse rijken gevormd.

De openlijk met het imperialisme heulende compradorenbourgeoisie en de omkoopbare (en veelal reeds omgekochte) nationale bourgeoisie in die landen parasiteert op de armoede van de eigen (boeren)bevolking, die door gebrek aan koopkracht niet in staat is om industrieproducten af te nemen.

De bourgeoisie verhindert doorbreking van de resten van het feodalisme door landhervormingen, die productiekrachten vrij zouden maken en een ruimere markt zouden scheppen; zij zoekt voor haar producten een weg in andere ontwikkelingslanden of zelfs op markten van kapitalistische staten.

Het is een factor, die meespeelt op internationale conferenties als UNCTAD, UNIDO, tijdens onderhandelingen als bij het Lomé-verdrag of de 'Noord-Zuid'-conferentie in Parijs.

De imperialistische tegenstellingen bij de strijd om de machtsposities in de tropische landen leiden ook binnen de imperialistische staten tot meningsverschillen over de 'ontwikkelingshulp' en de richting, waarin deze gestuurd moet worden.

De Nederlandse minister Pronk heeft een lijst met een aantal zogenoemde 'concentratielanden' opgesteld. Het militaire Suhartobewind van Indonesië neemt hierbij een vooraanstaande plaats in, maar ook landen in Latijns-Amerika en Afrika behoren ertoe. Wat de Afrikaanse landen betreft gaat het daarbij vooral om Kenya, Tanzania en in mindere mate Soedan. Banden met Nigeria zijn van oudere datum. Evenals Pronk verklaren andere ministers van buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking van imperialistische landen om het hardst, dat zij naar betere betrekkingen en naar een 'dialogo' met ontwikkelingslanden streven. Pronk onderscheidt zich in dat opzicht niet, al wordt van de kant van zijn ministerie wel de indruk verspreid, alsof hij zich als de vertegenwoordiger van een 'gidsland' opstelt.

Achter de woorden van al die ministers gaat het streven naar eigen invloedssferen en beheersing van grondstoffenbronnen schuil, maar het verschil in toon en nadruk vloeit voort uit de neo-koloniale belangentegenstellingen, zoals bijvoorbeeld op de Noord-Zuid-conferentie is gebleken en de komende maanden zeker ook nog zal blijken.

Terwijl rondom het verdrag van Lomé nog de Europese eenheidsfanfare werd geheven, al klonk hij dan ook vals, traden op de Noord-Zuid-conferentie botsingen binnen de EEG openlijk aan de dag.

De EEG-staten zouden als EEG met één delegatie aan het gesprek in Parijs deelnemen, maar desondanks lieten Groot-Brittannië, Frankrijk en de Bondsrepubliek afwijkende standpunten horen.

De Britse minister Callaghan kreeg twee minuten om te spreken, maar nam er tot woede van de Franse en de Duitsers twaalf meer. Overigens liet de Nederlandse regering zich volledig in het EEG-bouwsel inkapselen en schikte zich naar de grote mogendheden, die de EEG-overheersen.

De grote imperialistische staten bereidden zich ieder op zijn wijze op de conferentie voor.

Genscher (buitenlandse zaken van de Bondsrepubliek) was aan de vooravond van de conferentie met een speciaal vliegtuig van de Luftwaffe tienduizenden kilometers langs landen in tropische gebieden gereisd en had verkondigd 'een brug van verstand tussen Noord en Zuid te willen slaan'.

Die Welt liet in een speciaal artikel weten wát de achtergronden waren: 'De verhouding tot de derde wereldlanden wordt steeds belangrijker. Tenslotte komt de helft van de Duitse grondstoffen-invoer uit ontwikkelingslanden en een achtste van de export gaat naar die staten. Nog veel sterker dan de Verenigde Staten is de EEG op olie-importen aangewezen'.

Kissinger, niet minder bereid dan Genscher, maakte het vraagstuk van de olie tot kernpunt van zijn betoog en blijft de privileges op-eisen van een supermacht, die nog altijd de grootste uitbouter is in de kapitalistische wereld.

Er zijn duidelijk grote conflicten, die verscherpen onder invloed van de economische crisis en van de veranderingen in de tropische landen.

Tot nu toe is in de Franse hoofdstad vooral nog maar sprake ge-weest van een rijstebrijberg van redevoeringen met Kissinger in de boventoon. (De langste redevoering met het grofste dreigement: geldelijke steun bij betalingsbalanstekorten afhankelijk van politieke positie tegenover VS).

De komende maanden zal er in de commissies ook wel weer heel wat worden afgepraat, maar omdat dan toch ook spijkers met koppen moeten worden geslagen, zal er geen olie op de golven maar olie op het vuur worden gegooid.

JOOP MORRIEN

*) De regering gaf een overzicht van 'de historische banden tussen de ACS-staten en sommige lidstaten'. Frankrijk: Boven-Volta, De centraalafrikaanse Republiek, Dahomey, Gabon, Guinee, Ivoorkust, Kameroen, Kongo, Madagascar, Mali, Mauretanië, Niger, Senegal, Togo, Tsjaad. Verenigd Koninkrijk: Bahamas, Barbados, Botswana, Fidji, Gambia, Ghana, Grenada, Guyana, Jamaica, Kenya, Lesotho, Malawi, Mauritius, Nigeria, Oeganda, Sierra Leone, Swaziland, Tanzania, Tonga, Trinidad en Tobago, West-Samoa, Zambia; België: Boeroendi, Rwanda, Zaïre; Italië: Somalië; Nederland: Suriname (potentiele ACS-staat). Hierbij komt niet tot uitdrukking dat er tal van voormalige Duitse koloniën bij zijn, die na de Eerste Wereldoorlog voor het Duitse imperialisme verloren gingen, maar waar het wel zijn invloed behield.

Uitgevers concentratie en informatievrijheid

Reeds in de 17e eeuw nam Nederland een belangrijke plaats in op de wereldmarkt van boeken. Illustere namen als de Elseviers, Blaeu, Enschedé e.d. zijn over de hele wereld bekend, ook al doordat deze uitgeverijen voor de internationale markt werkten. Het in Nederland gedrukte, vaak in het Latijn, Frans, Hebreeuws, Spaans of andere talen geschreven boek genoot door de hoge kwaliteit groot internationaal aanzien.

Veel werk dat op politieke of godsdienstige gronden elders in Europa niet mocht verschijnen kon hier worden gedrukt door het klimaat van pers- en geloofsvrijheid (Voltaire, Spinoza, Descartes, Comenius, en vele anderen).

Maar ook in Nederland zelf was er, dankzij de opkomende burgerij die wilde leren en kennis vergaren een belangrijk afzetgebied voor boeken, al dan niet in de landstaal. Bijvoorbeeld: tussen 1600 en 1649 verschenen op het gebied van genees- en heelkunde 128 nieuwe titels, op dat van geschiedenis en aardrijkskunde niet minder dan 304 titels. Dat laatste is natuurlijk tamelijk vanzelfsprekend bij een op de handel gebaseerde economie, waarbij kennis van andere landen en volkeren noodzakelijk is.

Deze omvangrijke productie werd mogelijk gemaakt door het bestaan van een groot aantal kleinere uitgevers en aan de man gebracht via talrijke boekhandels. Reeds in een vroeg stadium kende men echter bepaalde vormen van samenwerking tussen uitgevers en/of boekverkopers bij bepaalde 'dure' of zeer omvangrijke uitgaven.

Concentratievorming

Ook vandaag de dag nog heeft de Nederlandse boekenproductie deels een internationaal karakter en in verhouding tot het buitenland heeft de export een vrij grote omvang. Mede door het invoeren van moderne produktietechnieken als fotomechanisch zetten, offsetreproductie, zetten met behulp van composers e.d. voltrekken zich in de Nederlandse boekenwereld grote veranderingen. Het proces van schaalvergroting, fusies en concernvorming dat in de tweede helft van de zestiger jaren duidelijk begon te worden heeft geleid tot het ontstaan van vier grote concerns die een steeds groter deel van deze bedrijfstak in handen hebben gekregen — een proces dat zich nog steeds voortzet.

De vier belangrijkste concerns zijn:

KLUWER. Kluwer dateert van 1889 en heeft op het ogenblik een enorme omvang aangenomen. Van 1966 tot 1973 is de omzet vertienvoudigd. (1966 f26.400.000,—/1973 f283.200.000,—). De uitgeverij houdt zich bezig met boeken van fiscaal-juridische aard, maatschappijwetenschappen, technische boeken en onderwijsuitgaven. Kluwer beschikt over eigen grafische bedrijven, twee computers en sinds enige jaren over steeds meer eigen boekhandels. De in juni te openen Kluwer-boekhandel in het voormalige Afrikahuis in Amsterdam wordt de grootste boekhandel in Nederland. Kluwer neemt die uitgeverijen over die gespecialiseerd zijn op dezelfde gebieden als waarop zij zelf opereert; dit gaat dus om uitschakeling van concurrentie en de completering van het eigen fonds, hetgeen leidt tot een monopolie-positie.

De ICU ontstond in 1972 door fusie van Wolters-Noordhof en de oude ICU (die in 1970 was ontstaan door fusie van Samson & A.W. Sijthoff's uitgeverij). Het concern houdt zich bezig met schoolboeken, onderwijssystemen, efficiency-systemen voor informatie-overdracht. Het betreft hier niet alleen boeken, maar ook tijdschriften, losbladige uitgaven, microfilms, microfiches e.d. Voorts wetenschappelijke en populair-wetenschappelijke uitgaven. Van de jaarlijkse omzet aan schoolboeken in Nederland neemt de ICU een derde voor haar rekening (in 1970 was dit ca. 40 miljoen gulden). Binnen de ICU is de Alpha Computerdienst een joint-venture met de Nederlandse Middenstandsbank.

VNU is ontstaan in 1964 door oprichting van een houdstermaatschappij in aandelen Spaarnestad N.V. en de Centrale Beleggings Mij, een roomskatholiek concern ontstaan door fusie van het Teulingsconcern en de Geïllustreerde Pers. De VNU geeft tijdschriften, dagbladen en boeken uit. Het VNU-concern is het grootste uitgevers- en drukkersconcern in Nederland. Het beheerst 90% van de produktie van geïllustreerde bladen, damesbladen en jeugdtijdschriften in Nederland. Het beschikt over de grootste offsetdrukkerij in Europa. Het onderdeel Malmberg is met een omzet van 17 miljoen in 1972 de tweede schoolboekenuitgeverij in Nederland, de uitgeverij Spectrum de grootste pocketuitgeverij van Nederland (omzet 1972: 44 miljoen). De VNU industriegroep is de grootste drukkerijgroep in Nederland en een van de grootste binnen Europa (omzet 1972: 275 miljoen, 3200 man personeel). Via een 50% belang in Televisier bestaat binding met de AVRO.

ELSEVIER. Het bedrijf is in 1880 gesticht en heeft geen enkele relatie met de 17e-eeuwse Elseviers. In 1968 was de omzet nog geen 20 miljoen, in 1973 was de omzet 268 miljoen. Elsevier is sterk internationaal gericht en binnen het concern hebben de weten-

schappelijke publikaties een groot aandeel. De drie belangrijkste wetenschappelijke uitgeverijen voor het Engelse taalgebied zijn in handen van Elsevier (op dit terrein zijn er in de hele wereld slechts twee groter: de Amerikaanse uitgeverijen McGraw Hill en John Wiloy). Het concern houdt zich bezig met het uitgeven van naslagwerken als de Winkler Prins, medische bladen (Exerpta Medica), tijdschriften (Elsevier's Magazine) Tussen de Rails, e.d., hobbybladen, vaktijdschriften en vormen van informatie-verwerking als video-recorders en kabel-t.v. Het concern heeft vestigingen over de gehele wereld, o.a. in Londen, Oxford, Parijs, Brussel, Lausanne, New York en Mexico. Het heeft eigen grafische bedrijven en boekwinkels. Samen met het Engelse concern W.H. Smith heeft men een reeks z.g. Sims-zaken gestart, waar naast boeken en tijdschriften ook een assortiment grammofoonplaten en hobbyartikelen wordt verkocht. Elsevier richt zich, volgens haar directeur H. v.d. Brink 'bij vrijwel al haar publikaties consequent op de bovenste éénderde laag van de bevolking' (Fin. Dagblad 23 febr. 1972). Er heerst een slecht sociaal klimaat en er is een groot perso-neelsverloop.

Productie en distributie

Al deze concerns zijn van oorsprong uitgeverijen. De eerste fase van het concentratieproces bestond deels uit het overnemen en/of fuseren met andere, kleinere uitgeverijen, deels uit het opkopen van drukkerijen. Hierop volgde in een later stadium belangstelling voor de distributiekant, de boekwinkels, wat in de laatste jaren heeft geleid tot het gericht opkopen van boekwinkels. In haar jaarverslag over 1968 verklaarde de Elsevier-directie: 'Wij achten het wenselijk voor het behoud van de Nederlandse vrijheid van drukpers dat de huidige 800 Nederlandse uitgeverijen (totaalomzet 1,2 miljard gulden) de meer dan 1700 drukkerijen (omzet 1,65 miljard) en de meer dan 2000 boekhandels (omzet 180 miljoen) gaan samenwerken. Deze samenwerking moet zich dan gaan afspelen binnen bedrijfseenheden met een minimum jaaromzet van 50 tot 100 miljoen voor de uitgeverijen, 25 tot 50 miljoen voor de drukkerijen en 2,5 tot 5 miljoen voor de boekhandel'. De bezorgdheid van de Elsevier-directie voor de vrijheid van drukpers zullen we maar even buiten beschouwing laten; volgens deze redenering zou er in Nederland plaats zijn voor ongeveer 25—50 uitgeverijen, 65—130 drukkerijen en tussen de 70 en 140 boekhandels. Zoals het er op het ogenblik naar uitziet, wordt er hard aan gewerkt om deze 'ideale' situatie tot stand te brengen.

De werknemers

Al deze overnames en fusies hebben uiteraard consequenties voor de werknemers in deze bedrijfstak, temeer daar nóch in de boekhandel nóch in de uitgeverij een c.a.o. bestaat — een duidelijke taak dus voor de vakbeweging! Dit betekent dus een voortdurende bron van onzekerheid over de toekomst voor de werkers in deze sector. Het gaat hier niet om noodlijdende kleine middenstanders, maar om miljoenenbedrijven wier enige motief voor deze concentratie is het willen behalen van nóg grotere winsten. Daarbij komt, zoals later in dit artikel met cijfers zal worden aangetoond, dat bij een vrijwel gelijkblijvend aantal werknemers de omzetten en de winsten van deze concerns op reusachtige wijze zijn gestegen. Dit betekent dus een verscherpte uitbuiting van de werkers.

De consument

Maar ook voor de consumenten, de boekenkopers, zijn nadelen aan deze ontwikkelingen verbonden. Grotere boekhandels met grotere omzetten betekenen dat er minder boekhandels zullen komen. Als dit wordt doorgezet betekent het dat er uiteindelijk alleen in de grote steden nog boekhandels zullen overblijven. En dat zullen dan een ongezellig, onpersoonlijk, gigantisch soort boekenpakhuizen worden. Grote concerns, die zich alleen voor winst interesseren zullen weinig geneigd zijn tot het nemen van risico's. Dat betekent: geen boeken van onbekende auteurs, geen boeken die 'moeilijk' zijn of een duidelijke politieke visie hebben. Als bewijs van deze veronderstelling mag gelden dat vrijwel alle Nederlandse literaire debuten van de laatste jaren verschenen zijn bij kleine of zeer kleine uitgeverijen en dat de hele markt voor politieke boeken, om deze vage term maar eens te gebruiken, in feite ook door een paar kleine uitgevers wordt beheerst.

Ook deze kleine uitgevers hebben op hun terrein(tje) weer een monopoliepositie. We merken daarbij in de eerste plaats een sterke invloed vanuit West-Duitsland (Frankfurter Schule) op en een grote belangstelling voor figuren wier theoriën door de arbeidersklasse reeds lang zijn verworpen (Bakoenin, Trotsky en recenter Mandel, Marcuse e.d.). In dit kader past ook het adopteren van bewegingen als Provo en Kabouter en de produktie van R. van Duyn, door uitgeverijen als Polak en van Gennep en de Bezige Bij. Opvallend is overigens dat wanneer dit soort figuren 'Salonfähig' beginnen te worden, ze weer door grotere concerns worden overgenomen.

Op boekhandels die tot een bepaalde uitgeverij behoren wordt

druk uitgeoefend om het fonds van die uitgeverij goed zichtbaar te etaleren en in flinke voorraden in huis te hebben. Het verhaal gaat dat in de boekwinkels van de Meulenhof-Bruna groep 50% van de etalage voor boeken van de uitgeverij gebruikt moet worden en dat zal voor de andere concerns wel niet veel anders zijn.

Importboekhandel

Wat de importboekhandel betreft, speelt op het ogenblik de kwestie van de z.g. boekenkoers. Dat betekent dat de prijs voor een buitenlands boek wordt bepaald door de prijs in een vreemde valuta om te rekenen tegen een vast bedrag in Nederlands geld, waarbij boven de normale wisselkoers een bedrag is opgeteld voor portokosten, transportkosten, e.d. Het loslaten van deze vaste omrekenkoersen, zoals recent o.a. bepleit in de Consumentengids, zou speciaal voor de kleinere boekhandelaren rampzalige gevolgen hebben. Als de grote concerns, die toch al goedkoper kunnen werken, een aantal klanten weg kunnen lokken door de prijzen te verlagen tot een niveau dat de kleine boekhandel zich niet kan permitteren, betekent dat voor een aantal dat ze dit gebied moeten laten schieten of er aan kapot gaan. Niet voor niets beijveren een aantal van deze grote concerns zich de laatste tijd voor het afschaffen van de vaste koers. Het lijkt voor de boekenkoper op het eerste gezicht plezierig zijn boeken wat goedkoper te kunnen krijgen, maar als dat op den duur betaald moet worden met het verlies van een aantal boekhandels of van de mogelijkheid om bij zijn normale boekhandel geïmporteerde boeken te kunnen kopen, lijkt ons dat een vrij hoge prijs. Bovendien, op het moment dat de kleine boekhandel op dit terrein uitgeschakeld zou zijn, ontstaat een monopoliepositie voor enkele grote bedrijven. En gezien de aard van die bedrijven zou de boekenkoers dan ineens wel weer eens heel wat hoger kunnen worden.

Verschraling van het aanbod

Het zijn natuurlijk niet alleen de vier grote concerns, die op koudzakelijke wijze opereren. Kleinere uitgeverijen doen op wat kleinere schaal dapper mee. Natuurlijk is niet alles wat er uitgegeven wordt rotzooi, maar het is toch wel heel veel. En om de redenen die we al eerder noemden, krijgen wat we maar de goede boeken zullen noemen steeds minder kans. Ook bij de z.g. nieuwe distributievormen als de verkoop bij Simon de Wit, Albert Heyn, de sigaren-

winkel e.d. kunnen we niet bepaald van een positieve toevoeging spreken. Ogenschijnlijk is hier sprake van een vergroting van het aanbod, maar de kwaliteit is zo beroerd dat we hier beter van een verarming kunnen spreken. Op dit soort verkooppunten verhandelt men boeken van een uitgeverij als Ridderhof, die nota bene Mein Kampf wilde herdrukken. Trouwens, veel van dit soort boeken hebben een bedenkelijk bruin luchtje.

Om het geheel nog eens kort samen te vatten.

Grote en grotere uitgeverijen zullen geen boeken over controversiële onderwerpen uitgeven. Ze zullen het bestaande stelsel niet afvallen of boeken uitgeven die dat doen. Ze zullen inhaken op bestaande oordelen en vooroordelen. Ze zijn voorzichtig met nieuwe auteurs. Ze zullen, kortom, de risico's die men zou moeten nemen om een interessant aanbod te krijgen vermijden. Het feit dat auteurs om dit soort redenen hun boeken niet meer uitgegeven kunnen krijgen, zodat ook de lezer er geen kennis meer van kan nemen betekent een aantasting van de vrijheid van meningsuiting. Voor de niet-zelfstandige boekwinkel, wat de meeste Nederlandse boekwinkels niet meer zijn, geldt iets dergelijks. De boeken van het concern waar de boekwinkel deel van uitmaakt worden voorgehouden. Ook hier gelden snelle omzet en vermijding van risico als enige criteria met als gevolg een winkel vol bestsellers, waarbij het goede boek ontbreekt.

Deze elkaar versterkende ontwikkelingen betekenen voor de consument, de lezer een verschraling en verarming van het aanbod. Dit geldt overigens zowel voor wetenschappelijke, populair-wetenschappelijke als literaire boeken.

D. DE BOEF/A.C. SCHUIJTVLOT

Partijbestuur CPN was bijeen

Het partijbestuur van de CPN kwam jl. zaterdag in Amsterdam bijeen. Besproken werd de huidige politieke situatie en de werkzaamheden van de partij. Inleidingen hierover werden gehouden door Henk Hoekstra en Rinus Haks.

(De Waarheid, maandag 8 december 1975)

Manifest van het dagelijks bestuur van de CPN

Het dagelijks bestuur van de CPN heeft vandaag de tekst gepubliceerd van een manifest, dat in Amsterdam dezer dagen in massale oplage zal worden verspreid. Wij drukken hieronder de tekst van het manifest volledig af.

De CPN is van mening dat de werkende bevolking van Amsterdam haar volle gewicht in de schaal moet werpen om een einde te maken aan de ondermijningscampagne van rechtse elementen en krachten uit de regering tegen de gekozen vertegenwoordiging, de gemeenteraad, en tegen de werkersbelangen in de hoofdstad.

Er mag daarom niet langer gewacht en gearzeld worden de moeilijkheden op te lossen, die duidelijk geprovoceerd zijn door anti-Amsterdamse krachten.

Onze partij heeft voor het bereiken van een snelle oplossing reeds initiatief genomen en zal dit ook verder doen met haar gemeenteraadsfractie, haar afdelingen en Amsterdamse partijdistrict.

Een doelbewuste politiek van vooruitgang voor de werkende bevolking in Amsterdam is thans geboden en moet worden afgedwongen dwars tegen het afbraakbeleid van Haagse regeerders in.

Het kabinet-Den Uyl voert crisispolitiek terwille van de grote concerns. Dit betekent:

- verlaging van het levenspeil;
- uitschakeling van de vakbeweging via een looningreep;
- aanval op de sociale voorzieningen die in taaie strijd veroverd zijn;
- opvoering van de bewapening, o.a. met de F-16 atoomstraaljager.

Tegen deze rampzalige koers groeit het verzet.

In de bedrijven en in de vakbeweging blijkt dat overduidelijk. De zelfbewuste en strijdbare bevolking van Amsterdam doet zich hierbij vanouds het sterkst gelden. Zij is niet bereid lijdzaam toe te zien hoe de werkgelegenheid en ontwikkelingsmogelijkheden worden beknot.

DAT IS DE ACHTERGROND VAN DE CONFLICTEN ROND HET GEMEENTEBESTUUR.

DAT IS DE GROTE INZET VAN DE GEBEURTENISSEN VAN DE AFGELOPEN WEKEN.

DAT HEEFT TOT GEVOLG GEHAD DAT TEGENSTEL—LINGEN EN SCHEUREN IN ALLE PARTIJEN, BUITEN DE CPN, OPTREDEN.

Hier is ook de verklaring te vinden voor de scheuren die door de PvdA lopen. De groep-Den Uyl neemt alle middelen te baat om gehoorzaamheid af te dwingen. Desondanks ziet zij zich ook in de PvdA gesteld tegenover een toenemende beweging die een andere richting wil inslaan.

Dit komt in Amsterdam het duidelijkst tot uitdrukking.

De hoofdstad en haar bevolking worden zwaar getroffen door de bezuinigingswoede van de regering, omdat de algemene aanval op de collectieve voorzieningen hier samen gaat met een reeds jarenlang voortdurende achterstelling op politieke gronden.

Reeds in oktober 1973 wendde het gemeentebestuur zich in een open brief tot het kabinet-Den Uyl aangezien de financiële nood een catastrofaal karakter ging aannemen.

De toestand is sindsdien nog verder verslechterd. Amsterdam moet optornen tegen een beknottingspolitiek, die de gemeentelijke autonomie tot een holle frase maakt. Door deze aantasting van het beslissingsrecht van de gemeenteraad wordt de democratie ondergraven. Gepaard hiermee gaat de poging om het dagelijks bestuur van de stad (B en W) te ontkrachten en het morele prestige te ondermijnen.

Er is een grootscheepse misleidingscampagne op touw gezet om de conflicten te bestempelen tot een soort 'dorpsrel' en baantjesjagerij. Het doel hiervan is het aankweken van een afkeer van de politiek om — zoals in een tijd van crisisellende gebruikelijk is — door afstomping zoveel mogelijk mensen van actief optreden af te houden.

In werkelijkheid echter is het in de hoofdstad tot uitdrukking komende verzet tegen de afbraakpolitiek van de regering van nationale betekenis en kan het in belangrijke mate bijdragen tot een wending naar een andere regeringspolitiek.

Dit alles gaat ook ver uit boven de directe aanleiding van de

moelijkheden rond het dagelijks bestuur van de stad. Deze ontstonden toen Van Duijn op eigen houtje trachtte een onderzoek door te zetten om te komen tot een opleggen in gecamoufleerde vorm van de zg. Kalkar-heffing. En dat terwijl de gemeenteraad had besloten deze regeringsopdracht (bedoeld als bijdrage in een Westduits atoomproject) niet uit te voeren.

In Amsterdam kunnen regeringsopdrachten en Westduitse in-fluisteringen nimmer een leidraad voor het gemeentebestuur zijn.

Het dient zich juist te oriënteren op de belangen van de Amsterdamse werkende bevolking.

Alleen daarvan uitgaande is een snelle en positieve oplossing voor de samenstelling van het dagelijks bestuur van de stad mogelijk.

Het uitvoerend orgaan van de gemeenteraad mag geen instrument zijn tot uitvoering van de verslechteringspolitiek van de regering. Het moet zich juist opstellen tegenover afbraak op sociaal, politiek en financieel terrein.

*Het gaat om werk,
om vooruitgang in Amsterdam,
om vernieuwing van de negentiende-eeuwse buurten die in elkaar
dreigen te storten,
om levenskansen voor de haven, aanleg van een voorhaven in
IJmuiden,
om een beter bestaan voor de bejaarden, die het slachtoffer dreigen
te worden van het afschaffen van een aantal bijstandsvoorzieningen.
om voorzieningen op het gebied van de gezondheidszorg, het
onderwijs en de cultuur, in overeenstemming met de behoeften van
deze tijd en de functies van Amsterdam als hoofdstad.
bouw van een muziektheater en een stadhuis.*

*Dit alles vereist een regeling van de financiële problemen,
bestrijding van de werkloosheid, AFWIJZING VAN DE CRISIS
POLITIEK VAN DEN UYL.*

De CPN is van mening dat dit de grondslag moet zijn voor de aanvulling van het dagelijks bestuur (B en W) van de stad.

Zij richt zich daarbij tot alle positieve krachten in de stad die ditzelfde wensen en doet op hen een beroep zich daarvoor in te zetten en samen te werken.

Zij roept de werkende bevolking op overal actief op te komen voor deze eisen en doelstellingen.

Het dagelijks bestuur van de CPN.
(*De Waarheid*, woensdag 14 januari 1976)

Opnieuw verkrijgbaar

John Reed

10
DAGEN
DIE DE WERELD
DEDEN WANKELLEN

372 blz., paperback f 14,50

Dit boek wordt beschouwd als het meest
realistische ooggetuigeverslag van de
Oktoberrevolutie.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus,
Leidsestraat 25 te Amsterdam en
Hoogstraat 143 te Rotterdam;
en bij uw boekhandelaar.

**Verkrijgbaar bij het
Instituut voor Politiek en
Sociaal onderzoek**

**ONTWIKKELINGSHULP,
NEO-KOLONIALISME,
NATIONALE
VRIJHEIDSSTRIJD**

208 blz., paperback prijs f 5,50

Bestellingen door storting van het verschuldigde
bedrag + f 1,30 op postgiro 2252298
t.n.v. Stichting IPSO, Amsterdam.

POLITIEK & CULTUUR

DEOLOGIE VAN DAT ENE
ROCENT / DUITSE DRIJF-
EREN VAN TINDEMANS /
EUGDBEWEGING EN PERS-
ECTIEF / SPANJE ZAL
DEMOCRATIE VEROVEREN

36ste jaargang 2/1976

De ideologie van dat ene procent	M. Bakker	49
De Duitse drijfveren van Tindemans	R. Milikowski	61
Jeugdbeweging . . . nostalgie of perspectiefvol?	J. Bosma/C. Vecht	71
Spanje zal democratie veroveren	M. Meijer	80
Partijdocumenten:		
Brief aan Joegoslavische Liga van Communisten — Afspraken inzake bijeenkomsten te Belgrado niet nagekomen		89
Antwoordschrijven Joegoslavische Liga van Communisten — Standpunten CPN over neo-kolonialisme verzwegen		
Verklaring van de voorzitter van het partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland		
Begroeting van CPN		
Partijbestuur CPN was bijeen		

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.3
De abonnementsprijs is f 11,50 per jaar,
losse nummers f 2,25
Studentenabonnement f 7,75 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 625615

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

De ideologie van dat ene procent

Gedurende de afgelopen maanden is een nieuw begrip gelanceerd in ons Nederlandse taaleigen, de 'een-procents-norm'.

'De een-procents-norm is een progressieve norm', heeft Duisenberg onlangs uitgeroepen — maar zelfs van het slinkende aantal mensen dat de minister van financiën op zijn woord wil nemen, zal er slechts een gering deel zijn geweest dat bevroedde, wat hij daarmee nu precies bedoelde.

En terwijl bankiers en KVP-ers, ministers en vakeconomen bezig zijn elkaar met die een-procents-norm te bekogelen, haar aan te vechten of te verdedigen, zit het overgrote deel van het Nederlandse volk zich lichtelijk verbijsterd af te vragen, waar al deze lieden, die nog zo kort geleden hun volslagen ontreddering bij het uitbreken van de economische crisis moesten erkennen, het in hun herwonnen wijsheid nu in vredesnaam over hebben.

Het enige dat iedereen heeft begrepen is, dat het iets te maken heeft met de terugval in de koopkracht die ondernemers en regering met ingang van 1 januari hebben bekokstoofd en dat het iets heel anders is dan de één procent tegemoetkoming, die men ontvangt als men met succes een bepaald soort atoomvliegtuigen aan de man weet te brengen.

Voor de profeten van zulk een nieuw element in onze samenleving als die een-procents-norm is, wordt dit onbegrip op de lange duur minder prettig.

Aanvankelijk kan men er velen mee overdonderen, kan men hopen dat vanuit hun onbegrip grote groepen mensen aarzelen als hun eensklaps een feitelijke inkomensdaling op de nek wordt gelegd. Maar op de iets langere termijn is het toch ontoereikend om als een medicijnman steeds een onbegrepen formule te murmelen ('de een-procents-norm is een progressieve norm') en moet men er iets onder schuiven. Om het met een variatie op een bekend geschrift van de morele herbewapening te zeggen: De een-procents-norm heeft een ideologie nodig. Aan die ideologie wordt thans gewerkt en daarover willen we in dit artikel straks wat zeggen. Maar alvorens op dat nieuwe geloof, het geloof in de een-procents-norm en deszelfs hogepriesters in te gaan, is het gewenst om het te begrip nader te bepalen.

Het staatsaandeel

De een-procents-norm is gelanceerd in de in september gepubliceerde miljoenennota van de regering, niet dan na de nodige strijd binnen het kabinet.

De redenering is de volgende.

In de zestiger jaren steeg het nationaal inkomen van ons land gemiddeld met zo'n 5% per jaar.

Het nationaal inkomen is het bedrag dat tot uitdrukking brengt wat er in een jaar tijds in een land wordt geproduceerd — en wel in alle denkbare vormen. Dus zowel de 'productie' van onderwijs door leerkrachten als de fabricage van fietsen, suikerbieten en staalplaten. Het bedrag is ten naaste bij gelijk aan dat wat in het land wordt ontvangen aan lonen en salarissen, uitkeringen en winsten.

Nu heeft zich, in de zelfde tijd dat dit nationale inkomen jaarlijks gemiddeld met een (kleine) vijf procent toenam, een wijziging voorgedaan in de vorm waarin de geldstroom circuleert. Een steeds groter deel daarvan is namelijk gekanaliseerd via de staat en via de sociale verzekeringen, dat wat men doorgaans met 'collectieve sector' aanduidt.

Iedere loonstrekkende en iedere zelfstandige ervaart dat aan den lijve. Van zijn bruto inkomen krijgt de loontrekker een derde deel of meer nooit in handen, doordat het in de vorm van belasting en premies naar hele of halve staatsinstanties wordt overgemaakt.

Van wat hij wel ontvangt gaat bij iedere aankoop 10% of meer naar de BTW, grote bedragen gaan verder op aan gas-, electra-, water- en kijkgeld, aan vervoer en plaatselijke belastingen. Allemaal 'collectieve sector' dus.

Dit beslag op het verdiende geld door overheidsinstellingen is sedert de tweede wereldoorlog, en in het bijzonder gedurende de laatste 10 à 15 jaar, sterk toegenomen; het groeide verhoudingsgewijs sterker dan het nationale inkomen als geheel.

Terwijl toch de gemiddelde productietoename in die tijd hoog was — de vijf procent waarover we hiervoor spraken — was het deel dat via de overheidskas ging lopen verhoudingsgewijs belangrijk groter. In het algemeen nam daardoor de 'collectieve sector' in het totaal van het nationaal inkomen per jaar met anderhalf tot twee procent toe.

Op dit ogenblik bedraagt het aandeel van overheid en sociale verzekeringen meer dan de helft van het nationale inkomen.

Nemen we het jaar 1975: het nationaal inkomen over dat jaar was ongeveer 200 miljard gulden. Het bedrag dat de overheid aan belastingen en dergelijke inde lag in de buurt van de 60 miljard, terwijl het totaal bedrag aan premies voor de diverse vormen van sociale verzekeringen boven de 40 miljard zal hebben gelegen.

Tezamen, belastingen en sociale premies, dus ruim 100 miljard, meer dan 50% van het nationale inkomen.

Nu heeft inmiddels de economische crisis de jaarlijkse hoge produktietoename, die op haar beurt weer tot een zelfde toename van het nationaal inkomen leidde, drastisch onderbroken. In 1975 was er zelfs sprake van een daling.

Hoe het in de komende jaren zal gaan is onzeker; het typerende van de huidige toestand is juist dat die ongewisheid de hele kapitalistische economie overheerst.

Met de natte vinger van het Centraal Plan Bureau heeft men nu maar een veronderstelling gemaakt.

Die veronderstelling luidt, dat de produktietoename — en dus het nationale inkomen — in de komende jaren gemiddeld minstens een procent lager zal komen te liggen dan in de afgelopen periode het geval was.

En dit nu is de aanleiding geweest voor de regering om te zeggen: Als de produktie minder toeneemt, het nationale inkomen groeit langzamer, dan moet ook het aandeel van de 'collectieve sector' in het nationaal inkomen langzamer stijgen dan voorheen, anders zou die sector van staat en verzekeringen in feite de hele produktietoename gaan opslokken. In plaats van, zoals voorheen het geval was, een groei van dit staatsaandeel in het nationale inkomen met anderhalf tot twee procent, mag het voortaan niet meer dan één procent zijn.

Dat is dan die veel genoemde 'een-procents-norm'.

In de praktijk betekent die, zo heeft men al diverse malen uitgerekend, dat door bezuinigingen vanaf 1977, in 1980 in totaal een

verminderde uitgave van omstreeks 10 miljard bereikt zou zijn, vergeleken met de huidige ontwikkeling.

Het ondernemersaandeel

Aldus de redenering van de staatsfinanciers.

Maar achter die 'officiële' verklaring steekt een andere, en wel die van de ondernemers en bankiers.

Want zij zijn de werkelijke inspirators van het 'neutrale' verhaal over de overheidsfinanciën, dat we hierboven weergaven.

Die heren hebben een zeer duidelijk uitgangspunt, dat zijn de winsten en hun concurrentiepositie.

De crisis heeft de kapitalistische produktie zwaar geschokt.

De werkloosheid is snel toegenomen in alle kapitalistische landen; in Nederland alleen al is het werklozenaantal feitelijk nog veel hoger dan het officiële getal van bijna een kwart miljoen aangeeft. Grote aantallen arbeiders zijn verder onder de werktijdverkorting gebracht.

Crisis betekent ook: verscherpte concurrentie. De spoeling aan orders is in crisistijd dunner en de vele kapitalistische varkens die het daarvan moeten hebben aarzelen niet om elkaar de strot af te bijten als het er om gaat, tot de overlevenden te blijven behoren. Daarom klagen de kapitalisten steen en been, daarom eisen ze dat er minder aan loon, sociale uitkeringen en voorzieningen voor de bevolking wordt uitgegeven.

Zij willen op de exportmarkten kunnen concurreren, zij willen de voor de concurrentie noodzakelijke investeringen kunnen doen, zij willen winsten blijven uitbetalen aan hun aandeelhouders en aan hun grote geldschieters, de banken.

Kortom, zij wensen dat in de crisistijd hun aandeel in het nationale inkomen vergroot wordt.

Weliswaar is de crisis hun crisis, de chaos hun chaos en de halsafsnijderij een onderdeel van hun 'vrije ondernemingsgewijze produktie', maar juist omdat het hun systeem is wensen zij de gevolgen daarvan afgewenteld zien op anderen, op arbeiders, gesalarieerden en ontvangers van sociale uitkeringen, op 'zachte' sectoren als onderwijs, welzijn en cultuur.

Dat is dan ook de boodschap die, zij het in iets andere bewoordingen, de negen top-ondernemers in het begin van het jaar aan Den Uyl hebben doen toekomen. En een van die negen, de altijd actieve bank-directeur en oud-minister Van den Brink, is zo goed geweest om in een interview aan te geven waar men het ongeveer over had.

Kijk, zei hij, er zijn in Nederland ongeveer 150000 mensen werkloos ten gevolge van onze economische structuur. Die werkloosheid moeten we in 5 jaar opheffen. Dat betekent 30000 man per jaar. Inrichting van één arbeidsplaats kost gemiddeld honderdduizend gulden. Wat dus gebeuren moet is, dat de ondernemingen per jaar 30000 maal f100.000,— extra ter beschikking krijgen voor dat doel, oftewel drie miljard per jaar.

Het verhaal van Van den Brink over de oplossing van de werkloosheid kan men met een lepel zout nemen, de harde kern van zijn betoog is: Buig het beleid zodanig om, dat de ondernemers — en dat zijn voor alles de groten — er per jaar 3 miljard aan winst bij krijgen.

En dat is dan de echte betekenis van de een-procent-operatie: Een grootscheepse overheveling van gelden die tot nu toe gebruikt werden voor sociale voorzieningen en voor werkelijk collectief nut, naar de kassen van de ondernemingen — in het bijzonder de grote. Daarom wordt bijvoorbeeld ook in dit verband steeds als eerste punt de kinderbijslag naar voren gebracht. Men omgeeft het ter discussie stellen van de kinderbijslag met allerlei vage argumenten, als zou het iets uit de verleden tijd zijn, een noodmaatregel, getroffen om de behoeftige grote gezinnen van weleer te helpen.

Dat de kinderbijslag een bestanddeel van het loon geworden is, daar wordt dan liefst niet over gepraat.

Maar waarom juist die verlaging van de kinderbijslag? Het kinderbijslagfonds betaalt jaarlijks ongeveer vier miljard gulden uit. Dat geld is in hoofdzaak afkomstig van premies, die door de werkgevers worden betaald (een deel wordt aangevuld door de staat). Vermindering of zelfs afschaffing van de kinderbijslag betekent dus vermindering of opheffing van de werkgeverspremie, oftewel een winstverhoging die op kan lopen tot miljarden guldens per jaar.

We herhalen het: De een-procents-operatie, of wat het dan ook in de toekomst mag worden, is niet zozeer een bezuiniging, het is een overheveling. Het is nemen bij de niet-bezitters en geven aan de wel-bezitters, onder het valse argument dat daarmee werkgelegenheid zal worden geschapen.

Dat argument is niet alleen vals omdat er geen enkele garantie bestaat, dat de overheveling van geld naar de ondernemerskas tot een uitbouw van arbeidsplaatsen zal leiden.

Het is ook vals, omdat de essentie van een crisis is, dat de koopkracht niet toereikend is om alle vervaardigde producten af te nemen. Dat is de reden waarom de CPN in haar actie tegen de crisis handhaving en zelfs uitbreiding van de koopkracht centraal heeft geplaatst.

De een-procent-operatie echter is koopkracht-rovend. Ze vermindert de afzet mogelijkheden in het eigen land en zal daardoor vooral die delen van de ondernemingen treffen, die op die binnenlandse markt zijn aangewezen. Wat de grote ondernemingen aan mogelijkheden winnen door de operatie, zal zich in belangrijke mate buiten de grenzen afspeelen.

Voor keuzen

De motieven die de ondernemers hebben om bij hun eis tot een grootscheepse overhevelingsoperatie in het bijzonder te spreken over die premies en belastingen, die op hen drukken (de vennootschapsbelasting, de kinderbijslag- en WAO-premies), ze verklaren ook hun speciale voorkeuren als het gaat om bezuinigingen die bij de overheid zouden moeten worden getroffen.

Als zij verlangen dat er minder vennootschapsbelasting betaald moet worden, dan zijn zij ook wel bereid om aan te wijzen welke overheidsuitgaven verminderd dienen te worden.

En daarbij wordt dan altijd in de eerste plaats gesproken over enkele takken: onderwijs, CRM, volksgezondheid — en er wordt nooit gesproken over de materieel-uitgaven bij defensie.

Want daar zitten de orders.

Wie ondernemers (en hun partij, de VVD, in het bijzonder) stoute plannen hoort en ziet ontvouwen over de wijze waarop er nu eens krachtig kan worden ingegrepen in huns inziens nodeloze uitgaven, die zal altijd tegelijkertijd horen dat de materieelpositie, de bewerktuiging van luchtmacht, leger en vloot zoveel te wensen over laten en dat uitgerekend daar meer uitgegeven moet worden.

De materieel-uitgaven voor defensie, de uitgaven voor neo-koloniale ontwikkelingshulp, de uitgaven voor de ondernemers — EEG — hoe licht zouden daarin de miljarden te vinden zijn die nu gezocht worden in een 'gigantische ombuiging' van de sociale voorzieningen.

Maar nee . . .

En het is de schande van het kabinet Den Uyl, in de ogen van steeds meer mensen, dat het in zijn politiek dit stramien van de grote ondernemers volgt, dat het de 'een-procent-operatie' gaat toepassen ten nadele van de werkers, ten gerieve van de ondernemers.

De regering zegt dit echter niet.

Ze zoekt koortsachtig naar een woordenspel, een denkbeelden-opvoering, waarmee dit harde feit, deze klasse-keuze, aan het oog kan worden onttrokken, waarmee aan grove ondernemerspolitiek een

schijn van rechtvaardiging kan worden gegeven.

Tikken van de molen

Den Uyl zelf was de eerste om daartoe een poging te doen, de eerste om de nieuwe een-procents-roverij een moralistisch jasje aan te trekken.

Tijdens zijn inmiddels klassiek geworden VPRO-radiopraatje heeft hij deze, helaas te weinig geciteerde woorden over zijn lippen laten komen:

'Maar we zitten nu opgescheept met het idee van het werk is eigenlijk voor de domme en je kunt toch best inkomen krijgen zonder dat er gewerkt wordt. En ergens draaien de machines wel op voor je inkomen. Het grootste probleem was hoe je je tijd kon zoet brengen, al spelende . . .'

En verder:

'Dat betekent dat je weer bereid moet zijn om gewoon te werken. En het is een beetje waar dat het werken, de arbeid, betaalde beroepsarbeid, daar is een beetje de doem op komen te liggen van: wie staat er eigenlijk nog vroeg op om naar zijn werk te gaan? Dat is uit het verleden. Dat is rampzalig gewoon. Dat is rampzalig!'

'Ondernemers hebben ook een tik van de molen te pakken gekregen. En die vinden het ook veel mooier dat de machine het werk doet dan al dat lastige gedoe van werknemers die niet op tijd komen, die ziek zijn, die klachten hebben, hoge arbeidskosten. . .'
. . . 'ja, daar is dezelfde mentaliteit gegroeid als bij een groot deel van de bevolking . . .'

Dat was de nieuwe moraal die Den Uyl, omstreeks de jaarwisseling en via de radio van het vrijzinnige protestantisme, aan het volk wilde bieden ter versiering van de een-procents-norm.

U, arbeiders, U hebt verlerd om op tijd naar Uw werk te gaan — wie staat er nog vroeg op tegenwoordig — U bent maar ziek, U denkt dat alles maar van zelf komt en o, wanhoop, U hebt met Uw ondermijnende opvattingen zelfs de ondernemers aangestoken. Och arme! Het puikje van onze samenleving, de kurk waarop de geestkracht van de natie drijft, de ondernemers zelf, aangevreten door het verderf dat in de werkende stand voortwoekert!

Het is niet verwonderlijk dat deze poging tot een Nieuwe Moraal niet verder werd uitgewerkt.

In de vakbeweging groeide snel verzet tegen de regeringsplannen; bovendien brak kort nadat Den Uyl zijn weeklacht over het morele verval van de werkenden geuit had, een van de meest opzien-

barende schandalen van de jongste geschiedenis in de pers- en televisieberichtgeving door, de Lockheed-omkoping.

Hoe men het ook keert, wàt commissies ook mogen vinden, het zal moeilijk zijn om dáár het moreel verval der proletariërs de schuld te geven . . .

Dus moest er een Nieuw Gezang worden gecomponeerd. En wie zou zich daar beter toe lenen dan de man aan wie door de PvdA bij uitstek de rol is toebedeeld van verspreider van verheven ideeën en schetser van grootse toekomstvisies, de heer Van Kemenade, minister van onderwijs?

Naastenliefde

En zo geschiedde het dat twee maanden na het niet zo beste begin van de ideologische campagne door Den Uyl via de VPRO, Van Kemenade langs de weg van een andere omroepvereniging de zaak is gaan overdoen. In de Rooie Haan, het zaterdagse radio-programma van de PvdA via de VARA, heeft hij op 13 maart de nieuwe een-procents-ideologie volledig geëtaleerd.

Daartoe kreeg de onderwijsminister van zijn interviewer een extra kwalificatie mee: 'Van U is bekend dat U zich intensief met sociaal-economische vraagstukken bezig houdt', zo mochten de minister en de luisteraar horen. Bescheiden zei de toegesprokene dat hij 'natuurlijk geen vakeconoom' is, maar hij liet doorschemeren dat hij er toch wel heel wat van af wist. Een soort tweedegraadsleraar dus (van de nieuwe lerarenopleiding), die in zijn bijvak onvoldoende opleiding heeft genoten, maar wel geacht wordt er volwaardig les in te kunnen geven.

In het vraaggerekkel stelde de minister zich duidelijk als voor-naamste taak, af te rekenen met hen die met kritische ogen zitten te kijken naar de totaal-omvang van de staatsuitgaven. Die verdeelde hij aldus:

' . . . al het geld, dat de overheid besteedt, wat de overheid via belastingen en premies krijgt, wordt uitgegeven door die overheid aan uitkeringen voor zieke mensen, voor bejaarde mensen, voor werkloze mensen, voor invalide mensen, aan scholen voor betere klassen. Al dat geld gaat weer terug en natuurlijk (!) naar gewone mensen. Wat zijn die collectieve uitgaven, waar de overheid over beschikt en die ze besteedt? Dat is de manier, mag ik het nu ook een keer zeggen, waarop wij in Nederland onze solidariteit met elkaar, onze zorg voor elkaar, onze naastenliefde voor elkaar hebben uitgedrukt. Opdat we daardoor voor elkaar kunnen zorgen. En natuurlijk moeten we daar wel naar kijken. We moeten kijken

of al die uitgaven even goed worden verdeeld en even goed worden besteed'.

Dat is dan de uiteenzetting van Van Kemenade over het karakter van de staatsuitgaven, de collectieve sector. Het is de georganiseerde naastenliefde.

Wij van onze kant willen niet overdrijven, maar we hebben toch zelden een karikaturler voorstelling van de aard der overheidsuitgaven in hun totaliteit gezien, dan die welke de minister van onderwijs hier etaleerde.

Inderdaad wordt er van de enorm zware belastingen geld uitgegeven voor onderwijs, bijstand en ziekteverzorging. Het moest er nog bijkomen dat dat niet het geval was.

Maar er wordt van de begroting meer dan een tiende deel besteed aan bewapening, tegen de wil in van (gelukkig) ook veel PvdA-ers. En dat is bepaald geen ziekenzorg.

Er wordt dit jaar naar schatting zo'n twee en een half miljard gulden aan de EEG geofferd, de EEG waarvan nu ook het kamerlid Van der Hek publiekelijk heeft erkend dat zij is 'de uitdrukking van een liberale filosofie. Overheidsobstakels wegnemen en het economisch verkeer in de ruimste zin vrij baan geven — daar gaat het om'. Men kan de schatten die dat kost onder allerlei hoofdjes onderbrengen, alleen niet onder dat van Van Kemenade, 'naastenliefde' . . .

Die naastenliefde is dan misschien volgens sommigen wèl de grondslag van de ontwikkelingshulp, die dit jaar bijna drie miljard van onze belastinggelden vergt, bijna duizend gulden per Nederlands gezin. Maar voor de ingewijden, de ondernemers, heeft minister Pronk onlangs een beter beeld van de werkelijkheid geschetst.

Op 25 februari zei hij in Amsterdam op een bijeenkomst van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel:

'Een belangrijk deel van de Nederlandse hulp wordt besteed aan goederen en diensten, geleverd door het Nederlandse bedrijfsleven. Om welke bedragen gaat het hier? Nederland heeft in 1975 voor ca. 340 miljoen gulden aan bilaterale financiële hulp uitgegeven. Bovendien heeft Nederland in 1975 voor ca. 560 miljoen gulden nieuwe financiële hulp aan ontwikkelingslanden aangeboden. Meer dan 90% hiervan wordt bij het bedrijfsleven in Nederland besteed. Het gaat hier dus om grote bedragen. De bedrijfstakken in Nederland waar de meeste orders naar toe gaan zijn de metaalnijverheid, met name machines, de scheepsbouw en de elektronische industrie. Naast deze bilaterale hulp komen ook, indirect, delen van de Nederlandse bijdragen aan multilaterale instellingen terug bij het bedrijfsleven in Nederland. Men zou kunnen stellen dat, mondiaal

gezien, uiteindelijk alle hulp die de rijke landen gezamenlijk geven vroeg of laat weer in die rijke landen terugkomt door middel van bestedingen van die hulp.'

Elders in zijn rede had Pronk dan nog in het bijzonder gewezen op de belangrijke rol die, volgens zijn opvatting, de multinationale ondernemingen spelen en moeten spelen in dit hele patroon.

Dat we Pronk hier zo uitvoerig citeren is mede omdat hij, als het om het etaleren van naastenliefde gaat, de enige is die met Van Kemenade kan wedijveren. Nu horen we eens van de man zelf wie wel die geliefde naaste is. Het blijkt Philips te zijn, die via de omweg van belasting en ontwikkelingshulp een deel van ons niet uitgekeerde loon ontvangt. 'Al die uitgaven gaan om de zorg voor elkaar', zei Van Kemenade. Ja, ja.

De kosten van het werken

Nader ingaand op de een-procents-norm, zegt Van Kemenade ver volgens, dat het onder de economisch moeilijker omstandigheden vooral gaat om het bevorderen van de *werkgelegenheid*.

'De werkgelegenheid bevorderen houdt met een hoop dingen verband', zegt hij. 'O.a. houdt het verband met wat wel eens genoemd wordt, de arbeidskosten, datgene wat mensen kosten als ze werken'.

Men lette wel op deze laatste formulering, 'datgene wat mensen kosten als ze werken'.

Den Uyl zag als voornaamste probleem dat de mensen eigenlijk helemaal niet meer werkten, dat ze werken beschouwden als iets voor dommen. Van Kemenade laat ze nu weer wel werken, *maar dat werken kost geld*. Aan wie? Aan de ondernemers uiteraard.

En dat, het kost ons geen moeite het te erkennen, dat is wel heel andere koek dan we ooit hebben opgediend gekregen.

Tot nu toe werkten mensen om de ondernemers winst te bezorgen. Nu wordt werk voor het eerst in de economische geschiedenis in de eerste plaats als een kostenfactor gezien.

Als dat de lessen in staathuishoudkunde zijn die onze tweedegraads economie-docent van het met economen fors bezette kabinet meekrijgt, dan mag daar toch wel eens iets aan gedaan worden.

Want de werkelijkheid in de economie is vrij eenvoudig, en hij is deze: De ondernemer neemt zo weinig mogelijk mensen in dienst om zoveel mogelijk winst te kunnen maken. Hij huurt meer mensen in als hij kans ziet daarmee zijn winst te vergroten via vergrote productie, hij stoot mensen af als hij meent dat zijn winstpositie hem daartoe dwingt.

Binnen dat kader tracht hij bovendien de feitelijke lonen en sociale lasten te drukken, om ook op die wijze de winst te doen toenemen. Onder de omstandigheden van de laatste jaren is de daarbij meest toegepaste methode dat de prijs van het produkt meer verhoogd wordt dan het loon, dat het zgn. reële loon dus achterblijft via het middel van de inflatie.

Wat Van Kemenade doet met zijn verhaal over 'wat mensen kosten als ze werken' is een vervalste uitleg geven van een vervalsend begrip, de zogenaamde arbeidskosten.

De gangbare redenering is, dat die arbeidskosten steeds meer stijgen met betrekking tot de schone winst van het bedrijf.

Men bouwt die redenering onder meer op, door van de winsten af te trekken de verplichtingen, die de ondernemers hebben jegens het zogenaamde vreemde vermogen dat zij hebben aangetrokken.

Maar dat vreemde vermogen is kapitaal (in het bijzonder van banken), het is ook van kapitalisten, zij het dan (misschien) niet zij die de eigenaars van het bedrijf zijn.

Voor de arbeiders en gesalarieerden maakt dat niets uit. Zij leveren winst aan de kapitalist, of dat de eigen baas, zijn aandeelhouder of een 'vreemde' bankier is.

Het feit dat die winst zoveel over bezitters verdeeld moet worden brengt hoogstens mee, dat de arbeider verhoudingsgewijs steeds meer ontvangt van zijn eigen produkt.

De cijfers wijzen dat trouwens uit. Er is geen sprake van een stijging van de werkelijke loonkosten in de bedrijven, eerder van een daling.

En het probleem dat Van Kemenade, als hij wil bezuinigen voor werkgelegenheid, eigenlijk zou moeten stellen is — met een variatie op zijn eigen woorden — 'datgene wat de kapitalisten de arbeiders kosten doordat ze niet werken'.

Maar daar hebben ze het in het kabinet blijkbaar nooit over, dus ook Van Kemenade gaat er aan voorbij.

Die fantaseert in zijn radioverhaaltje een beetje over wat je wel zou kunnen doen met het geld dat de mensen op oudejaar uitgeven aan vuurwerk en gedurende de rest van het jaar aan grammofoonplaten (hetgeen toch echt nog heel wat minder is dan wat hij en de zijnen van ons geld aan F16-toestellen uitgeven), om van daaruit deze redenering op te bouwen: Als iedereen bereid is minder te verdienen (het meerdere gaat toch weg aan platen en vuurwerk) dan kunnen van wat er overblijft de werklozen aan het werk worden gezet.

Hij snijdt dat toe op de leraren: Zijn de leraren bereid een loonsverlaging te accepteren, dan kunnen daarmee hun werkloze collega's voor de klas worden gezet.

'Beperking van het aantal arbeidsplaatsen of beperking van de gemiddelde personeelskosten, zeg voor het gemak even, het gemiddelde salarisoniveau per arbeidsplaats. Dat is een onontkoombare keuze', aldus de minister van onderwijs.

En daarmee heeft hij de een-procents-norm en de een-procents-moraal teruggebracht tot de meest ordinaire, platvloerse kapitalistentchantage: Als jullie, werkende mensen, niet bereid zijn een achteruitgang in de inkomens te slikken, dan zijn jullie verantwoordelijk voor de werkloosheid van je collega.

Zo hebben ze dan hun bestemming bereikt, de hoogdravende zondagsschool-aanwijzingen van Van Kemenade. De naastenliefde is de naastenstrijd, de zorg voor elkaar de afgunst op elkaar geworden.

Eens was nivellering de leus, offeren van de hoogst betaalden voor de lager betaalden. Bijna ongemerkt heeft de leus nu zijn vervolg gevonden: de lager betaalden moeten ook offeren, voor de werklozen. Dat de heer Van den Brink het allemaal samenvat in een gewenste winsttoename van 3 miljard voor zich en de zijnen is een te verontachtzamen bijkomstigheid.

Beperkt

Op 17 maart heeft de minister president ook weer eens gesproken over de een-procents-operatie, dit maal niet met de benen op tafel. Hij zei:

'Ja, het doet pijn, je moet een aantal dingen veranderen en maatregelen treffen, maar gezien in het licht van de hele ontwikkeling is het toch ook weer een operatie van beperkte betekenis'.

De Nederlanders die hogere prijzen en hogere huren moeten betalen bij een gelijkblijvend of zelfs dalend inkomen, die lezen over stijgende winsten terwijl de werkloosheid niet daalt, denken daar anders over.

Het worden er steeds meer, in de vakbeweging, op bedrijven en bij de overheid, onder trekkers van uitkeringen.

De grootse nationale manifestatie van de CPN voor eenheid tegen de crisis heeft die groei in aantal en hun vastberadenheid sterk gestimuleerd.

Er wordt nu getracht een ideologie rond die ene-procent te scheppen.

Maar de ideologie van het verzet, het anti-bedrog-denken, heeft grotere kansen in het Nederland van vandaag.

M. BAKKER

De Duitse drijfveren van Tindemans

Op de conferentie van regeringsleiders van de EEG-landen die eind 1974 in Rome werd gehouden, werd aan de Belgische eerste-minister Tindemans de opdracht gegeven, een rapport samen te stellen over de wijze waarop de (stagnerende) EEG zou kunnen worden ontwikkeld tot een zgn. politieke unie, dat wil zeggen een organisatie van de EEG-landen waarbij de buitenlandse, economische, geld- en militaire politiek vanuit één centrum zouden worden beheerd.

Begin januari publiceerde Tindemans zijn rapport. Uiteenlopende persorganen hebben gemeld, dat de Belgische KVP-er voor de opstelling bijzonder intensief overleg had gepleegd met de Westduitse CDU-CSU. De Waarheid onthulde dat grote delen van het plan afkomstig zijn van Hitler-financier Abs.

In 1944 (!) schreef de Amerikaanse diplomaat Sumner Welles dat de Duitse Generale Staf zich ten volle van de onafwendbare nederlaag van het Derde Rijk bewust was en dat deze Generale Staf voorbereidingen trof om na de oorlog via de strategie van de 'indirecte medeplichtigen' allereerst in de Europese landen opnieuw de hegemonie te veroveren.

Als dit juist is dan is Tindemans zeker zo'n indirecte medeplichtige.

Duits belang

Het plan-Tindemans is gelanceerd in een periode dat vanuit West-Duitsland een koortsachtige expansie wordt ontwikkeld op alle gebied: economisch, politiek en in verholde vorm ook militair.

De slag om de exportmarkten en de grondstoffen drijft het kapitaal van Rijn en Donau daarbij.

Het land is, zo herhaalt men uit en te na, voor 70% van de benodigde grondstoffen afhankelijk van invoer; deze grondstoffen worden voornamelijk weggesleept uit de neo-koloniaal onderdrukte landen (hoewel men wat betreft het aardgas in Groningen ook mee kan praten).

De Westduitse export is tussen 1965 en 1975 toegenomen van 72 tot 230 miljard D-mark.

Ook de export van wapens wordt met alle mogelijke middelen opgevoerd, waarbij bestaande verdragen en akkoorden met voeten worden getreden.

De expansie manifesteert zich politiek gezien het meest acut in de poging om bij overrompeling in 1978 Europese verkiezingen te houden, met ontkrachting van bestaande verdragen en grondwetten. Daartoe moet het rapport-Tindemans dienen.

Het moet, vanuit de chaotische verhoudingen en diepe tegenstellingen die hoe langer hoe meer de EEG beheersen, de weg wijzen naar een eenheidspolitiek, die de tegenstellingen tracht op te heffen door onderwerping van de zwakkeren aan de sterken — en de sterkste is West-Duitsland.

Wie onder deze omstandigheden Europese eenwording bepleit werkt dááaraan mee.

Tegenstellingen

Hoe groot die tegenstellingen wel zijn, duidt de Belgische premier zelf in zijn rapport aan.

Nadat hij in enkele opgeblazen formuleringen beurtelings de 'Europese idee' het slachtoffer van haar eigen succes en het slachtoffer van haar mislukkingen heeft genoemd, stelt hij vast dat de 'Gemeenschap afbrokkelt door een overal voelbare opleving van eng nationale belangen.' En dát is de overheersende strekking van tal van commentaren.

Zelfs de Europese landbouwmarkt, lange tijd de trots van de 'ware Europeaan', ligt in duigen. Dat houdt overigens niet in dat er een einde wordt gemaakt aan de EEG-landbouwpolitiek die de landbouwers naar het faillissement drijft. Allerminst.

Zelfs het Europa-program van de Westduitse SPD — we komen daar op terug - laat een enkele realistische opmerking over de stand van zaken horen!

'De ontwikkeling van de Gemeenschap verliep met storingen, maar ononderbroken, en wel zolang als de welvaart voortduurde en met economisch voordeel aan allen — al is het ongelijk verdeeld — ten goede kwam. *Deze mooiweelperiode is voorbij*'. De crisis van het valutastelsel en vooral de energiecrisis hebben volgens de SPD de toestand in beslissende mate veranderd. De politiek van 'Rette-sich-wer-kann' dreigt zich van de nationale regeringen meester te maken.

Ofwel: de imperialistische concurrentiestrijd is ook binnen de EEG in volle hevigheid losgebroken. Deze 'natuurlijke' ontwikkeling binnen het kapitalistische stelsel verscherpt zich door de crisis in hoog tempo.

Elke schijn van het Europa-gezemel over harmonische samenwerking en welvaart door Europese eenwording wordt op dit ogenblik

verscheurd. Dergelijke ideologieën, die hun grondslag vonden in de periode van hoogconjunctuur, belanden daar waar ze thuishoren: in de vuilnisbak. De marxistisch-leninistische opvattingen, die ook tegen de revisionistische aanvallen moesten worden verdedigd blijken juist.

Met name de sociaaldemocratische leiders hebben met de oprichting van de EEG verkondigd dat hiermee de weg was vrij gemaakt voor een ontwikkeling naar een socialistisch Europa enz. Ze hebben zich gemaakt tot de meest consequente uitvoerders van de EEG. Mansholt is er een onovertroffen voorbeeld van. Allereerst wordt nu erkend dat de uitkomst is dat de multinationals binnen de EEG een ongebreidelde macht uitoefenen en dat daarmee gepaard gaat een voortgaande aantasting van de nationale onafhankelijkheid.

Men zou zeggen dat hieruit onherroepelijk de conclusie moet volgen dat van deze levensgevaarlijke weg moet worden teruggekeerd. Het is tenslotte geen kleinigheid, achteraf te moeten bevestigen vele jaren te zijn opgetreden voor versterking van de multinationals, de gevaarlijkste en voornaamste tegenstander van de werkende bevolking. Men zou zeggen: beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

In tegenstelling tot Den Uyl c.s., gaat het denken en ook handelen van vele sociaal-democraten en anderen die lange tijd de EEG hebben voorgestaan inderdaad, in die richting van critiek.

Zij sluiten zich aan bij de nationale krachten, die dwars tegen Tindemans-plannen ingaan.

Die krachten hebben zich gemanifesteerd in Kalkar, waar 15.000 mensen demonstreerden die zich tot vertegenwoordiger maakten van hen die zich niet bij de Duitse Bondsrepubliek wensten aan te passen.

Ook diegenen achter de heer Wilm, die al vele jaren mislukte pogingen doen om de drie van Breda vrij te krijgen, zijn er mee geconfronteerd.

In tal van stukken massastrijd tegen afbraak van lonen en levenspeil, onderwijs en collectieve voorzieningen en tegen bedrijfs-sluitingen manifesteert zich het nationale verzet tegen de praktijk van de EEG.

Eerste en tweedeklas landen

Een van de onderdelen van het plan-Tindemans is de indeling van de EEG in eerste- en tweede-klas landen, het zogenaamde Europa

van twee snelheden. Dat deel van het plan heeft grote opschudding teweeggebracht in Italië en vooral in Engeland, beide landen met zwakke munteenheden, grote internationale schulden en een enorme massa-werkloosheid.

Het twee-snelheden-plan houdt in dat deze landen pas later volwaardig zullen worden en de 'sterkere' landen zullen inhalen. Hiermee wordt echter buiten beschouwing gelaten dat juist ten gevolge van de EEG de economie van deze landen in een verdiepte crisis wordt gestort, met een versnelde ruïnering van gehele bedrijfstakken en met een zich ophopend tekort op de handelsbalansen ten gevolge van de exportslag, die juist door West-Duitsland wordt gevoerd. Een groot Westduits ondernemersblad stelde onlangs vast dat naar de landen die door een zwakke valuta werden getroffen juist het grootste deel van de Westduitse export gaat. Dat er een samenhang zou kunnen zijn tussen beide feiten werd er uiteraard niet bij vermeld. In de aard van de EEG ligt besloten dat West-Duitsland zich in de crisis poogt te versterken ten koste van de andere EEG-landen.

Er zal zich dus bepaald geen ontwikkeling voordoen waarbij de meest economisch verzwakte landen de sterkere inhalen, zoals Tindemans het voorstelt. Integendeel, ze zullen steeds afhankelijker worden.

Engeland is, en Den Uyl heeft zich daartoe ook het vuur uit de sloffen gelopen door inmenging in de Labourpartij, nog maar enkele jaren geleden ingelijfd bij de EEG, dwars tegen het verzet in van de vakbeweging en het grootste deel van de Labourpartij, aan de bevolking werd daarbij voorgespiegeld dat in het kader van de EEG de massa-werkloosheid zou worden teruggedrongen. Nu doen zich de gevolgen niet alleen voelen in een toename van het aantal bedrijfssluitingen, in een grootscheepse EEG-operatie om de sociale voorzieningen terug te dringen — waar Wilson ook op stuk liep —, maar ook in het plan om het land in de EEG een klas terug te zetten. Ook deze slag om Engeland zal door Bonn niet te winnen zijn.

Wapenkapitaal

De onderdelen van het plan Tindemans behelsen stuk voor stuk maatregelen die de nationale soevereiniteit en de parlementaire democratie diepgaand ontcrachten.

Het voorstel om de Europese Raad van regeringsleiders die uiteindelijk beslissingen zouden moeten nemen over economische, buitenlandse en defensiepolitiek bij meerderheid te laten besluiten,

betekent dat aan kleinere landen als Nederland bij voortduring op de meest vitale vraagstukken internationale dictaten zou worden opgelegd.

De overheveling van het begrotingsrecht van de nationale parlementen naar de EEG-assemblee betekent, dat aan het Nederlandse parlement elke nog bestaande zeggenschap over de begrotingen wordt onttrokken, een ontwikkeling die in het kader van de 'slang' trouwens al in het verborgen vergaand wordt doorgevoerd.

De rechtstreekse verkiezing van een zg. Europees parlement heeft ten doel de nationale politieke partijen buiten spel te stellen en uiteindelijk te leiden tot een 'Europese' machtsgreep, liefst met een eigen 'staatshoofd'.

Het grootste gevaar van het plan-Tindemans, en de CPN heeft onmiddellijk laten zien dat het hier het werkelijke doel betreft, is de vorming van een Europese Gemeenschap van het wapenkapitaal. Uiteraard treft men dit onderdeel van het plan aan onder het hoofdstukje 'veiligheid':

'Ik stel dan ook voor dat wij besluiten: . . . 'inzake de productie van wapens samen te werken ten einde onze defensiekosten te verminderen en de autonomie van Europa en het concurrentievermogen van zijn industrie te versterken', aldus Tindemans.

Alles heeft natuurlijk slechts ten doel de defensiekosten te verminderen, zoals dat bij Vredeling ook altijd het geval is . . .

En, vanzelfsprekend, de bevordering van . . . de werkgelegenheid. Immers, zonder concurrerende industrie geen export en zonder export geen bestrijding van de werkloosheid. Het verhaal is bekend.

Vanaf het moment dat zich ten gevolge van de EEG in ons land de eerste verschijnselen van crisis in de vorm van een grote werkloosheid manifesteerden — in Groningen met de dreigende sluiting van de strokartonfabrieken en in Limburg met de mijnsluitingen — werden NAVO-projecten als probaat werkgelegenheidsmiddel aanbevolen. In Limburg het NAVO-hoofdkwartier AFCENT en in Groningen het gigantische oefenterrein dat bij Ter Apel had moeten komen — een project, dat verijdeld werd door de volksstrijd in Groningen tegen de economische achterstelling van dit gebied door de EEG. Hoezeer deze strijd van de Groningse actiecomités en van het volkscongres zich tegen het hart van de EEG-politiek richt(ten) blijkt nu. Nu wordt voorgesteld in de crisis die in belangrijke mate mede door de EEG is verwekt, de oorlogsindustrie tot de spil van de economie te maken!

Het plan Tindemans blijkt in feite trouwens in belangrijke mate delen te herhalen uit het EDG (Europese Defensie Gemeenschap)-verdrag van 1952.

Dat verdrag had ten doel tot een Europees leger te komen en de Westduitse herbewapening in gang te zetten. Het werd in het heetst van de koude oorlog en te midden van het gevaarlijkste anti-Sowjetisme opgesteld, vanuit de overtuiging 'dat deze integratie tot het meest rationele en economische gebruik van de hulpbronnen hunner landen zal voeren, in het bijzonder door het vaststellen van een gemeenschappelijke begroting en gemeenschappelijke bewapeningsprogramma's'.

Dit verdrag is er nooit gekomen doordat het stuk liep op de strijd die internationaal voor de vrede en tegen de Duitse herbewapening werd gevoerd, en tenslotte door het Franse parlement werd verworpen!

Zo'n ondergang zal ook het lot van het plan-Tindemans moeten zijn. De noodzaak daartoe is des te groter omdat het in feite, hoewel daar met geen woord over wordt gerept, ten doel heeft te komen tot een Europese kernmacht.

Daarover stelde de Belgische christen-democraat Leijen (een partijgenoot van Tindemans dus), eveneens geïnspireerd vanuit de Westduitse CDU, twee maanden eerder een rapport op aan de Westeuropese Unie. (WEU)

Er kan nauwelijks twijfel over bestaan dat er een zeer directe samenhang tussen beide geschriften is die vrijwel tegelijkertijd vanuit dezelfde hoek werden gepubliceerd. Te meer daar de commissie-Leijen daar geen doekjes om windt:

'Het vraagstuk van de Europese defensie ligt ten grondslag aan alle discussies over de Europese Unie en de samenhang van het Atlantisch bondgenootschap' en, na verwezen te hebben naar de atoommachten waarover Engeland en Frankrijk beschikken: 'Een politieke confederatie die deze landen zou omvatten en die de Franse en de Britse atoomwapens zou erven, zou automatisch een atoommacht worden. Het is ondenkbaar dat deze landen er mee in zouden stemmen zich bij een Europese Politieke Unie te voegen, die de 'deterrent' (de afschrikkingsmacht) zou hebben afgeschafte. Aan de andere kant is het eveneens ondenkbaar dat de atoomwapens die de Europese Unie zou erven, onder exclusief Frans en Brits commando zou blijven, in ieder geval in het laatste stadium van de Unie. Na een overgangperiode zouden daarom de Franse en Britse deterrents hun plaats in nemen in een Europees defensie-systeem, dat in staat is zijn eigen strategie te bepalen. Aan hen die

moreel niet in staat zouden zijn dit te onderschrijven, zou de volgende vraag kunnen worden gesteld: welk ander onderscheid is er tussen een atoomdefensie die gegarandeerd wordt door de Verenigde Staten en een Europese atoomdefensie, dan een dun laagje huichelarij?

Het betreft hier de meest cynische en gevaarlijke vorm van West-Duitse machtspolitiek.

Er bestaat in ieder geval geen twijfel aan hoe de belangrijkste auteurs van het rapport-Tindemans er over denken: *een Europese politieke Unie is automatisch een Europese kernmacht.*

En dan natuurlijk met name in handen van die krachten, die niet bereid zijn te erkennen dat er met de bezetting van Berlijn door het Rode leger in 1945 enkele zaken definitief in de wereld zijn veranderd. Mede door die veranderingen is ook vastgelegd dat Duitsland geen atoomwapens mag vervaardigen of er over mag beschikken, of dat nu al dan niet in de vorm van een Europese kernmacht is. Duitse zeggenschap over kernwapens is niet alleen moreel onaanvaardbaar, het is het ook politiek en militair. En daarbij gaat het niet om 'een dun laagje huichelarij' (!) maar om het behoud van de vrede.

Vredeling heeft op een congres van de Europese beweging over het rapport Tindemans verklaard, dat hij tegen de Europese kernmacht is, 'maar als dat de enige mogelijkheid is om een Europese Unie tot stand te brengen zou hij zo'n kernmacht 'in potentie' aanvaarden hoewel ik die zou blijven bestrijden'. Principeel is hij dus in ieder geval wel. Maar het doel heiligt de middelen. Het enige probleem is, dat in West-Duitsland de beschikking over kernwapens het voornaamste doel is en de Politieke Unie daartoe het middel.

Toch staat nadrukkelijk in Keerpunt '72 vermeld dat *elke vorm van Europese kernmacht wordt afgewezen.*

Van der Stoel houdt in woorden aan dat standpunt vast. Wat betekent dat echter als hij dwars tegen het overgrote deel van de PvdA in, het plan-Tindemans najaagt en als hij tijdens zijn bezoek aan Bonn verklaart dat hij ook in het bijzonder 'de belangrijke initiatieven begroet, die op het gebied van de samenwerking bij de bewapeningsproductie in de afgelopen jaren in de Eurogroep zijn genomen' en dat met 'dergelijke initiatieven de basis is gelegd voor een Europese samenwerking, die een 'betere verdediging' mogelijk maakt.

Als minister v. d. Stoel zo gedwee meeloopt op de weg naar een Europese kernmacht, wat zal men zich er dan in Bonn voor interesseren dat hij in de Tweede Kamer in Den Haag verklaart er tegenstander van te zijn?

Verzet tegen Tindemans in de PvdA

In de Partij van de Arbeid is inmiddels het verzet tegen Tindemans-politiek van de regering naar buiten gebroken. Het heeft onder andere zijn neerslag gekregen in een nota en met name in het optreden van het PvdA-kamerlid Van der Hek, die in een dagbladinterview verklaarde 'Wie doet alsof er een Europese volksge-meenschap is, miskent de volkssoevereiniteit, die nu tot uitdrukking komt in de nationale staat. Dat verwijt ik Tindemans, de Europese Commissie en Spierenburg. Hun voorstellen zijn gericht op verdere verzwakking van de nationale staat en derhalve van de machtsbasis van de politieke stromingen,' waaronder de sociaal-democratie.'

Inderdaad, de EEG, de Politieke Unie enz. tasten de machtsbasis aan van juist die politieke groeperingen, die voor de belangen van het volk, voor de nationale belangen optreden en die baat hebben bij versterking van de natie.

De EEG heeft er in versterkte mate toe geleid dat alle politieke partijen, met als enige uitzondering de Communistische Partij, in handen zijn en worden overwoekerd door de multinationals en de verschillende imperialistische machten. Vandaar dat het verzet tegen de Tindemans-plannen moet leiden tot tegenstellingen binnen de politieke partijen, tot een breuk met die delen die de heersende machten in West-Duitsland vertegenwoordigen. Een proces dat onder invloed van de massa-actie al op gang is gebracht. De dodelijke angst, die leidende krachten in de Bondsrepubliek voor deze ontwikkeling hebben, doet hen versneld grijpen naar het middel van de 'Europese partijvorming', waarmee men er op rekent greep te krijgen (en die greep te vergroten) op de politieke partijen in West-Europa en elke rest van partijdemocratie, in ieder geval elke binnenlandse beïnvloeding van hun politiek, uit te schakelen.

Paniek drijft hen in feite tot de noodoperatie om in 1978 Europese verkiezingen door te zetten, als instrument om een Politieke Unie af te dwingen. Angst ook voor het groeiend volksverzet tegen de EEG. De meest misdadige plannen zullen straks 'wettig' worden verklaard als het Europese 'parlement' ze 'goedkeurt'.

Het CDA is zonder twijfel onder invloed van het Tindemans-gebeuren versneld doorgedrukt, een abortus-provocatus met slechte adviseurs. De Tijd van 19 maart jongstleden schrijft over de wensen die de CDU dienaangaande heeft.

Terwijl de Nederlandse christen-democraten als naam voor een dergelijke partij 'Europese Christendemocratische Unie' wensen, geeft de Westduitse CDU de voorkeur aan Europese Volkspartij.

'Achter dit debat over de naamgeving gaat een zeer gewichtige zaak schuil.

De Westduitse CDU wil namelijk ook de Britse conservatieven en de Franse gaullisten tot zo'n Europese Volkspartij toelaten om zodoende een groot rechts blok te kunnen vormen in het Europese parlement', aldus De Tijd. Het blad schrijft dat de CDU de zetels aldus wenst te verdelen:

	percentage van het aantal zetels		
communisten	10	centrum	10
socialisten	30	volkspartij	50

Kortom de heren Strauss en Kohl meten zich in zo'n 'parlement' wat men noemt een comfortabele positie in. Berekeningen die met een onvoorstelbaar cynisme koersen op een gelijkshakeling van die partijen, waar zelfs in de toppen de anti-Duitse krachten zich laten gelden. Zoals in ons land bijvoorbeeld de Anti-Revolutionaire Partij, die men — voorlopig misschien, kennelijk volgens de methode-Strauss in belangrijke mate op de knieën heeft gekregen met behulp van de KVP- en CHU-toppen.

Zoals van de Franse gaullisten die te hoop lopen tegen het plan-Tindemans.

Zonder twijfel zijn er onder de Engelse conservatieven, die ook al ondergeschikt aan de Europese Strauss-partij moeten worden gemaakt, overeenkomstig anti-Duitse stromingen.

SPD en Den Uyl

De politiek van de Westduitse sociaaldemocratische partij, de SPD, om tot Europese partijvorming te komen is eveneens in een stroomversnelling gebracht.

Het laatste SPD-congres heeft een 'Europees verkiezingsprogram' goedgekeurd, dat de andere sociaaldemocratische partijen geacht worden ook te accepteren.

Speciaal met dat doel wordt Willy Brandt door Helmut Schmidt op pad gestuurd. Diens bezoek aan de PvdA-top heeft er al toe geleid dat Den Uyl/Van Tijn/Ien v.d. Heuvel zich hierop hebben vast laten nagelen, waardoor de PvdA-top zich gemaakt heeft tot uitvoerder van het SPD-program, van een SPD, die zich meer en meer aanpast bij de CDU-politiek.

Den Uyl en zijn aanhangers in de PvdA-leiding maken nu deel uit van de verkiezingscaravaan van bondskanselier Schmidt en zijn voorganger Willy Brandt. Hen is de speciale taak toebedeeld er aan mee te werken dat de anti-EEG stellingname die in de Engelse Labourpartij en de vakbeweging bestaat wordt doorbroken en om te bemiddelen met Mitterand. Het zal echter zonder twijfel op een

mislukking uitlopen, en des te meer naarmate de vakbeweging in ons eigen land zich sterker zal gaan keren tegen SPD-politiek die Den Uyl nu *hier* in praktijk brengt.

Want hoezeer Den Uyl al jarenlang tot uitvoerder van het geestelijk leven van de SPD is, blijkt uit het 'Europa-program' van die partij. Dat betreft o.a. de 'selectieve investeringsregeling', het VAD, de 'rechtvaardige inkomensverdeling' en in het algemeen de nivellerings-naar-omlaag onder het motto van bescherming van de sociaal zwakkeren.

Het SPD-document stelt zich ten doel deze nivellerings-naar-omlaag op EEG-schaal door te voeren. De verschillen tussen de diverse EEG-landen en regio's moet worden verkleind. Concreet komt het er op neer dat onderwijs, gezondheid, sociale voorzieningen, lonen gedrukt zullen worden in de richting van het peil dat in Italië (en Spanje) bestaat. Naast een pleidooi voor plannen als die van Tindemans betreft het een onbeschaamd neo-koloniaal program.

De sociaaldemocratische partijen in de EEG-landen moeten hun contacten met de bevrijdingsbewegingen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika aanwenden ten behoeve van de grondstofvoorziening van Krupp, Hoogovens en Shell! Kortom, een internationale van grondstoffenroof. Het werpt nog wel een bijzonder licht op de politiek van Pronk ten aanzien van Angola.

De PPR blijkt ook zeer nauw betrokken bij deze partijvorming. Of anders gezegd, het blijkt dat zij via haar 'studiesichting voor Radikale politiek' althans ten dele lijnrecht verbonden is aan het EEG-apparaat in Brussel. Aldus staat vermeld in haar onlangs gepubliceerde rapport 'Europa, 'links' laten liggen'.

Het is een geschrift van de stichting Agenor, waarvan het doel is 'behulpzaam te zijn bij het smeden van een actieve solidariteit tussen alle progressieve krachten in West-Europa.' Naast verschillen is het identiek met het SPD-program wat betreft de neokoloniale politiek, die centraal staat. Soms zijn de frasen vrijwel dezelfde, soms nog onbeschaamder. Het SPD-program spreekt er althans niet over de Westduitse grondwet als model voor de EEG te nemen!

Zo zien we dus hoe het plan tot Europese verkiezingen nu al zijn schaduw vooruitwerpt in een verwilderde greep vanuit West-Duitsland naar het politieke leven in ons land en in andere EEG-landen. Het kan nauwelijks duidelijker worden aangetoond hoezeer dit plan zal moeten worden verijdeld. De krachten daartoe zijn er, veel meer dan Tindemans, Den Uyl c.s. lief is!

R. MILKOWSKI

Jeugdbeweging . . . nostalgie of perspectiefvol?

De hang naar voorbije tijden schijnt in te zijn. Mode en film-thema's voeren ons weer terug naar de romantiek van de dertiger jaren. Geen woord echter over de ellende die in die tijd als gevolg van de crisis over de mensen werd uitgestort.

De jaren voor de Tweede Wereldoorlog, de eerste jaren na die oorlog en de zestiger jaren zijn geliefde vergelijk-objecten voor lieden die menen met verstand en kennis van zaken te kunnen spreken over de jeugd van tegenwoordig. Zij suggereren dan maar al te graag: er zit niet veel pit in de jeugd van tegenwoordig. Men vindt dat bijvoorbeeld bij Van der Louw en andere oubollige PvdA-AJC-kopstukken na het verschijnen van het boekje 'Zo rood als je hart'.

Maar ook het vergeelde weekblad de Groene is die mening toegedaan. We moeten echter helaas toegeven dat in de jeugdbewegingen en organisaties waarmee deze lieden relaties onderhouden inderdaad weinig progressiviteit en pit zit.

Om daaraan echter de conclusie te verbinden dat dat voor de gehele Nederlandse jeugd geldt, dat gaat ons toch wel te ver. Van de huidige tijd moet immers juist gezegd worden dat de jeugd onmiskenbaar, ondubbelzinnig en op positieve wijze naar voren is getreden op velerlei terreinen.

De minimum-jeugdloonacties, de 'samen sterk voor poen en werk'-acties, de acties tegen de studentenstops, de acties voor verhoging van de beurzen, de soldatenacties voor hogere wedde en compensatie, de acties voor internationale solidariteit (Vietnam, Indonesië, Chili, Spanje, Portugal en Angola) en acties tegen de aanschaf van de F16, waarin jongeren van uiteenlopende richting elkaar vonden, vormen het onomstotelijke bewijs van de pit in de jeugd van tegenwoordig.

Wie dat niet wil zien, is òf blind òf bang voor de enorme kracht van de werkelijke jeugdbeweging. Dat deze angsthazen een bewuste campagne voeren om de werkelijkheid te verzwijgen moge blijken uit de hieronder aangehaalde brief, die de schrijver van een artikel over de scholierenbeweging in het kerstnummer van de Groene naar de redactie van dat blad zond en waarvan het ANJV een afschrift ontving.

CENSUUR

"Er zijn een aantal bladen in Nederland die naar hun lezers toe de schijn van progressiviteit proberen hoog te houden. Wat er in werkelijkheid gebeurt, is dat men op een 'linkse' melodie een 'rechts' liedje zingt en daarbij niet schuwt op een fijnzinnige manier het rode potlood van de censuur te hanteren.

De redactie had mij gevraagd voor de kerstbijlage 'De jeugd van tegenwoordig' een artikel te schrijven over de ontwikkeling van de scholierenbeweging. Daarbij kon ik er niet om heen de belangrijke rol te noemen die het ANJV (Algemeen Nederlands Jeugd Verbond) gespeeld heeft bij de organisatie van de acties tegen de studentenstops. De redactie meende door deze opmerking een vette rode streep te moeten halen en alsof dat nog niet genoeg was, moest Aafke Steenhuis in haar artikel nog even een snier naar het ANJV geven: 'dat sommige leerlingen zich ergerden aan de dominerende invloed van de ANJV-leden in het comité'. Die ergernis is volgens mij alleen maar een gevolg van de manier waarop er in de pers en andere media over organisaties als het ANJV gesproken wordt. Daar zal men nooit lezen dat de organisatorische ondersteuning van het ANJV de doorslag heeft gegeven voor het van de grond komen van een actie en dat is heel wat anders dan 'de dominerende invloed'. Ook in de Groene niet, getuige de doorbaling in mijn artikel. Want dit blad is er niet op uit de actie te ondersteunen. Integendeel. Dat bleek ook uit de hele opzet van de kerstbijlage waarvan de teneur was: aan het eind van de jaren zestig was het nog wat, maar die jeugd van tegenwoordig . . . ! om zo een gevoel van machteloosheid en onverschilligheid op te roepen."

Het is dan ook op zijn plaats om een flinke dreun te geven tegen die heren, die vanuit hun ivoren toren censureren en zich aanmatigen te oordelen over de jongeren. Het ANJV dat op 10 april in de Jaap Edenhal te Amsterdam met een massale manifestatie een reeks van festiviteiten en activiteiten ter gelegenheid van zijn dertig jarig bestaan afsluit, vormt op zichzelf al het bewijs van het ongelijk van eerder genoemde betweters.

30 jaar ANJV

Op 15 juni 1945 werd het Algemeen Nederlands Jeugd Verbond (ANJV) officieel opgericht. Natuurlijk kwam die oprichting niet uit de lucht vallen. Het ANJV was het resultaat van enige jaren eensgezinde strijd van jongeren in het verzet tegen de Duitse overheersers van ons land in de jaren '40-'45.

Reeds vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog namen grote groepen jongeren onder leiding van de communisten deel aan het verzet. Echter vooral tijdens de hongerwinter '44-'45 was het nodig om een extra wekroep aan de jongeren te doen tot deelname aan het georganiseerde verzet.

Dat was in de eerste plaats nodig omdat de Duitsers middels de 'Arbeitseinsatz' een krampachtige poging deden om hun oorlogs-industrie op te voeren om daarmee een halt toe te kunnen roepen aan de reeks van nederlagen, die ze op alle fronten te incasseren gekregen hadden. In die dagen werd er door de Duitsers op grote schaal jacht gemaakt op Nederlandse jongeren.

De communisten en andere verzetsmensen, verzameld rondom de illegale Waarheid, besloten een speciaal blad voor jongeren uit te geven om ze te waarschuwen tegen de inzet in de Duitse industrie en om ze te inspireren tot een laatste krachtsinspanning tegen de bezetters.

En nadat er eerst in een reeks van plaatsen eigen jongerenkranten waren uitgegeven, verscheen op 13 januari 1945 het eerste centrale landelijke nummer van Jeugd, een uitgave van De Waarheid.

Er was nog een tweede overweging om met een speciaal blad voor jongeren te werken. Zelfs voor de botste koppen was in die dagen duidelijk dat de nederlaag van de Duitsers onvermijdelijk was.

Dus was er overal volop de discussie aan de orde over wat er na de oorlog zou moeten gebeuren, ook onder de jongeren. Centraal was daarin de vraag: hoe kunnen we de bereikte eenheid onder de jongeren vasthouden en uitbouwen en hoe kunnen we nieuwe stappen vooruit doen naar democratie, vrede, veiligheid, en een gelukkige toekomst. Het blad Jeugd gaf richting aan die discussie en de CPN ging er van uit dat de jongeren een deel zijn van de arbeidersklasse en de arbeidersbeweging, maar dat zij ook hun eigen vraagstukken hebben, hun eigen vormen van organisatie en actie.

Daarvoor was nodig een eigen jeugdorganisatie, organisatorisch zelfstandig en onder haar eigen gekozen leiding, maar solidair met de politiek van de CPN en daardoor ideologisch verbonden met het beste deel van de arbeidersklasse.

De uitgifte van het blad Jeugd in die periode van harde anti-fascistische strijd leidde dan ook tot de oprichting van het ANJV in 1945.

Het zou te ver voeren om hier een heel compleet overzicht te geven van alle in de afgelopen dertig jaar door het Verbond ontwikkelde activiteiten. Altijd en op velerlei terreinen is het Verbond opgetreden voor de belangen van de werkende jongeren, scholieren,

studenten en dienstplichtige soldaten. En hetzelfde kan gezegd worden van de Verbondsactiviteiten op het terrein van de internationale solidariteit, de vrede, de veiligheid en de eenheid. Juist in deze tijd van crisis, aanvallen op het levenspeil van de mensen en dreigend oorlogsgevaar worden hoge, nieuwe eisen gesteld aan het werk van het ANJV, aan zijn doelstelling brede massa's van de jeugd te verenigen in de strijd voor de belangen en tegen de crisis en oorlog, aan zijn initiatief tot actie, aan zijn organisatorisch vermogen, aan zijn vindingrijkheid en aan zijn inzet.

In het besef dat er in de huidige en komende tijd veel werk onder de jongeren verzet zal moeten worden, is in dit dertigste jaar van het ANJV bijzonder veel aandacht besteed aan de versterking van de organisatie en het daarbij behorende verenigingsleven en cultureel werk.

Vanaf 1 oktober vorig jaar hebben we ons ten doel gesteld om tot 10 april 1000 nieuwe leden voor het Verbond te winnen. Met het huidige tempo van gemiddeld 200 nieuwe leden per maand zullen we echter op 10 april niet het 1000ste maar het 1250ste nieuwe lid kunnen verwelkomen in de rijen van het ANJV.

Desondanks moeten we vaststellen dat de omvang van de groei van het ANJV toch nog achterblijft bij de mogelijkheden die er zijn.

NJG exit

Tegenover de groei van het ANJV staat de malaise bij de andere jongerenorganisaties. Het Algemeen Dagblad merkt er het volgende over op 'Ze zijn verdwenen, die succesrijke jeugdbewegingen van vroeger. Doodgebloed, eertijds bloeiende organisaties als de Kajotters, de AJC, de Christelijke jonge mannen vereniging en de bijpassende jonge meisjes organisatie. Ook de vrijzinnig christelijke jeugdcentrale heeft het niet gehaald en de padvinderij sappelt nog moeizaam verder.'

Een niet zo florissant beeld dat onlangs nog eens extra onderstreept werd door de opheffing van de NJG, (Nederlandse Jeugd Gemeenschap) de koepel der koepels. Deze organisatie werd direct na de Tweede Wereldoorlog opgericht om een alle jeugdorganisaties overkoepelend lichaam te zijn. Dat was van boven af georganiseerd en al onmiddellijk bleek dat het in de bedoeling lag om over de jeugd te regeren en niet met haar.

Het ANJV werd dan ook prompt buiten de NJG gehouden. De NJG werd een ordinair verlengstukje van de regeringspolitiek en kon nooit een werkelijke vertegenwoordiging van de Nederlandse

jeugd worden.

Op 27 september van het vorig jaar werd de NJG opgeheven en kwam daarvoor in de plaats een andere koepel in een nieuw jasje, de Nederlandse Federatie Jeugd en Jongerenwerk (NFJJ).

Het verschil is dat nu ook plaatselijke en regionale clubs eraan mee mogen doen. Maar het enthousiasme is niet overweldigend, plaatselijke en regionale organisaties doen er nauwelijks mee, landelijke organisaties als de Hervormde Jeugdraad en de Katholieke Jeugdraad hebben nog tal van vraagtekens en organisaties als NVV-jc, KWJ, Nivon, LOG en LOHBO doen allemaal niet mee. De NFJJ kan niet anders dan een dood geboren kindje zijn.

Jongeren willen niet betutteld worden. Ze willen zelf meedenken, meebeslissen en meewerken aan zaken die voor hen van belang zijn. Daarom ook wenden zij zich af van de mijlen ver van hen afstaande koepels.

Ook de politieke jongerenorganisaties als JOVD, ARJOS, FJG en nog een paar andere bewegen zich maar moeizaam voort. Zij hebben ook hun koepel, de NPJCR, de Nederlandse Politiek Jongeren Contact Raad.

Het ANJV doet daaraan niet mee. Onze voorkeur gaat uit naar optreden voor de belangen van de jongeren. Parlementje spelen, dineren met Suharto-lakeien en uitwisselingsreisjes naar waar ook ter wereld, dat hoeft van ons niet zo nodig. Politiek gezien speelt deze koepel dan ook nauwelijks een rol. Je hoort er alleen maar iets van als ze over iets een gemeenschappelijk standpunt hebben.

En met zo'n gemêleerd gezelschap komt dat natuurlijk niet zo vaak voor. Maar de gemeenschappelijke nood heeft ze in ieder geval op één terrein tot een gemeenschappelijk standpunt gebracht . . . subsidie van CRM.

Daartoe is door ARJOS, FJG, JOVD, KVPJG, CHJO, PPR en PSP de nota politiek jongerenwerk samengesteld. Deze nota geeft een verbijsterend inzicht in de stand van zaken bij genoemde organisaties. Nemen we bijvoorbeeld de ledenaantallen: ARJOS 1300, CHJO 600, FJG 1100, JOVD 1200 en KVPJG 900. Zulke getallen staan toch wel in schrille tegenstelling tot het aantal jongeren dat alleen dit jaar al is toegetreden tot het ANJV. Bij CRM heeft men inmiddels besloten 600 duizend gulden uit te trekken om de bovengenoemd organisaties overeind te houden of er zelfs nieuwe mee op te richten.

Het ANJV komt niet voor deze subsidie in aanmerking. Voorwaarde is immers, dat een politieke partij je erkent als zijn jeugdorganisatie.

Ofschoon we uitstekende relaties met de CPN hebben en er politiek onverbreekelijk mee verbonden zijn, is het ANJV niet de

jeugdorganisatie van de CPN. Het ANJV is meer, de naam zegt het al. Het ANJV is een jeugdorganisatie die ook ruimschoots plaats biedt aan niet-communistische jongeren. Bij het ANJV gaat het niet alleen om politiek, maar vormen cultuur, sport, ontspanning en studie een onmisbaar deel van het Verbondswerk; geen politieke partij voor jongeren, geen elite gedoe, maar werken onder de massa van de jongeren.

Daarin ook schuilt een belangrijk deel van de kracht van het ANJV.

Een kracht, die we steeds ten volle benutten om een verenigende factor te kunnen zijn onder de jeugd.

Samen sterk voor onze belangen

Er heerst crisis in de kapitalistische wereld, ook in ons land. In plaats van de crisis te bestrijden, past de regering zich eraan. De grote ondernemers maken gebruik van de situatie en schroeven hun eisen op.

De NAVO-fans maken gebruik van de toestand om de bewapening tot gigantische en gevaarlijke hoogte op te voeren. Dat is de keiharde waarheid, die het klimaat bepaalt waarin de jeugd van tegenwoordig opgroeit en waarin de noodzaak van een goed functionerende en actief optredende organisatie als het ANJV nog eens extra wordt onderstreept.

In de jaren '74-'75 nam het aantal geregistreerde werklozen in ons land toe van 139.802 tot 207.530. Een stijging met 48%.

In diezelfde periode nam het aantal geregistreerde werkloze jongeren tot 23 jaar toe met 64%, van 36.568 tot 59.917.

Hierdoor vormt het aantal werkloze jongeren tot 23 jaar bijna 1/3e deel van het totaal aantal werkloze Nederlanders.

Een gigantisch aandeel in de stijging van het aantal jeugdige werklozen heeft de werkloosheid onder schoolverlaters gehad.

Het aantal werkloze schoolverlaters in de leeftijd van 15 tot 23 jaar nam in diezelfde periode toe met maar liefst 80%, terwijl alles erop wijst dat deze stijging dit jaar, wanneer een nieuwe lichterling de schoolbanken verlaat, nog verder zal gaan.

Nog geen twee jaar geleden 'beloofde' minister-president Den Uyl dat de regering het aantal werklozen beneden de 100.000 zou houden. Maar het hiervoor noodzakelijke pakket van steunmaatregelen voor noodlijdende bedrijven en stagnerende regio's bleef uit. In plaats daarvan werd een beleid gevoerd waarin bezuinigingen in de gezondheidszorg, het onderwijs, de bouw en het welzijnswerk, d.w.z. aantasting van de werkgelegenheid troef was.

Een beleid ook, waarin de aantasting van de koopkracht van de mensen via de 'machtigingswet' hetzelfde werkloosheidsbevorderende effect sorteerde.

In de officiële regeringsstukken inzake de jeugdwerkloosheid worden deze verbanden ontkend. De veroorzakers van de jeugdwerkloosheid, zijn, naar de mening van Boersma (ARP) c.s., in de eerste plaats de jongeren zelf.

Zij zouden zichzelf uit de markt hebben geprijsd door het met succes afdwingen van het minimumloon, nu twee jaar geleden. Dit 'argument' is vals, en wel om de volgende redenen:

1e In landen waar het minimumjeugdloon nog niet werd gerealiseerd, was de stijging van de jeugdwerkloosheid even explosief;

2e De invoering van het minimumjeugdloon, d.w.z. het stellen van een ondergrens aan de dubbele uitbuiting van de jeugdige werker gold slechts een beperkte groep van meest onderbetaalde jongeren. De groeiende werkloosheid onder jonge bouwvakkers of metaalbewerkers kan er bijvoorbeeld op geen enkele wijze door verklaard worden.

3e Als gevolg van het in ons land bestaande stelsel van leeftijdslonen nam het loonaandeel van de werkende jeugd eerder af dan toe. Was bijvoorbeeld per 1 januari '74 het verschil in bruto beloning tussen een 23-jarige minimumloner en een 16-jarige minimumjeugdloner al f 550,— in de maand, nu, twee jaar later is dat verschil opgelopen tot f 716,— in de maand.

En gaan we uit van een 16-jarige minimumjeugdloner die z'n tweedaagse leerplicht vervult, dan is dat verschil al opgelopen tot maar liefst f 1030,— (bruto maandloon 23-jarige = f 1440,20; bruto maandloon 16-jarige met twee dagen leerplicht = f 410,52; beiden minimum(jeugd)loners).

4e De ernstige koopkrachtdaling van de jongeren is er juist de oorzaak van, dat bedrijfstakken als de confectie, die voor een zeer groot deel 'op de jongerenmarkt zitten', de eindjes steeds moeilijker aan elkaar kunnen knopen, hetgeen overigens door henzelf ook heel duidelijk gesteld wordt.

Niet alleen Boersma's 'argumenten', ook zijn daden zijn sterk geïnspireerd door de ondernemersvisie.

Lapmiddelen zijn het, waarmee de jeugdwerkloosheid zogenaamd te lijf wordt gegaan.

Daar is allereerst de 'Interimmaatregel Jeugdige Werklozen', die inhoudt, dat werkloze jongeren slechts gedurende één jaar tegen een buitengewoon laag loon klusjes mogen opknappen in het welzijnswerk maar bijvoorbeeld ook op het politiebureau.

Terecht zijn de 950 jongeren die d.m.v. valse voorlichting op het

arbeidsbureau in deze regeling werden gelokt, onlangs naar Den Haag getogen om verlenging en verbetering van de maatregel ten gunste van het welzijnswerk af te dwingen.

Daar is ook het opstekertje van f 45,— per week per leerplichtige jongere, waarop ondernemers aanspraak kunnen maken, indien ze 'zo welwillend zijn' een nog gedeeltelijk leerplichtige jongere in dienst te nemen.

Daar is voorts de jongste truc uit Boersma's ondernemersdoos: de regeling dat ondernemers in wier bedrijf minimumjeugdlonen meer dan 10% van de totale loonkosten bedragen, een extraatje van f 10,— per week per jongere uit de staatsruif kunnen komen graaien als een soort premie op hun uitbuiterspraktijk.

Nog gruwelijker is het te vernemen, dat Boersma en de zijnen de intensivering van de werving van technische specialisten voor defensie als een bijdrage aan de werkloosheidsbestrijding beschouwen. En dat de schaamteloze propaganda vanuit Vredelings oorlogsdepartement voor langer dienen of het kortverbandwilligerschap zijn uitwerking op door de crisis gedesillusioneerde jongeren niet mist.

Even gruwelijk mag het heten, dat steeds meer jongeren in de WSW-regelingen geduwd worden of het stempeltje 'Minder Geschikt' op hun stamkaart gedrukt krijgen, wat zoveel wil zeggen als: voor jou zoeken we niet eens meer werk, en voor her-, om- of bijscholing kom je niet in aanmerking. Een recent onderzoek onthulde, dat in 1975 maar liefst 32.243 werklozen (ofwel 15,5% van het totale aantal) op deze wijze werden bejegend.

Het is tegen de achtergrond van deze feiten, dat de werkende en werkloze jongeren in ons land met het volste recht van de wereld knokken voor hun toekomst en vechten voor hun recht.

In Sittard barstte de actie los door het gezamenlijk optrekken van ANJV, het werklozencomité, het scholierencomité en het Vormingswerk Jong Volwassenen (V.J.V.). In Amsterdam waren het 't ANJV, NVV-jc, DJF, VJV en actiegroep 'Minder geschikt' die elkaar vonden in de strijd. In Groningen kwamen ANJV, GSB, ARJOS, JOVD, CHJO, HBO-bond, en DJF tot de vorming van een front. Terwijl in Rotterdam ANJV, NVV-jc, Werklozencomité, Nivon en FJG de handen ineensloegen. Bovendien wordt er nog in tal van plaatsen in ons land door afdelingen van het Verbond gewerkt aan het formeren van jongeren-actie-comités voor loon en werk en tegen de gevolgen van de crisis.

De ontwikkeling van een krachtige beweging tegen Den Uyls bezuinigingen volgens Colijn-recept is het enige juiste antwoord.

Nog meer bezuinigingen op hoger onderwijs zou immers betekenen

dat dit jaar nog meer jongeren dan de tienduizenden uitgelotenen van vorig jaar worden afgewezen voor de studie van hun keuze.

Nog meer bezuinigingen op gezondheidszorg betekent weer een verlies van meer dan tienduizend arbeidsplaatsen in ons land. Nog meer bezuinigingen op de bouwprogramma's, zou betekenen, dat 150.000 jongeren tot St. Juttemis op hun woonrecht zouden moeten wachten en dat werkloze bouwvakkers niet aan de slag kunnen.

Nog verdere aantasting van de inkomens van de jongeren d.m.v. aanslagen op de kinderbijslag, op de prijscompensatie en door de loskoppeling van de minimumlonen (en dus ook de minimum-jeugdlonen, de RWW-uitkeringen voor schoolverlaters en de weddes) van de gemiddelde loonontwikkeling (die zich overigens rond het nulpunt beweegt) zou de Nederlandse jeugd zonder meer doen verpauperen.

Het jaarlijkse systeem van willekeur waaraan de rijksstudietoelagen van de studenten onderworpen zijn, mag hierbij als spookbeeld dienen.

Ook hun strijd voor een betere studiefinanciering zal wel weer door de huidige regeringsploeg worden afgedaan met kreten dat het hier om egoïstische belangenacties gaat. Maar één ding is vandaag de dag wel zeker: Wanneer de jongeren — of het nu scholieren, studenten, werkende, werkloze jongeren of dienstplichtige militairen betreft — zich niet NU samen sterk maken voor hun belangen, dan is het zeer onzeker of er straks nog wel een toekomst voor hen is.

Die toekomst wordt bovendien bedreigd door het tot grote hoogten opstuwen van de bewapeningslasten en de toenemende militarisering. Wat aan de ene kant van de verworvenheden van de bevolking wordt afgehaald, verdwijnt aan de andere kant via gigantische wapenorders in de zakken van het wapenkapitaal.

In de 30 jaar van haar bestaan heeft het ANJV altijd op de bres gestaan voor een eigen Nederlandse bijdrage in de ontspanning en is zij opgetreden tegen de koloniale oorlogen tegen Indonesië.

Ook al kregen we de volle laag van de koude oorlogshysterie en schoten onze acties tegen de Duitse herbewapening bij heel wat bolle bozen in het verkeerde keelgat, we weigerden om op zulke momenten met de stroom mee te varen. We roeiden ertegenin.

Hierdoor hebben we een schat aan ervaring opgedaan. We zijn er sterk van geworden. Die ervaring en die kracht zullen ook in de komende tijd volop aangewend worden in de perspectiefvolle strijd van de Nederlandse jeugd voor een veilige en gelukkige toekomst en voor het socialisme.

J. BOSMA / C. VECHT

Spanje zal democratie veroveren

Uit de stroom van berichten, die dagelijks in de pers is te lezen over acties en demonstraties in Spanje, blijkt één zaak overduidelijk en dat is dat het Spaanse volk zich niet laat misleiden door loze beloften van democratie in de toekomst.

Neen, het Spaanse volk is ervan overtuigd, dat democratie geen geschenk zal zijn van een door Franco opgeleide koning of van ministers met jarenlange trouwe dienst aan de nu dode dictator, die bijna veertig jaar lang met de meest gruwelijke methoden het Spaanse volk heeft geterroriseerd.

Het Spaanse volk is ervan overtuigd, dat democratie niet iets is, dat men cadeau krijgt, bijvoorbeeld bij de veertigjarige herdenking van de door Franco geleide militaire opstand, die in de wereld bekend is geworden als de 'Spaanse burgeroorlog'.

De Spaanse Communistische Partij heeft reeds meerdere keren verklaard, dat democratie in Spanje uitsluitend veroverd kan worden, dat wil zeggen door strijd tot stand kan worden gebracht.

Staken en demonstreren behoren tot de democratische rechten van een volk en de talloze machtige stakingen en demonstraties van de laatste tijd tonen overduidelijk aan, dat niet is gewacht totdat deze rechten zouden worden verleend; het Spaanse volk, met de arbeiders, studenten en intellectuelen aan het hoofd heeft dit recht reeds jarenlang genómen.

Het spreekt vanzelf, dat zulke omvangrijke acties niet zo maar spontaan uit de lucht komen vallen. Er zijn kringen, die dat maar al te gaarne zouden willen doen geloven, zoals men jarenlang hier in Nederland heeft getracht de Februari-staking van 1941 ook als een spontane actie voor te stellen.

De machtige acties, de grote demonstraties die thans in Spanje plaatsvinden zijn het resultaat van jarenlange en moeilijke activiteit van illegale organisaties, met als belangrijkste stuwende kracht de Spaanse Communistische Partij.

Bij de dood van de beul Franco trad een stroomversnelling in, waarbij de strijd een steeds machtiger omvang begint te krijgen. In alle delen van het land vinden acties plaats. Men zou een boekwerk kunnen vullen, indien men zou trachten een opsomming te geven van alle demonstraties en stakingen, die sindsdien hebben plaatsgevonden. Maar dat is zeker niet de bedoeling, ik wil slechts aantonen, dat het Spaanse volk ondanks jarenlange terreur de strijd voor democratie, die in feite reeds veel langer duurt dan de veertig jaar, die sinds het Franco-fascisme zijn verlopen, met grote kracht voert.

De Spaanse Republiek

Reeds in de twintiger jaren bestond er in Spanje een dictatuur. De eerste dictator was een generaal, zoals gewoonlijk, het was generaal Primo de Rivera.

Ook in die jaren werd door de bevolking felle strijd tegen deze dictatuur gevoerd.

Het resultaat was dat de partijen, die zich tegen de dictatuur keerden in 1930 bij de verkiezingen een grote overwinning behaalden, waardoor zowel de dictator, als de koning, het land moesten ontvluchten. Toen werd Spanje een republiek.

In augustus 1932 werd de eerste poging gedaan deze jonge republiek omver te werpen door middel van een contra-revolutionaire opstand, onder leiding van veertien generaals. Dit keer heette hij Sanjurjo.

Het was met de inzet van de arbeiders, dat deze opstand kon worden neergeslagen.

De coalitie-regering, die na de verkiezingen in 1930 was gevormd, werd in 1933 ten val gebracht, doordat bij de verkiezingen alle rechtse partijen één blok vormden en daardoor de meerderheid wisten te behalen.

Het fascistisch gevaar nam dus weer toe, maar gelijktijdig groeide ook de eenheid van de arbeidersklasse en vooral de samenwerking tussen communisten en sociaal-democraten.

Dit was nodig omdat vooral de arbeiders in de beruchte crisisjaren, die Spanje zwaar hadden getroffen, eveneens genoodzaakt waren tegen de coalitie-regering te strijden.

Deze strijd bereikte een hoogtepunt, toen in 1934 een klerikaal-fascistische partij in de regering werd opgenomen.

De protestbeweging groeide tot een werkelijke massabeweging, tot een opstand uit.

In Asturië, het mijnwerkersgebied in Noord-Spanje, van oudsher een zeer revolutionaire provincie, was de beweging zo sterk, dat de arbeiders gedurende twee weken de macht in handen wisten te houden.

Slechts door het leger in te schakelen en door grof geweld wist de regering deze opstand neer te slaan. Er volgde daarop een periode van vervolging en onderdrukking.

De reactie versterkte haar voorbereidingen om de macht in het land met geweld geheel over te nemen.

Primo de Rivera, die in Parijs woonde, bezocht onder andere Hitler en Mussolini en sloot overeenkomsten met hen, voor hulp bij een nieuwe fascistische staatsgreep.

De communisten hebben in die jaren voortdurend op het naderend

gevaar van een fascistische staatsgreep geweest en werkten aan het totstandbrengen van eenheid van alle democratische krachten.

Dat zij het gevaar goed zagen bleek toen begin 1936 de laatste sociaaldemocratische ministers, die men voor het oog van de wereld, op minder belangrijke posten had gelaten, uit deze regering werden gezet. Pas hierna waren de sociaal-democraten bereid samen met de communisten en andere vooruitstrevende groeperingen een Volksfront te vormen. Dit Volksfront kwam in januari 1936 tot stand.

Een maand later vonden er verkiezingen plaats, die een overweldigende overwinning voor het Volksfront werden.

De reactie kreeg daarmee het overtuigende bewijs, dat het haar nimmer zou gelukken, via verkiezingen, langs 'legale' weg, aan de macht te komen.

Bij de voorbereidingen tot een staatsgreep, die toen door de reactie werden versneld, speelde het leger een belangrijke rol. Het Spaanse leger had een abnormaal aantal officieren, hetgeen blijkt uit de volgende cijfers:

Het leger telde 80.000 man, daarbij waren 499 generaals, 578 kolonels en meer dan 23.000 hoofd- en subalterne officieren.

Ondanks de grote armoede, die in Spanje heerste, werden grote sommen geld gebruikt om officieren te corrumperen.

Fascistische machtsgreep en interventie-oorlog

De militaire opstand brak in 1936 uit in een van de Spaanse kolonies, Marokko, en stond aanvankelijk onder leiding van de reeds eerder genoemde generaal Sanjurjo. Deze vertrok onmiddellijk naar Spanje om daar 'de zaken te regelen', maar zijn vliegtuig stortte neer en hij kwam daarbij om het leven.

Onmiddellijk werd de tweede man, en wel generaal Franco, die als commandant van het vreemdelingen-legioen op de Canarische Eilanden zat, naar Marokko gehaald om zijn plaats in te nemen.

Vandaar uit trok Franco met eenheden van het vreemdelingen-legioen en Moorse en andere huurlingen naar Spanje. Hun transport geschiedde met Duitse en Italiaanse transport-vliegtuigen. Gelijktijdig werd vanuit Marokko via de radio opgeroepen in Spanje 'de macht over te nemen'. Het gevolg was, dat 80% van de gecorrumpeerde officieren zich bij de 'opstand' aansloten.

Eerder — in het juli-nummer van P en C van 1966 — heb ik al eens uitvoerig geschreven over zowel de onderschatting als de overschatting, die ten aanzien van deze generaals-opstand bestond.

In het kort kwamen deze neer op het volgende:

Bij de leden van de republikeinse regering bestond onderschatting, omdat zij meenden, dat de opstand tot de koloniën beperkt zou blijven.

Bij de fascisten bestond overschatting, omdat zij meenden elk verzet tegen hun opstand binnen enkele uren onder de voet te kunnen lopen.

Beide, zowel de onderschatting als de overschatting, waren fout. De communisten hadden voortdurend hun waarschuwende stem laten horen. Nog een dag tevoren had José Diaz, algemeen secretaris van de communistische partij, in een commissie van het parlement verklaard: . . . 'Wij weten, dat jullie een staatsgreep voorbereiden en wij blijven waakzaam' . . . En nog diezelfde dag publiceerde het politiek bureau van de C.P. een communiqué, waarin alle partij-afdelingen werden opgeroepen contact op te nemen met de regionale en plaatselijke commissies van het Volksfront, teneinde op alle mogelijke gebeurtenissen voorbereid te zijn.

De fascisten hadden gedacht in enkele uren hun machtsgreep te kunnen volvoeren. Het volk kwam echter in verweer en er volgde een jarenlange strijd, waarbij de Spaanse Republiek tenslotte pas een nederlaag leed, doordat Hitler en Mussolini op grote schaal materiële steun en manschappen aan Franco gaven.

Er wordt over die strijd in Spanje veelal gesproken als over een 'burgeroorlog'. Die term is echter eigenlijk niet juist. Want er was in wezen voor alles sprake van een interventie-oorlog van de kant van fascistische landen, zoals de feiten uitwijzen.

De wettige Spaanse republikeinse regering maakte eind 1937 een schatting van het aantal door andere fascistische landen aan Franco geleverde manschappen en die cijfers zijn veelzeggend, zoals blijkt:

Italianen: complete divisies van het leger - 160.000 man.

Duitsers: het 'Kondor-Legioen' w.o. piloten, technici, officieren en minderen van luchtafweer en verbindingen - 50.000 man.

Portugezen: het Legioen 'Viriato' - 20.000 man.

Marokkanen en Vreemdelingen-Legioen - 90.000 man.

Als men weet, dat de Internationale Brigade, dus de vrijwilligers, die uit meer dan 30 landen naar Spanje waren getrokken, nooit meer dan ongeveer 30.000 man (dat was het hoogtepunt) heeft geteld, kan men dus in feite van een fascistische interventie-oorlog spreken.

Vijfde colonne en 'non-interventie'

De Republiek zag zich nog tegenover andere problemen gesteld,

die in haar nadeel werkten.

Zo was er in het achterland een groot aantal fascistische gebleven, die de z.g. 'vijfde colonne' vormden, die het verraad organiseerden.

Dan was er de houding van westerse z.g. democratische landen.

Nadat Frankrijk had geweigerd een reeds lang bestaande overeenkomst met de wettige regering van Spanje voor het leveren van wapens uit te voeren, werd door een aantal westerse landen het z.g. 'non-interventie'-comité opgericht.

De officiële taak van dit comité was ervoor te zorgen, dat er geen buitenlandse inmenging plaatsvond. In de praktijk was het een aanval in de rug van de wettige republikeinse regering, omdat wel de republiek werd afgegrensd, maar de fascistische gebleven geen enkele hindernis in de weg werd gelegd om via de grens met het fascistische Portugal zowel mensen als materiaal binnen te krijgen. Drie jaar lang heeft het Spaanse volk zich met grote moed tegen de overmacht van de fascistische gebleven te handhaven; men kan er bovendien van uitgaan dat bij een andere houding van de z.g. democratische landen de fascistische gebleven géén overwinning zouden hebben behaald en de mogelijkheden om de tweede wereldoorlog te voorkomen groter zouden zijn geweest.

Duitsland en Italië hebben nl. de Spaanse 'burgeroorlog' gebruikt om hun nieuwste wapens uit te proberen en hun piloten te scholen in het bombarderen van vooral open steden.

Op 28 maart 1939 rukten de legers van Franco, Hitler, Mussolini en Salazar Madrid binnen en dit betekende het einde van de burgeroorlog en het begin van een langdurige illegale strijd van het Spaanse volk.

Het moorden, gevangenzetten en martelen heeft thans veertig jaar geduurd, het wordt door de erfgenamen van Franco nog altijd voortgezet, maar het heeft de strijd van het Spaanse volk nimmer kunnen verlammen.

Niet te schatten is het aantal doden, dat na het miljoen Spanjaarden, die tijdens de burgeroorlog zijn gevallen, het leven hebben gelaten.

Een deel van de progressieven, die het land hebben weten te ontvluchten, zijn in de tweede wereldoorlog, onder meer ook tijdens de bezetting van Frankrijk, bij het gewapend verzet omgekomen.

Toch is de strijd van het Spaanse volk — uiteraard met diepte- en hoogtepunten — steeds voortgegaan.

En steeds groter is de eenheid geworden, waartoe de Communistische Partij voortdurend heeft opgeroepen, onder de leuze: 'Un pueblo unido, jamás será vencido' (Een volk in eenheid, zal nimmer verslagen worden).

Het is logisch, dat het organiseren van de vele vormen van actie, het

kweken van de nodige kaders in het land, een zeer moeilijke opgave was.

Men dient daarbij te bedenken, dat de strijd na het einde van de interventie-oorlog, honderdduizenden doden heeft gekost.

Daarbij komt, dat de ervaren leiders, die het land hadden weten te ontvluchten, vanuit het buitenland leiding aan het werk moesten geven. Verder, dat de interventie-oorlog in juli a.s. al weer veertig jaar geleden begon en dat thans zeventig procent van de huidige Spaanse bevolking jonger is dan veertig jaar, dus ná de interventie-oorlog geboren.

Deze jongeren hebben een belangrijke erfenis van hun ouders meegekregen en wel hun verlangen naar democratie en hun strijdbaarheid.

Organisatie en vorm van strijd

Een van de belangrijkste instrumenten bij het organiseren van de strijd voor de belangen van de arbeiders en voor het herstel van de democratie zijn wel de 'Comisiones Obreras' (arbeiderscommissies). Reeds in de negentiende eeuw werden er voor het voeren van acties dergelijke commissies opgericht, maar zij hadden nooit een permanent karakter. Zij werden tijdens een bepaalde actie gevormd en daarna verdwenen zij weer.

In zijn boek 'Charlas en la Prisòn' (Praatjes in de gevangenis) zegt Marcelino Camacho in het hoofdstuk 'Permanent karakter en volmaaktere vorm van de Arbeiderscommissies' o.a. het volgende:

De eerste Arbeiderscommissie werd in september 1964 op een vergadering van de provinciale vakbond van de metaal in Madrid gekozen. Er waren leden en bestuurders van de verticale vakbond bij aanwezig, evenals afgevaardigden van de belangrijkste metaalbedrijven. Gelijktijdig demonstreerden ongeveer 8.000 arbeiders in het centrum van Madrid. Hun eis was, dat in de nieuwe CAO, waarover werd onderhandeld, een loonsverhoging van 20% zou worden, opgenomen. Deze eerste commissie bestond uit 13 democratisch gekozen leden . . .

Vanzelfsprekend hebben de communisten in deze commissies een belangrijke taak. Maar het is niet de enige vorm voor strijd.

Op een zitting van het partijbestuur van de Spaanse C.P. in 1970 heeft Ignacio Callego o.a. gezegd:

'Zoals de planten het licht zoeken, heeft onze partij de ene moeilijkheid na de andere uit de weg geruimd om in het daglicht te komen!' Hij stelde daarbij vast, dat het belang van stakingen en demonstraties niet alleen moet worden afgemeten naar het aantal

deelnemers, maar naar de weerklank, de invloed ervan op veel en veel meer mensen.

Naast de reeds genoemde arbeiders-commissies zijn vooral door invloed van de C.P. ook boeren-commissies gevormd.

Dit was nodig omdat de boeren en ook de landarbeiders, evenals de industrie-arbeiders, economische en politieke eisen hebben, maar onder andere omstandigheden leven; zij moesten daarom hun eigen organisaties hebben.

De landarbeiders, maar ook de zelfstandige boeren hebben reeds vele acties gevoerd en de invloed van de C.P. onder hen is gestegen. Een niet geringe strijd, wordt ook sinds jaren op de universiteiten gevoerd. Vele van de acties daar hebben internationale bekendheid gekregen.

Er zijn in Spanje acht universiteiten, nl. in Madrid, Barcelona, Zaragoza, Oviedo, Valencia, Santiago, Valladolid en in Salamanca. Elk van deze universiteiten heeft zijn eigen krant. De namen van deze kranten zijn — in dezelfde volgorde als de genoemde plaatsen: Vanguardia, Universidad, Critica, Lucha, Lluita, Tolga, Tribuna en Acción.

De Democratische Junta

De strijd tegen het Franco-fascisme heeft vooral de laatste jaren steeds meer omvang gekregen en heeft zich niet beperkt tot de arbeidersklasse en haar natuurlijke bondgenoten.

Op steeds grotere schaal waren ook niet-linkse partijen bereid tot samenwerking in die strijd.

In januari 1974 heeft een secretaris van de Communistische Partij van Spanje het volgende verklaard:

'Om de problemen van het land op te lossen is het noodzakelijk de realiteit van de Communistische Partij te erkennen en de dialoog met haar te voeren. Men kan niet met een partij als de onze handelen, uitgaande van de criteria van de fascistische politiek-sociale brigade, van de fascistische rechtbanken, enz.'

Na langdurige onderhandelingen is dan ook de thans reeds zeer bekende Democratische Junta voor Spanje gevormd.

Deelnemers aan deze Junta zijn: de Communistische Partij van Spanje, de Arbeiderscommissies, de Spaanse Partij van de Arbeid, de Socialistische Alliantie van Andalucië, de Carlistische Partij, de Liberale Partij, de Vakorganisatie U.G.T. en nog een aantal kleinere partijen.

De vooral in het buitenland bekende P.S.O.E. (Soc. Arb. Partij) had zich oorspronkelijk wel solidair verklaard, maar liet daarna

weten om 'interne redenen' het opgestelde manifest niet te kunnen ondertekenen. Deze P.S.O.E. heeft daarna tezamen met de Christen-Democraten het 'Platform voor Convergentie' gevormd. Inmiddels is de eenheidswil van het Spaanse volk zo toegenomen, dat genoemd platform genoodzaakt werd om de Democratische Junta tot een gesprek uit te nodigen.

De Junta is daar op ingegaan, maar zij heeft enkele voorwaarden gesteld, waaraan eerst zou moeten worden voldaan, omdat zij van mening is, dat enkele belangrijke problemen van de kant van het Platform dubbelzinnig werden gesteld of helemaal werden verzwegen.

De Junta noemde daarbij punten:

1) De houding ten opzichte van de monarchie van Juan Carlos; de Democratische Junta heeft Juan Carlos en zijn monarchie afgewezen en blijft haar afwijzen, omdat deze de voortzetting van het oude regime vertegenwoordigt. Bovendien dreigt het gevaar, dat geweld wordt gebruikt in het geval Juan Carlos en zijn monarchie beperkte institutionele hervormingen zouden doorvoeren, die niet aan het huidige politieke proces voor volledige en onmiddellijke democratie voldoen en de verlangens van de meerderheid van het Spaanse volk, in het bijzonder van de arbeidersklasse en de bewegingen der nationaliteiten, negeren.

2) Een standpunt formuleren ten aanzien van de vorming van een voorlopige regering van het Spaanse volk en van autonome regeringen in Catalonië, Baskenland en Galicië, hetgeen de Democratische Junta propageert. Zij meent namelijk, dat dit een noodzakelijk middel is om af te rekenen met de dictatuur en de volledige uitoefening van democratische rechten en verworven vrijheden te garanderen; de procedure kan daarbij worden gevonden om het volk zowel de staatsvorm als de regering te laten kiezen.

3) De Democratische Junta heeft een Manifest tot Verzoening opgesteld, waarvoor brede massa's zijn georganiseerd in een nationale democratische actie. Het Platform zou daarover nader zijn mening kenbaar moeten maken.

Het Platform is op de voorwaarden ingegaan en de samenwerking is thans zover gevorderd, dat een coördinatiecommissie tussen Junta en Platform is gevormd. 1)

Het leger

In de huidige situatie wordt uiteraard nauwlettend gelet op ontwikkelingen binnen het leger. Uit 'processen', die kortgeleden tegen negen gearresteerde officieren hebben plaatsgevonden, kan

worden opgemaakt, dat in het leger een 'Democratische Militaire Vereniging' actief is. Deze vereniging omvat alleen officieren, maar inmiddels is een soortgelijke organisatie opgericht voor soldaten. De houding van de huidige regering en haar machtsapparaat, haar optreden tegen de volksacties, bewijzen, dat zij veranderingen willen tegenhouden om Spanje niet op de weg van de democratie te laten gaan. Dat kan van de erfgenamen van Franco dan ook niet worden verwacht.

De komende maanden zal de strijd van het Spaanse volk nieuwe krachtsinspanningen en energie vergen. Het verdient in zijn acties voor democratie volledige solidariteit van democraten in de gehele wereld, ook in ons land. Het is solidariteit met een strijdend volk. De regering, minister van Buitenlandse Zaken Van der Stoep dient duidelijk te worden gemaakt, dat het ontvangen van een minister uit dit Spaanse kabinet, zoals hij in februari heeft gedaan, verraad is aan de zaak van het Spaanse volk. Intriges van de kant van de EEG, van de NAVO dienen te worden bestreden en de Nederlandse regering mag daar op geen enkele wijze aan meedoen! Het volk van Spanje is in beweging — het wenst eigen zeggenschap en steeds overtuigender klinkt het: PASAREMOS! (Wij zullen er doorkomen!)

M. MEIJER

1) Volgens de laatste berichten is de samenwerking verder geschreden. Beide lichamen zijn doende een algemeen program voor de gehele oppositie op te stellen.

Brief aan Joegoslavische Liga van Communisten

Afspraken inzake bijeenkomst te Belgrado niet nagekomen

De CPN heeft zich in een schrijven van partijvoorzitter Henk Hoekstra gewend tot het Centraal Comité van de Liga van Communisten in Joegoslavië. Aanleiding voor deze stap is de schending van afspraken inzake een in april te Belgrado gehouden bijeenkomst. De tekst van de brief drukken we hieronder volledig af.

Aan het Centraal Comité van de Liga van Communisten in Joegoslavië.

Kameraden,

Onze partij ontving dezer dagen een door u toegestuurd boekwerk met als titel: 'Europese landen en ontwikkelingslanden, het streven naar nieuwe internationale economische relaties', uitgegeven door het Centrum voor Sociaal Onderzoek van het Presidium van het Centraal Comité van de LCY.

Deze uitgave blijkt materialen te bevatten van een 'ronde-tafelbijeenkomst', die onder dezelfde titel plaatshad van 9 t/m 11 april 1975 in Belgrado op initiatief van uw partij en waaraan een aantal partijen uit landen van Europa deelnam.

Namens de CPN werd aan die bijeenkomst deelgenomen door twee vertegenwoordigers van het Instituut voor Politiek en Sociaal Onderzoek. Onze partij hecht groot belang aan openhartige internationale gedachtenwisselingen over vraagstukken als het neo-kolonialisme en de betekenis van de strijd van de volkeren in de neo-koloniaal onderdrukte landen.

Wij meenden aan deze bijeenkomst te kunnen medewerken, gezien de door u gegeven garantie voor zo'n open en openhartige gedachtenwisseling en gezien uw uitdrukkelijke belofte, alle voorbereidende materialen en alle redevoeringen volledig in enkele talen te zullen publiceren. Daardoor zou op brede schaal kennis kunnen worden genomen van de verschillende opvattingen, met name ook in de (niet uitgenodigde) landen die als ontwikkelingslanden worden aangeduid. In het voorwoord van het door u uitgegeven boekwerk wordt opnieuw over de op de bijeenkomst gehouden redevoeringen gezegd: 'Zoals

beloofd zijn deze teksten gepubliceerd in het Engels, het Frans, het Russisch en het Servo-Kroatisch'.

Tot onze grote verontwaardiging hebben wij echter moeten constateren, dat de door u gedane beloften gebroken zijn.

Op de pagina's 122 tot en met 125 van de Engelse editie staat de tekst, die volgens de vermelding zou zijn uitgesproken namens de CPN.

In werkelijkheid is slechts een gedeelte daarvan opgenomen en zijn twee zeer essentiële passages eruit verwijderd, waardoor de inhoud van de bijdrage ernstig wordt aangetast en een vervalst beeld ontstaat.

In beide gevallen gaat het om Indonesië, om de misdaden van het door de Verenigde Staten aan de macht geholpen Suharto-bewind en de steun daaraan met 'ontwikkelingshulp', alsmede om het verbreken van de solidariteit met de PKI door een aantal partijen middels het doodzwijgen van de PKI en van de gebeurtenissen in Indonesië. De eerste in uw uitgave verzwegen passage, die volgde op een korte uiteenzetting van de betekenis van de overwinning van het Vietnamese volk, luidt:

'De strijd in Vietnam is succesvol. Daarom is het voor sommigen maar al te gemakkelijk om de Vietnamezen lof toe te zwaaien. In Indonesië is de bevrijding door moord en onderdrukking tijdelijk teruggedragen. Het is een schande dat er rond Indonesië en vooral rond de PKI een soort samenzwering van stilte in acht wordt genomen. Er bestaat een spreekwoord dat je pas in de nood je ware vrienden leert kennen. De generaals van Chili hebben hun staatsgreep vernoemd naar Djakarta. De omverwerping van het regime van Soekarno en de vervanging daarvan door een fascistische macht van marionetten was inderdaad eveneens het werk van de V.S. Het was een neo-koloniale contrarevolutie die tot doel had de V.S. de oppermacht in Indonesië te verschaffen, de bevrijdingsbeweging in bloed te smoren, zijn partij, de PKI, te vernietigen en daarmee alle zelfstandige organisaties van de arbeiders en de boeren. Het resultaat daarvan is een chaos en ellende in het land, die veel groter zijn dan ooit onder het klassieke kolonialisme. Het Indonesische volk heeft een diepgewortelde revolutionaire traditie vergelijkbaar met die van het volk van Vietnam.

Het is de hoogste eis aan alle partijen die zich *Marxistisch-Leninistisch* noemen, onvoorwaardelijk steun te verlenen aan deze revolutionaire krachten, aan de PKI. Natuurlijk hebben Indonesische *communisten* fouten gemaakt, maar dat doen allen die in strijd staan.

Het komt er echter op aan om de geraffineerde legendes die zich rondom de PKI hebben gegeven, te bestrijden. Er zijn geen alibi's voor revisionisten t.a.v. Indonesië en de eerste vereiste is de V.S. en andere imperialisten uit Indonesië te verjagen en de beulen uit Djakarta. Niet de eventuele fouten van het slachtoffer moeten maatgevend zijn, maar de misdaden van de onderdrukkers'.

Uit het slotgedeelte van de tekst is een passage verwijderd die volgde op enkele zinnen die betrekking hadden op de rol van de sociaaldemocratie, toegespitst op de kwalijke rol van de Nederlandse sociaal-

democratie in Indonesië tijdens de koloniale oorlog en bij de soevereiniteitsoverdracht, waarbij het land in feite een neo-kolonie werd.

Deze weggelaten passage luidt:

'Toen de contra-revolutie in Indonesië voorlopig zegevierde met de staatsgreep van Suharto, ging er plotseling een grote stroom ontwikkelingshulp, ook uit Nederland, naar Indonesië. Nederlandse bedrijven als Philips en Unilever kregen faciliteiten om het land uit te buiten die bijna ongekend waren. Tot op de dag van vandaag wordt die politiek voortgezet, ongeacht of er sociaal-democraten in de regering zitten of niet.

Deze ontwikkelingshulp aan Suharto betekent verraad aan de vrijheidsstrijd'.

Onze partij beschouwt de door u toegepaste handelwijze als volstrekt ontoelaatbaar. Wij verwachten dat u alsnog stappen onderneemt die leiden tot het opnemen in de uitgaven van de materialen van de ronde-tafelbijeenkomst van de volledige tekst, opdat, overeenkomstig uw beloften, alle deelnemers, betrokkenen en geïnteresseerden kennis kunnen nemen van de standpunten die namens de CPN naar voren zijn gebracht.

Voor het partijbestuur van de CPN,
H. Hoekstra (voorzitter)

(De Waarheid, zaterdag 6 december 1975)

ANTWOORDSCHRIJVEN JOEGOSLAVISCHE LIGA
VAN COMMUNISTEN

Standpunten CPN over neo-kolonialisme verzwegen

Standpunten van de CPN over de strijd tegen het neo-kolonialisme in Indonesië en tegen de misdaden van het Suharto-regiem zijn opzettelijk verwijderd uit een officiële Joegoslavische publikatie van Bijdragen aan een te Belgrado gehouden ronde-tafelbijeenkomst over 'Europese landen en ontwikkelingslanden'.

In een brief, die namens het presidium van de Joegoslavische Liga van Communisten is gezonden aan het partijbestuur van de CPN, wordt toegegeven dat een tweetal (door de CPN zeer wezenlijk geachte) passages bewust uit de publikatie zijn weggelaten.

Ter verklaring van deze ontoelaatbare handelwijze wordt door de leiding van de LCY beweerd dat de door de CPN aangesneden vraagstukken 'buiten de orde' van de bijeenkomst geweest zouden zijn.

In een brief aan het Centraal Comité van de Joegoslavische Liga van Communisten had de voorzitter van de CPN, Henk Hoekstra, scherp geprotesteerd tegen de weglatingen en verlangd dat alsnog stappen zouden worden ondernomen 'die leiden tot het opnemen in de uitgaven van de materialen van de ronde-tafel-bijeenkomst van de volledige tekst, opdat, overeenkomstig uw beloften, alle deelnemers, betrokkenen en geïnteresseerden kennis kunnen nemen van de standpunten die namens de CPN naar voren zijn gebracht'. Het executief comité van het presidium van de LCY heeft daarop een antwoord gezonden, dat wij hier in zijn geheel laten volgen:

'Kameraden,

We hebben uw brief gedateerd 5 december 1975 ontvangen. Beseft werd dat twee passages die in uw brief worden genoemd, inderdaad zijn weggelaten uit het boek dat u is toegezonden met de teksten van redevoeringen gehouden door de vertegenwoordigers van uw partij bij de 'ronde-tafel-bijeenkomst' die in Belgrado is gehouden van 9 tot 11 april 1975.

Daarop hebben wij informatie ingewonnen bij het Centrum voor Sociaal Onderzoek dat de materialen van deze bijeenkomst heeft gepubliceerd. De redactieraad, die het boek heeft verzorgd, gaf ons de verklaring dat de twee genoemde passages zijn weggelaten omdat deze delen van redevoeringen uitgesproken door vertegenwoordigers van uw partij, buiten het kader vielen van het onderwerp van de 'ronde-tafel-bijeenkomst', getiteld 'Europese landen en ontwikkelingslanden, het streven naar nieuwe internationale economische relaties'. Onze belofte die door u werd aangehaald — om de volledige tekst van alle redevoeringen te publiceren — had betrekking op alle zaken die niet buiten het kader vielen van het onderwerp van de 'ronde-tafel-bijeenkomst'. De brief van 17 januari 1975, waarin het presidium van het centraal comité van de LCY de Europese arbeiderspartijen, met inbegrip van uw partij, uitnodigde tot deelname aan de discussie tijdens de 'ronde-tafel-bijeenkomst' over het bovengenoemde onderwerp, verklaarde uitdrukkelijk dat wij niet verwachtten dat discussie zou worden aangegaan over kwesties die niet op de agenda stonden. Het spijt ons dat er dit misverstand is geweest.

Voor het executief comité van het presidium van het CC LCY,
Stane Dolanc, secretaris

In de brief van de CPN-voorzitter, waarop het hier afgedrukte schrijven ten antwoord moet dienen, werd eraan herinnerd dat twee

vertegenwoordigers van het IPSO aan de bijeenkomst deelnamen, omdat onze partij groot belang hecht aan openhartige internationale gedachtenwisselingen over vraagstukken als het neo-kolonialisme en de betekenis van de strijd van de volkeren in de neo-koloniaal onderdrukte landen.

De passages, die in de Nederlandse bijdrage waren opgenomen maar die volgens de Joegoslavische brief buiten de agenda van een dergelijke, zogeheten open, gedachtenwisseling vallen, geven wij hieronder weer.

De eerste verzwegen passage had betrekking op de betekenis van de overwinning van het Vietnamese volk:

'De strijd in Vietnam is succesvol. Daarom is het voor sommigen maar al te gemakkelijk om de Vietnamezen lof toe te zwaaien. In Indonesië is de bevrijding door moord en onderdrukking tijdelijk teruggeslagen. Het is een schande dat er rond Indonesië en vooral rond de PKI een soort samenzwering van stilte in acht wordt genomen. Er bestaat een spreekwoord dat je pas in de nood je ware vrienden leert kennen. De generaals van Chili hebben hun staatsgreep vernoemd naar Djakarta. De omverwerping van het regime van Soekarno en de verving daarvan door een fascistische macht van marionetten was inderdaad eveneens het werk van de V.S. Het was een neo-koloniale contra-revolutie die tot doel had de V.S. de oppermacht in Indonesië te verschaffen, de bevrijdingsbeweging in bloed te smoren, zijn partij, de PKI, te vernietigen en daarmee alle zelfstandige organisaties van de arbeiders en de boeren. Het resultaat daarvan is een chaos en ellende in het land, die veel groter zijn dan ooit onder het klassieke kolonialisme. Het Indonesische volk heeft een diepgewortelde revolutionaire traditie vergelijkbaar met die van het volk van Vietnam.

Het is de hoogste eis aan alle partijen die zich Marxistisch-Leninistisch noemen, onvoorwaardelijk steun te verlenen aan deze revolutionaire krachten, aan de PKI. Natuurlijk hebben Indonesische communisten fouten gemaakt, maar dat doen allen die in strijd staan.

Het komt er echter op aan om de geraffineerde legendes die zich rondom de PKI hebben geweven, te bestrijden. Er zijn geen alibi's voor revisionisten t.a.v. Indonesië en de eerste vereiste is de V.S. en andere imperialisten uit Indonesië te verjagen en de beulen uit Djakarta. Niet de eventuele fouten van het slachtoffer moeten maatgevend zijn, maar de misdaden van de onderdrukkers'.

Uit het slotgedeelte van de tekst is een passage verwijderd die volgde op enkele zinnen die betrekking hadden op de rol van de sociaal-democratie, toegespitst op de kwalijke rol van de Nederlandse sociaal-democratie in Indonesië tijdens de koloniale oorlog en bij de soevereiniteitsoverdracht, waarbij het land in feite een neo-kolonie werd.

Deze weggelaten passage luidt:

'Toen de contra-revolutie in Indonesië voorlopig zegevierde met de staatsgreep van Suharto, ging er plotseling een grote stroom ontwikkelingshulp, ook uit Nederland, naar Indonesië. Nederlandse bedrijven

als Philips en Unilever kregen faciliteiten om het land uit te buiten die bijna ongekend waren.

Tot op de dag van vandaag wordt die politiek voortgezet, ongeacht of er sociaal-democraten in de regering zitten of niet.

Deze ontwikkelingshulp aan Suharto betekent verraad aan de 'vrijheidsstrijd'.

Aan de hand van deze teksten kan iedereen constateren, dat er van de kant van de Joegoslavische organisatoren geen sprake is geweest van het bevorderen of zelfs wereldkundig maken van een open discussie over fundamentele vraagstukken, die een zeer actuele draagwijdte hebben. Men vraagt zich toch wel af: hoe is het mogelijk, om openlijk en eerlijk — op basis van het Marxisme-Leninisme — te spreken over het neo-kolonialisme en de bestrijding daarvan en tegelijkertijd te zwijgen over de lessen van de heldhaftige vrijheidsstrijd van het Vietnamese volk en de misdaden van het Suharto-regime in Indonesië, dat bestreden moet worden in eigen land — een strijd die de steun verdient van allen die zeggen op te willen komen tegen het neo-kolonialisme.

Vallen volgens de LCY de praktijken van de CIA in Indonesië buiten de orde van een bijeenkomst over het neo-kolonialisme?

Bovendien rijst de vraag wie uitgevers van het boek het recht hebben gegeven zich aan te matigen iets met terugwerkende kracht al dan niet buiten de orde te verklaren. Op zichzelf is het verzinnen van een 'buiten de orde'-redenering typerend voor een gedachtengang, die meer uitgaat van bureaucratisch-diplomatieke overwegingen dan van betrokkenheid bij de strijd van de massa's in de neo-koloniaal onderdrukte landen.

(De Waarheid, zaterdag 7 februari 1976)

Verklaring van de voorzitter van het partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland

De voorzitter van het partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland, H. J. Hoekstra, heeft gistermiddag de volgende verklaring aan de pers verstrekt:

De Lockheed-affaire staat thans in het middelpunt van de aandacht. Alle tekenen wijzen erop, dat de rel rond de aanschaf van Lockheed-vliegtuigen eerder ten doel heeft om zaken te verbergen dan om deze

te onthullen. In deze kwestie zijn ondertussen zoveel ernstige beschuldigingen geuit, dat — afgezien van de vraag wat er waar of niet waar is van deze beschuldigingen — de positie van prins Bernhard in opspraak is gebracht. Dit maakt het, naar de mening van de voorzitter van het partijbestuur van de CPN, onmogelijk de prins te handhaven in zijn functie van inspecteur-generaal van de Nederlandse strijdkrachten. De regering dient zich hiervan bewust te zijn en dien overeenkomstig besluiten te nemen.

De voorzitter van het partijbestuur van de CPN wenst zich met klem te richten tegen elke poging om van de huidige situatie gebruik te maken om een aanval te doen op de positie van het staatshoofd koningin Juliana. Het enige resultaat hiervan zou zijn, dat er ruimte wordt geschapen voor een versterking van de positie van prins Claus. Een en ander dient geplaatst te worden tegen de achtergrond van de ontwikkelingen binnen de EEG en de toenemende druk van West-Duitsland, die uitgeoefend wordt om de eigen economische, politieke en militaire macht te versterken.

(De Waarheid, woensdag 11 februari 1976)

Begroeting van CPN

Het partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland heeft aan het 25ste congres van de CPSU de volgende begroeting gezonden:

Aan het Centraal Comité van de CPSU
en de afgevaardigden op het 25ste congres te Moskou.

Waarde kameraden,

Het partijbestuur van de CPN is u zeer erkentelijk voor uw uitnodiging aan onze partij om een delegatie naar het 25ste congres van de CPSU te sturen.

In de huidige toestand waarin de mensheid verkeert is het bijeenkomen van een congres van de CPSU een gebeurtenis van grote betekenis en van verre strekking. Uw partij kan terugzien op historische successen bij de opbouw van de USSR tot een steeds invloedrijker bolwerk van de vrede in de wereld en de sociale vooruitgang, voor de internationale strijd voor stopzetting van de bewapeningswedloop, voor het terugwijzen van agressieve lusten van imperialistische groepen die door de economische wereldcrisis zwaar geschokt worden en voor het onomkeerbaar maken van de ontspanning in Europa.

Wij betreuren het zeer, dat de gecompliceerde toestand op dit ogenblik in Nederland het zenden van een delegatie van onze meest vooraanstaande kameraden van het partijbestuur niet mogelijk maakt.

Wij zien de beraadslagingen en besluiten van uw congres echter met zeer grote belangstelling tegemoet en verzoeken u om ons hierover zo uitvoerig mogelijke informatie te geven.

Wij wensen in naam van onze gehele partij uw partijbestuur en uw partij verdere successen in het belang van de Sowjet-Unie en alle socialistische staten in de wereld en van de internationale revolutionaire arbeidersbeweging, die strijd onder het vaandel van Marx, Engels en Lenin.

Voor het partijbestuur van de CPN
Henk Hoekstra (voorzitter)

(De Waarheid, dinsdag 24 februari 1976)

Partijbestuur CPN was bijeen

Op zaterdag 20 en zondag 21 maart heeft het partijbestuur van de CPN in Amsterdam vergaderd ter bespreking van de politieke toestand en de activiteiten van de partij. Over dit onderwerp werd door de voorzitter van het partijbestuur, Henk Hoekstra, een inleidende rede uitgesproken, waarvan een weergave in De Waarheid zal worden gepubliceerd.

(De Waarheid, maandag 22 maart 1976)

**Verkrijgbaar bij het
Instituut voor Politiek en
Sociaal onderzoek**

**ONTWIKKELINGSHULP,
NEO-KOLONIALISME,
NATIONALE
VRIJHEIDSSTRIJD**

208 blz., paperback prijs f 5,50

Bestellingen door storting van het verschuldigde
bedrag + f 1,30 op postgiro 2252298
t.n.v. Stichting IPSO, Amsterdam.

Opnieuw verkrijgbaar

John Reed

10
DAGEN
DIE DE WERELD
DEDEN WANKELLEN

372 blz., paperback f 14,50

Dit boek wordt beschouwd als het meest
realistische ooggetuigeverslag van de
Oktoberrevolutie.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus,
Leidsestraat 25 te Amsterdam en
Hoogstraat 143 te Rotterdam;
en bij uw boekhandelaar.

POLITIEK & CULTUUR

NIJEUWE ONTWIKKELINGEN

WERKPLEGENDIENST/MUI

INTERNATIONALS EN CRISIS/

100 JAAR USA

36ste jaargang 3/1976

Belangrijke ontwikkelingen	G. Hoogenberg	97
Werken in de volcontinu: 5-ploegendienst noodzaak	A. van Kooten	104
De multinationals en de crisis	Jaap Wolff	113
De internationale bemoeienis met het Nederlandse onderwijs	S. Karsten	121
De Verenigde Staten 200 jaar	H. v.d. Velde	128
Moed tegenover lafheid		143

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 11,50 per jaar,
losse nummers f 2,25
Studentenabonnement f 7,75 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Belangrijke ontwikkelingen

Tot de belangrijkste politieke ontwikkelingen van de laatste tijd behoort datgene wat zich heeft afgespeeld rond de discussienota van het bestuur van de Federatie Nederlandse Vakbeweging, over het te voeren beleid in de tweede helft van 1976 en in de komende jaren.

In de ledenvergaderingen van NVV en NKV heeft het overgrote deel van de leden de in de nota neergelegde opvattingen afgewezen. De Industriebond en de Voedingsbond van het NVV hebben als geheel stelling genomen tegen de nota.

Algemeen werd op de vakbondsvergaderingen gesteld dat nog verder teruggaan dan het vorig jaar reeds scherp gekritiseerde 'Arbeidsvoorwaardenbeleid 1976' wilde, ontoelaatbaar was. Het is nuttig om op te merken, dat deze stemming niet alleen in de belangrijkste bonden van NVV en NKV aanwezig is. Op hun vergaderingen heeft ook 50% van de CNV-leden verdere teruggang van de koopkracht afgewezen.

De eis om te stoppen met het accepteren van Den Uyls matigingspolitiek steunt op keiharde overwegingen.

Overall in de vakbondsvergaderingen werd er op gewezen dat de prijzen, ondanks alle beloftes, blijven stijgen, dat de overheid met zijn tariefs- en belastingverhogingen daar een grote rol bij speelt, dat de huren en woonkosten de pan uitrijzen.

Bovendien weigert men het argument te aanvaarden, dat matiging

van de lonen de werkgelegenheid zou vervorderen. Algemeen blijkt de mening te zijn doorgedrongen dat daardoor de crisis nog verder verdiept zal worden.

De auteurs van de verworpen nota, NFV-bestuurders Kok en Spit, hebben na de ledenvergaderingen aanvankelijk gereageerd met de stelling dat de leden een onverantwoorde keus zouden hebben gemaakt, dat zij hun verantwoordelijkheid niet hebben kunnen overzien. De keus was namelijk, volgens Kok en Spit, tussen òf handhaving van de koopkracht en tegelijkertijd vermindering van de 'collectieve voorzieningen', òf handhaving van die voorzieningen en inlevering van een deel van de koopkracht.

Die stelling klopte echter hierom al niet, omdat juist uit die zogenaamde collectieve voorzieningen allerwege in de vergaderingen de hoge bewapeningsuitgaven onder het mes werden genomen, die ten koste gaan van het loon zowel als van de sociale uitkeringen.

Zowel de leden als vele bestuurders zijn opgetreden voor handhaving van de koopkracht, tegen aantasting van de collectieve voorzieningen die de bevolking ten goede komen, tegen de aantasting van het wettelijk minimumloon en het loskoppelen daarvan van de sociale uitkeringen.

De nota is door de vakbondsleden afgewezen, juist omdat deze leden èn de betekenis van de nota, èn hun verantwoordelijkheid goed zagen. Zij wezen het uitgangspunt van de hand dat een deel van de prijscompensatie zou moeten worden overgeheveld naar de brandkast van de ondernemers, hetgeen er op neer zou komen dat erkend werd dat de lonen de oorzaak zijn van de kapitalistische crisis, waarin wij verkeren.

Overigens is het velen opgevallen, dat in de nota nauwelijks gesproken werd over de werkgelegenheid, datgene dus waar het allemaal om zou draaien. In het licht van de ontslagdreigingen bij scheepsbouw en electrotechnische industrie durfde men blijkbaar zo ver niet te gaan.

De nota was niet zomaar een voortzetting van rechtse vakbondspolitiek, het was een stuk waarin Kok en Spit openlijk voor het voetlicht traden als een soort regeringscommissarissen van het kabinet-Den Uyl in de vakbeweging. Dat deze nota op zo overtuigende wijze door de leden (en niet-leden!) van de vakbeweging verworpen is, is daarom een diep ingrijpende gebeurtenis.

Betekenis van de CPN-politiek

In het optreden van het kabinet-Den Uyl met betrekking tot de

lonen is een duidelijke lijn te herkennen, die niet veroorzaakt is door de crisis, doch daar hoogstens door is versneld.

Het begon met de zogenaamde keus van 'centen of procenten', die de grote winstmakers buiten schot liet.

Dat liep over in de nivelleringstheorie, ook wel genoemd het 'optillen van de onderkant', ten koste van de beter betaalde werknemers.

Nu zijn we dan zover dat iedereen die in loondienst staat zou moeten matigen ter wille van diegenen die uit het arbeidsproces zijn gestoten. Nivellering van kwaad tot erger dus, maar verpakt in een kleed van valse solidariteit, met het doel de arbeidersklasse van de loonstrijd en van de verdediging van haar levenspeil af te houden.

Henk Hoekstra heeft in De Waarheid de poging van Kok en Spit om deze ontwikkeling te ondersteunen 'varen in vuil water' genoemd en er op gewezen, dat deze bestuurders niet namens de vakbeweging spraken maar zich daartégen opstelden.

De werknemers die dit bukken voor de ondernemers (onder de bedrog-leuze van het 'algemeen belang') hebben afgewezen en daardoor hun strijdpositie versterkt hebben, hebben dit onderstreept.

Het is daarmee nog eens extra duidelijk geworden, welke beslissende rol onze partij gespeeld heeft en speelt in deze ontwikkeling. De CPN heeft voortdurend en met kracht van argumenten gewaarschuwd tegen de heilloze weg die bepaalde rechtse vakbondsleiders volgen met betrekking tot de koers van Den Uyl, Duisenberg, Boersma en Lubbers.

Wij zijn geduldig en hardnekkig opgetreden tegen de nivelleringsverhalen, die de ene arbeider tegen de andere moesten opzetten, tegen de pogingen om te komen tot een 'centraal akkoord', tegen de machtigingswet, tegen de plannen tot anti-stakingswetgeving, waarvoor wij ook in de huidige omstandigheden bijzonder waakzaam moeten zijn.

Wij hebben er op gewezen dat het aan banden leggen van de vakbeweging neerkomt op aantasting van een wezenlijk recht van de arbeidersklasse en dus van de democratie.

Al deze opvattingen, die wij stuk voor stuk een tijdlang vrijwel als enigen hebben verdedigd, worden nu gemeengoed van grote massa's arbeiders.

Op ons partijcongres van vorig jaar is de geweldige betekenis, die in de crisissituatie waarin het kapitalisme verkeert toevalt aan de dagelijkse belangenstrijd, nadrukkelijk onderstreept. Het congres besloot met grote nadruk dat de oriëntatie van de partij op de actie

diende te worden voortgezet en tot verdere ontwikkeling gebracht. De verdediging van het levenspeil, de centrale doelstelling van deze actie, betekende de afwijzing van de plannen van de ondernemers, zoals zij die hadden vastgelegd in hun program met de bedriegelijke naam 'Winst-werk-welzijn'. Het betekende ook de bestrijding van de op steeds verder bukken gerichte politiek van de PvdA in de regering, en van de schildrol die delen van de vakbewegingstop op zich hadden genomen ten opzichte van de regeringspolitiek.

Ons doel was, de massa de weg te wijzen om zich hiertegen te verweren. Daarbij viel aan de communisten de plicht toe, vooraan te gaan in de actie tegen de verslechtingen.

Deze oriëntatie van onze partij veronderstelde een groots opgezette propaganda, met het doel de arbeiders van onze argumenten te voorzien, aan te geven welke middelen de CPN zag om de crisis te bestrijden.

Een en ander werd neergelegd in het manifest 'Smeedt de eenheid, bestrijdt de crisis', dat de oproep vormde voor massa-actie tegen de crisis en voor de massale manifestatie van 21 februari in Amsterdam.

Zowel de voorbereiding van die manifestatie als die gebeurtenis zelf hebben hun uitwerking niet gemist — en binnen de arbeidersklasse, en onder haar tegenstanders of misleiders. Wat de laatsten betreft kon men zelfs van een zekere paniek spreken.

Men overdrijft niet als men stelt, dat het optreden van de CPN — en van leden van de partij, zowel in bedrijven als onder groepen die het directe slachtoffer van crisis en bezuiniging dreigen te worden — veel inspiratie onder de bevolking heeft gebracht en daardoor een belangrijke invloed heeft gehad op de recente ontwikkeling.

Het standpunt van vakbondsbestuurders dat de looningreep van Boersma en Den Uyl geslikt moest worden omdat de Tweede Kamer aldus beslist had, werd steeds meer aangevochten. Vanuit de bedrijven regende het protesten, binnen de vakbond ontstond de basis voor eenheid van optreden tegen verdere aanvallen op het levenspeil.

Andere weg

De leden van de vakbeweging hebben thans hun bestuurders gedwongen achter hun uitspraken te gaan staan en geeist dat de vakbeweging initiatieven neemt om de gestelde eisen uitgevoerd te krijgen.

De prijscompensatie op 1 juli staat centraal, maar het gaat tegelijkertijd om meer. Een andere regeringspolitiek, die aan de wensen van de arbeidersklasse tegemoet komt, is aan de orde.

Daarbij mag geen afwachtende houding worden aangenomen, ook niet met betrekking tot het gedrag van vakbondsbesturen. Sommige daarvan zijn nu al weer bezig, vluchtroutes aan te leggen. De communisten hebben thans de taak, de kop te nemen om er voor te zorgen dat de in de vakbeweging gestelde eisen ook verwerkelijkt worden.

De hoofdeis is thans: ruim honderd gulden prijscompensatie voor de snel gestegen levenskosten.

Reeds in januari, toen de prijscompensatie over april-oktober 1975 vrijwel geheel werd opgeslokt door belasting-, premie- en tariefsstijgingen, stelde de CPN dat de arbeiders er in feite zo'n 60 tot 70 gulden op achteruit gegaan waren.

Ook in de vakbeweging is men dit gaan inzien en de eisen zoals die nu gesteld worden, moeten dan ook worden gezien als een minimum — zeker nu de prijsstijging van oktober tot april minstens 5% blijkt te zijn! — maar wel een minimum waarop allen, georganiseerd of ongeorganiseerd, zich zullen kunnen verenigen. De uitdrukking van die eenheid zal gevonden moeten worden in actiecomités of in het optreden van bestaande organen, waarbij de grondslag is: de bereidheid om de strijd aan te binden met de ondernemers, teneinde het minimaal noodzakelijke binnen te halen.

Het is nodig op te merken, hoe schadelijk het optreden van Kok en Spit ook nog in een ander opzicht is geweest voor de vakbeweging — nl. doordat talrijke arbeiders op grond van dit optreden voor hun bond bedankt hebben of dit dreigen te doen. De ervaring heeft geleerd dat de enige wijze om die schade te herstellen is de organisatie van de strijd en het betrekken van de bonden daarbij.

Of die strijd georganiseerd zal worden — dat mag niet aan bestuurders alleen worden overgelaten. Die moeten door de arbeiders in de goede richting **gestuwd** worden. Maar als dan de vakbond in de actie die ontketend wordt haar juiste plaats inneemt, dan zal ze zich in die strijd ook versterken. Het verleden kent vele voorbeelden van een dergelijke ontwikkeling.

Er is nog een ander aspect aan deze zaak.

Er zijn vakbondsbestuurders, die voortdurend optreden alsof hun organisatie een speciaal domein van de PvdA is. Een Drabbe of een Buys bijvoorbeeld, die tot in den treure herhalen dat het gaat om een keuze tussen Wiegel en Den Uyl. Het is een valse keuze, zoals nu ook in feite de ledenvergaderingen van het NVV hebben gesteld. Loonmatiging en het aan banden leggen van de vakbe-

weging — dat is Wiegel-politiek, wie haar ook uitvoert.

De afgelopen periode heeft op overduidelijke wijze laten zien, hoe juist de vakbondspolitiek is waartoe de CPN in eerdere discussie en partijstrijd is gekomen. Het is goed om dit nog eens te onderstrepen, omdat ook in de laatste jaren nog weer pogingen zijn gedaan om de gedachte aan herleving van de EVC van destijds, nieuw leven in te blazen.

Een van deze blazers was de beruchte politieke zwerfkei Harmsen, mede voor dat doel van de titel hoogleraar voorzien.

De rol van deze man wordt steeds duidelijker. Hij heeft op deze wijze eerst de zich binnen het NVV ontwikkelende eenheid willen tegengaan, waarna hij 180 graden omgegaan is en op speciale uitnodiging van Kloos van de VARA de bejubelaar van Kok is geworden, aangezien deze bereid was om 'materiële eisen voor immateriële eisen' in te leveren.

Een goede die het zegt!

Speerpunt

In het stuk dat Kok en Spit aan de vakbeweging voorlegden en dat in de ledenvergaderingen op zo'n jammerlijke manier ten onder is gegaan, werd niet alleen gepreekt, er werd ook in gedreigd. Gedreigd met een 'confrontatie' met de regering.

Hoe laf en vals deze voorstelling van zaken is geweest, is inmiddels gebleken. Want terwijl de vakbondsleden nog vergaderden was Boersma inmiddels al gereed gekomen met een wetsontwerp, waarin hij de confrontatie met de vakbondsleden aanging. In dit ontwerp wil de regering zichzelf het recht geven om ook in de tweede helft van 1976 de looningreep toe te passen, waarmee zij zich dan voor de derde keer aan de democratische vakbondsrechten zal vergrijpen, aldus optredend als trouwe dienstknecht van het ondernemersdom.

Op de achtergrond van deze poging tot verlenging van de loondictatuur staat het zojuist gepubliceerde 'plan' van het Verbond van Nederlandse Ondernemers, waarbij in 1980 (misschien) het werklozenaantal gedaald zou zijn, als nú onmiddellijk de winsten van de groten — ten koste van lonen, uitkeringen, onderwijs en welzijn — met maar liefst drie miljard gulden per jaar worden verhoogd.

Gediensig als hij is, heeft Boersma voor dat doel nog een ander wetsontwerp ingediend, en wel een voorstel om de minimum lonen — en daarmee ook de sociale uitkeringen — op 1 juli te bevriezen. Het is duidelijk dat dit soort stappen het karakter heeft van een

openlijke pressiepolitiek, die bedoelt om de houding der vakbondsbestuurders vast te leggen voordat ze nog maar een woord hebben kunnen spreken in de onderhandelingen met de ondernemers.

De solidariteit van het kabinet-Den Uyl gaat nu ook in alle openlijkheid niet meer uit naar de minstbedeelde, maar naar de meestbedeelde multinationals, die vóór alles uit zijn op de versterking van hun exportposities.

Het armzalige gedoe met de VAD en de wet op de ondernemingsraden, eens bedoeld als de grote bewijzen van de structuurhervormingslust van Den Uyl, Lubbers en Boersma, kan deze keus ook al niet meer maskeren. En in de vakbeweging, en in de PvdA zelf wordt over dit bedrieglijke lapwerk met steeds meer minachting gesproken.

Toen Den Uyl onlangs een rede hield voor de partijraad van de PvdA, sprak hij over een 'barst in het vertrouwen' tussen de bevolking en zijn regering. Die barst is er, tot in zijn eigen partij toe.

De tegenstellingen over de gevoerde en te voeren politiek nemen daar met de dag toe.

Daar is, naast de EEG-, NAVO en bewapeningspolitiek, de politiek ten aanzien van lonen, prijzen, sociale uitkeringen, welzijn — en dus ten aanzien van de arbeidersmassa en haar vakorganisaties, de hoofdzaak van.

In de Industriebond NVV hoont men het kabinet en zegt men dat het geen knip voor de neus waard is.

In de Voedingsbond NVV zegt men dat het kabinet wel kan verdwijnen als het niet solidair wil zijn met de vakbeweging.

Dat is de opvatting, die ook door onze partij vertolkt is, en op ons congres, en op onze nationale manifestatie.

Ons standpunt is, en is steeds geweest, dat de dagelijkse belangenstrijd de speerpunt is in de strijd voor een andere regeringspolitiek. Dat wordt nu bevestigd.

De krachten voor een andere regeringspolitiek beginnen zich af te tekenen, en bevestigen ons inzicht dat voor het doorvoeren van zo'n andere politiek, gericht op nationale crisisbestrijding en vrede, de positie van de vakbond doorslaggevend is.

De bonden zullen, uitgaand van het belang van de werknemers die zij vertegenwoordigen, die verantwoordelijkheid ook dienen op te eisen.

G. HOOGENBERG

Werken in de volcontinu: 5-ploegendienst noodzaak

Deze bijdrage van Arie van Kooten is gebaseerd op een lezing, die hij onlangs voor studenten en docenten van de afdeling Arbeid- en Organisationspsychologie van de Rijksuniversiteit Groningen heeft gehouden. De lezing werd ook bijgewoond door delegaties volcontinuwerkers uit Delfzijl en Groningen.

In verschillende opzichten staat de chemische en petrochemische industrie vooral de laatste paar jaar steeds vaker in het middelpunt van de belangstelling.

Daarvoor zijn een aantal duidelijke oorzaken aan te geven.

Aan de ene kant komt dat door het steeds maar weer opjagen van de arbeidsproductiviteit en het opschroeven van de benzine- en andere brandstofprijzen, ter meerdere glorie van de enorme superwinsten.

Aan de andere kant komt dat, omdat steeds weer opnieuw ook in deze sector de beweging onder de arbeiders begint op te laaien.

Vooraf onder de continuwerkers is dat het duidelijkst tot uitdrukking gekomen.

En net zoals in vele andere bedrijfstakken gebeurt, stellen ook in de chemie de arbeiders hun eisen.

Een van de belangrijkste eisen is vooral de invoering van de 5-ploegendienst met behoud van loon en met een gemiddelde werkweek van 33,6 uur.

Het is o.a. die eis die aanvankelijk door de ondernemers zonder meer van tafel werd geveegd.

Het is diezelfde eis, die ook de nodige discussie opleverde binnen de vakbeweging, omdat over de samenstelling van de eisen in officiële bondsuitspraken anders werd gedacht.

Van verschillende kanten wordt op dit moment zonder meer vastgesteld, dat die vijfde ploeg er dient te komen.

Dit is dan tot stand gekomen, na eindeloze discussies, die zo'n 3 á 4 jaar in beslag hebben genomen en die het uiterste hebben gevegd van het geduld van de arbeiders.

Vastgesteld moet dan ook worden, dat het geduld van de arbeiders op raakt.

Ook hieraan zitten weer verschillende kanten.

In de eerste plaats raakt het geduld op, omdat er nu meer dan genoeg gepraat is, terwijl er zeker door de topleiding van de vakbeweging geen initiatieven worden genomen of mogen worden

genomen. Er schijnt slechts ruimte te zijn om te praten . . .

In de tweede plaats raakt het geduld op, omdat de arbeiders rijkelijk zijn voorzien van argumenten en daardoor precies weten wat ze willen.

Om echter een zo'n duidelijk mogelijk inzicht te verschaffen over de problemen van de continuwerker, lijkt het me verstandig een overzicht te geven van wat die problemen zijn en hoe die als zodanig worden ervaren.

Overbelasting

Een van de meest ergerlijke ervaringen is het feit, dat er nog steeds sprake is van een 7-daagse werkweek.

Dit wordt in het algemeen als middeleeuws gezien en het is dan ook de hoogste tijd, dat daar een snel einde aan wordt gemaakt.

Want terwijl er vele berekeningen door allerlei 'deskundigen' zijn gemaakt, praat niemand het de continuwerker uit het hoofd, dat 7 dagen werken á 8 uur per dag, een werkweek van 56 uur oplevert. En dat is teveel.

Dat is teveel, omdat de problemen voor de arbeiders en hun gezinnen zich zienderogen opstapelen.

Problemen die een snelle oplossing vereisen zoals:

- a) de veel te lange werkweek
- b) de daardoor te korte rustperiodes
- c) het constant onder spanningen werken door het opschroeven van de arbeidsproductiviteit door middel van steeds moderner en ingewikkeldere installaties.

Spanningen die hun uitwerking ook binnen het gezin niet missen.

Er moet tevens een einde worden gemaakt aan de werkmethode, waardoor veel arbeiders ziek en overspannen worden.

Ook daarover is nogal wat te zeggen.

In de eerste plaats is het bijzonder moeilijk een met de werkelijkheid overeenstemmend inzicht te verkrijgen in de ziekte-verzuimdagen, die in bepaalde perioden van het jaar een opvallende piek vertonen.

En zeker over de aantallen ongevallen wordt vooral in de chemie zeer geheimzinnig gedaan en worden er allerlei 'tactieken' bedacht om de verzuimdagen door ongevallen zo veel mogelijk te beperken. Maar nu eerst iets over de ziekte-verschijnselen, en hun oorzaken. Een van de belangrijkste oorzaken voor veel voorkomende klachten als oververmoeid en/of overspannen geraken is het in de meeste 'pure' Amerikaanse bedrijven gebruik maken van het zgn. Low Man Power System.

Dit systeem behelst niets anders, dan het behalen van een zo'n groot mogelijk winstcijfer met zo weinig mogelijk personeel. Door dit systeem moet constant gesproken worden van een te lage personeelsbezetting. Een typisch kapitalistisch systeem dus, zo oud als de weg naar Rome (of New York). Opgemerkt dient echter wel te worden, dat de directies het systeem bepalen, wat dan vervolgens door de arbeiders dient te worden uitgevoerd. Dat dit dan ook tot spanningen moet leiden laat zich gemakkelijk raden en deze spanningen komen dan ook in bepaalde perioden vaak tot een uitbarsting.

Overwerk

Zoals dat ongetwijfeld ook op dit moment weer zal spelen. Immers, ook de werkers in de chemie denken nu al weer aan de aanstaande vakanties. Iedereen maakt zich op om met het gezin nieuwe energie te gaan opdoen, al of niet in het buitenland. Echter, wanneer je met vakantie kan gaan, wordt weer volkomen bepaald door de directie. Het bedrijf moet doordraaien met een uitgekiend aantal mensen, zodat niet iedereen tegelijk op vakantie kan. De directie bepaalt dus niet alleen wie blijven, maar ook het aantal mensen, dat tegelijk weg kan, zodat grote spanningen niet uit kunnen blijven omdat nu het gevecht begint, wie dan wel de meest gunstige tijd kan nemen. Die gunstige tijd hangt uiteraard samen met de grote vakantie van de schoolgaande kinderen. En voor diegene die het geluk niet aan zijn zijde heeft, kan het betekenen, dat hij in april al met vakantie moet. Niemand bekommert zich erover, dat deze man eigenlijk helemaal geen vakantie heeft, omdat hij slecht zijn kinderen in die tijd een paar weken van school kan houden. Vakantieperioden beginnen dus in de chemie al in april en duren vaak tot en met de maand september. Dat is een periode van een half jaar. Een half jaar dus wordt er met ploegen gewerkt, waarvan constant een aantal mensen niet aanwezig is. Echter, reserves om de open gevallen plaatsen in te nemen zijn er niet. Erger nog, stel je eens voor wat het betekent, als er in die periode ook nog mensen ziek worden.

De oplossing daarvoor is al net zo simpel als cynisch: overwerken door collega's uit andere ploegen is dan de enige door de directies als mogelijk geopperde oplossing.

En prompt wordt er dan overgewerkt. Dagtaken van 12 uur zijn dan schering en inslag.

Zo lossen de ondernemers hun problemen op, of beter gezegd, zo worden de arbeiders gedwongen de problemen van de directies op te lossen.

Want duidelijk moet zijn, dat de leiding van het bedrijf, verantwoordelijk is en die verantwoordelijkheid niet uit de weg mag gaan. Het mag geen wonder heten, dat er in deze periode van het jaar veel zieken zijn.

Door het personeel wordt dit wel degelijk onderkend.

Want hoe denkt men dat het overkomt, als een collega plotseling dood (!) gaat?

Of hoe denkt men, dat veel arbeiders zich voelen zodra ze merken dat één van hun collega's een zeer lange tijd niet op het werk verschijnt en in een ziekenhuis blijkt te liggen?

Hoe zou het overkomen denkt u, wanneer dan ook nog blijkt, dat de directie alles doet om zo'n zieke man maar van de personeelslijst af te voeren?

Die dingen zien we zeer beslist om ons heen gebeuren met vrij jonge mensen.

Gezinsproblemen

Ik zeg dit alles niet, om te overdrijven of om dramatisch te doen. Daar zijn de geschetste voorbeelden te ernstig voor.

Ik zeg het wel om aan te tonen, dat ook arbeiders bij tijd en wijle aan een revisie toe zijn.

Voor zo'n revisie is in de chemie slechts plaats als het de installatie zelf aangaat.

Daarvoor zijn een aantal weken per jaar zelfs gepland.

Bovenstaande heeft dus al aangetoond, dat het maken van overwerk als een van de grootste bezwaren wordt gezien, binnen het kader van de toch al niet gemakkelijke ploegendienst.

Bovendien, hoe meer er wordt overgewerkt, des te meer recht wordt er verkregen op vrije dagen, die echter door het eerder genoemde personeelsbestand lang niet allemaal kunnen worden opgenomen, zodat het niet zeldzaam is, dat velen van ons op het eind van het jaar met niet opgenomen vakantiedagen blijven zitten.

En nu komt het.

Bij de afsluiting van het kalenderjaar wordt veelal verzocht de overige vrije tijd uit te laten betalen.

Zo op het eerste gezicht lijkt dat op een aardig spaarpotje, wat vooral voor het gezinsbudget een welkome aanvulling kan zijn. Totdat echter de uitbetaling een feit is. Dan blijkt dat de fiscus onbarmhartig heeft toegeslagen, zodat de mensen voor de tweede maal worden gestraft voor het oplossen van de directie-problemen! Dat leidt dan weer tot nieuwe spanningen, die zonder meer onverdraaglijk zijn, gezien de toch al inspannende arbeid met chemische installaties.

De nu genoemde ervaringen mogen slechts worden gezien als een enkel voorbeeld.

Want het moet duidelijk zijn, dat de problemen zich niet beperken tot het bedrijf waar men werkt.

Ook in het gezin dringen deze zaken door.

Het door de continuwerker niet deel kunnen nemen aan het normale culturele maatschappelijke leven is één kant van de zaak.

Daarnaast openbaart zich ook telkens weer het gemis van contact met de overige gezinsleden.

Kinderen worden bij wijze van spreken getraind in de werkomstandigheden van de vader.

Moeder moet teveel de problemen van het gezin zonder de man oplossen, omdat hij werkt of op bed ligt.

Zelfs op seksueel gebied blijven de problemen niet uit.

Een en ander wordt dan ook ervaren als een belangrijk sociaal probleem.

Arbeid en wetenschap

Over deze problemen is dan ook in de afgelopen tijd al heel wat geschreven.

Vele rapporten zijn in de afgelopen jaren verschenen.

Nadrukkelijk stel ik vast, dat weinig van die rapporten gebaseerd is op de werkelijke belangen van de werkers. Dat is wel het geval geweest met de rapporten, zoals die zijn verschenen, uitgegeven door het IPSO en door de Themagroep Noord-Nederland van de Rijksuniversiteit te Groningen.

Gebleken is dan ook, dat het samenstellen van de twee genoemde rapporten een enorme factor is bij het formuleren en gebruiken van de juiste argumenten in de strijd voor verbetering van de positie van alle continuwerkers.

Ook hieruit is een zeer positieve conclusie te trekken.

De rapporten hebben namelijk ook ondubbelzinnig aangetoond, dat er nooit sprake kan zijn van een 'natuurlijke' scheiding tussen arbeiders en wetenschappers.

Ik stel dit, omdat vooral de laatste tijd weer van allerlei kanten wordt geprobeerd die scheiding aan te tonen.

Dit streven moet dan ook worden gezien als een directe ondersteuning aan hen, die positieve en dus progressieve ontwikkelingen op universiteiten en bedrijven tegen willen gaan.

Het slaan van de brug tussen arbeiders en wetenschappers zal zeer beslist bijdragen aan het binnenhalen van resultaten in de strijd van de hele werkende bevolking tegen de ondernemers en hun aanhang.

Toch mag het voorgaande nooit uitgelegd worden als een bewijs van onvermogen van de arbeiders zelf.

Immers, het werken met chemische installaties bewijst op zich al dat net als in alle andere bedrijfstakken veelal sprake is van gekwalificeerde arbeid waarvoor een gerichte opleiding zeker noodzakelijk is.

In de chemische industrie werken dan ook mensen met op techniek gerichte opleidingen.

Vaak zijn dat werktuigkundigen, die als machinist hebben gevaren en door een huwelijk of andere reden aan de 'wal' zijn gaan werken en daardoor vaak in de chemie terecht komen.

Toch is het beroep van machinist natuurlijk niet gelijk aan dat van de proces-operator, zoals de chemie-werker wordt genoemd.

Dit betekent, dat er dan ook het nodige moet worden gedaan om een chemische fabriek 'eigen' te maken.

Hoe gaat dat nu in zijn werk?

In de na-oorlogse jaren heeft de chemische industrie in Nederland een enorme vlucht genomen.

Nederland werd als een zeer belangrijk gebied gezien i.v.m. de zeer goede verbindingen met het Europese achterland.

Die enorme expansie heeft echter bij lange na geen gelijke tred gehouden met de opleiding van mensen in het 'nieuwe' beroep van proces-operator. Scholen bestonden er niet voor en de noodzakelijke opleiding werd dan ook door de ondernemers per bedrijf geregeld.

Dat betekende een zeer eenzijdige opleiding, die er slechts op was gericht, te weten wat er in één bepaalde fabriek werd en wordt gemaakt.

Als je bijvoorbeeld op een ammoniak-fabriek werkt, moet je weten hoe ammoniak wordt gemaakt en veel meer is voor de ondernemer niet interessant!

Ondanks het feit, dat er in de afgelopen jaren op dit gebied een verbetering is ingetreden, worden nog zeer veel mensen gedwongen in eigen tijd, dus thuis, een opleiding te volgen bij een van de in ons land daarvoor aanwezige instituten.

Veelal komt men dan bij het PBNA of de LOI terecht.

Met deze opleidingen wordt vooral ingegaan op de wetenschap, de wis- natuur- en scheikunde betreffende.

De bereidheid om zo'n cursus te volgen is zelfs vaak voorwaarde om in dienst van het bedrijf te kunnen komen.

Bovendien bepaalt het uiteraard de toekomstmogelijkheden.

Nu is er uiteraard niets in te brengen tegen de noodzaak om je te bekwamen.

Maar anders wordt het natuurlijk wel, als die studie enerzijds een feitelijke dwang inhoudt en anderzijds wanneer blijkt dat de ondernemers veelal niet bereid zijn om mee te helpen aan het creëren van behoorlijke scholen, door daar een (klein) deel van hun enorme winsten in te steken.

Op deze wijze zijn de werkers dus veelal ook in hun vrije tijd gebonden aan de 'baas'. Kapitalistischer kan het niet!

Proces-operator

Hoe ziet het dagelijks werk van een proces-operator er nu eigenlijk uit?

Afhankelijk van de aard van het bedrijf, wordt die taak vaak omschreven als een controlerende en corrigerende taak bij het besturen van de 'plant'.

Dat kan gebeuren vanuit de zgn. controle-kamer, van waaruit de fabriek wordt bestuurd d.m.v. vele honderden instrumenten die door de man worden geregeld.

Zijn taak kan ook in de fabriek zelf liggen, waar hij dan moet zorgen voor het onberispelijk laten draaien van vaak ingewikkelde compressoren, pompen e.d.

Het periodiek trekken van de nodige monsters ter analisering in een laboratorium behoort tevens tot de taak van de operator.

Daarnaast speelt ook de veiligheid een bijzonder grote rol, zowel als het gaat om de fabriek als om de mensen die er werken.

Hierbij is in een aantal gevallen sprake van een veiligheidscommissie, die echter geen vergaande bevoegdheden heeft!

Beslissingen neemt alleen de staf. Alle werk gebeurt onder toezicht van een zgn. ploegbaas, of mooier uitgedrukt, een super-visor.

Een man met een zeer grote verantwoordelijkheid, die bijvoorbeeld 's nachts als enige bevoegdheden heeft en daar als enige ook verantwoordelijk voor is.

Het spreekt dan ook voor zich zelf, dat om het werk goed te kunnen doen, er sprake moet zijn van een goede teamgeest. (dit kan op zijn beurt weer leiden tot zorgen voor de directies!)

Uit het voorgaande zal duidelijk zijn, dat het vak 'proces-operator' een boeiend, maar tegelijkertijd een inspannend vak is, dat een grote verantwoordelijkheid van de werkers vraagt.

Die verantwoordelijkheid is over het algemeen in zeer ruime mate aanwezig.

Dat wordt zelfs door de directies bij tijd en wijle van de daken af geroepen.

Nu vindt niemand een schouderklopje onaardig en het is zelfs wel eens nodig ook, maar anders wordt het als de verantwoordelijkheid van de directies tegenover het personeel achterwege blijft . . .

En daar gaat het nu juist om.

Want die verantwoordelijkheid zou kunnen en moeten blijken uit het tegemoet komen aan de al jaren bestaande verlangens van het personeel, verlangens die nu dan ook tot eisen zijn geworden.

Het verlichten van de taken van de operator is van essentieel belang.

Niet omdat het in de eerste plaats zou gaan om vrije dagen.

Wel omdat het gaat om de bedrijfsveiligheid, de gezondheid, het gezinsleven e.d. Want die zaken zijn in het geding!

Dat is dan ook de reden dat er strijd wordt gevoerd voor het invoeren van de 5-ploegendienst met behoud van loon.

Het is dan ook verheugend te noemen, dat ook de vakbeweging zich meermalen in deze zin heeft uitgesproken.

Daarmee zijn de voorwaarden geschapen om met een enorme macht op te treden voor inwilliging van de gerechtvaardigde eisen.

Om die reden is dan ook in het Botlek-gebied een aanvang gemaakt met het formeren van actieve actie-comités, door leden en kaders van de vakbeweging.

Acties voor vijfde ploeg

Acties, zoals die in de Botlek, maar ook in andere delen van ons land zijn gevoerd, hebben hun uitwerking dan ook niet gemist!

Vanuit de ondernemerswereld is dan ook met argusogen gekeken naar de ontstane acties in de chemische industrie.

En natuurlijk zijn zij met hun antwoord gekomen.

Hun argumenten worden echter steeds sneller door de realiteit en de inzichten van de arbeiders achterhaald.

Wat waren de ondernemersargumenten?

Eerst was het de zgn. oliecrisis van enkele jaren geleden, die de uitvoering van onze eisen in de weg stond.

Toen die oliecrisis mede door de inzichten van de werkers zelf, een lachertje bleek te zijn, kwam men met het argument van de slechte economische situatie.

En opnieuw blijkt, hoe leugenachtig dit alles is. Niemand van ons ontkent, dat er sprake is van een zeer diepgaande economische crisis. Maar juist in de chemie worden er opnieuw enorme winsten gemaakt. Bovendien, als er sprake is van een crisis, is dat wel een crisis waarvoor de grote monopolies waaronder de chemische giganten, een grote verantwoordelijkheid dragen. Het zijn dan ook de veroorzakers van alle moeilijkheden, die deze crisis niet mogen afwentelen op de schouders van de arbeiders, van hun gezinnen. Integendeel, juist het invoeren van een vijfde ploeg in de volcontinu, zal een zeer positieve bijdrage leveren bij de bestrijding van de alsmaar stijgende werkloosheid en aldus een bijdrage leveren aan een werkelijke bestrijding van de crisis. Naar dergelijke voor de hand liggende argumenten wordt echter door de ondernemers niet geluisterd. Dat is dan ook voor ons geen verrassing! Wij weten het, verbeteringen voor de werkers staan niet op de dagorder van de monopolies. Bij hen staan de gigantische winsten voorop. Dat is trouwens ook gebleken uit de aanvallen op de lonen, in de vorm van de aantasting van de prijscompensatie. Aanvallen die juist in de chemie ook met grote kracht zijn gedaan door o.a. de Shell en de ICI. De toestand is dan ook volkomen duidelijk; eensgezind optreden van alle werkers is noodzakelijk en de vakbeweging dient daarin haar rol als verdediger van arbeidersbelangen te vervullen. Want met alleen maar geklaag wordt er niets ondernomen voor een werkelijke bestrijding van de werkloosheid en bescherming van de koopkracht en daarmee het verdedigen van het levenspeil. Het uitbreiden van de acties is dan ook van het grootste belang en daarbij kan iedere hulp, van welke kant dan ook, alleen maar positieve hulp zijn. Het gaat tenslotte om de belangen van de gehele werkende bevolking en daarom ben ik van mening, dat de strijd voor invoering van de 5-ploegendienst met behoud van loon een belangrijke bijdrage daartoe zal blijken te zijn.

A. VAN KOOTEN

De multinationals en de crisis

De economische crisis in de gehele kapitalistische wereld duurt in volle hevigheid voort. De chronisch wordende grote werkloosheid en de daling van het levenspeil zijn haar voornaamste kenmerken. De zich verscherpende tegenstellingen tussen kapitalistische concurrenten, met wederzijdse handelsbelemmeringen en dreigingen van handelsoorlogen, en de toenemende monetaire chaos tonen eveneens, dat de zonnige praatjes over een herstel van de economie met vele korrels zout genomen moeten worden.

Ook al is in een aantal landen de industriële produktie weer wat gestegen, ze blijft ver onder het peil van voor het uitbarsten van de crisis. Er is trouwens geen duidelijk en duurzaam herstel van de produktie waar te nemen. In ons land bijvoorbeeld is de industriële produktie, na enkele maanden hoger te zijn geweest dan in dezelfde periode van het vorige jaar, in maart 1976 lager geweest dan in 1975 in dezelfde maand het geval was. In april bleek de werkloosheid weer te zijn gestegen.

De crisis, die voor de eerste maal na de wereldoorlog van 1939-1945 alle kapitalistische landen tegelijk trof, heeft zich reeds zwaar doen gevoelen. In de belangrijkste industrielanden van de kapitalistische wereld is de produktie als het ware drie tot vier jaar teruggevallen. Tezamen genomen daalde de industriële produktie in de ontwikkelde kapitalistische landen met 8,5 procent en de omzet in de buitenlandse handel met bijna 9 procent — ongekende cijfers die na alle fabels over het Japanse, Westduitse en Nederlandse economische 'wonder' laten zien, dat de wonderen werkelijk de wereld uit zijn.

Volgens de gegevens in het jaarverslag van de Nederlandse Bank over 1975 daalde de industriële produktie in ons land gemiddeld met 7 procent, een cijfer dat door de geringe groei in het laatst van het jaar nog geflatteerd is. De chemische industrie lag in de eerste drie kwartalen van vorig jaar ongeveer 20 procent beneden het peil van het eerste halfjaar van 1974. In de olieraffinage bedroeg de daling 13 procent. In de metaalindustrie was de produktie 8 procent lager. In de bouwnijverheid werd 6 procent minder geproduceerd dan in 1974, toen er reeds een ernstige teruggang was in vergelijking met 1973. Vooral in de woningbouw ging de terugval voort; dit maal met 11 procent. In de bouw voor nijverheid, handel en verkeer was de daling bijna 10 procent. Het diepst was en is de malaise in de textiel-, kleding- en schoenindustrie. Bij dit alles komt dan nog een werkloosheid van ruim 220.000 mensen — 'tamelijk stabiel' constateert de Nederlandse Bank met een glim-

lach van tevredenheid. Stabiel zelfs tot ver in de jaren tachtig, volgens de met rekenmachientjes spelende economen in het Centraal Planbureau . . .

Door deze ontwikkeling zijn de sprookjes over het crisis-vrije kapitalisme, dat eigenlijk al een heel ander stelsel zou zijn geworden, als rook vervlogen. Net als in een vroegere periode, toen de marxistische crisistheorie tot verouderd en overwonnen werd verklaard, kan men met Lenin zeggen: 'dat de crisissen niet hebben opgehouden te bestaan, werd zeer spoedig door de werkelijkheid aangetoond; na de bloei trad de crisis in. De vormen, de opeenvolging, het beeld van de afzonderlijke crisissen veranderen, maar de crisissen blijven onvermijdelijk een bestanddeel van het kapitalistische systeem.' (Marxisme en revisionisme, 1908.)

De schokken in de economie, de botsingen om markten te behouden en te veroveren, de daling in de investeringen na de omvangrijke beleggingen van de laatste twintig jaar, de enorme verstoringen van handels en betalingsbalansen, het uiteenvallen van het internationale geld- en kredietstelsel, de voortwoekerende inflatie, de koortsachtige jacht om binnen te dringen in de neokoloniaal uitgebuite landen — tezamen genomen heeft dit geleid tot een grote onstabiele in het politieke leven en in de betrekkingen tussen de staten. Er worden heftige pogingen gedaan om de volle last van de crisis op de arbeiders af te schuiven en de uitbuiting te verscherpen.

Er wordt ook naar gestreefd om het wegvallen van kopers goed te maken door de meest stabiele markt die het kapitalisme kent — de bewapening — uit te breiden. Alleen de NAVO-uitgaven bedroegen in 1975 meer dan 143 miljard dollar. Volgens de plannen van het wapenkapitaal moeten deze bedragen snel verder stijgen. In de Verenigde Staten is het militaire budget voor het komende financiële jaar reeds opgevoerd tot 114 miljard dollar. Ook in andere NAVO-landen wordt aangedrongen op verhoging van de militaire uitgaven. In ons land, waar graag met een benepen mondje over bezuinigingen wordt geparaat, prenten hele reeksen politici, met Vredeling niet als laatste in de rij, ons in om in elk geval de defensiebegroting in het geheel niet te besnoeien.

De handel in wapentuig is het enige gebied, waar van een inzak geen sprake is geweest. Volgens gegevens van het Amerikaanse blad 'Fortune' is de verkoop van Amerikaanse wapens in 1975 tien keer zo hoog geweest als een vijftal jaren terug. De concurrenten op deze markt blijven niet achter en hebben eveneens hun verkopen opgevoerd.

Het is duidelijk, dat deze pogingen om de crisisgevolgen te ontlopen door het levenspeil van de werkers te verlagen en de be-

wapening op te voeren, leiden tot een verscherpt optreden van anti-democratische en agressieve stromingen. Het is volstrekt vereist deze te beteugelen en te verslaan. Daarop richt zich de anti-crisis-politiek, die de CPN voorstaat en waarvoor zij de massa van onze bevolking in beweging brengt. Het gaat er om de weg te versperren aan allen die fascisme en oorlog zien als welkome bijproducten van de crisis.

Rode cijfers of hoge winsten

Van ondernemerszijde wordt aantasting van de lonen en van de sociale voorzieningen gepropageerd als het enige middel om uit de crisis te geraken en de werkloosheid terug te dringen. Bezuiniging en matiging zouden de weg banen naar verhoging van de winsten en dit zou volgens deze redenering nieuwe investeringen mogelijk maken en daarmee het tot stand komen van meer arbeidsplaatsen. Het is een eenvoudige formule die een simpel-werkend automatisme moet suggereren, maar ook de lange cijferreeksen, waarmee het Centraal Planbureau en de ondernemersorganisaties zijn komen opdaven, kunnen haar niet hard maken.

Als je het zo hoort, dringt de conclusie zich op, dat dan op dit moment alle bedrijven zonder uitzondering in de rode cijfers zouden moeten zitten. De crisis heeft echter een uitermate uiteenlopende uitwerking en het is beslist niet zo, dat de ondernemers in hun algemeenheid de meest getroffen groep vormen.

Degenen die het meest te lijden hebben van de crisis zijn de arbeiders, die werkloos zijn geworden of door werkloosheid worden bedreigd, terwijl het reële loonpeil reeds gedaald is en het besteedbare deel van het inkomen door hogere belastingen en accijnzen aanzienlijk is aangetast. Ook vele kleine zelfstandigen en middenstandsbedrijven verkeren in grote moeilijkheden; de lijst van faillissementen wordt vooral in deze sector steeds langer. Verder zijn er middenbedrijven en sommige grotere bedrijven, waarvan de afzet belemmerd wordt door de daling van de koopkracht van de Nederlandse bevolking, die ernstig door de crisis worden getroffen en door de grote concerns tot sluiting of tot fusie worden gedwongen. De grote ondernemingen — en met name geldt dit voor de multinationals — zijn in de meeste gevallen in staat om de crisis zonder kleerscheuren door te komen; ze zijn zelfs vaak in staat om van de crisis te profiteren. Ze gebruiken de situatie om het concentratieproces te versnellen en concurrenten die lastig zouden kunnen worden op te slokken. Verder benutten ze de crisis om allerlei reorganisaties door te voeren, vaak met gretige gebruikmaking van de regelingen voor werktijdverkorting. Hun machtspositie, zoals die

tot uitdrukking komt in hun aandeel in de totale marktomzet, wordt zelfs bij dalende productie dikwijls sterker. Doch ook de winsten blijven meestal op een hoog peil. Op alles kan verdiend worden, de crisis zelf is daarvan niet uitgesloten!

Bij een reeks concerns is dit reeds gebleken. Een duidelijk voorbeeld vormen de olieconcerns, die zowel in het jaar van de oliecrisis (1974) als in het jaar van een dalend oliegebruik als gevolg van de crisisverschijnselen, hun winsten op een hoog peil hebben gebracht en gehandhaafd. De Shell, de grootste multinational die ons land kent, heeft in 1975 de winst gestabiliseerd op het peil van 1974, ofschoon toen in het jaarverslag verontschuldigend gezegd werd dat er, zich slechts eenmaal voordoende, voorraadwinsten waren gemaakt. Bij Unilever, Philips en Akzo blijkt het ook allemaal best mee te vallen en worden de verwachtingen steeds zonniger, terwijl het aantal personeelsleden in ons land ingekrompen wordt.

Het duidelijkst zijn de cijfers van de banken, waarvoor zelfs elk faillissement nog geld oplevert.

De bruto-winst van vijf handelsbanken (ABN, AMRO, Middenstandsbank, Credietbank en Slavenburg's Bank) steeg tot 1.048 miljoen gulden, meer dan een miljard dus! In 1974 was dit bedrag 691 miljoen, ruwweg dus een stijging met de helft in één jaar. Als de winst in 1970 van deze vijf banken tezamen gesteld wordt op 100, dan was ze in 1975 toegenomen tot 302. En dan is er geen rekening gehouden met de uitkomsten van de RABO-bank die buiten dit rijtje valt, maar ook niet slecht boert. Zo zeer zelfs, dat Lardinois het er na zijn commissarisschap bij de EEG best ziet zitten.

Er is de laatste tijd veel geschreven en gesproken over het toenemende aandeel van vreemd kapitaal in de industriële bedrijven. Dit betekent voor de banken, dat de rente die zij ontvangen, grotere bedragen omvat; voor de industriële bedrijven betekent het dat deze bedragen niet tot hun winst behoren maar als kosten worden weggewerkt. De Hoogovens vermeldde een verlies van 202 miljoen gulden, maar wel werd aan rente op leningen een bedrag van 238 miljoen gulden uitgekeerd. Het gaat dus vaak om een overheveling van winst van industriële bedrijven naar banken, die zich ook tot multinationals hebben ontwikkeld en op grote schaal betrokken zijn bij activiteiten buiten de grenzen. Zo is de ABN betrokken bij de internationale bankgroep Associated Bank of Europe en de AMRO bij de European Bank International, die er beide op gericht zijn ten behoeve van de grote concerns waarmee ze verbonden zijn, snel grote kapitalen bijeen te kunnen brengen en nieuwe winstgevendende projecten aan te pakken (denken we slechts aan de olie in de Noordzee!)

Ook al gaat het de multinationals dus beslist niet slecht in deze crisistijd, ze staan vooraan in de rij om matiging in de lonen en verslechtering van de sociale voorzieningen te verlangen.

Hun idee omtrent de bestrijding van de werkloosheid is het verlagen van het loonpeil en het verlagen van de werkloosheidsuitkeringen, zodat zij die geen werk kunnen krijgen tot een uiterst armoedig leven worden veroordeeld.

Daar hoort bij, dat het begrip 'volledige werkgelegenheid' steeds vreemder wordt gedefinieerd. Was dit eerst werk voor allen (in de eerste na-oorlogse jaren was dit het geval), nadien ging men uitleggen dat ook bij een werkloosheid van 2 procent volledige werkgelegenheid bestond. In de Verenigde Staten is een verdere verruiming en vervaging aan de orde gesteld. Daar is het de bedoeling om zelfs bij een werkloosheid van 4 procent volledige werkgelegenheid als bereikt te beschouwen. Enkele vertegenwoordigers van de Democratische Partij vinden dat te ver gaan en hebben, mede met het oog op de presidentsverkiezingen, verklaard dat zij het percentage op 3 willen stellen. In West-Duitsland is meegedeeld, dat de ondernemers een werkloosheid van een half miljoen arbeiders (thans ongeveer 1,3 miljoen) als aanvaardbaar beschouwen.

Daarmee gaat samen dat de ondernemers verlaging van de uitkering en verkorting van de uitkeringstijd verlangen, als ook het invoeren van meer dwangmaatregelen om de arbeiders te dwingen slechter betaald werk of ander werk dan waar ze voor opgeleid zijn te aanvaarden.

In de Verenigde Staten is zelfs al onder druk van de concerns door Ford een veto uitgesproken over een plan voor uitvoering van openbare werken dat in het parlement was aangenomen. Het ging daarbij om een bedrag van 6,2 miljard dollar, een schijntje dus in verhouding tot de Amerikaanse militaire uitgaven, maar de ondernemers stelden dat zo'n bedrag dan maar aan hen ter beschikking gesteld moest worden; dat zou dan meer arbeidsplaatsen opleveren, zo was hun redenering.

In de EEG-landen, ook in Nederland, komen de grote ondernemers en hun organisaties met dezelfde ideeën. En dat terwijl een van de hoge EEG-functionarissen op dit gebied, Roland Tavitian, in een interview met het Amerikaanse blad *Business Week* (van 22 maart 1976) verklaarde: 'Het is de vraag of de EEG-landen een lange periode van hoge werkloosheid kunnen tolereren. Ik ben er bezorgd over. Deze toestand zal waarschijnlijk leiden tot ernstige sociale spanningen en bedreigt het bestaande sociale en politieke evenwicht'.

Het is een situatie die de ondernemers te lijf willen gaan met een daling van het loonpeil en een verslechtering van de toestand voor de werklozen: de klassieke wijze waarop de ondernemers het bestaan van een industrieel reserveleger willen oplossen, met in hun achterhoofd zelfs de bevolkingstheorie van Malthus. Met als hoogtepunt diens cynische opmerking: 'Een man die in een reeds bezette wereld wordt geboren, heeft . . . als de maatschappij zijn arbeid niet nodig heeft, geen recht op zelfs de geringste hoeveelheid levensmiddelen, hij heeft inderdaad geen recht daar te zijn waar hij is. Aan de grote dis van de natuur is voor hem geen plaats. Zij beveelt hem te gaan en zij aarzelt niet haar bevelen ten uitvoer te brengen.'

Dat is het dreigement en de grote ondernemers passen dat in onze tijd toe met te verklaren, dat als de lonen niet omlaag gaan ze zich zullen richten op de onderontwikkelde landen, waar ze arbeidskrachten voor een krats denken te vinden. Trouwens, het aantal arbeidsplaatsen in de industrie in de ontwikkelde kapitalistische landen loopt al regelmatig terug.

Kapitaalexport

De multinationals eisen openlijk een economische en sociale politiek die tegemoet komt aan hun verlangens. Gebeurt dit niet, zo dreigen ze, dan zullen ze deze afdwingen of in ieder geval een andere politiek trachten tot mislukking te brengen.

Nu hebben de multinationals reeds herhaaldelijk getoond, dat hun economische en financiële macht zeer groot is. Op het gebied van de monetaire en valutapolitiek zijn ze in staat geweest door enorme geldverplaatsingen revaluaties en devaluaties af te dwingen. Om belastingheffing op hun winsten zo gering mogelijk te doen zijn, hebben de grote multinationals een ingewikkeld stelsel van prijzen voor transacties binnen het concern opgezet en ze passen dit aan als het in hun doeleinden past. Het zelfde geldt ook voor betalingen; deze worden versneld of vertraagd al naar gelang het verloop van de wisselkoersen. Daarmee wordt de gehele financiële politiek beïnvloed van het land, waar de multinational zijn basis heeft maar ook van de landen waar het zijn vestigingen heeft geplaatst. We gaan hier dan bovendien maar voorbij aan de corruptie, die als wapen door de multinationals wordt gebruikt en waarbij door giften aan partijen politieke besluiten in hun belang worden 'bevorderd'.

De multinationals, die beschikken over bedrijven in een aantal landen, investeren waar het hun het beste uitkomt. Vandaar, dat de theorie volgens welke hogere winsten in ons land automatisch

grotere investeringen zouden betekenen, geen hout snijdt. Als er hoge winsten gemaakt worden, bestaat hoogstens de neiging om nog meer in andere landen te beleggen.

Prof. Zijlstra van de Nederlandse Bank is trouwens zo vriendelijk voor de multinationals om enkele aanvullende argumenten te bedenken voor deze uitvoer van kapitalen. Hij schrijft in het jaarverslag over 1975: 'Gezien het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans is het verder van groot belang kapitaalexport zoveel mogelijk te bevorderen'. Dat is dan het effect van de betalingsbalansoverschotten die ontstaan door de levering van aardgas aan buitenlandse afnemers. Zo wordt het aardgas, dat als basis kan dienen voor industrieën in ons eigen land, gebruikt als aandrijfmiddel tot opbouw van bedrijven in andere landen!

Het is dan ook niet toevallig, dat de ondernemersorganisaties in hun plan 'Perspectief '80' weigeren enige garantie te geven, dat toenemende winsten zullen leiden tot nieuwe investeringen, die arbeidsplaatsen zullen opleveren. Wel heet het steeds, dat de grote ondernemers 'ontmoedigd' zijn om te investeren, maar ook hogere winsten behoeven deze moed niet te laten terugkeren. Het blijkt de 'Dutch courage', waarmee eens de spot gedreven werd in Engeland en die neerkomt op misselijke lafheid.

In andere landen bestaat uiteraard hetzelfde probleem. In een artikel in de Britse 'Economist' (van 27 maart j.l.) heeft de Labour-econoom Stuart Holland dit met vele cijfers gestaafd. Hij wijst erop, dat een gering aantal multinationals — van de Westeuropese top-vijfhonderd zijn er 135 in Groot-Brittannië gevestigd — de controle heeft over meer dan de helft van de economie en beslissingen kan nemen die grote gevolgen hebben. In dit verband acht hij het uitwerken van een strategie ten aanzien van de multinationals noodzakelijk. Deze Britse sociaal-democratische econoom is daarmee een eind voor op zijn geestverwanten in Nederland.

Het is dringend vereist in eenheid op te treden ten opzichte van de grote ondernemers en hun multinationale bedrijven. Met gedragscodes, zoals die in EEG-verband en in de OESO worden uitgedacht, kom je er niet. In de discussies in deze organen zijn de multinationals steeds bezig zich als 'slachtoffers' voor te doen, die niet benadeeld mogen worden door een nationale politiek die in diverse landen uiteen kan lopen. Zij laten bovendien uitkomen, dat wat er ook bedacht wordt, ze niet verplicht kunnen worden zich er aan te houden, ook niet als het gaat om 'prioriteiten op het gebied van werkgelegenheid'.

Om werkelijk behartiging van nationale belangen en van de directe belangen van de werkers te waarborgen, zijn structurele hervormingen nodig, die het de multinationals onmogelijk maken om

de crisis voor hun doeleinden te gebruiken en die een ingrijpen in hun handel en wandel mogelijk maken. Dat zal in ons land met kracht aan de orde moeten worden gesteld als een belangrijk onderdeel van een werkelijke, actieve anti-crisispolitiek.

JAAP WOLFF

Verbetering

In het vorige nummer van Politiek en Cultuur (1976 nr. 2) komt een hinderlijke fout voor.

Het woordje 'meer' in de 23ste regel van pagina 59 moet zijn 'minder', zodat de zin luidt:

'Het feit dat die winst over zoveel bezitters verdeeld moet worden brengt hoogstens mee, dat de arbeider verhoudingsgewijs steeds minder ontvangt van zijn eigen produkt'.

De internationale bemoeienis met het Nederlandse onderwijs

Nederland kende in de vorige eeuw een ernstige onderontwikkeling. Een groot deel van de bevolking had geen geregeld werk en was door honger fysiek verzwakt. De lage lonen hier werden zelfs in het Britse parlement tegenover de Engelse arbeidersklasse uitgespeeld. Velen waren analfabeet en hadden geen enkele vakopleiding genoten. Daar, waar nieuwe produktie vormen verschenen werden geschoolde arbeidskrachten *uit het buitenland* aangetrokken. De Nederlandse bourgeoisie rentenierde, speculeerde, en teerde op Indië.

Onder druk van sociale strijd en de voortgedreven ontwikkeling van de produktiekrachten zijn de onderwijsuitgaven aanzienlijk gestegen. Het peil van het onderwijs en de wetenschap in Nederland is nu op een hoog niveau gekomen. Wederom dreigt echter een wetenschappelijke en culturele *onderontwikkeling*. Ditmaal wordt de onderontwikkeling in gang gezet door de multinationals en gerechtvaardigd door hun profeten.

Laten we de positie van het internationale kapitaal bezien. De 'buitenlandse' monopolies zijn er in Nederland nooit op uit geweest om hier hun meest geavanceerde technologieën tot verdere ontwikkeling te brengen. Integendeel, zij hebben eerder (wetenschappelijke) kennis en kunde uit Nederland weggesleept. Ook in ander opzicht hebben zij de binnenlandse ontwikkeling geremd. Elders gedane vondsten (voorzien van een patent) ontnamen aan Nederlandse ondernemingen de behoefte om verder onderzoek te verrichten. Onze 'eigen' monopolies zijn niet minder anti-nationaal.

Philips, DSM, Shell en andere sloten en sluiten nog steeds research-laboratoria. Zij stoten 'onproduktieve' takken (computers bijv.) af. Zij verplaatsen fabrieken en teren in naar het hun uitkomt. Deze multinationals hebben geen belang bij een ver ontwikkeld Nederlands onderwijsstelsel. Een goede gezondheidszorg met hoogstaand onderzoek zal hen evenmin een zorg zijn. Cultuur is voor hen een luxe, zeker in een tijd als deze.

Het onderwijs moet worden aangepast

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de multinationals de regeringen in de kapitalistische landen trachten te bewegen tot een

'gezamenlijke' gedragslijn m.b.t. onderwijs en onderzoek. Organen als de EEG, de Raad van Europa, de Fondation Européenne de la Culture, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en ook de NAVO zijn daarvoor de aangewezen instrumenten.

In een recent rapport 1) van de OESO wordt gesteld dat 'een nieuw evenwicht tussen groei, werkgelegenheid en economische stabiliteit gevonden moet worden. Vanzelfsprekend, zullen deze nieuwe omstandigheden de toekomst van het onderwijs in relatie tot het werk beïnvloeden.' De concerns stippelen hun crisispolitiek uit: de nul groei en afbraak van het onderwijs.

Hun filosofie is bekend: 'hoger onderwijs leidt tot enorme inkomens en status'; meer aandacht voor 'jongeren, vrouwen, etnische en raciale minderheden, de fysiek en mentaal gehandicapten, de buitenlandse arbeiders, kortom de kansarmen'.

Dit rapportje is echter niet door een 'progressief' als Van Kemnade geschreven!

Onder de zes samenstellers vinden we de namen van: R. Diez-Hochleitner, afgevaardigde van het 'Cortes', een van de makers van de onderwijswetten van Franco-Spanje, topfiguur in de Wereldbank; G. J. Hargreaves, directeur van IBM (een van de grootste multinationals, die een hoogontwikkelde produktietak monopoliseert), J. Delors, was persoonlijk adviseur van premier Chaban-Delmas, C Kerr, voorzitter van de commissie, die het Amerikaanse hoger onderwijs 'hervormde'. Zij huilen, pagina's lang, krokodillentranen om de jeugdwerkloosheid en de 'kansarmen'. Waarom?

De oorsprong van de OESO

De OESO is de voortzetting van de organisatie voor Europese economische samenwerking (OEES), die de Marshall-hulp beheerde. Het Marshall-plan had, zoals bekend, een tweeledig doel.

'Eerzijds om de progressieve en democratische golf in West-Europa, en daarmee gepaard gaande snelle uitbreiding van de invloed van de communistische partijen na de overwinning op het Duitse fascisme, neer te slaan. (. . .) Anderzijds beoogde het Marshall-plan toen reeds, door hun collaboratie met de nazi-bezitters gecompromitteerde reactionaire bourgeoisie, de Westeuropese landen tot satellieten te maken, tot instrumenten van de opmars van het Amerikaanse imperialisme in Europa' 2).

De koude-oorlogspolitiek met zijn opgeschroefde bewapening had vergaande consequenties voor het onderwijs. De confessionele reactie onder leiding van Romme maakte het onderwijsbeleid

ondergeschikt aan de oorlogsbegrotingen. Dat betekende niet alleen een duidelijke verslechtering van de positie van het openbaar onderwijs, maar ook een achteruitgang van het gehele onderwijspeil. In 1956 (toppunt van de koude oorlog) ging nog 6,3% van het nationaal inkomen naar militaire uitgaven tegen 4,4% voor onderwijs!

Dat was slechts één kant van de medaille. De andere kant was dat er door de ontoereikende middelen voor onderwijs en onderzoek lange tijd een relatief gebrek aan gekwalificeerde arbeidskrachten heerste. De Verenigde Staten, de meest biedende, 'kochten' op massale schaal Europese wetenschappers 'op'.

Nog in 1965 hebben, volgens de opgaven van de OESO, 85.000 wetenschappers de Europese laboratoria verlaten om zich in de VS te vestigen. De 'markt van hersens' ontwikkelde zich verder en bestrijkt nu alle kapitalistische landen. Het is dus van het grootste belang voor de multinationals om die markt in kwalitatief en kwantitatief opzicht te beheersen.

De 'vette' jaren van de kunstmestfabrieken

In het begin van de jaren zestig komt er een kentering in de algemene politieke situatie. Als een uitvloeisel van de verschuivende verhoudingen wordt de OEES omgevormd tot de OESO. De overeenkomst die getekend werd voorziet in de deelneming van de Commissie van de EEG in het werk van de OESO. De commissie is vertegenwoordigd in het onderwijscomité van de OESO en in het bestuur van het Centrum voor Onderwijsresearch en -Vernieuwing (CERI). Het CERI is in 1968 met geldelijke steun van de Ford-Foundation en Shell, onder auspiciën van de OESO, opgericht.

Op de eerste OESO-conferentie in 1961 wordt het raamwerk voor het onderwijs in Europa vastgesteld. De Amerikaanse regeringsfunctionaris P. H. Coombs legt op pakkende wijze de OESO-visie op tafel: *'Het onderwijs staat nu gelijkwaardig naast autobanen, staalwerken en kunstmestfabrieken. We kunnen nu, zonder te blozen (sic!) en met goed economisch geweten verzekeren, dat de accumulatie van intellectueel kapitaal in betekenis te vergelijken is met de accumulatie van stoffelijk kapitaal — en op den duur misschien zelfs belangrijker zal worden. En men hoort nu zelfs van bankiers, tenminste van de overmoedigsten, dat onderwijs en ontwikkeling van de reservoirs van menselijke vermogens een geëigend terrein voor produktieve leningen zou kunnen zijn'*.

Het zou echter nog tot 1974 duren, voordat de studenten voor hun toelages aan deze overmoedige bankiers overgeleverd zouden worden!

Veel OESO-plannen zijn in de loop der jaren doorgevoerd. In vergelijking met de beginjaren zestig is de situatie echter gewijzigd. Er heerst een diepgaande crisis in de OESO-landen. Er moeten 'nieuwe' oplossingen gevonden worden.

De 'magere' jaren van de kansarmoede

Begin 1975 kwamen de zes eerdergenoemde 'experts' met 26 aanbevelingen voor de lidstaten. De aanbevelingen strekken zich over een breed terrein uit.

De aanbevelingen die betrekking hebben op het onderwijs vertonen een treffende gelijkenis met de belangrijke 'contouren' van Van Kemenade.

Laten we de contourennota vergelijken met dit OESO-rapport.

Allereerst de aanbevelingen voor de leerplichtige periode tot 16 jaar (het basisonderwijs en de middenschool): 'alle kinderen moeten onder gelijke condities aan de startstreep gebracht worden (. . .) Dit houdt op twee manieren een uitdaging voor het onderwijssysteem in. In de eerste plaats, is het absoluut noodzakelijk er voor te zorgen dat alle kinderen gedurende de eerste leerplichtjaren een neiging voor verder onderwijs in hun latere loopbaan ontwikkelen. In de tweede plaats moeten aanvankelijke verschillen, te wijten aan huiselijke en buurtomstandigheden, zoveel mogelijk geëlimineerd worden door *positieve discriminatie in het gebruik van middelen ten gunste van kansarme groepen*'. (OESO; 29/30)

We kunnen dit vrijwel letterlijk in de contourennota terugvinden. Hetzelfde geldt voor de aanbevelingen m.b.t. het tweedekans en tweedeweg onderwijs. Maar even vaag als Van Kemenade over de invulling van de middenschool doet, schrijven de OESO-experts: 'Hoe deze positieve discriminatie *onderwijskundig* betekenis te geven, in termen van methoden in de klas en schoolorganisatie — daarmee de sociale achterstand overwinnend die op het ogenblik het doel van gelijkheid in het onderwijs frustreert — is een van de belangrijkste *toekomstige taken voor het onderwijs*.'

Onderwijskundige oplossingen worden niet geboden. De ongelijke deelname aan het onderwijs wordt hier duidelijk gebruikt om de mensen zand in de ogen te strooien. Over het onderwijs voor 16-20 jarigen (de 'bovenschool') hebben de heren wel een uitgesproken mening:

'De uitbreiding van de volledige leerplicht na 16 jaar is, naar onze mening niet langer de meest vruchtbare weg voor onderwijskundige en sociale vooruitgang.' (OESO blz. 36)

Wat dan wel?

'Wij bevelen de onderwijsautoriteiten aan om industriële, commerciële en administratieve bedrijven, staats- of private, ertoe te bewegen om praktische projecten met pedagogische waarde te ontwikkelen, waaraan jongeren in de bovenschool kunnen werken. Dit zal natuurlijk consequenties voor de organisatie en inhoud van de cursussen op school hebben.' (OESO, blz. 27)

En wat staat er in de contourennota?

'Verder behoort in dit onderwijs de mogelijkheid van kennisname van de praktijk te worden geboden. In sommige gevallen zal dit uit uitvoerige bezoeken en gesprekken bestaan. In andere gevallen zal dit neerkomen op *stage*-periodes voor de leerlingen in beroeps-situaties. Het onderwijs voor 16-19-jarigen wordt met andere woorden gekenmerkt door de methodiek van het participierend leren' (contourennota blz. 57).

In kritiek op de contourennota is er al op gewezen dat zo'n bovenschool een angstaanjagende gelijkenis met de opzet van het zg. participatie-onderwijs voor werkende jongeren vertoont.

Daar vindt het OESO-rapport geen doekjes om: 'Wij geloven dat er een taak voor een *moderne vorm van leerlingenwezen* is, maar de traditionele schema's moeten dringend doorbroken worden.'

Wat organisatie en beheer betreft zijn er ook duidelijke overeenkomsten.

Het OESO-rapport spreekt eveneens van 'decentralisatie van beheer'.

Wij willen grote nadruk leggen op regionale of lokale instellingen waarbinnen opvoeders, vakbonden en werkgevers de ontwikkeling van hun gemeenschap bevorderen door onderwijs en werkgelegenheid te combineren.' (OESO blz. 40)

Een zelfde corporatistisch baksel vinden we in de contourennota: 'Ten aanzien van de organisatorische opzet van de bovenscholen wordt gedacht aan eenzelfde opzet als die van het participatie-onderwijs. (. . .) Door (regionale dienstencentra) worden ook de afspraken met het bedrijfsleven en anderen gemaakt, bijvoorbeeld op het terrein van de voor het 'participierend leren' noodzakelijke stages en oriënterende bezoeken.' (Contourennota blz. 65).

Dit past geheel in de strategie van de multinationals voor gewestvorming en ontmanteling van de gemeentelijke autonomie!

Niet alleen werk en school worden in de 16- tot 20-jarige leeftijdsgroep afgewisseld, maar ook hoger onderwijs en militaire dienst. Dit sluit nauw aan bij de NAVO-plannen, die in West-Duitsland al in praktijk gebracht zijn, om grote groepen jongeren vervroegd de dienst in te jagen. Dit als alternatief voor studentenstops en jeugdwerkloosheid!

De voorstellen met betrekking tot het hoger onderwijs zitten

trouwens op exact dezelfde lijn als die van onze bewindslieden. Ook de OESO-experts bepleiten maatregelen om meer 'status te geven aan de niet-universitaire instellingen van hoger onderwijs.' De middelen daartoe zijn de afschaffing van titels, en het creëren van Algemene Hogere Opleidingen, naar Amerikaans voorbeeld. Een onderwijskredietsysteem, zoals voorgesteld in de contourennota, moet als belangrijkste instrument dienen.

Bij de contourennota vormt het hoofdstuk over de bekostiging van het onderwijs de uitsmijter.

Volgens de bewindslieden moeten 'wij ons ervan bewust zijn dat wellicht veel van wat hier wordt voorgesteld alleen maar mogelijk is als tegelijkertijd *bezuinigingen* worden aangebracht; niet in de laatste plaats binnen het onderwijs zelf.'

Dat is ook de strekking van het OESO-betoog: 'het is noodzakelijk dat de bestaande financiële mechanismen grondig herzien worden. Zo'n herziening zou de volgende vraagstukken in overweging moeten nemen:

- de lengte van de studie, die in het hoger onderwijs vaak te lang is;
- de redenering voor de bestaande leerlingenschalen;
- de mate waarin de kosten gedekt kunnen worden door schoolgelden, en de subsidiëring van studentenvoorzieningen;
- het mengsel van beurzen en verschillende types van leningen.' (OESO, blz. 37).

De liefdadigheid van het financierskapitaal

De renteniers uit de vorige eeuw waren uitgesproken anti-nationaal. De kapitaalexport remde de binnenlandse industriële ontwikkeling en hield een groot leger van werklozen en ongeschoolden in stand. De algehele achterstelling werd afgekocht met 'liefdadigheid'. Sommige jongeren werden in zgn. fabrieksscholen als krullenjongens te werk gesteld.

Het financierskapitaal speelt in de huidige tijd een soortgelijke rol. Het medelijden met de 'kansarmen' moet als dekmantel dienen voor het kaalplukken van het gehele onderwijs na het zestiende jaar. De 'oplossing' is nu een veredelde vorm van leerlingenwezen. Van Kemenade werkt aan deze nivellering naar beneden hard mee: verkorting van de cursusduur, vergroting van de klassenschalen, verslechtering van het voorzieningenpeil en inkomen van studenten, aanvallen op de salaris- en rechtspositie van leerkrachten en tal van andere maatregelen. In het gekrakeel om de 'beste' bezuinigingsnorm blaast hij ook zijn deuntje mee. Collectieve voorzieningen

zijn, volgens hem, niet verworven door duurzame strijd, maar een soort 'naastenliefde'. Uit het toenemende verzet tegen zijn onderwijspolitiek blijkt dat de mensen zich geen zand in de ogen laten strooien. Docenten, studenten en ouders tonen steeds meer hun strijdbereidheid tot behoud én verbetering van de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs. Zij ondervinden daarbij de daadwerkelijke steun van de CPN. De CPN stelde bij de onderwijsbegroting al, dat de 'kansarmen' geen alibi mochten worden voor afbraak van het onderwijs.

De werkende bevolking heeft geen behoefte aan paternalistisch gedoe. De arbeidersbeweging is, samen met studerende en onderwijsgeveden, de voornaamste kracht om de afbraak van het onderwijs te bestrijden.

S. Karsten

- 1) Education and working life in modern Society, Parijs 1975.
- 2) Paul de Groot, Dertig jaar strijd en de nieuwe perspectieven.

De Verenigde Staten 200 jaar

Op 4 juli aanstaande zullen in de Verenigde Staten de vieringen rondom het 200-jarig bestaan hun hoogtepunt vinden. Grote festiviteiten zijn op stapel gezet. Al die feestelijkheden, de zeilrace voor de grote schepen inclusief, kunnen echter de diepgaande crisis waarin de VS zich bevinden niet wegnemen. Op velerlei wijze doet zich deze crisis voor. De stad New York werd door de financiële politiek van de achtereenvolgende presidenten, met Ford als hoogtepunt, bijna tot een bankroet gebracht. De werkloosheid in de VS bedraagt ruim 10% en dat is een schatting aan de lage kant. Op de weinige voorzieningen en subsidies ten behoeve van de bevolking wordt scherp bezuinigd. De uitgaven voor de oorlogsmachinerie worden echter drastisch opgevoerd. Velerlei bedrijven moeten sluiten of worden opgekocht. De problemen van grote minderheidsgroepen als de neger- en indianenbevolking worden steeds groter en het verzet onder die bevolkingsgroepen neemt toe. Dit is een deel van de achtergrond waartegen zich de festiviteiten van het 200-jarig bestaan moeten gaan afspelen.

Geen belastingaanslag zonder vertegenwoordiging

In de jaren voorafgaande aan de afscheiding van 1776 werden door het koloniale Engeland de belastingen verscherpt in de Amerikaanse koloniën. De zegelwet, de melassewet en de suikerwet sloegen hard toe door een verscherpte toepassing en controle. De zegelwet betekende een extra belasting op alle bedrukt papier, tot aan speelkaarten en kalenders aan toe.

Deze verscherpte toepassing vond plaats nadat Engeland zich in een koloniale oorlog met Frankrijk van Canada had meester gemaakt. Voor de Engelse overheersers was duidelijk dat de koloniën hun deel in de lasten van deze oorlog moesten bijdragen. In 1765 formuleerde een congres tegen de zegelwet zijn eisen en besloot tot een boycot van Engelse goederen en de hele zegelarij onder de leuze 'No taxation without representation', geen belastingen zonder vertegenwoordiging van de koloniën in het Engelse parlement.

De boycot trof Engeland zeer gevoelig. De hatelijke wet werd ingetrokken. New York was zo dankbaar dat het een ruitersstandbeeld voor George III oprichtte, dat echter enige jaren later weer werd omgesmolten tot kogels, om er mee op George's troepen te kunnen

schieten. Opnieuw trachtten de Engelse kolonialen de Amerikaanse koloniën in het gareel te krijgen.

Door het monopolie van de Britse Oostindische compagnie op de theehandel werden kooplieden en smokkelaars (het onderscheid hiertussen is praktisch verwaarloosbaar) danig in hun mogelijkheden geschaad. Het was dan ook geen wonder dat het verzet zich ook tegen dit monopolie zou richten. Dit gebeurde inderdaad in 1773 bij de z.g. Boston Tea Party; als Indianen verklede zonen van de zeer goeode burgerij wierpen de theebalen van een Duitse theefirma in zee. Ook in New York vond zulk een verkleedpartij plaats met een zelfde gevolg.

Een legertje werd vanuit Engeland gestuurd om het oproerige Massachusetts tot rede te brengen. In 1775 viel het eerste schot van de revolutie der Amerikanen. De overige koloniën hadden zich achter het bedreigde Massachusetts geschaard.

In 1774 had Tom Paine zijn beroemde Manifest Common Sense geschreven, dat zich richtte tegen de Engelse overheersing en dat zulk een gretige aftrek vond, dat in korte tijd 120.000 exemplaren ervan werden verkocht. De opbrengst daarvan stortte Paine in de Oorlogskas. Het congres dat in 1774 in Philadelphia bijeenkwam en besloot tot eendrachtig optreden, richtte zich nog tot de koning en de bevolking met de woorden:

Wij, Zijne Majesteits meest loyale onderdanen etc. Hoe snel de ontwikkeling ging, toont de aanvangstekst van de verklaring van het congres van 1776 van de hand van de latere president, Jefferson: Alle macht is uit het volk, alle gezag is uit het volk: Wij, het volk van de Verenigde Staten.

Onmiskenaar hadden de ideeën, ontwikkeld door de Franse filosofen van de 'verlichting' Rousseau, Voltaire en Montesquieu, hun invloed doen gelden.

Frankrijk leverde echter niet alleen een aantal ideeën, maar ook geld, wapens en mensen. Lafayette werd een belangrijk legeraanvoerder in de onafhankelijkheids oorlog tegen Engeland.

Onmiskenaar had de Amerikaanse revolutie ook zijn invloed op de latere Franse revolutie. Tom Paine werd vertegenwoordiger van de stad Calais in de Parijse Nationale Vergadering. Zijn boek De Rechten van de Mens werd alom gelezen. Napoleon zei ervan dat hij het 's nachts onder zijn hoofdkussen had als hij sliep; men krijgt ook niet de indruk dat hij er wakend één blik in geworpen heeft.

De eerste veldslagen tegen de Engelse overheersing verliepen voor de Amerikanen zeer onfortuinlijk. Het leger was ongeoeffend, de officieren en onder-officieren goedwillend maar incapabel. Washington, de generaal, was een slecht strateeg, die echter wel het volledige

vertrouwen van de soldaten genoot.

Onder de zeer slechte omstandigheden van 1776 schreef Tom Paine een vlammend betoog genaamd De Crisis, dat voor bevolking en soldaten een belangrijke nieuwe inspiratiebron vormde.

Voor Engeland waren de problemen zo mogelijk nog groter. De Engelsen zelf waren niet bereid om de oceaan over te steken om de jonge onafhankelijke republiek te gaan bekampen. Het leger bestond uit her en der geronselde mensen. Drie regimenten waren tijdelijk ontslagen gevangenisbewoners, dieven en zakkenrollers en de rest van het leger werd weggekocht van de oude leveranciers uit Duitsland, Hessen en Brunswijk.

Aan de onafhankelijkheidsoorlog kwam in 1783 een eind met de overdracht van de soevereiniteit aan de Unie van de dertien verbonden staten.

Onmiddellijk na de vrede begonnen de grote problemen. De oorlogsschuld en vele andere schulden aan het buitenland, vooral die aan Engeland, schiepen een geweldige last, die pas na de Eerste Wereldoorlog geheel zou zijn ingelost.

De strijd voor vrijheid en gelijkheid van het Amerikaanse volk was met de overdracht van de soevereiniteit bepaald niet afgelopen. In feite begon ze toen pas en het is een strijd die tot op de dag van vandaag voortduurt. De vrijheidsidealen, opgetekend in de Onafhankelijkheidsverklaring van 1776 werden vooral het privilege van de nieuwe bezittende klasse.

De landerijen van de kerk en van de Engelse Lords werden inbeslaggenomen en publiekelijk verkocht. Maar alleen de zeer draagkrachtigen en zij die aan de oorlog rijk geworden waren, waren in staat zich land aan te schaffen. De vele landloze boeren, die als soldaten van de vrijheidsstrijd de oorlog uitgekomen waren grepen ernaast.

Het eerste georganiseerde verzet vond dan ook al plaats in 1787, toen een grote groep oorlogsveteranen naar Springfield trok in protest tegen een belastingmaatregel die met name de kleine boeren moest treffen.

De militie van Boston, die door rijke kooplieden werd betaald, rukte uit en onderdrukte het verzet. Het was de eerste van een lange reeks van daden van verzet en stakingen tegen de politiek van de regeringen in Washington.

In de jaren na 1776 werd in betrekkelijk snel tempo de verdere staatsinrichting van de Verenigde Staten ontwikkeld, het systeem van z.g. checks and balances, dat jarenlang als het puikje van de democratie is afgeschilderd (laatstelijk nog door D'66!).

De z.g. Founding Fathers stelden de Grondwet op, maar niet dan nadat alle mogelijke progressieve mensen waren weggestuurd.

Jefferson was ambassadeur in Frankrijk, Tom Paine was weg.

Desondanks waren de tegenstellingen binnen de kleine groep van grondwetmakers enorm. De Vaderen bestonden uit mannen van de handel, de rederij, de effecten, de landspeculatie en de industrie.

Het gewone volk maakte geen deel uit van deze groep.

Een groot probleem vormden de verschillen tussen de staten, en daarmee de vertegenwoordiging in congres en senaat, de financiële verhoudingen tussen de staten en de unie, verschillen tussen de staten der slavenhouders en staten zonder slavenhouders.

De ruzies liepen zo hoog op dat een radeloze Franklin dacht de zaken te kunnen bekoelen door een gebed aan het begin der zittingen — waarop Hamilton cynisch repliceerde, dat hij aan inmenging van buitenaf geen behoefte had.

Toen de grondwet er eindelijk was, werd ze door de bevolking zo koel ontvangen dat er onmiddellijk tien amendementen aan werden toegevoegd, die de rechten van de burger omvatten (toen de schrijver Sinclair deze eens op een vergadering begon voor te lezen, werd hij onmiddellijk ingerekend wegens opruiing).

Na het tot stand komen van de grondwet werd het Hooggerechtshof gevormd (op verzoek van Jefferson zonder pruijk, omdat Engelse rechters er altijd uitzien alsof zij door bosjes uitgeplozen touw heenloeren).

Dit Hooggerechtshof diende en dient ter controle van President en Congres en voor toetsing van wetten aan de grondwet. De praktijk heeft uitgewezen dat ditzelfde Hooggerechtshof vaak een rem is geweest op een progressieve ontwikkeling. Vele tientallen jaren heeft het de rassenscheiding in stand weten te houden, door wetten die daar een eind aan poogden te maken ongrondwettig te verklaren.

De kieswet die tot stand kwam, liet niet alleen miljoenen verstoken van het stemrecht, maar een uiterst geraffineerde indeling in districten leidde ertoe, vooral in de zuidelijke staten, dat de reactionaire delen van de bevolking met een aanzienlijk groter vertegenwoordiging gingen strijken dan de meer progressieve delen. Nog immer worden in sommige delen der VS gestudeerde Negers en Portoricanen uitgesloten van het stemrecht, terwijl dat ter plaatse wel wordt toegestaan aan blanke analfabeten.

Na het Presidentschap van Washington ontwikkelden zich de partijen in de VS. De twee grote ook nu nog bestaande partijen, die der Democraten en die der Republikeinen, stoelen op grote tegenstellingen binnen de Amerikaanse samenleving.

De Republikeinse partij was de partij van het zich industrialiserende noorden, de partij der ondernemers en handelaren. De democraten wortelden in de zuidelijke staten en steunden op boeren en

plantagehouders. Verkiezingen gingen gepaard met een enorme baantjesjagerij en het wisselen van eigenaar van zeer grote sommen geld.

Dat alles was zo overduidelijk waarneembaar voor iedereen, dat Friedrich Engels in een beschouwing over de staat de VS als voorbeeld kon nemen toen hij stelde: 'In de democratische republiek oefent de rijkdom zijn macht indirect, maar des te zekerder uit. Enerzijds in de vorm van rechtstreekse corruptie van de ambtenaren, waarvan Amerika het klassieke voorbeeld is. Een amerikaan zei ervan tijdens een lezing op een universiteit: Waar het tenslotte op aankomt, is het verwerven van het geld van de rijken en de stemmen van de armen onder het voorwendse de ene groep te beschermen tegen de andere: het geheel heet democratie.'

Ten tijde van het presidentschap van Jefferson vond de eerste grote uitbreiding van de VS plaats. Napoleon verkocht voor 15 miljoen de Franse kolonie Louisiana.

Daarmee werd de weg naar het westen geopend. Reeds na 1763 was de trek over het westelijk grensgebergte, de Alleghanies, begonnen, nu konden de immigranten op miljoenenschaal het land intrekken. De bewoners, de Indianen, werden opgejaagd naar het westen, de prairies op. Het zou het startsein worden van een massale vernietiging van de roodhuiden, de oorspronkelijke bevolking van Noord-Amerika. Die vernietiging ging echter niet zonder strijd gepaard. Ook nu nog, hoe gedecimeerd de Indiaanse bevolking ook is, verzet zij zich tegen het onrecht dat haar nog steeds wordt aangedaan. Nog onlangs, bij de bezetting van het historische dorpje Wounded Knee, kwam zij op voor rechten die praktisch elke blanke Amerikaan krijgt toegekend.

Immigratie en Industrialisatie

In de negentiende eeuw vinden er twee grote ontwikkelingen plaats in de Verenigde Staten. De massale industrialisatie wordt definitief doorgezet en een massale immigratie komt op gang.

In de achttiende eeuw was al vanuit Europa een grote immigratie op gang gekomen. Onteigende boeren uit Engeland en Ierland, om hun geloof verdrevenen uit alle delen van de wereld, Joden uit Duitsland, katholieken uit Ierland, Hugenoten uit Frankrijk; allerlei minderheden uit Rusland en de Oostenrijks-Hongaarse monarchie. Na de eeuwwisseling, lokken de aankoop van Louisiana en het op gang komen der industrialisatie tienduizenden onteigende, ontheemde en verpauperde Europeanen naar de overkant van de oceaan.

Het open westen wacht op ontginning. De beste grond is voor hem die het eerste komt. Het is nog de 'Belofte van Amerika', de Amerikaanse Droom.

Tezelfdertijd begint de industrialisatie op gang te komen, nog niet op dezelfde schaal en in hetzelfde tempo als in Engeland, maar de stoommachine, uitgevonden in 1776, dringt ook in de Verenigde Staten door en vindt er zijn toepassingen. De naaimachine en de textielindustrie doen hun intrede. Het aantal industriële patenten stijgt van twaalfduizend in 1840 tot dertigduizend in 1855. De opbrengst van de nijverheid in dat jaar overschrijdt de 2 miljard, terwijl de opbrengst van de slavenarbeid op de zuidelijke plantages omstreeks 200 miljoen bedraagt. En hier ligt dan de kiem van belangrijke nieuwe tegenstellingen binnen de heersende klassen der VS.

In de industriële gebieden is de armoede schrikwekkend. De werktijden twaalf uur en langer, kinderarbeid is overwegend en de lonen zijn laag. De heftigheid der sociale tegenstellingen komt tot uitdrukking in de verschuldiging. De schuldwetten waren spijkerhard; een schuld van zes pennies was al voldoende om iemand te doen gijzelen. De helft der gevangenen in Philadelphia zat gevangen wegens schulden, waarvan een aantal met een schuld niet groter dan 1 dollar. Pas na 1817 wordt aan deze wantoestand een eind gemaakt; 'dan mag men pas gegijzeld worden bij een schuld van 25 dollar'.

Het is tevens de tijd dat de eerste vakbonden ontstaan.

In 1834 vormen zestien vakbonden samen een centrale. De eisen die geformuleerd worden hebben betrekking op de hoogte der lonen, de tien-urendag en op een vrije boerderij voor elke werkmans, toen nog het ideaal voor elke immigrant.

Kanalen en wegen worden aangelegd ten behoeve van de opdringende industrie, die zijn eisen stelt: het land moet worden opengelegd. Het zuiden blijft echter achter. De plantage-eigenaars hebben geen behoefte aan wegen, kanalen of telegraaf. In het zuiden worden in die jaren op grote schaal duizenden slaven uit Afrika aangevoerd. En met de intrede van de kantoenontzaadmachine wordt het leven van de slaaf nog harder, de uitbuiting nog groter.

De toestand der slaven kwam duidelijk tot uitdrukking in de eigen literatuur der slaven:

Helaas! kwam ik op deze aard
om een kettingslaaf te zijn
Beroofd van al wat levenswaard
door arbeid zorg en pijn!

Hoe lang lag ik in knechtschap neer
en bad, oh was ik vrij!
Mijn klagen neemt geen einde
nog ben ik in slavernij.

Inderdaad nóg slavernij. Het kon niet lang meer duren of de tegenstellingen tussen het zich industrialiserende noorden en de slavenhoudersmaatschappij van het zuiden zullen tot uitbarsting moeten komen. Hoe langer hoe meer wordt in het noorden de eis gesteld om een eind te maken aan de slavernij. Rapporten geven duidelijke beelden van de schrijnende toestanden. De verhalen van ontvluchte slaven liegen er niet om. De slaven zelf op de plantages komen van tijd tot tijd in opstand.

In de noordelijke staten was de slavernij sinds 1804 afgeschaft. De voortdurende eenzijdige beplanting der landerijen veroorzaakte daar een toenemende bodemuitputting, bovendien daalden de prijzen van tabak op de wereldmarkt, doordat ook in andere landen tabak werd verbouwd. De aard van de produktie in de slavenhoudersmaatschappij maakte zichzelf onmogelijk en een forse schep werd daar nog boven opgelegd door de toenemende afkeer in de wereld van de slavernij. Hoewel in 1808 de slavenhandel verboden was, tierde die nog welig in het zuiden.

Politiek waren de meningsverschillen ook binnen de twee partijen levensgroot. Republikeinen in het zuiden waren voorstanders van slavernij, Democraten in het noorden tegenstanders. De presidentsverkiezingen van 1860 gaven bijna een afspiegeling van dit beeld te zien. Twee Democratische kandidaten maakten het mogelijk dat de ene kandidaat der Republikeinen, Abraham Lincoln werd verkozen.

Het zuiden dat zich afscheidde, zich omvormde tot een confederatie met Jefferson Davis als president, was uit op een confrontatie met het noorden. Het bombardement op Fort Sumter vormde de oorlogsverklaring. Vier jaren duurde deze burgeroorlog. In de Engelse pers deed zich een huichelachtige discussie voor of het nu eigenlijk wel om de slavernij draaide. Meer en minder heimelijk werd steun verleend aan de zuidelijke staten.

Marx schreef naar aanleiding van deze discussie: 'De hele beweging was en is gebaseerd op het vraagstuk der slaven: Niet in die zin of de slaven in de slavenstaten geëmancipeerd zullen worden of niet, maar of de twintig miljoen vrije mensen van het noorden zich nog langer zullen onderwerpen aan een oligarchie van driehonderd-duizend slavenhouders; of het enorme territorium van de republiek een vestigingsplaats voor vrije staten of voor slavernij zal zijn;

tenslotte of de nationale politiek zal worden gevormd door het devies van de slavernij en zal worden uitgedragen naar Mexico, Midden- en Zuid-Amerika.'

En inderdaad, na de ontwapening van het zuiden, waren de slaven bevrijd van hun ketenen, maar de strijd voor hun emancipatie moest nu aan gaan vangen. De opvolger van de vermoorde president Lincoln, Andrew Johnson, zette niet de politiek voort van een verdere bevrijding der neger-slaven. Aan het verlangen van het noorden was een eind gekomen met de afschaffing der slavernij. Voor de Captains of Industry hoefde de verdere bevrijding niet. De strijd was echter niet gestreden, talrijke negeropstanden vonden plaats om zich het recht te verwerven te leven, te werken en te leren. Die strijd gaat tot in onze tijd door. Een reeks van leiders van de Amerikaanse negers werd in de strijd die zij voerden vermoord door reactionaire en rassistische organisaties als de fascistische Ku Klux Klan — in het geval van Douglass en Medgar Evers — of op instigatie van staatsinstellingen als de FBI — in het geval van Martin Luther King; of werd het werken onmogelijk gemaakt, als bij Angela Davis. De organisaties van de negerbevolking hebben dan ook de komende vierde juli tot een strijddag uitgeroepen.

Verdere ontsluiting, verdere industrialisatie en verdere strijd

De jaren na de burgeroorlog zijn de jaren van een versnelde expansie van de industrie, maar ook van de landbouw.

De spoorwegen worden aangelegd. De grote kuddes rundvee, gedreven door de cowboys, moeten naar de slachthuizen van de grote steden worden gebracht. De industrieproducten moeten verder het land ingebracht kunnen worden of verscheept over de oceaan.

Het is de tijd dat een leger van arbeiders werkt aan spoorwegen. De tijd van de legendarische Jon Henry, de spoorwegarbeider die zich doodwerkte om de stoomboor te verslaan. Een tijd van felle klassenbotsingen die niet zelden gepaard gaan met halve en hele opstanden.

En met de zich snel doorzettende industrialisatie ontwikkelen zich de praktijken der ondernemers en in hun voetspoor de politici. De corruptie viert hoogtij. Er verschijnt zelfs een boek over de wijze waarop men corrupt kan zijn en welke vormen het meeste opbrengen: een richtsnoer voor hen die aan de regeringen deelnemen en in de parlementen zitting hebben. De gemeenteraad van New York wordt een tijdlang De Veertig Rovers genoemd. Zowel in tijden van hoogconjunctuur als in tijden van crisis tiert de corruptie

welig. In tijden van crisis echter op een nog groter schaal. In de crisis van 1873 verdwijnen tweevijfde van het aantal spoorwegmaatschappijen, met meer dan 450 lijnen. In 1890 bestaan er 1600 spoorwegmaatschappijen, in de vijftien jaar erna verdwijnen er meer dan vierhonderd met een kapitaal van 2,5 miljard. In deze tijd wordt de basis gelegd voor het Amerikaanse imperialisme. De VS hebben Engeland overvleugeld. Marx zegt over deze periode: 'Niet langer Engeland, maar Amerika heeft de leiding op het gebied van het uitvinden van arbeidsbesparende machines. Er worden Amerikaanse machines naar Engeland overgebracht, en wel voor alle industrietakken.'

Maar ook in de landbouw streven de VS Engeland voorbij. En dat niet alleen, maar de Amerikaanse verhoudingen scheppen crisis op crisis in de Engelse landbouw. De oude feodale patronen worden omvergekegeld en de grondrente wordt te gronde gericht, de Engelse farms worden geruïneerd. Dit wordt veroorzaakt door de enorme hoeveelheden land die door de Amerikaanse boeren in gebruik zijn genomen, het zogenaamde midden-westen. Honderden mijlen van glooiend, nog nimmer geploegd gebied, die oogst na oogst kunnen afwerpen. Deze bepalen nu de tarweprijs en de grondrente. Hier kunnen de Engelse boeren met hun kleine percelen niet tegenop. Marx zegt hiervan: 'Maar wat zijn de grootste landgoederen van het Verenigd Koninkrijk vergeleken met de farms van de Amerikaanse prairie, die 40.000 acres en meer omvatten en door regelrechte legers van mannen, paarden en gereedschappen worden bewerkt, door mannen die als soldaten worden gedrild, gecommandeerd en georganiseerd? . . .

. . . 'De graanprijs wordt thans bepaald door de produktiekosten in Amerika vermeerderd met de transportkosten.'

De mechanisering van de landbouw gaat in een ijtempo: de bindmachine verschijnt, de stoomdorsmachine, stoom- en benzine-tractor. Van 1855 tot 1894 vermindert het werk door mechanisering, voor een schepel mais van 274 tot 41 minuten, voor tarwe over dezelfde periode van 183 tot 10 minuten.

Met de industriële produktie gaat het dezelfde kant op. De staalindustrie wordt tot de ruggegraat der kapitalistische produktie. De auto, waarvan er in 1900 rond 8000 zijn in de VS, wordt met de lopende band van Henry Ford en zijn model T tot 1928 met 15 miljoen alleen van dat model uitgebreid.

Tien jaar na de ontdekking van de olie vormt dit produkt een vierde plaats op de ranglijst der exportprodukten van de VS. Met de vlucht der industriële ontwikkeling vormen zich de concerns en kartels. In 1904 hebben 319 industriële trusts 5300 onafhankelijke

ondernemingen overgenomen of gesloten; 127 nutsbedrijven hebben 2400 bedrijven met een kapitaal van 13 miljard dollar doen verdwijnen. Ondanks de wet, en ook wel dankzij de wet vormen zich vele trusts.

Rockefeller had niet minder dan 4222 overtredingen van de trustwet te verantwoorden; voor 1462 gevallen werd hij veroordeeld met als boete 20.000 dollar per geval. Hij betaalde er geen één.

In die periode worden meer dan veertienduizend klassenbotsingen geregistreerd in een periode van dertien jaar.

Gelijktijdig met die arbeidsconflicten ontwikkelt zich de Amerikaanse vakbeweging. In 1881 wordt de AFL, de Amerikaanse werkersfederatie gesticht. In 1920 telde ze 20 miljoen leden. Een ongebreidelde vervolging van vakbondsleden ontwikkelen de kapitalisten; broodroof, mishandeling, brandstichting en moord behoren tot het arsenaal om de voormannen van de arbeidersklasse te bestrijden.

Ook in de Amerikaanse vakbeweging doet de corruptie zijn intrede, er vormt zich een toplaag van met de ondernemers verbonden bestuurders, die er niet voor schromen de belangen van de leden soms geheel uit te leveren. Daarbij werd het grofste anti-communisme één van de middelen waarvan zij zich bedienden. Hoewel dit jarenlang een belemmering is geweest voor de strijd van de Amerikaanse arbeiders voor het behoud van hun loon, vonden desondanks zeer grote acties plaats voor hogere lonen en verbetering van de arbeidsomstandigheden, zowel in de periode van de crisis van de dertiger jaaren als in de periode van de koude oorlog, waar vooral de progressieve leden van de vakbeweging, kunstenaars en intellectuelen het mikpunt waren van McCarthy's heksenjacht.

Imperialistische mogendheid

Bij Amerika's intrede in de Eerste Wereldoorlog is Amerika al een imperialistische mogendheid geworden. Kapitaalsgroepenringen hebben hun weg gevonden. De Chinese markt werd met behulp van de Amerikaanse marine opengebrouwen, Amerikaanse belangen eisen hun deel van het Chinese land op; mariniers bezetten een stuk van China. Het Zuidamerikaanse continent is via de verovering van Cuba in 1904 opengelegd. Het door de oorlog verzwakte Europa is gereed gemaakt voor Amerikaanse produkten en deelname aan ondernemingen en investeringen.

Het aanzicht van de wereld is dan niet meer hetzelfde als vier jaar daarvoor. In Rusland is de revolutie uitgebroken en wordt een

begin gemaakt om onder communistische leiding het land uit zijn achterlijkheid te verlossen. Aan uitbuiting wordt een einde gemaakt en aan zijn grondslag, de particuliere eigendom der produktiemiddelen, dat zo wezenlijke bestanddeel der Amerikaanse Droom, wordt in de Sowjet-Unie een onverbiddelijk halt toegevoerd. Een voor de Amerikaanse ondernemers onduidelijke, ontwikkeling, die zij broederlijk *onverwijld* met de andere imperialistische mogendheden trachtten terug te dringen in de interventieoorlog tegen de jonge Sowjet-Unie.

Crisis en oorlog

In 1929 breekt de crisis uit, de grootste die het kapitalisme tot dan toe gekend heeft. In korte tijd hebben de VS een miljoenenleger van werklozen. Tientallen banken moeten hun deuren sluiten, vele duizenden kleine spaarders, die in de voorafgaande jaren enige spaarduiten hadden vergaard, zien in enkele dagen tijds hun oude-dagsvoorziening verdwijnen.

De Morgan Trust slaat een miljarden-slag met de onteigening van de kleine spaarders en doet zich verder voor als de Respectabele Bank of America. Tienduizenden boeren worden landloos gemaakt. De banken en verzekeringsmaatschappijen maken zich meester van de landbouwgronden. De ontwortelde boeren en werkloze arbeiders trekken in een miljoenenkaravaan door het land op weg naar werk. De nieuwe president Hoover beschouwt de crisis als een soort natuurramp, waarbij niets anders valt te doen dan afwachten en laten uitzielen.

Door zijn politiek en die van de grote concerns verdiept de crisis zich steeds verder; hun standpunt is dat Amerika slechts diengenen helpt die zichzelf helpen. En inderdaad, de grote concerns krijgen alle hulp van de staat om zich verder te verrijken en hun basis te verbreden voor nieuwe imperia. De werk- en landlozen weten echter zichzelf niet te helpen en ontvangen dus geen hulp.

In 1933 wordt Roosevelt president op een programma van bestrijding van de crisis. De New Deal politiek komt tot stand.

Een programma van elektificatie, het scheppen van arbeidsplaatsen, opvijzelen van de koopkracht en stimulering van de industrie. Het verlangen onder grote delen van de bevolking om juist gebruik te maken van de crisisperiode om de kapitalistische produktie onder staatstoezicht te brengen en te onteigenen, wordt echter niet door Roosevelt overgenomen. Door grote overheidsopdrachten aan de industrie wordt de kapitalistische economie weer op gang gebracht. De dreiging van het fascisme in Europa begint dan ook langzaam

door te dringen in de Verenigde Staten. De Franco-overrompeling van Spanje en de hulp van Mussolini en Hitler daarbij veroorzaken een hevige schok onder de progressieve Amerikanen. De solidariteit komt in allerlei vormen op gang, vele jonge Amerikanen nemen deel aan de strijd tegen het fascisme in Spanje in de internationale brigades. De terugkeer van deze jonge anti-fascisten in Amerika verhoogt de waakzaamheid tegen het drijven van Hitler c.s. Naar aanleiding van de gebeurtenissen in Spanje worden in de droomfabriek van Hollywood de eerste films gemaakt, die het Amerikaanse volk waarschuwen tegen de dreiging van het fascisme en het opwekken voor de noodzakelijke strijd daartegen.

De overval op de Amerikaanse vloot in Pearl Harbour door het fascistische Japan komt voor het Amerikaanse volk desondanks als een volslagen verrassing. De deelname van de Verenigde Staten aan de Tweede Wereldoorlog wordt daarmee onontkoombaar.

De regeringsopdrachten aan de oorlogsindustrie gaan nu honderden miljarden belopen, terwijl de winsten navenant stijgen.

Het historische verbond van de anti Hitler-coalitie tussen de westerse mogendheden, China en de Sowjet-Unie komt tot stand in de eensgezinde wens het fascisme te verslaan. Op 8 mei 1945 moeten de Hitler-generaals capituleren voor de overmacht der geallieerde troepen en het verzet in bezette landen.

De oorlog tegen Japan gaat nog door. Neo-koloniale belangen der grote Amerikaanse concerns komen nu steeds meer op de voorgrond in de Amerikaanse politiek. Om een gezamenlijke bezetting van Japan door de VS en de Sowjet-Unie te voorkomen wordt in augustus door middel van een tweetal atoombommen Japan op de knieën gedwongen, ten koste van tienduizenden doden en gewonden.

Van onbegrensde mogelijkheden naar onbegrensde moeilijkheden

Na de Tweede Wereldoorlog komt Europa, het werelddeel van de oude koloniale machten, verzwakt uit de oorlog te voorschijn.

Het eind van de oorlog opent in de koloniale gebieden nieuwe perspectieven voor de onafhankelijkheid. De koloniale machten behoeven de steun, politiek, militair en economisch van de Verenigde Staten voor de handhaving van hun koloniale rol. Historisch is die echter overleefd en uitgespeeld.

Achter elkaar wordt een hele reeks van Aziatische landen onafhankelijk. Voor de Amerikaanse concerns worden daarmee hele nieuwe werelden geopend. Talloze bodemschatten, markten en potentiële winsten liggen op hen te wachten.

De penetratie van die wereld gaat nu in een snel tempo. Daar waar de nationale zelfstandigheid gestalte krijgt en dreigt zich te gaan onttrekken aan de belangensfeer der Amerikaanse concerns, vinden staatsgrepen plaats op inspiratie van de CIA en desnoods is daar het middel van een oorlog. In Korea en Vietnam voert de Amerikaanse heersende klasse zijn politiek door met oorlogen. In Cambodja, Chili en Indonesië door middel van het tot stand brengen van generaals-regiems, die de nationale rijkdommen uitleveren aan buitenlandse roofridders en magnaten.

Zowel in het eigen land als in de overheerste landen wekt dit een enorm verzet. De aanmatiging van de Amerikaanse reactie om zich te maken tot 's werelds politieagent tegen het communisme wordt niet genomen. Vele honderden jonge Amerikanen verlaten hun land om niet te hoeven vechten in Vietnam, duizenden anderen demonstreren tegen de politiek van Johnson en Nixon. Aan de vooravond van het tweehonderdjarig bestaan der Verenigde Staten leidt de Vietnam-oorlog tot een nederlaag die de positie van de VS wezenlijk verandert en het Amerikaanse imperialisme op zijn grondvesten doet schudden.

De belangentegenstellingen binnen de imperialistische krachten in de Verenigde Staten nemen geweldig toe. De uitgaven voor de oorlogsbegrotingen stijgen ieder jaar met miljarden dollars. Grote groepen van de bevolking zijn blijvend werkloos.

De werkloosheid slaat het hardst toe onder de negerbevolking. Maar ook in hele delen van de staten is de werkloosheid bijzonder groot, doordat tal van, ook grote, bedrijven worden gesloten om de winsthonger van enkele concerns te bevredigen.

De mijnbouw in Tennessee, eens de ruggegraat van de Amerikaanse energievoorziening, is in het midden der zestiger jaren stilgelegd. Duizenden mijnwerkers zijn sindsdien werkloos.

De Amerikaanse bourgeoisie was altijd al bijzonder goed in het gebruik maken van het justitiële apparaat om kritiek op de kapitalistische chaos en misstanden de kop in te drukken.

Processen tegen vakbondskaders waren in de vorige eeuw aan de orde van de dag, op een moord meer of minder werd niet gekeken. Deze vervolging gaat na de Eerste Wereldoorlog op grote schaal door. Het proces tegen de Italiaanse immigranten Sacco en Vanzetti schrikt de hele wereld op, er volgen golven van protesten tegen de veroordeling en procesgang.

De koude oorlog geeft een verscherpte herhaling van hetzelfde beeld; nu wordt het anti-sovjetisme en anti-communisme in nog sterkere mate gehanteerd. Het echtpaar Rosenberg wordt op de elektrische stoel ter dood gebracht op beschuldiging van verraad van atoomgeheimen aan de Sovjet-Unie.

In deze heksenjacht tegen alles wat progressief is, bekend geworden als On-Amerikaanse Activiteiten, excelleren twee exponenten van de zwartste Amerikaanse reactie, de senator Joe McCarthy en zijn assistent en secretaris Richard Nixon.

Later zal deze zelfde Nixon pogen om als kandidaat van de republikeinse partij het presidentschap te winnen van Kennedy. De laatste wint echter, maar drie jaar later in 1963 zal Kennedy in Texas worden vermoord onder nog immer onopgehelderde omstandigheden. Getuigen zijn vermoord of verdwenen. Zeker is, dat èn de FBI, èn de CIA een rol in de moord op Kennedy hebben gespeeld. Een en ander kan nog steeds verborgen worden gehouden, hoewel de aandrang tot nieuw onderzoek toeneemt.

Nixon kan het presidentschap van de opvolger van Kennedy overnemen omdat hij belooft een eind aan de Vietnamese oorlog te maken. dit initiatief blijft echter voorbehouden aan de Vietnamezen zelf. Nixon moet als president aftreden. Voor grote delen van de Amerikaanse bourgeoisie is hij niet meer bruikbaar, na de schandalen rond herverkiezing, corruptie, afuisteraffaires en Watergate. Eerder al had Nixon afstand moeten doen van zijn vice-president Agnew, die door andere malversaties in het nauw gedreven werd. Het gevolg is dat een niet-verkozen president in het Witte Huis zetelt en er de lakens uitdeelt.

Met de economische crisis waarin het kapitalisme nu verkeert, en die wederom zijn oorsprong vindt in de Verenigde Staten, nemen de schandalen en schanddaden toe. De modderpoel van Watergate lichtte slechts een tipje van de sluier op van wat in politieke kringen in de VS en elders gebruikelijk is; de affaires rondom de Lockheed lichten nieuwe sluiers op.

Opmerkelijk is dat diegenen, die schijnbaar niets te maken hebben met deze 'oude' affaires, of zij die een rol spelen in het openbaar maken van delen daarvan en het bedekken met de mantel der liefde van andere delen, zich nu opmaken om als 'schone' kandidaten, kampioenen van de democratie, het Witte Huis als nieuwe president te gaan bezetten.

Maar wie die komende president ook wordt, hij zal te maken krijgen met een toenemend verzet vanuit de bevolking.

De crisis van nu heeft in een kort periode opnieuw een miljoenenleger van werklozen toegevoegd aan al diegenen die al werkloos waren. De grote steden worden naar de rand van een bankroet geschoven en de tegenstellingen nemen alleen maar verder toe. Het verzet tegen de huidige regeringspolitiek groeit echter ook met acties van onderwijzers in Chicago, met demonstraties van ontslagen personeel van de stad New York, met bezettingen van Indianen, die voor hun rechten opkomen, met acties door de neger-

bevolking die een achteruitstelling en toenemende rassenconflicten niet meer nemen en maatregelen verlangen.

De nederlaag van het Amerikaanse imperialisme in Vietnam heeft in het Zuid-Oost-Aziatische gebied een grote weerklink gevonden, die nog verder zal toenemen; maar ook in de Verenigde Staten zelf kan het een inspiratiebron zijn voor progressieve mensen die een eind willen gaan maken aan kapitalistische chaos, neo-koloniale uitbuiting, ontrecting van minderheden.

De tweehonderdste geboortedag van de Onafhankelijkheidsverklaring kan voor hun ook het beeld zijn van het andere Amerika: dat van de strijd voor nationale zelfstandigheid, van de strijd van de arbeidersklasse, van de strijdtradities van de negers en de indianen en van de internationale solidariteit met Spanje en Vietnam.

H. v.d. VELDE

Moed tegenover lafheid

Op het ogenblik dat dit nummer van Politiek en Cultuur op het punt van verschijnen stond, werd het kabinet-Den Uyl bedreigd door een dubbele breuk.

Grote onenigheid was in de regering gerezen over het verstrekken van een garantie voor een export-order naar Zuid-Afrika, bestaande uit een Nederlands aandeel aan aldaar te bouwen kerncentrales.

Het kabinet was verdeeld: de confessionele ministers, alsmede de PvdA-er Duisenberg en de D'66-er Gruyters, waren voor het verstrekken van de credietgarantie, de andere acht ministers waren tegen.

Uiteindelijk besloot de regering de laffe uitweg te kiezen, om eerst te zien wat de Amerikaanse regering zou doen met betrekking tot het Amerikaanse aandeel aan de order.

De opdracht zelf ging inmiddels naar een Frans bedrijf. Want zo verdeeld als het Nederlandse kabinet is, zo verdeeld is de EEG.

De tweede breuk dreigde met betrekking tot het abortusvraagstuk. De spanningen daarover waren opgelopen, toen van de drie ter tafel liggende voorstellen die van VVD en PvdA gecombineerd werden, waardoor de kans op een wettelijke regeling in zicht kwam. Kort nadat deze ontwikkeling zich had voorgedaan, gaf minister Van Agt de Haarlemse officier van justitie toestemming tot sluiting van de abortus-kliniek Bloemenhove, op grond van aanvechtbare — en ook scherp aangevochten — argumenten.

Een duidelijke uitspraak van een grote parlementaire meerderheid, gericht op een normale gerechtelijke gang van zaken bij het onderzoek dat Van Agt blijkbaar wenste, werd door hem demonstratief aan de kant geveegd.

Ook hier werd ter 'oplossing' van de dreigende crisis de sluip-door-kruip-door-weg gekozen. De zaak werd gerekt middels een gerechtelijke procedure, die door de kliniek zelf was aangespannen.

Op zichzelf waren de beide voorvallen aanleiding genoeg voor een scherpe botsing. Bij de Zuidafrikaanse energiecentrales gaat het niet in de laatste plaats om de mogelijkheid dat dat land-der-apartheid met behulp van de in de centrales vrijkomende hoeveelheid plutonium, kernwapens zal kunnen maken.

Bij de abortuskwestie gaat het om een uitermate grof ingrijpen van een minister in een materie, die misschien net een stapje dichterbij de broodnodige oplossing zou komen — en dat nog wel een

ingrijpen, waarbij op demonstratieve en uitdagende wijze de uitspraak van een kamermeerderheid zou worden gebruskeerd.

Zaken van fundamenteel belang dus.

Maar het opmerkelijke bij dit alles was, dat genoemde botsingen plaats vonden, uitgerekend op het ogenblik dat het kabinet beslissingen zou gaan nemen over de zgn. één procentsooperatie: het voornemen om door bezuinigingen en vermindering van sociale uitgaven, gepaard met een loonstop en een ontoereikende prijscompensatie, een reusachtige overheveling van geld te doen plaats vinden van lonen, uitkeringen, onderwijs- en andere collectieve uitgaven, naar de (grote) ondernemingen.

De spanningen hierover schiepen de voorwaarden, waardoor de spanningen over de abortuskliniek en over de leverantie van kerncentrales aan Zuid-Afrika tot zulk een hoogte konden oplopen.

Waar die spanningen hun grondoorzaak vinden — daarover schrijft Gerrit Hoogenberg in dit nummer. Het is de stellingname van de loon- en salaristrekkers, en van de vakbondsleden in het bijzonder, tegen de voorgenomen aanslag op het inkomen.

Na die stellingname is de druk van buiten af op de regering tot het doorzetten van de matigingsplannen furieus toegenomen. Zijlstra is er voor uit zijn Nederlandse Bank gekomen, de OECD heeft richtlijnen uitgevaardigd, de ondernemersorganisaties deinzen voor de grofste pressie niet terug.

Zij rekenen daarbij op de lafheid van Den Uyl c.s., die in de incidenten van de laatste tijd andermaal zo duidelijk is gebleken.

Maar zij onderschatten de moed en de kracht van het verzet dat groeit.

MB

Bij het INSTITUUT VOOR POLITIEK EN SOCIAAL ONDERZOEK (IPSO) zijn onlangs gepubliceerd:

DE EUROPESE VEILIGHEID EN DE CRISIS IN DE NAVO — HET BANKROET VAN DE POLITIEK VAN AFSCHRIKKING

Dit rapport dat een gedeelte bevat van een onlangs in de Sowjet-Unie gepubliceerd boek, behandelt de opvoering van de bewapeningswedloop door de NAVO.

Prijs f 3,50 (+ f 1,30 porto).

HET EUROPAPROGRAM VAN DE SOCIAALDEMOKRATISCHE PARTIJ DUITSLAND

Dit document is verschenen als nr. 12 van **INFO** — het IPSO-bulletin voor Internationale Informatie.

Prijs f 1,— (+ f 0,80 porto).

MODERNE UITBUITING, PSYCHISCHE OVERBELASTING, STIJGEND ZIEKTEVERZUIM - deel 1

Van dit rapport is nu de zesde druk verschenen.

Een uitgebreid nieuw voorwoord, gericht op de strijd tegen de crisis is aan het rapport toegevoegd.

Prijs f 3,— (+ f 1,30 porto).

ONTWIKKELINGSHULP — NEO-KOLONIALISME — NATIONALE VRIJHEIDSSTRIJD

Dit rapport behandelt het meest acute vraagstuk van het hedendaagse imperialisme.

Prijs f 5,50 (+ f 1,70 porto).

Verder zijn nog verkrijgbaar:

WAARHEEN DRIJFT DE BONDSREPUBLIC? WILLY BRANDT E.A. OVER DUITSLAND EN EUROPA

Prijs f 4,— (+ f 1,70 porto).

UNILEVER, MENEBA, PHILIPS EN DE OLIECONCERNS ALS INFLATIEMAKERS — EEN BESTRIJDING VAN DE LOONINFLATIE-THEORIE

Prijs f 4,50 (+ f 2,75 porto).

EEN EPISODE UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEDE WERELDOORLOG EN HET NATIONALE VERZET IN FRANKRIJK

Prijs f 3,25 (+ f 1,70 porto).

MODERNE UITBUITING, PSYCHISCHE OVERBELASTING, STIJGEND ZIEKTEVERZUIM — Deel II

Prijs f 5,75 (+ f 2,75 porto).

DE WAARHEID OVER PORTUGAL MOET BEKEND WORDEN

Prijs f 1,— (+ f 0,80 porto).

VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA

Slotakte van de Conferentie van Helsinki — **INFO** nr. 11.

Prijs f 1,— (+ f 0,80 porto).

Bestellingen kunnen gedaan worden door storting op postgiro 2252298 t.n.v. Stichting IPSO — postbus 10192 — Amsterdam.

NIEUW BIJ

PEGASUS

Karl Marx

VOOR-KAPITALISTISCHE MAATSCHAPPIJVORMEN

72 blz., paperback, 1e druk, f 6,—

Voor de eerste maal verschijnt dit werk in de Nederlandse taal. Een uitermate belangrijke studie voor een ieder, die zich wil verdiepen in het economisch denken van Ma

Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus,
Leidsestraat 25 te Amsterdam;
Hoogstraat 143 te Rotterdam
en bij uw boekhandelaar.

POLITIEK & CULTUUR

WEO - KOLONIALE ONT-
WIKKELINGSHULP/TERUG-
BLIK NA 30 JAAR/STUDIE
ERVARINGEN/ EUROPESE
COMMUNISTISCHE EN
ARBEIDERSPARTIJEN

36ste jaargang 4/1976

Aantekeningen bij 'Ontwikkelingshulp, neo-kolonialisme, nationale bevrijdingsstrijd'	A. de Leeuw	145
De consequente strijd	R. Koster	163
Ervaringen met de studie	D. Verhaar	170

DOCUMENTEN:

Gemeenschappelijke verklaring van de Communistische Partij van Frankrijk en de Communistische Partij van Nederland over de levering van kernreactors aan Zuid-Afrika		178
Bericht De Waarheid van 26 juni over conferentie van communistische en arbeiderspartijen van Europa, waarin opgenomen memorandum van het Partij- bestuur van de CPN		179
Mededeling van het Dagelijks Bestuur van de CPN m.b.t. conferentie van communistische en arbeiders- partijen van Europa		181
Redevoering van H. Hoekstra op conferentie van communistische en arbeiderspartijen van Europa		182
Document redactiecommissie conferentie van communistische en arbeiderspartijen van Europa		186
Oproep financiële campagne		205

BOEKBESPREKING:

'Geschiedenis arbeidersbeweging' van Bymholt herdrukt	M. Bakker	207
--	-----------	-----

P O L I T I E K E N C U L T U U R

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 11,50 per jaar,
losse nummers f 2,25
Studentenabonnement f 7,75 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Aantekeningen bij 'Ontwikkelingshulp, neo-kolonialisme, nationale bevrijdingsstrijd'

Van kolonialisme naar neo-kolonialisme

Het IPSO-rapport over het neo-kolonialisme is een belangrijke bijdrage, die het onderzoek naar de werkvormen van het hedendaagse imperialisme op een hoger peil kan brengen. Dat is van zeer groot belang zowel voor de arbeidersbeweging in ons land en de andere hoog ontwikkelde kapitalistische landen — waar een dergelijke analyse tot dusver niet is voltoerd — als voor de vrijheidsstrijd van de volkeren in de tropische landen.

De eerste die de ontwikkeling van het imperialisme systematisch bestudeerde was Lenin in zijn historische studie *'Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme'*. Deze studie dateert uit het jaar 1916.

De eerste opgave van het bij het IPSO ondernomen onderzoek bestond dan ook daarin, aan de hand van de concrete gegevens en strikt zakelijke wetenschappelijke onderzoeken naar de werking

van het imperialistische systeem nú, vast te stellen in hoeverre de analyse van Lenin door de ontwikkelingen sedertdien is bevestigd.

Heeft deze dus zijn waarde in de huidige tijd behouden?

Het antwoord op deze vraag is zonder meer bevestigend. De studie van Lenin, door hem bescheiden een 'populaire verhandeling' genoemd, blijkt door het verdere historische verloop als systematische analyse van de ontwikkeling van het kapitalisme van zodanig vooruitziende waarde, dat de gevolgtrekkingen van het nu verrichte onderzoek haar juistheid volledig onderstrepen.

De economische, maatschappelijke en politieke veranderingen die sedert Lenins onderzoek hebben plaats gevonden zijn natuurlijk zeer groot.

Het tweede doel van de IPSO-studie was dan ook *de verschillen* tussen *het koloniale systeem* — zoals dat tot de tweede wereldoorlog bestond — *en het neo-koloniale systeem*, dat zich vooral na de tweede wereldoorlog heeft ontwikkeld en vervolmaakt, te ontleden.

Voor het monopolistische kapitalisme vóór de tweede wereldoorlog was de uitbuiting van de volledig onderworpen koloniën en afhankelijke landen een van de belangrijkste bronnen tot het verkrijgen van de hoogste winsten. Lenin beschreef de verdeling in invloedssferen tussen de imperialistische machten van de gehele wereld ter wille van het veiligstellen van vindplaatsen van grondstoffen, voor de export van kapitaal en het verkrijgen van strategisch militaire steunpunten in de economisch belangrijke gebieden in de tropische landen.

De uitkomsten van de tweede wereldoorlog hebben een belangrijke verschuiving van invloedssferen te zien gegeven.

De verslagen van de Amerikaanse 'Raad voor buitenlandse betrekkingen' daterend uit de periode tussen 1939 en 1945, waarvan thans delen bekend geworden zijn, geven een verhelderend inzicht in de visie die de Amerikaanse heersende kringen toen reeds ontwikkelden over de verhoudingen in de na-oorlogse wereld. Daarin wordt uitgegaan *'van een wereld waarin de Verenigde Staten een onbedreigde macht verwachten uit te oefenen'*. Dat wil zeggen, dat de Verenigde Staten hun economische en militaire overwicht wilden gebruiken om de gehele westelijke wereld aan hun heerschappij te onderwerpen: Engeland, Frankrijk en ook Nederland met hun voormalige koloniale imperia, alsmede Duitsland en Japan nadat deze verslagen zouden zijn. Dit gebied werd aangeduid, reeds tijdens de tweede wereldoorlog dus, als de *'Grand Area'* — de grote zone. Dat wil zeggen dat de economie van de Europese en as-mogendheden onderworpen en geïntegreerd zou moeten worden in de door Amerika gedomineerde Grand Area. Daarvoor moesten

de koloniale imperia van de Europese landen ontmanteld worden, zonder welke de Amerikaanse overheersing niet denkbaar was.

In het voorwoord van het rapport wordt dan ook samenvattende de volgende definitie van het neo-kolonialisme gegeven:

'Het neo-kolonialisme is de nieuwe vorm van kolonialisme in een ontwikkelingsperiode van het imperialisme die gekenmerkt is door toenemende nationale en internationale concentratie van kapitaal, met de Verenigde Staten als supermacht.

Het neo-kolonialisme wordt gedreven door dezelfde objectieve drijfveren als het oude kolonialisme tussen de twee wereldoorlogen en vervult dezelfde rol in het stelsel van het imperialisme, doch in veel verheviger mate en met niets ontziende middelen. Het is bovenal gericht op het tegenhouden en neerslaan van de nationale bevrijdingsbewegingen die zich inspireren op de landen waarin een socialistisch bewind heeft gezegevierd.

Het is echter ook in veel heviger mate verscheurd door onverzoenlijke tegenstellingen die aan de kapitalistische produktiewijze en aan de kapitalistische maatschappij eigen zijn.' 1)

Na de tweede wereldoorlog werd — naast de neo-koloniale expansie — de doelstelling van de Amerikaanse politiek daarom tevens door middel van de koude oorlog en de Roll Back te pogen de resultaten van de Oktoberrevolutie en de revoluties in Azië terug te draaien. Deze politiek is zoals bekend op een geweldig fiasco uitgelopen. De Sowjet-Unie kon zich tot een supermacht ontwikkelen, de Chinese revolutie bleek niet ongedaan te maken en consolideerde zich. De agressie-oorlog tegen de Koreaanse volksrepubliek mislukte en tegen het socialistische Noord-Vietnam en de Zuidvietnamese bevrijdingsbeweging liepen deze op een smadelijke nederlaag van de Amerikaanse politiek uit.

Deze agressiepolitiek werd mede als voorwaarde gezien om de nationale bevrijdingsbeweging in de voormalige koloniale gebieden die tot staatkundige onafhankelijkheid leidde, terug te dringen en te verhinderen dat de nieuwe naties de weg naar de volledige nationale bevrijding van het imperialisme zouden inslaan. Dat moest verhinderd worden om de voorwaarde te scheppen voor een (tenminste tijdelijke) ongestoorde uitplundering van de nieuwe staten in Azië en Afrika.

Terwille van de Amerikaanse agressieve anti-communistische politiek werden ook de verslagen as-mogendheden West-Duitsland en Japan economisch en militair weer op de been geholpen, met als doel gezamenlijke frontvorming tegen de Sowjet-Unie en de Volksrepubliek China. Deze politiek heeft over langere termijn gezien als een boemerang gewerkt en zich tegen de posities van de Verenigde Staten zelf gekeerd. De doelstelling van de koude oorlog

mislukte zoals gemeld jammerlijk, terwijl de heersende kringen in de VS geduchte concurrentie gingen ondervinden van de herrezen agressieve imperialistische machtscentra in West-Duitsland en Japan. Dit nam mede geduchte vormen aan door de nederlaag van de Amerikaanse interventie-oorlog in Vietnam, waardoor de globale Amerikaanse positie ernstig verzwakte.

De z.g. realistische politiek van Kissinger is er op gericht geweest, uitgaande van deze feitelijke situatie, opnieuw de doelstelling van de Amerikaanse expansie politiek nadrukkelijk te richten op het consolideren van de Amerikaanse posities in de z.g. Grand Area.

Dit leidde zoals bekend tot een bepaalde normalisering van de betrekkingen met de Sowjet-Unie zowel als met de Volksrepubliek China. In de Amerikaanse politiek werd de aandacht weer vooral gericht op het versterken van posities in de neo-koloniale brandhaard bij uitstek, het Midden-Oosten, met zijn geweldige olievoorraden van doorslaggevende economische en strategische betekenis.

In deze politiek werd gebruik gemaakt van Kissingers specialiteit, het cynische middel van de uitgelokte lokale oorlogen. De z.g. oliecrisis was daarvan een direct gevolg: Deze leidde tot een enorme versterking van de machtsposities van de Amerikaanse oliemaatschappijen in het bijzonder en van de Amerikaanse economische macht in het algemeen ten koste van de Europese en Japanse 'bondgenoten'.

Dit alles ging gepaard met een zeer gevaarlijke toename van internationale spanningen, waarmee een directe escalatie naar een atomaire wereldoorlog dreigde.

De overheersende positie van het Amerikaanse imperialisme, dat als supermacht de concurrerende imperialistische groepen slechts regionale invloed wil laten en zelf het geheel van de kapitalistische wereld wil domineren, werd hiermee bevestigd.

Een stabiele toestand is dat natuurlijk niet. Met het uitbreken van de crisis verscherpen zich de tegenstellingen tot het uiterste en zijn de monopolies in een strijd op leven en dood gewikkeld voor de verovering van elkaars invloedssferen en grondstoffenbronnen. Dit komt vooral op gevaarlijke wijze tot uiting in de neo-koloniale wingewesten, waar het leidt tot staatsgrepen en lokale oorlogen aan de lopende band.

Uit dit alles moet de conclusie getrokken worden, dat de neo-koloniale politiek leidt tot gewelddadige knechting en uitplundering van de volkeren in de tropische landen en verder tot de versterkte greep van de multinationale ondernemingen op het staatsapparaat in de kapitalistische landen, met als doel om ter wille van de expansie in de neo-koloniale gebieden het levenspeil

van de werkers terug te dringen en hun door tientallen jaren van strijd verworven rechten aan te tasten.

Onverbiddeijk is hiermee verbonden een nog nooit vertoonde militarisering op wereldschaal, een opblazing van bewapeningsbudgetten en de ongeremde uitbreiding van wapenarsenalen, het aanstoken van oorlogen in het Midden-Oosten, in Azië, Afrika en Zuid-Amerika, het aan de macht brengen met wapengeweld van fascistische regimens. Hieraan zijn voor de wereldvrede enorme gevaren verbonden, waar steeds dreigt dat lokale botsingen 'uit de hand lopen', geïnternationaliseerd worden en in een militaire confrontatie tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie kunnen ontaarden.

De toenemende opdrijving van de bewapening leidt echter tevens tot enorme sociale en economische ontwrichting, vooral door *inflatie* zowel in de neo-koloniale gebieden als in de kapitalistische landen zelf. Als gevolg van de crisis wordt de bewapeningswedloop door de NAVO nog verscherpt, wat mede als doel heeft een zeer zware druk te leggen op de socialistische landen, die het veiligheidsvraagstuk centraal moeten blijven stellen — hetgeen een rem betekent op de alzijdige uitbouw van de socialistische maatschappij.

Onderontwikkeling en ontwikkelingshulp

De toestand van zogenaamde onderontwikkeling van wat met een verhullend woord de derde wereld wordt genoemd, is het resultaat van een systematische vernietiging van de interne structuur van de betreffende landen.

Marx beschreef reeds in *Het Kapitaal* de uitzinnige wreedheid waarmee door de Engelse kolonistoren India werd 'opengelegd', nog ver overtroffen door de Hollandse koloniale activiteiten in Indonesië. Dit betrof het handelskapitalisme vóór het begin van de twintigste eeuw waarmee reeds de autonome economische ontwikkeling en groei onmogelijk werd gemaakt. Een van de oorzaken daarvan was gelegen in het feit dat de koloniale machthebbers voor hun overheersing over de miljoenenmassa's gebruik maakten van bestaande feodale structuren. Het kunstmatig instandhouden van feodale verhoudingen onder supervisie van de koloniale macht leidde mede tot een ernstige blokkering van sociale ontwikkeling.

In Afrika moet natuurlijk de slavenhandel als bepalende factor gelden voor een gigantische verstoring van de daar toen aanwezige maatschappelijk verhoudingen. Opgemerkt moet worden dat de

bestaande civilisaties in Afrika en Azië in het tijdperk van de beginnende kolonisatie op een relatief hoog peil stonden. De voorsprong van de kolonistoren betrof wapens en schepen, de fundamentele machtsmiddelen waarmee de onderontwikkeling begon als een periode van onderwerping, plundering, mensenroof en zeer winstgevende handel. 2)

De twintigste eeuw bracht als nieuwe vorm van het kapitalisme de heerschappij van de monopolies, het imperialisme, waarvoor niet langer de uitvoer van waren maar de uitvoer van kapitaal kenmerkend was. Hiermee werd het verschil in groeitempo tussen de verschillende delen van de wereld alleen maar groter en fundamenteeler.

Lenin wijst er op dat dit imperialisme en de daarmee overeenkomende internationale politiek, die op een strijd tussen de grote mogendheden om de economische en politieke verdeling van de wereld neerkomt, een hele reeks van overgangsvormen van staatkundige afhankelijkheid doet ontstaan. Er ontstaat naast de meerderheid van zuiver koloniaal overheerste, een groep landen met een grote verscheidenheid in vormen van afhankelijkheid, sommige politiek formeel zelfstandig maar in werkelijkheid in een net van financiële en diplomatieke afhankelijkheid verstrikt (Latijns Amerika). Hier ziet men dus reeds de overgang naar het neokolonialisme.

Het IPSO-rapport stelt tevens vast dat in Indonesië in de tweede helft van de vorige eeuw de omvorming van het z.g. 'cultuurstelsel' naar het zogenaamde systeem van 'vrije arbeid'! reeds als een stap op weg naar het neo-kolonialisme is te karakteriseren.

De periode na de tweede wereldoorlog waarin het neo-kolonialisme zich over geheel Azië en Afrika uitbreidde, heeft een nieuwe kwalitatieve stap in de richting van een verdere onderontwikkeling te zien gegeven.

Het was de periode waarin de manipulaties met in naam staatkundig onafhankelijke landen door druk van buitenaf en staatsgrepen van binnenuit een nog nooit vertoonde omvang zou gaan aannemen.

Al snel bleek dat de zogenaamde dekolonialisatie die aanvankelijk bij reformisten en revisionisten zoveel illusies deed ontstaan, niet de gehoopte breuk met het verfoeide verleden betekende.

Aanvankelijk kwam een aantal toonaangevende Aziatische en Afrikaanse landen onder het bestuur van nationaal georiënteerde hervormingsgezinde burgerlijke groeperingen. Zij hoopten de onderontwikkeling van hun landen ongedaan te maken door vaak ambitieuze moderniseringsplannen. Om deze te realiseren deden zij een beroep op hulp van buitenaf. Hier werd het tijdvak van de

'ontwikkelingshulp', of nog cynischer de 'ontwikkelingssamenwerking', geboren.

De kapitalistische landen, de Verenigde Staten voorop, wierpen zich op als helpers. De ontwikkelingshulp kwam op gang: de gevolgen blijken nu desastreus en wanstaltig.

Met aanzwellende miljarden aan ontwikkelingshulp zijn deze landen steeds verder achteruit geboerd. Wat nog aan ontwikkeling onder het kolonialisme bestaan had werd gesmoord. Wat zich ontwikkelde was de onderwikkeling. Dit was niet een niet voorzien negatief gevolg van een goed bedoelde politiek. Integendeel, zoals het IPSO-rapport vaststelt, ontwikkelingshulp is geen liefdadigheid die slecht functioneert, het is geen vorm van belangeloze internationale vrijgevigheid. Het is een belangrijk onderdeel van de buitenlandse en economische politiek van de imperialistische naties. 3)

De Wereldbank, met het Internationale Monetaire Fonds verbonden en door het Amerikaanse imperialisme als uitvoerend orgaan voor zijn politiek gebruikt, noemt de ontwikkelingshulp zeer juist *'de veilige brug waarover het particuliere kapitaal het internationale veld kan betreden'*.

De ontwikkelingshulp heeft inderdaad de brugfunctie, in de derde wereld de publieke sector beter geschikt te maken voor penetratie van buitenlands kapitaal. 4)

Het gevolg was dus veel verdergaande economische onderwerping aan de westerse monopolies, mede door de olopemde schuldenlast. En de logische consequentie daarvan was weer dat de min of meer burgerlijk vooruitstrevende regiems in deze landen het een na het ander omver werden geworpen door CIA-coups en bloedige fascistische staatsgrepen.

Als de economie van een land afhankelijk wordt gemaakt van het imperialisme, dan is dat een dodelijke bedreiging voor de democratie en voor de vrijheid van organisatie van arbeiderspartijen en vakbonden. Een regering kan nu eenmaal niet tegelijkertijd buitenlandse machten en het eigen volk dienen. 5)

Niet alle onderontwikkelde landen werden zo de weg naar horigheid en hongersnood opgedreven. Er zijn uitzonderingen, de socialistische ontwikkelingslanden.

Noord Korea is een zeer geslaagd voorbeeld van een andere ontwikkelingsweg, ondanks het feit dat het land een bijna alles vernietigende Amerikaanse agressie moest weerstaan. Een zeer korte periode heeft het land daarna aanzienlijke hulp van de Sowjet-Unie en China gekregen, maar reeds in 1961 werd in het geheel geen hulp meer gevraagd. Toch is Noord Korea nu één van de hoogst geïndustrialiseerde landen van Azië, met een hoog peil van sociale en

gemeenschapsvoorzieningen.

Kim Il Sung, de Noordkoreaanse leider, heeft dit ten opzichte van de overgrote meerderheid van de andere tropische landen schijnbaar miraculeuze succes als volgt verklaard: 'Wanneer er teveel nadruk wordt gelegd op buitenlandse hulp of wanneer gepoogd wordt geheel op anderen te vertrouwen, zal dat tot gevolg hebben dat de mensen het vertrouwen in hun eigen kracht verliezen en hun pogingen eigen bronnen aan te boren verwaarlozen, doordat zij hun hoop gesteld hebben op anderen die ze louter imiteren. Dan zal het uiteindelijk onmogelijk worden te slagen in de opbouw van een soevereine, onafhankelijke staat'. Geen volk kan vrij zijn dat afhankelijk is van buitenlandse machten. 6)

Indonesië en de IGGI

De ontwikkelingen in Indonesië vormen een zeer lugubere illustratie van de ontwikkelingshulp als methode tot onderwerping in horigheid aan het buitenlandse kapitaal.

In het IPSO-rapport wordt zeer ruime aandacht besteed aan de naoorlogse ontwikkelingen in Indonesië. Uiteraard; omdat dit land de meeste Nederlandse hulp krijgt, het concentratieland bij uitstek is van het Nederlandse neo-kolonialisme en een precieze bestudering daarvan dus noodzakelijk is voor doeltreffende bestrijding.

Na zorgvuldige analyse van de gebeurtenissen in Indonesië wordt de conclusie getrokken dat de staatsgreep van Suharto en de massamoord die daarvoor nodig geoordeeld werd, geschiedde volgens instructie van de Amerikaanse regering en haar geheime diensten. De staatsgreep vond plaats, nadat de regering-Sukarno, onder druk van de linkse massabeweging aan het hoofd waarvan de PKI stond, gebroken had met het Internationale Monetaire Fonds (IMF), de Wereldbank en daarmee met de VS. Dit geschiedde in augustus '65. Geciteerd wordt een uitspraak van Sukarno: 'Als Amerika mij voorwaarden oplegt en zegt 'Sukarno, we zullen je duizend miljoen dollar geven als je je buitenlandse politiek wijzigt', dan moet ik wel zeggen 'houden jullie je dollars maar''.

In feite ging het natuurlijk niet in de eerste plaats om de buitenlandse politiek, er werd onder druk van de PKI gepoogd een meer op het nationale belang gerichte economische politiek te voeren, waarbij overgegaan werd tot nationalisaties van buitenlandse ondernemingen. Daarop volgde in september '65 de staatsgreep met de bloedige onderdrukking van de PKI. Waarom? Omdat de PKI en de met haar verbonden krachten geweigerd hadden het land open te stellen voor de neo-koloniale hulp-

programma's. 7)

Deze gang van zaken kan als typerend worden beschouwd voor de wijze van opereren van de internationale 'hulp'-organisaties en de daaraan verbonden onderwereld.

De staatsgreep van Suharto was een daad van Amerikaanse agressie. Het is noodzakelijk dat onomwonden vast te stellen, omdat veel legendes zijn geweven rond de z.g. fouten van de PKI. Deze werden naar voren geschoven om de buitenlandse inmenging te verbloemen, de solidariteit met de PKI te verbreken, en een muur van stilzwigen op te bouwen rond Indonesië.

In dat Indonesië van Suharto werd vrij baan gemaakt voor het buitenlandse bedrijfsleven. Dit gebeurde via een overvloedige stroom van 'hulpverlening'. Het resultaat van die 'hulp' komt zoals bekend neer op een drastische en rampzalige achteruitgang in de levensomstandigheden van de massa der bevolking, die aan de honger wordt prijsgegeven.

De uitbuiting van het uitermate rijke land werd een zaak van samenwerkende imperialistische mogendheden. Gevormd werd de Inter Gubernemente Groep voor Indonesië, typerend genoeg onder formele leiding van Nederland, hetgeen tot uiting komt in het voorzitterschap van minister Pronk van deze IGGI.

Dezelfde methode werd daarna ook bij andere 'ontwikkelingslanden' toegepast. Dergelijke samenwerkingsverbanden van imperialistische landen bieden het voordeel dat de onderlinge concurrentie door zoveel mogelijk gezamenlijke frontvorming ten aanzien van het onderdrukte land zo min mogelijk naar buiten treedt.

Indonesië is te meer het prototype van een 'ontwikkelingsland' geworden, waar de IGGI in samenwerking met Wereldbank en IMF, de economische politiek van Suharto tot in onderdelen vaststelt. Zo wordt bijvoorbeeld bevolen grond te onttrekken aan de verbouw van voedingsmiddelen voor de bevolking en te bestemmen voor de teelt van handelsgewassen ten bate van de export van buitenlandse ondernemingen.

De dictatuur van de Wereldbank en de IGGI heeft zo ook tot de ondergang van het Indonesische staatsoliebedrijf Pertamina geleid. Pertamina was nog het enige staatsbedrijf dat in de export van grondstoffen een zekere rol speelde. Het wilde in samenwerking met Duitse monopolies als Siemens en Krupp een eigen staalbedrijf opzetten, het z.g. Krakatou project, waarvoor reeds 2½ miljard dollar geïnvesteerd was. De Amerikaanse regering wenste deze Duitse invloed niet en draaide via de Wereldbank Pertamina de nek om. Mede door gigantische corruptie, maar in hoofdzaak door financiële manipulaties van de Wereldbank, ging Pertamina

bankroet met een schuld die geschat wordt op 12 miljard dollar! Men moet dit plaatsen tegenover de totale Indonesische export, die nu 5 miljard dollar per jaar bedraagt.

Terwijl reeds een *maximale roofbouw* op de Indonesische grondstoffen wordt gepleegd is de schuldenlast van het land, als gevolg van de 'ontwikkelingshulp', nu opgelopen tot 20 miljard dollar. Het is duidelijk dat Indonesië op deze wijze steeds dieper de put in draait.

Pronk, die in deze 'ontwikkeling' een schaamteloze hoofdrol speelt en nauw samenwerkt met Suharto, noemt Indonesië een *armen-huis*. Gegeven de algemene verarming is zijn propaganda thans ingeperkt en gericht op de 'armsten van de armen'. Maar Indonesië is niet zozeer een armenhuis als wel een *gevangenis*.

Het is natuurlijk onmogelijk de armoede af te schaffen zonder de onderdrukking op te heffen. Daarvoor moet men echter niet bij Pronk zijn. Integendeel, de Nederlandse regering gaat steeds meer bijdragen aan de militaire versterking van Suharto. RSV gaat marineschepen leveren aan Indonesië. Er zijn Fokker-Friendships verkocht, speciaal omgebouwd voor troepentransport. Philips heeft een telecommunicatiesysteem aangelegd dat bij uitstek een militaire betekenis heeft. Daarnaast bestaan er plannen voor de bouw door Philips en Fokker gezamenlijk van een fabriek in Indonesië voor militaire helikopters.

Het is volstrekt begrijpelijk, dat het handhaven van het bestaande stelsel dat berust op plundering, een steeds toenemende onderdrukking nodig maakt; de 'hulp' moet daarom steeds meer een militair karakter gaan aannemen.

Nu is het al zo dat de agressie-oorlog tegen Oost-Timor door het buitenland en dus mede door de Nederlandse regering wordt gefinancierd.

Het verloop van deze oorlog is echter veelzeggend. Het Indonesische leger is er ondanks volkerenmoord tot nu toe niet in geslaagd het eiland te bezetten. De bevrijdingsorganisatie Fretilin voert, met in Djakarta op de zwarte markt gekochte ultra-moderne wapens, een succesvolle guerillastrijd en controleert 80% van het grondgebied. Deze ontwikkeling op Oost-Timor is voor de gehele situatie in Indonesië van zeer grote betekenis, omdat er uit blijkt dat het corrupte generaalsbewind als onderdrukkingsmacht begint te falen. Naar mate de 'stille kracht' van het volksverzet zich ontplooit, openbaren zich scherpe tegenstellingen tussen de generaals. Hiermee rijst in een aantal imperialistische hoofdsteden de twijfel over de toekomst van het Suharto-regiem.

Dit maakt de rol van de Nederlandse regering en van minister Pronk, die de samenwerking met Djakarta nog verinnigt, steeds

weezinwekkender.

Ondanks alle breedsprakerige retoriek van de minister voor neokoloniale zaken en het gegoochel met z.g. vermindering van het aantal politieke gevangenen, die in werkelijkheid steeds toenemen, komt zijn steun aan het Indonesië van Suharto op niets anders neer dan op het financieren van fascisme.

Multinationale ondernemingen en neo-kolonialisme

Ontwikkelingshulp is de methode om via het staatsapparaat van de imperialistische landen de penetratie-mogelijkheden voor de multinationale ondernemingen in de tropische landen te bevorderen. Pronk heeft in een rede voor de Maatschappij voor Nijverheid en Handel, een ondernemersorganisatie, zonder veel omwegen op 25 februari j.l. de volgende definitie gegeven van ontwikkelingssamenwerking die een toelichting betekent op het in de vorige zin gestelde: *'ontwikkelingssamenwerking stelt het bedrijfsleven, zowel uit de ontwikkelingslanden zelf (dat natuurlijk zeer zwak en onbetekenend is, AdL) als uit de rijke landen, in staat investeringen te doen. Indirect bevordert ontwikkelingssamenwerking het doen van productieve investeringen door het helpen bouwen van een goede infrastructuur, maar ook direct stimuleert de overheid bepaalde investeringen van het lokale zowel als buitenlandse bedrijfsleven in ontwikkelingslanden.'*

De grote nadruk die door Pronk op het bevorderen van investeringen in de tropische landen wordt gelegd, vloeit voort uit de specifieke oogmerken van de imperialistische politiek in de huidige crisisperiode.

Het gaat daarbij om een politiek van sterk opgevoerde kapitaals-export, gericht op het overplaatsen van delen van de industrie uit de ontwikkelde kapitalistische landen naar 'lage-lonen-landen' in de tropen.

Pronk onderstreept in dit proces met name, de zijns inziens 'onmisbare' rol van de multinationals. *'Het is immers uitgesloten dat dit proces to stand komt zonder de aanwending van het financiële en technische potentieel van deze ondernemingen.'* (zelfde redevoering).

De ideologen van de ontwikkelingssamenwerking zoals Tinbergen, leermeester van Pronk, spreken in dit verband van de zogenoemde internationale arbeidsverdeling. 8)

Deze internationale arbeidsverdeling komt er op neer dat multinationals werkgelegenheid in de ontwikkelde kapitalistische landen afbreken en overplaatsen naar landen als Taiwan, Hongkong,

Zuid-Korea, Brazilië, Indonesië, Tunesië.

De daar vervaardigde produkten worden weer naar de westerse landen geëxporteerd en doen daar de niet-monopolistische nijverheid zware concurrentie aan. Door de enorm lage lonen en grote afgedwongen belastingvoordelen leveren dergelijke activiteiten niets positiefs op voor een echte ontwikkeling. Als door de betrokken landen een groter deel van de opbrengst wordt verlangd, wordt vanuit de directiekantoren van de multinationals het bevel gegeven de machines in te pakken en de zaken in een ander land op de oude voet voort te zetten.

De president van de Wereldbank, McNamara, heeft de wenselijkheid bepleit, dat deze vorm van goederenexport naar het westen van 1970 tot 1980 zal verviervoudigen! Het zal duidelijk zijn dat deze neo-koloniale politiek zeer vergaande invloed heeft op de toestand in de ontwikkelde kapitalistische landen zelf en daar nú reeds verantwoordelijk is voor een aanzienlijk deel van de werkloosheid. De door het kabinet-Den Uyl gevoerde politiek van loonmatiging, met daling van het levenspeil en afbraak van sociale en gemeenschapsvoorzieningen, gericht op het vergroten van de rendementen van de monopolies, is dan ook direct met de neo-koloniale strategie verbonden. De winsten verdwijnen in de vorm van kapitaalexport voor een belangrijk deel naar de onderdrukte ontwikkelingslanden.

De directeur-generaal voor de Buitenlandse Economische betrekkingen van het ministerie van Economische Zaken, drs. De Grooth, heeft daarover, ook op een vergadering voor de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel, op 3-6-76 nadere cijfers gegeven. Volgens hem maken investeringen in ontwikkelingslanden bijna een kwart uit van de totale directe investeringen van Nederland in het buitenland, met een verdubbeling sedert 1970.

Van dertig grote Nederlandse ondernemingen blijkt dat in hun vestigingen in ontwikkelingslanden 300.000 werknemers werkzaam zijn. Samen met de indirecte werkgelegenheid zijn deze ondernemingen, aldus De Grooth, goed voor globaal een miljoen arbeidsplaatsen in deze landen. Dit komt overeen met circa een kwart van de werkgelegenheid in ons land.

Tegenover het verdwijnen van zo'n aanzienlijk deel van de werkgelegenheid uit ons land staan zoals gezegd voor de tropische landen vrijwel geen voordelen. De 'uitverkoren' landen in de derde wereld zijn bijna allemaal dictatuur-staten, waar marionettenregimes aan de macht zijn die aan overboeking van gemaakte winsten niets in de weg leggen, terwijl de betaalde lonen zo laag zijn dat de binnenlandse koopkrachtige vraag miniem blijft. Met het tot ontwikkeling brengen van deze landen heeft dit alles dus

niets te maken. De heer De Grooth acht deze gang van zaken zeer normaal. *'De ontwikkelingslanden kunnen niet volstaan met het voeren van een louter op de nationale belangen gerichte korte termijn politiek, met veronachtzaming van de belangen van de investerende ondernemers en die van andere landen, ontwikkelingslanden en ontwikkelde landen.'* Hieraan wordt toegevoegd, *'met voldoening', 'dat de gedachten van het Nederlandse bedrijfsleven en de Nederlandse regering ten aanzien van de benadering van dit probleem veelal in dezelfde richting gaan.'* Om welke benadering gaat het? *'Investerings in ontwikkelingslanden betekenen in wezen dat een deel van de nationale besparingen wordt benut om in de ontwikkelingslanden economische activiteiten te ontplooiën en producties tot stand te brengen die veelal concurrerend zijn met de economische activiteiten in ons eigen land'*.

Wij hebben hier vrij uitvoerig een inzicht gegeven van de opvattingen die over dit onderwerp bij de Nederlandse regering leven.

Met twee oogmerken. In de eerste plaats om te bewijzen dat de progressieve rimram die de heer Pronk uitbundig rond de ontwikkelingshulp ten beste geeft, een volstrekt bedriegelijk karakter heeft en slechts dient om de eigen aanhang zand in de ogen te strooien. Op die plaatsen waar het werkelijk om zaken gaat, wordt geheel andere taal gesproken — zie boven.

In de tweede plaats omdat zonneklaar blijkt dat de neo-koloniale politiek van kapitaalexport en voor de nationale ontwikkeling van ons eigen land rampzalig is, en voor de ontvangende landen desastreuze gevolgen heeft. *Hier* komt deze politiek neer op het tot in lengte van dagen koersen op verdere vermindering van werkgelegenheid, gekoppeld aan loondruk en sociale afbraak. *Daar* komt deze politiek neer op CIA-staatsgrepen en hongersnoden. Hieruit volgt wel hoezeer de strijd tegen het imperialisme met zijn neo-koloniale politiek, de arbeidersbeweging in de kapitalistische landen in een directe belangenstrijd verbindt met de vrijheidsstrijd en de opstandigheidsbeweging in de onderdrukte tropische landen. Daarbij valt als eerste conclusie te trekken dat de capitulatie van Pronk en Den Uyl voor de expansiepolitiek van de multinationals, die zij de bevolking in opdracht opleggen mede met een vals beroep op de solidariteit met de 'armsten der armen' in de derde wereld, juist voor de hongerenden, de dorstigen en de naakten (om met Aantjes te spreken) funest is. Afzien van strijd *hier* tegen de monopolies, met het uitdelen van wat aalmoezen *daar*, is de slechtst denkbare dienst die men aan de volkeren van de onderdrukte continenten kan leveren. Het versterkt hun doodsvijanden,

terwijl het de essentiële verworvenheden van de Nederlandse arbeidersbeweging te grabbel gooit.

Het z.g. bevolkingsvraagstuk

De theorieën van de z.g. internationale arbeidsdeling, die in wezen neerkomen op het afbreken van werkgelegenheid en beschavingsniveau in de westerse landen ten dienste van kapitaalexport naar onderdrukte tropische landen, vormen zoals betoogd een van de wezenskenmerken van het imperialisme. Lenin heeft er reeds op gewezen hoe de ontwikkeling van de monopolies, in de huidige tijd uitgegroeid tot multi-nationale conglomeraten van reuzenondernemingen, onvermijdelijk moet leiden tot stagnatie en verrotting. De technische maar ook de maatschappelijke ontwikkeling wordt er kunstmatig door tegengehouden en zelfs teruggedraaid.

Gezien de rampen die de werking van dit stelsel voor de bevolking in verschillende delen van de wereld te weeg brengt, eerst in de tropische landen maar mede door de crisis ook steeds meer in de ontwikkelde kapitalistische landen, leidt het tevens tot een enorme morele ontaarding bij de verdedigers ervan.

Vooraf onder invloed van de crisis ontstaan theorieën en worden opvattingen gepropageerd, die regelrecht een mensvijandige fascistoïde strekking hebben. Het schrilst komt dat tot uiting in de bevolkingstheorieën.

Werkloosheid en honger worden toegeschreven aan overbevolking. Op dit vlak is vooral de Club van Rome actief. Het tweede rapport van dit door een aantal monopolies gefinancierde, in het schemerduister opererende genootschap, draagt als motto: *'De wereld heeft kanker en die kanker is de mens'*. In het IPSO-rapport wordt tegenover deze uitspraak de visie gesteld, zoals deze werd verwoord door de leider van de Chinese delegatie bij de wereldbevolkingsconferentie die in 1974 werd gehouden: *'van alle zaken in de wereld is de mens de meest kostbare'*. 9)

De straten van de ontwikkelingshulp zijn duidelijk zeer bevreesd voor datgene wat zij de bevolkingsexplosie noemen. Er zouden in de tropische landen te veel mensen komen, door het systeem van imperialistische overheersing is er voor de vele kinderen die nu geboren worden geen plaats, d.w.z. geen werk, geen eten, geen school, geen woning. Maar als deze kinderen opgroeien zullen zij zich hier *niet* bij neerleggen.

De Wereldbank heeft voor deze onontkoombare revolutionaire ontwikkeling een 'oplossing' ontworpen, Die kinderen moeten er een-

voudig maar niet meer komen. Daarom krijgen campagnes voor geboortebeperving een steeds grotere aandacht. De directeur van de Wereldbank, McNamara, heeft uitgerekend dat een kind dat in de derde wereld geboren wordt minstens 600 dollar kost aan gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting, voedsel enz. Dat is nog een zeer schamel bedrag, maar McNamara plaatst het tegenover de 6 dollar die het kost om de geboorte van zo'n kind te voorkomen. Dat heet een kosten-baten-analyse. 10)

Maar dit is nog een heldere zakelijke redenering vergeleken met andere opvattingen die over het z.g. bevolkingsvraagstuk in ernst naar voren worden gebracht.

De NRC, zeer thuis in koloniale vraagstukken (20-2-75), drukte naar aanleiding van de toestand in Bangla Desj de volgende beschouwing af van de hand van ir R. van Hasselt (secretaris Stichting welzijn en bevolkingsgroei). *'Er zal daarom aan een enorme verhoging van de sterfte niet meer te ontkomen zijn en hoe eerder deze komt, des te minder de catastrofe in een later stadium zal zijn. Het is altijd nog minder erg dat er nu een paar miljoen mensen van honger omkomen dan dat het er straks vele miljoenen moeten zijn. Voedselhulp en zuigelingenverzorging kunnen in dit overbevolkte land alleen maar de sterfte in de naaste toekomst vergroten en het land wordt er niet beter, maar wel slechter van.'* De problemen moeten op langere termijn bezien worden *'en dan kan het wel eens nodig zijn mensen op te offeren om grotere offers in de toekomst te voorkomen'*.

Andere 'theoretici' van dit slag ontwerpen plannen om b.v. in India steriliserende stoffen aan het drinkwater toe te voegen.

De Rockefeller-foundation is al jaren — zonder resultaat overigens — bezig de bevolkingsgroei in Zuidoost Azië te fnuiken.

Uit deze stuitend immorele opvattingen spreekt natuurlijk de angst voor revolutie. De angst voor de opstand van de bevolking in Azië tegen de onderdrukking. Het IPSO-rapport stelt daartegenover dat de bevolkingsgroei in het geheel niet de armoede verklaart. Uitgaande van vergelijkende demografische onderzoeken wordt de conclusie getrokken: als je de bevolkingsgroei wilt normaliseren, moet er ontwikkeling komen. *Het bevolkingsvraagstuk is dus een ontwikkelingsprobleem. Omdat de imperialisten de derde wereld onderontwikkelden ontstaat er een bevolkingsprobleem.* 11)

En verder: onmisbaar voor een nationale ontwikkeling is een enorm potentieel aan vooral jonge, krachtige werkers, die voor de eerste beslissende produktiviteitsstijging van de landbouw zullen moeten zorgdragen. De bevolkingsbeperving berooft de arme landen van deze basis van hun ontwikkeling. 12)

Bevolkingsregeling zal alleen uit vrije wil plaats vinden, als sociale

en economische ontwikkeling op gang komt. Met geweld opleggen van geboortebeperving zal niet lukken. De huidige bevolkingsgroei in de arme landen vormt juist een sterke, extra dwingende kracht voor de revolutie, omdat het kapitalisme niet in staat is aan de voornaamste behoeften van de bevolking te voldoen. 13)

Perspectieven en internationale solidariteit

Hier is aan de hand van de studie van het IPSO een uiteenzetting gegeven van de wijze waarop het hedendaagse imperialisme te werk gaat, van de gehanteerde neo-koloniale methoden en bijpassende ideologieën.

Marx en Engels wezen er echter al op dat het kapitalisme zijn eigen doodgravers scheidt. 14)

Het neo-koloniale systeem, waarvan het wezen is dat de gehele niet-socialistische wereld door conglomeraten van vooral Amerikaanse multinationale ondernemingen wordt overheerst, die als reusachtige parasieten zich zoveel mogelijk rijkdommen pogen toe te eigenen, roept door zijn aard steeds machtiger tegenkrachten op. De economische wereldcrisis, die de gehele kapitalistische wereld ontwricht betekent een langdurige en wezenlijke verzwakking van het imperialisme, waardoor ook de macht van de marionettenregiems ontregeld wordt. Dit betekent dat dit systeem aan *een duurzame verzwakking van zijn macht is bloot gesteld!*

Het is noodzakelijk dat de toenemende uitplundering van de tropische landen op steeds beslister verzet móet stuiten. *De verscherpte onderdrukking die daar plaats vindt, is dan ook geen teken van kracht maar van zwakte.* Nu de multinationale ondernemingen er steeds meer toe overgaan industriële produktie naar de derde wereld over te plaatsen, scheppen zij daarmee ter plaatse een modern industrieproletariaat, inclusief technische kaders.

Door de verbinding van dit proletariaat met de geknechte boerenmassa's ontstaan de objectieve voorwaarden voor het aangaan van een revolutionaire nationale bevrijdingsstrijd, welke als logisch doel heeft:

volledige nationale onafhankelijkheid, economische zelfstandigheid t.o.v. de imperialistische machten, het eenzijdig afstoten van alle schulden aan de imperialisten, het opbouwen van een socialistische maatschappij op eigen kracht, in samenwerking met de socialistische landen en met de steun van de internationale solidariteit van de arbeidersklasse en alle vredelievende mensen in de wereld.

De historische vrijheidsstrijd van het Vietnamese volk heeft bewezen, dat het imperialisme in de huidige tijd zeker niet onver-

slaanbaar is. Integendeel, het heroïsche bewijs is geleverd dat ook een klein volk, als het zich doeltreffend weet te verenigen en als daarbij de leiding in handen is van werkelijk onverschrokken revolutionaire krachten, de machtigste imperialistische natie ter wereld — de Verenigde Staten — kan verslaan. Ook als de modernste en afzichtelijkste vernietigingswapens tegen de vrijheidsstrijd worden ingezet.

In dit opzicht betekent de met zo onnoemelijk grote offers bevochten overwinning in Vietnam, na de Oktoberrevolutie en na de overwinning van de revolutie in China, een nieuwe beslissende mijlpaal in de geschiedenis van de twintigste eeuw.

Het rapport constateert, dat de Vietnamese strijd alle volkeren van de wereld de strijdbaarheid en het zelfvertrouwen heeft teruggegeven, en verder dat alle politieke verhoudingen en tegenstellingen, evenzeer in de kapitalistische landen, voortaan principieel beheerst zullen worden door het grote wereldvraagstuk: de strijd tussen de volksmassa's in de derde wereld en het imperialisme. Het is de eindstrijd. 15)

De doorwerking van de overwinning in Vietnam is inmiddels reeds enorm gebleken. Met name in Afrika, waar zich in het afgelopen jaar een ware ommekeer in de machtsverhouding heeft voltrokken. De overwinning van de MPLA in het aan strategische grondstoffen zo rijke Angola met hulp van de actieve solidariteit van Cubaanse vrijwilligers en door de Sowjet-Unie geleverde moderne wapens, was op deze wijze niet mogelijk geweest zonder de grondige nederlaag van het Amerikaanse expeditie-leger in Vietnam tevoren. Nu zijn in Zuidelijk Afrika de voorwaarden geschapen waardoor de met het NAVO-blok zo nauw verbonden fascistische blanke minderheidsregiems in Rhodesië en Zuid-Afrika ten onder moeten gaan. Geïnspireerd door de vrijheidsstrijd in de voormalige Portugese koloniën Angola en Mozambique breekt de vrijheidsstrijd in Zuidelijk Afrika door.

Dit heeft voor de gehele toestand op het Afrikaanse continent en daarmee voor de internationale verhoudingen verstrekkende consequenties.

In het voorwoord van het rapport wordt dit als volgt gesteld: *objectief en feitelijk zijn de bevrijdingsstrijd in Azië, Afrika en Latijns Amerika en andere landen en de strijd van de arbeidersklasse voor het socialisme in Europa twee kanten van een zelfde zaak.* 16)

Deze opvatting is de wezenlijke kern van de door Lenin aan de hand van zijn studie van het imperialisme ontwikkelde revolutionaire theorie. En Lenins woorden, zoals in het rapport geciteerd: *'het wordt volkomen duidelijk dat de socialistische revolutie, die in*

de gehele wereld geboren wordt, in geen geval alleen zal bestaan uit de overwinning van het proletariaat in elk land over zijn bourgeoisie. (. . .)

'Zodoende zal de socialistische revolutie niet alléén en niet hoofdzakelijk, de strijd van de revolutionaire proletariërs in elk land zijn tegen hun bourgeoisie, neen, zij zal de strijd zijn van alle door het imperialisme geknechte koloniën en landen, van alle afhankelijke landen tegen het internationale imperialisme'.

Over de volksmassa's van het Oosten zei Lenin: *'zij staan voor de taak in de revolutionaire strijd, in de revolutionaire beweging, een grote rol te spelen en zich in deze strijd te verenigen met onze strijd tegen het internationale imperialisme'.*

De arbeidersbeweging in de kapitalistische landen moet zich op haar beurt verenigen met de nationale bevrijdingsstrijd in de derde wereld. 17)

Dat is een taak van beslissende betekenis.

Door de economische wereldcrisis wordt het samenvallen van belangen in de gezamenlijke strijd tegen de multinationale ondernemingen ook steeds zichtbaarder.

De strijd voor behoud van werk in ons land, tegen de aantasting van het levenspeil is strijd tegen de neo-koloniale politiek van kapitaalexport. Het is een principiële breuk met de reformistische politiek à la Pronk, die oproept tot het aanhalen van de broekriem, het brengen van offers terwille van pseudo-aalmoezen aan de onderdrukte hongerlijders in de neo-koloniale landen.

Dat is hulp van de wal in de sloot, zoals gebleken is.

Echte hulp is de politieke strijd van bewuste solidariteit met degenen, die tegen de onderdrukking in opstand komen.

Maar ook ieder stukje sociale strijd in ons land tegen de bezuinigingspolitiek van de monopolies heeft het effect van solidariteit met hen, omdat het bijdraagt aan het verweer tegen gezamenlijke vijand en deze verzwakt.

ANDRE DE LEEUW

1) IPSO-rapport, blz. 12

2) Idem, blz. 39 t/m 44

3) Idem, blz. 50

4) Idem, blz. 51

5) Idem, blz. 27

6) Idem, blz. 28

7) Idem, blz. 82, 83

8) Idem, blz. 110—120

9) Idem, blz. 32

10) Idem, blz. 130

11) Idem, blz. 123

12) Idem, blz. 226-227

13) Idem, blz. 134-135

14) Idem, blz. 15

15) Idem, blz. 177

16) Idem, blz. 16

17) Idem, blz. 17

De consequente strijd

Het is dit jaar dertig jaar geleden, dat in Amsterdam en omgeving werd gestaakt tegen de uitzending van Nederlandse troepen naar Indonesië. Het was een daad van solidariteit met het Indonesische volk en van verdediging van de levens van Nederlandse jongens, die door een coalitie-regering van PvdA en KVP in een zinloos avontuur werden gejaagd.

Het Indonesische volk had op 17 augustus 1945 de Republiek uitgeroepen; de Nederlandse koloniale krachten probeerden het bestaan van die Republiek op alle mogelijke manieren ongedaan te maken en de voor-oorlogse koloniale uitbuiting op de oude manier voort te zetten.

De Nederlandse regering besloot daartoe om op grote schaal troepen naar Indonesië te zenden — aanvankelijk alleen vrijwilligers, maar later ook dienstplichtigen.

Zij maakte daarbij misbruik van een wet, die in 1944 door de regering in ballingschap in Londen was uitgevaardigd.

In de Nederlandse grondwet (artikel 192) was namelijk bepaald dat dienstplichtigen niet buiten eigen grondgebied konden worden ingezet en met het oog op de strijd tegen het Japanse fascisme werd een speciaal wetje uitgevaardigd dat dit grondwet-artikel uitschakelde.

Na de nederlaag van het Japanse fascisme kon dat niet meer van toepassing worden geacht, maar de regering bleef het toch hanteren en begon dus militairen in strijd met de grondwet naar Indonesië te sturen.

Pas in 1946 werd artikel 192 van de grondwet veranderd, waarbij alleen de communisten zich verzetten en tegen het ontketenen van een koloniale oorlog optraden.

De houding van de Nederlandse regering leidde ertoe, dat een protestbeweging op gang begon te komen en dat een nieuw hoofdstuk van solidariteit in de geschiedenis van de arbeidersbeweging werd geschreven.

Er waren talrijke demonstraties en meetings van de CPN met progressieve en democratische Nederlanders, die hun verontrusting over de koloniale koers tot uitdrukking brachten.

Ook onder de militairen groeiden onrust en verzet; zo keerden bijvoorbeeld bij de eerste troepenuitzendingen van de zogenaamde 7-Decemberdivisie velen niet van inschepingsverlof terug en doken onder.

De PvdA-ministers deden de troepen zendingen vergezeld gaan van geruststellende woorden over 'vredestaak' en 'handhaven van orde

en rust', die echter door steeds meer mensen, ook binnen de PvdA zelf, niet werden geloofd.

In de maand september 1946 waren er talrijke demonstraties en acties geweest. In Amsterdam trad de politie daar met grof geweld tegen op: er viel één dode en talrijke demonstranten werden gewond.

Dit bracht de stemming tot kookhitte. Op 24 september werd het werk bij de Amsterdamse gemeentetram, in de havens, op de scheepswerven, in de confectie, bij andere gemeentebedrijven neergelegd en klonken de eisen: 'geen troepen-zendingen' en 'vrede met Indonesië'. De stakingsacties breidden zich uit tot buiten Amsterdam en zij verscheurden het net van geruststellende woorden van de regering.

Hoe misleidend de regering optrad, blijkt uit de woorden van de PvdA-minister Jonkman, op de dag van de staking via de radio uitgesproken: 'Stakers, hervat Uw werk! Gij hebt de vredeswil van het Nederlandse volk nog eens ten overvloede bevestigd, maar gij zijt te ver gegaan. Ook Uw regering wil vrede in overleg en in overeenstemming met Indonesië'.

Nog geen jaar later echter, in juli 1947, begon de Nederlandse regering de eerste koloniale oorlog.

Voordien waren er al voortdurend berichten geweest over militaire botsingen en bleek, dat de regering er alleen maar op uit was de militaire positie zo snel mogelijk te versterken.

Daarom waren de protestacties na de septemberstaking doorgedaan. Als troepenschepen vertrokken, werd de haven door een militair cordon afgesloten; maar langs het Noordzeekanaal en aan het IJ stonden demonstranten met spandoeken en met megafoons. Onder de militairen zelf bestond ook veel verzet, dat veelal door jonge communisten en ANJV-ers gedragen werd.

De CPN en het ANJV zetten zich met alle kracht in tegen de troepenuitzendingen; zij gingen daarbij van de Leninistische gedachte uit, dat de communisten altijd en overal onder de massa moeten zij om opklaring te geven en voor democratische rechten op te komen. ANJV-ers waren dan ook onder hun mede-soldaten actief, zowel in Nederland als in Indonesië, en bleven hardnekkige overtuigingsacties tegen de koloniale politiek voeren.

'Maak van onze jongens geen SS-ers'

In juli 1947 moest ik, evenals zo vele andere ANJV-ers, in militaire dienst en werd ondergebracht in een kazerne te Grave.

Het was in die tijd, dat berichten in Nederland doordrongen over optreden van kapitein Westerling, bijgenaamd 'De Turk', op Zuid-Celebes. In niets ontziende terreuracties tegen de Indonesische bevolking werden 20.000 mannen, vrouwen en kinderen in de dorpen vermoord.

In enkele weekbladen, 'Vrij Nederland', en 'De Stem van Nederland', verscheen een artikel over Zuid-Celebes, dat door het blad van het ANJV, dat toen nog 'EEN' heette, in een extra-editie werd overgenomen.

Er werd een begeleidend redactioneel artikel opgenomen onder de kop 'Maak van onze jongens geen SS-ers'.

Om het karakter van het Nederlandse koloniale optreden in Indonesië zo groot mogelijke bekendheid te geven, werd EEN op zo groot mogelijke schaal verspreid. ANJV-ers gingen ermee bij de kazernes staan en op de stations, bij aankomst en vertrek van militaire treinen.

Andere ANJV-ers, onder wie ikzelf, namen 'EEN' mee naar de kazerne om aan mede-militairen te tonen en op die manier de waarheid over de uitzending van de troepen bekend te maken.

Ik was nog maar drie weken in militaire dienst, toen ik met het betreffende blad werd gearresteerd. De woede onder de hogere officieren over onze houding tegen de koloniale oorlog was bijzonder groot en er was kennelijk van 'hogehand' een seintje geweest om hard tegen ons op te treden.

De arrestatie beruiste echter in wezen op niets, want het ging om een artikel, dat al in meerder tijdschriften had gestaan en bovendien was 'EEN' voor militairen in die tijd niet verboden.

Er werd geen enkele uitleg over de arrestatie gegeven en ik werd twee weken in 'pet-vet' — een vorm van afzondering — gehouden voor er een werkelijke ondervraging volgde. En daarbij bleek hoe wijdverbreid onder de militairen de onrust over de troepen-uitzendingen was. Want in die twee weken was in mijn kazerne een andere militair — en ik wist werkelijk niet wie — met de verspreiding van het blad doorgegaan.

Dit was aanleiding voor mijn ondervragers om door te zagen over de 'organisatie', die op de kazerne zou zijn gevormd — maar die was er niet. Het ANJV trad tegen de koloniale oorlog op, dat was algemeen bekend, en de ANJV-ers, waar zij zich ook bevonden, deden dat ook. Er kon geen enkele beschuldiging worden opgesteld, maar toch volgde er in het voorjaar 1948, na 9 maanden voorarrest, een proces voor het militair gerechtshof in Den Bosch waarvan de president er geen been in zag zijn haat tegen de anti-koloniale beweging openlijk te demonstreren. 'Jij bent communist hè', merkte hij op een gegeven moment giftig op, daarbij zelfs elke

voorgewende onpartijdigheid van het gerechtshof openlijk prijsgevend.

De auditeur-militair, d.w.z. de openbare aanklager bij het militaire gerechtshof, eiste 1½ jaar gevangenisstraf met aftrek, maar de president sprak een veroordeling uit tot drie jaar gevangenisstraf met aftrek en ontslag uit de militaire dienst. De aanklacht van de auditeur-militair hield in, dat ik een aantal exemplaren van de extra-editie van 'EEN' had verspreid, met welke editie de krijgstucht zou zijn ondermijnd 'door te ageren tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indonesië'. En dat was dan wel, omdat in het redactionele artikel 'Maak van onze jongens geen SS-ers' de volgende passage voorkwam: 'Want het waren Nederlandse officieren, die de bevelen gaven tot deze moordpartij van ten minste 5000 mensen'. (De moordpartij op Celebes).

De aanklacht zocht dus schuld, waar geen enkele schuld was, want de vermelding van de moordpartij had niets te maken met de aanklacht; alle dagbladen en periodieken hadden over de gebeurtenissen geschreven en zij waren in de Tweede Kamer aan de orde geweest. Het artikel in 'EEN' had dus betrekking op een gebeurtenis, die openlijk aan de orde was gesteld en waarover uiteraard ook onder de militairen druk werd gesproken.

Voor de president van het gerechtshof, overigens een proto-type van de Pruisische militaire geest, was zelfs niet alleen de aanklacht richtsnoer voor zijn oordeel, maar zijn persoonlijk politieke opvatting. Hij viel nog uit met de woorden: in het leger heb je geen eigen mening.

Actiecomité voor vrijlating

Het ligt voor de hand, dat hoger beroep tegen zijn uitspraak werd aangetekend en dat het vonnis niet het einde van het proces, maar het begin van een enorme campagne voor vrijspraak en vrijlating en tegen de koloniale oorlog werd.

Een stroom van brieven uit alle delen van het land kwam op het adres van mijn ouders en ook aan het Huis van Bewaring in Den Bosch, waar ik werd opgesloten, kwam veel post.

In 'EEN' en in het dagblad De Waarheid werden zulke brieven gepubliceerd en er werd een comité gevormd, dat zich ten doel stelde voor vrijlating te ijveren.

Op 16 november 1948 vond het hoger beroep bij het Haagse Hoog Militair Gerechtshof plaats, waarbij zich de druk van de massabeweging duidelijk deed gevoelen. De advocaat-fiscaal verklaarde, dat de oorspronkelijke eis van drie jaar 'te fors uitgevallen' was en

eiste 1½ jaar gevangenisstraf. Een paar dagen later echter volgde een vervroegde uitspraak van het Hoog Gerechtshof met vrijspraak, 'omdat niet wettig en overtuigend bewezen (is), hetgeen aan appellant ten laste is gelegd'.

De vrijspraak ging vergezeld van onmiddellijke invrijheidsstelling en onvergetelijk, na anderhalf jaar onschuldig gevangen te hebben gezeten, was de ontvangst, die daarop op een massale meeting in de Amsterdamse Diamantbeurs plaats had. De mensen waren er in demonstraties vanuit verschillende Amsterdamse buurten heen getrokken en demonstreerden zo opnieuw hun afschuw van de koloniale oorlog en hun solidariteit met de strijd van het Indonesische volk.

'De Schoonhoven-jongens'

In die jaren hebben duizenden en duizenden zich moedig tegen de fatale regeringspolitiek verzet en zijn vele ANJV-ers en andere jonge militairen gearresteerd en voor krijgsraden gesleept.

Het waren uiteraard niet alleen ANJV-ers, die zich verzetten. Zo ontstond er in maart 1948 grote opschudding in het Brabantse dorpje Chaam, omdat de vele daar in garnizoen gelegen katholieke jongeren duidelijk uitspraken niet naar Indonesië te willen. Deze 'kajotters' verspreidden met ANJV-ers een manifest, waarin zij verklaarden niet te willen sneuvelen 'voor een zaak, die niet de onze is' en 'niet naar Indië' te willen gaan.

Vele jongeren, die zich tegen uitzending verzetten of die na onderduiking waren aangehouden, werden naar Schoonhoven, het plaatsje aan de Lek, gevoerd. Het was een mengeling van strafkamp en gewoon kazerneleven. De tegenstanders van de koloniale oorlog, die zich onder arrest bevonden, was het zakboekje afgenomen, zodat zij het kazerne-emplacement niet konden verlaten.

De legerleiding trachtte vele van die jongeren gedwongen op transport te stellen en in enkele gevallen kwam het tot massaal verzet en tot vechtpartijen met officieren. De naam 'Schoonhoven-jongens' is nu nog een bekend begrip voor strijd tegen kolonialisme. Een 'landelijk actie-comité Schoonhoven-jongens' mobiliseerde de publieke opinie en verklaarde onder meer in een manifest: 'Het comité verlangt, dat deze soldaten onmiddellijk naar Nederland zullen kunnen terugkeren en dat hen amnestie wordt verleend. Het comité verlangt tevens algehele amnestie van de ruim duizend soldaten, die inmiddels voor de krijgsraad zijn geweest en veroordeeld werden tot vele jaren gevangenisstraf.

Het comité verlangt dit ook voor alle soldaten, die nog zullen voor-

komen en voor de vele onderduikers.

Voor hen allen gold hetzelfde motief: wij willen niet naar Indonesië om dáár te vechten'.

De campagne voor het terugtrekken van de Nederlandse troepen, die al vanaf 1945 was gevoerd, ging door! In Indonesië zelf hielden jonge communisten en ANJV-ers onderling contact om zich tegen het gevaar van demoralisatie te behoeden; haar kaders bleven discussiëren met hun mede-soldaten tegen de koloniale oorlog, tegen de oorlogsmisdaden en vervorgden in hun brieven vaak voorlichting voor het ANJV-blad Jeugd (zoals EEN later werd genoemd) en voor De Waarheid.

Oorlog verloren

De ontwikkelingen stelden de communisten in het gelijk. De CPN en het ANJV hadden immers van het begin af duidelijk gemaakt, dat de koloniale oorlog tegen het Indonesische volk tot mislukken gedoemd was en zij werden bij hun acties door andere progressieve en democratische mensen gesteund.

Het is tegenwoordig voor de koloniale krachten zuur om dit gelijk van de communisten en het ongelijk van hun eigen politiek te erkennen; zij doen er dan ook maar het liefst het zwijgen toe of geven een volkomen vals beeld van die jaren en de houding van de Nederlandse regering. Van koloniale krachten is dat eigenlijk nog wel begrijpelijk, maar het is jammer dat ook publikaties, die wel het anti-kolonialisme als uitgangspunt nemen, toch een verkeerde voorstelling van zaken wekken.

Zo verscheen er vorig jaar een doctoraalscriptie van G. Korthof, 'De Nederlandse arbeidersbeweging en het Indonesische vraagstuk — politieke standpuntbepaling vanuit de arbeidersbeweging over vraagstukken van internationalisme, revolutie en solidariteit: 1945—1949', waarbij heel wat kanttekeningen zouden zijn te maken.

Tijdens een forumbijeenkomst over het kolonialisme bleek al eens dat de schrijver noch de politiek van de CPN noch die van de Partij van de Arbeid en van de uiterst rechtse krachten in een volledig juist verband weet te plaatsen.

Hij verzwijgt niet, dat de CPN de koloniale politiek bestreed en dat zij in september 1946 de inspirator van de staking in Amsterdam en omgeving tegen troepenuitzendingen is geweest. Tegelijkertijd echter doorweeft hij zijn betoog met een aantal onterechte toespelingen, die hun oorsprong in het anti-communisme vinden. De dwalingen in de scriptie vloeien grotendeels voort uit het feit, dat

ook De Vlam, een tijdschrift van een trozskistische groepering uit die jaren, als belangrijke bron wordt gehanteerd.

De rechtse PvdA-leiding, van Drees, Jonkman en Vorrink, draagt volledig medeverantwoordelijkheid voor het ontketenen van de koloniale oorlogen, want zij week voor de KVP van Romme steeds verder terug en werd tot uitvoerder van diens politiek. Dat leidde tot grote onrust en tot verzet binnen de Partij van de Arbeid, maar het is misplaatst om figuren als Goedhart, De Kadt en Sal Tas als vertolkers van deze onrust voor te stellen.

Hun voornaamste vrees was niet de koloniale oorlog, maar hun vrees was een eensgezind optreden van communisten en socialisten tegen de oorlog — en zij deden zich 'links' voor om de ontevreden binnens de PvdA achter zich te krijgen en tegelijkertijd door een fervent anti-communisme van daadwerkelijke actie af te houden.

Bij grote delen van de sociaal-democratie bestond afschuw over de koloniale oorlog en de communisten traden er voor op om deze afschuw in gezamenlijke strijd om te zetten, tegen de politiek van de 'rooms-rode coalitie', zoals de combinatie KVP-PvdA in die jaren werd genoemd.

De huidige rechtse leiders van de PvdA hebben trouwens niets uit die jaren geleerd, want zij oriënteren zich opnieuw op de koloniale krachten en niet op de tegenstanders daarvan.

Minister Pronk stelt honderden miljoenen ter beschikking van het generaalsbewind van Suharto, dat in 1965 door een bloedige machtsgreep tegen de progressieve krachten aan de macht is gekomen. Het Indonesische volk wordt onderdrukt en vervolgd en heeft, net als dertig jaar geleden, recht op steun en solidariteit van de democraten in ons land.

In bredere kring begint thans de werkelijkheid over de toestand in Indonesië en het karakter van het Suhartobewind door te dringen. Dit biedt de mogelijkheid om een omvangrijke campagne op gang te brengen en de militaire klik in Djakarta in het isolement te drijven.

Het Indonesische volk zal zeker op afzienbare termijn in staat zijn de militaire dictatuur te overwinnen en de weg naar een eigen ontwikkeling in te slaan.

RATIO KOSTER

Ervaringen met de studie

Er is altijd een grote aandacht geweest in de Communistische Partij voor de studie. Nieuw is dit niet. De arbeidersbeweging heeft op dit punt een langdurige, en hoogstaande, traditie.

Het is toch telkens weer frapperend te zien hoe Marx en Engels in hun tijd met groot doorzettingsvermogen gestreden hebben om de beginselen van het wetenschappelijk socialisme onder de arbeiders te brengen; hoe zij zich ten taak hebben gesteld de arbeidersbeweging een juist inzicht te geven in de klasseverhoudingen onder het kapitalisme.

En niet minder geldt dat als we zien hoe Lenin de jonge partijgenoten maande tot voortdurende bestudering van de hoofdvraagstukken van het marxisme. De bourgeoisie doet immers niet anders dan voortdurend verwarring stichten over deze vraagstukken.

En ook nu blijft het nodig om de beginselen van het marxisme en leninisme te bestuderen en om kennis te nemen van de ervaringen die de arbeidersbeweging in de loop van de tijd heeft opgedaan. Dat is van belang als we de vragen waar we nu voor geplaast worden willen doorzien.

* * *

Ook in onze partij neemt de scholing een belangrijke plaats in. Elk jaar wordt in de partij de scholing georganiseerd en voortdurend wordt de rol van de scholing aan de orde gesteld. Vooral de laatste jaren is er een duidelijk opleving in de belangstelling voor de studie te zien.

Juist voor de Communistische Partij is de scholing van de leden ontzettend belangrijk. Haar politiek heeft alles te maken met haar opvattingen over de aard van het kapitalisme, met zijn crises, die uitgevochten worden op de ruggen van de werkende mensen. Het blijkt ook voortdurend in de strijd die we dagelijks voeren: zonder overtuiging zijn we nergens.

Communisten hebben daarom de studie nodig, om de kennis te vergroten, de ervaringen te verwerken en over te dragen, het inzicht in de vraagstukken die de tijd opwerpt te verdiepen en zich de zienswijze van het marxisme-leninisme daarover eigen te maken. Dat blijkt ook uit de discussies en vragen die tijdens de scholing naar voren komen.

Tegelijk kan de scholing de zelfstudie stimuleren door te wijzen op wat de partij zelf, het IPSO en Pegast's aan materiaal uitgeven.

Vooral met het toetreden tot de partij van veel nieuwe partij-

genoten worden er grote eisen aan de scholing gesteld. Want met de groei van de partij gaat een groeiende behoefte aan kennis samen. Dat blijkt wel uit de vragen naar de geschiedenis van de partij en haar beginselen.

In een tijd van crisis in de kapitalistische wereld, zoals we nu meemaken, geldt dit eens te meer. Er is door de crisis heel wat veranderd in het beeld, dat de mensen van de wereld en het leven hadden. Het oude beeld is danig in de war geschopt. Dat stelt ook zijn vragen aan de Communistische Partij om hier opheldering in te verschaffen. Het betekent dat binnen en buiten de partij om antwoorden op tal van belangrijke vraagstukken wordt gevraagd. De studie staat hier uiteraard niet buiten. Er blijkt een grote behoefte aan argumenten, waarbij de ervaringen uit het verleden van belang zijn, maar vooral ook het inzicht in het perspectief dat de strijd vandaag tegen kapitalisme en imperialisme biedt.

* * *

In het hele land hebben het afgelopen jaar op een groot aantal plaatsen cursussen plaatsgevonden, waarin politieke vraagstukken zijn bestudeerd. Daarbij zijn tal van ervaringen opgedaan.

Over het algemeen genomen kunnen we, als we het afgelopen jaar overzien, zeggen dat er op het gebied van de studie vooruitgang is geboekt. In het grootste deel van de partij is deze vrij intensief geweest, waarbij zich in januari en februari in verband met de jaarwisseling en de grote activiteit rondom de Nationale Manifestatie van 21 februari een inzinking in de aandacht voor de studie heeft voorgedaan. Anderszins heeft de studie, met name rond het thema 'crisis, de aanvallen op de arbeidersklasse en de middengroepen, en de strijd daartegen' op tal van plaatsen ook een rol kunnen spelen in de voorbereiding van de Nationale Manifestatie.

Daarna heeft weer een opleving plaatsgevonden in de scholingsactiviteit. In een groot aantal afdelingen en districten is die tot ver in juni doorgegaan. Dit is op zich al een grote winst.

Daarnaast is op veel meer plaatsen dan de voorgaande jaren de studie georganiseerd. Dit betreft dan de basisscholing, zoals die in de afdelingen van de partij plaatsvindt. Het is moeilijk precieze aantallen hierover te geven, doordat er nog een te grote wisseling in de deelname aan de bijeenkomsten is. Een gegeven dat een beeld geeft over de deelname aan de studie is het aantal exemplaren van het studiemateriaal dat de partij in gaat. Bij het eerste onderwerp 'het imperialisme' waren dit er meer dan 3000. Daarna heeft het tussen de 1000 en 2000 geschommeld.

Naast de basiscursussen in de afdelingen van de partij heeft dit jaar voor het eerst een groot aantal districten ook weer kadercursussen opgezet. Vorig jaar vond al zo'n cursus plaats in het district Amsterdam. Dit jaar zijn ook kadercursussen georganiseerd in de districten Den Haag, Rotterdam, Groningen, Utrecht, IJsselstreek, Vecht-IJsseldelta en Kennemerland. De vorm die hierbij doorgaans gehanteerd werd is die van een vrij intensieve cursus met bijeenkomsten om de week of om de twee weken voor een niet te grote groep partijgenoten, met het doel een grote hoeveelheid informatie in korte tijd over te brengen. Daarbij wordt grote aandacht besteed aan het lezen van studiemateriaal en het intensief voorbereiden van de bijeenkomsten door de deelnemers. Vaak worden aan de deelnemers ook opdrachten gegeven om iets voor te bereiden.

Nieuwe initiatieven zijn er in de Zaanstreek en in Limburg genomen. In de Zaanstreek zijn goede ervaringen opgedaan met een speciale cursus over het onderwerp 'oktoberrevolutie toen en nu' voor een groep jonge partijgenoten, afdelings- en districtsbestuurders. De cursus vond gedurende twee weken plaats in de avonden, waarbij de betreffende partijgenoten van ander werk waren vrij gemaakt. Op elke bijeenkomst werd eerst een half uur tot drie kwartier gelezen, waarna over het gelezene gediscussieerd werd. Dit bleek een zeer nuttige methode. Het grote nut was dat een groot aantal grondbegrippen, zoals de verhouding tussen kapitalisme en socialisme, het vraagstuk van de eigendomsverhoudingen, uitvoerig besproken zijn.

Bovendien bleek deze methode een zeer goede stimulans om diepgaand en intensief op een aantal vraagstukken in te gaan en leemtes in kennis door de studie op te vullen. Het zou goed zijn als andere besturen zouden bezien of deze vorm ook elders doorgevoerd kan worden.

Een ander initiatief werd genomen in Limburg. Omdat in de loop van het jaar een grote behoefte bleek aan een verdieping van de inzichten in een groot aantal vraagstukken en de beginselen van het marxisme-leninisme als zodanig en er niet altijd de gelegenheid was hier uitvoerig in te scholen, is het initiatief genomen om gedurende de zomermaanden een week lang overdag voor een aantal partijgenoten een cursus te organiseren.

* * *

Een ander punt is de inhoud van de studie. Het voorlaatste seizoen is begonnen met studiecursussen over min of meer afgeronde onderwerpen, zoals het IPSO-rapport over La Resistance, de vakbeweging, de middenklassen, het milieuvraagstuk, de Februari-

staking en de dertigjarige herdenking van de bevrijding. Enkele van deze onderwerpen hadden meer het karakter van een lezing. Er zijn hiermee toen goede ervaringen opgedaan.

Het afgelopen jaar is deze manier van werken met afgeronde onderwerpen voortgezet. Alleen was dit jaar bij het vaststellen van studie-onderwerpen meer uitgegaan van één centraal thema, dat van imperialisme en crisis.

Het eerste onderwerp was 'Het imperialisme', met een uitvoerige syllabus, gebaseerd op Lenins 'Imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme', waarin het er vooral om ging om het wezenlijke van de marxistische visie op het imperialisme aan de orde te stellen. Als tweede en derde onderwerp sloten daarop aan de onderwerpen 'crisis, aanvallen op de arbeidersklasse en middengroepen en de strijd daartegen' en 'imperialistische wereldpolitiek vandaag'. Hierbij werd vooral verwezen naar recent door de partij uitgegeven materiaal en bestond de syllabus vooral uit een wat aangekleed verwijsmateriaal. Dit bleek echter toch niet zo te voldoen. Vooral bij deze onderwerpen deden zich bij de behandeling in de scholing nogal wat moeilijkheden voor, doordat men niet wist hoe ze aan te pakken. Het gevolg was dan vaak dat van het eigenlijke onderwerp afgedwaald werd en de scholingsbijeenkomst er meer en meer toe neigde een bespreking van de actuele politiek te worden. Een uitgebreidere syllabus of artikel met meer feitelijke gegevens lijkt erg belangrijk om de scholing een hechtere basis te geven en zowel inleiders als deelnemers aan de cursussen meer houvast te bieden. We zullen hier in de toekomst, lijkt me, goed rekening mee moeten houden.

Bovengenoemde onderwerpen werden gevolgd door het onderwerp 'de oktoberrevolutie', waarbij gebruik is gemaakt van gedeelten van het Pegasusboekje 'De oktoberrevolutie toen en nu'. In de loop van het jaar bleek bovendien grote vraag te bestaan naar een onderwerp over de Communistische Partij. Naar aanleiding daarvan is een syllabus over de rol en betekenis van de Communistische Partij samengesteld, die op tal van plaatsen in het hele land behandeld is.

De kaderstudie heeft zich voornamelijk bewogen rondom het thema imperialisme en economische opvattingen van het marxisme. Behalve van het al genoemde werk van Lenin is daarbij gebruik gemaakt van Loon, prijs en winst van Marx en van inmiddels gebundelde artikelen uit De Waarheid.

Zowel met de basisscholing als met de kaderscholing zijn enkele zeer interessante ervaringen opgedaan.

Zo blijkt dat waar, zoals bij de bestudering van het imperialisme,

of zoals in de kadercursus in Amsterdam, waar de economische grondbegrippen aan de hand van 'Loon, prijs en winst' werden behandeld, naar 'de bron' wordt teruggegrepen, dit een intensieve bestudering van de vraagstukken zeer ten goede komt.

Bovendien bleek het vaak goed te werken om bepaalde vraagstukken in de vorm van een polemiek in de scholing ter discussie te brengen. Het bleek dat het discussiëren aan de hand van de argumenten van tegenstanders een uitstekend hulpmiddel kan zijn. Dat is zowel de ervaring met het onderwerp 'de crisis, de aanvallen op de arbeidersklasse en middengroepen en de strijd daartegen', als met de kadercursus over politieke economie, waar argumenten van o.a. PvdA-economen aangepakt zijn om onze eigen standpunten duidelijk te maken. De argumenten uit de artikelen van de economische medewerker van De Waarheid kwamen daarbij zeer goed van pas.

Uiteraard zijn in de scholing het afgelopen jaar ook problemen naar voren gekomen.

Een groot probleem, dat overigens niet helemaal nieuw is, is ongetwijfeld dat van de inleiders. Enerzijds is er een gebrek aan inleiders, anderzijds kun je misschien ook zeggen dat er wat de inleiders betreft te gauw op een kleine, toch al zwaar belaste groep wordt teruggevallen.

Van de andere kant wordt vaak van nieuwe inleiders gehoord, dat ze zich nog onvoldoende opgewassen voelen tegen hun taak. Een vraag die daarbij wel naar voren komt is: hoe het onderwerp aan te pakken?

Het is toch wel van groot belang hieraan de komende tijd meer aandacht te besteden. Wellicht moeten we hierbij ook betrekken de behoefte die bij veel partijgenoten naar verdere scholing naar voren komt, vooral naar kennis van de elementaire begrippen van het marxisme.

Misschien kunnen de Zaanse ervaringen en die uit Limburg hierbij helpen.

Daarbij doen zich ook nog andere problemen voor. Nog onvoldoende is bijvoorbeeld bekend hoe de onderwerpen overkomen en wat voor problemen er op verschillende plaatsen naar voren komen.

Verder blijft wat betreft de deelname aan de studie betreft voortdurend de vraag: Wie nemen er deel aan de studie? en: Wie willen we dat er aan de studie deelnemen? Het laatste betekent vooral dat het nodig is aandacht te besteden aan de organisatie van de studie. In de besturen dient besproken te worden wie met name aan de scholing deel moeten nemen en hoe deze worden bezocht.

Enkele andere problemen die nog genoemd moeten worden zijn het probleem hoe de voorziening van materiaal aan de deelnemers van de studie beter te laten verlopen en hoe de continuïteit van de scholing te garanderen.

Als we alles bij elkaar de ontwikkelingen op het gebied van de studie op het ogenblik bekijken, kunnen we, zonder de ogen te sluiten voor de tekortkomingen die er nog zijn, zeker zeggen dat deze ertoe heeft bijgedragen om de theoretische behoeften te stimuleren. We zien het ook aan een toename van de boekenverkoop. De vraag om scholing neemt op het ogenblik duidelijk toe. Dat heeft ook met de politieke omstandigheden te maken. Zoals al gezegd, doet de economische crisis de vraag naar kennis toenemen. En deze ontwikkeling zal de komende tijd nog wel verder gaan. De vraag om scholing heeft te maken met de grote vraagstukken waar de partij voor wordt geplaatst en waar ze een antwoord op moet geven. En elke partijgenoot heeft daar ook zelf in zijn eigen optreden mee te maken.

Over het geheel genomen functioneert op het ogenblik de studie in de partij. Op een aantal plaatsen zoals in Rotterdam en de Zaanstreek zal hier nog de nodige aandacht aan geschonken moeten worden.

Het zal er nu verder om gaan de studie te verbeteren en het komende jaar nieuwe initiatieven te nemen. Een aantal opgedane ervaringen kunnen daarbij een belangrijke rol spelen. Nog niet genoemd zijn de ervaringen die met name in het district Den Haag zijn opgedaan met weekendscholingen, waar door een groot aantal partijgenoten aan deelgenomen is en waar uitstekende discussies plaatsvonden.

Ook goede ervaringen werden opgedaan met scholingsbijeenkomsten voor niet-partijgenoten. Van een groep van twintig niet-leden in het district Den Haag, die op deze manier nader met onze partij kennis wilden maken, werden er zestien lid van onze partij. Dit laat zien hoe belangrijk deze vorm van activiteit kan zijn voor het werven van leden voor de partij.

* * *

Als één ding met name iets zegt over de waarde van de studie die het afgelopen jaar in de partij heeft plaatsgevonden is het wel het grote aantal zeer essentiële vragen dat daarbij aan de orde is gesteld en de discussies die hebben plaatsgevonden. Er is uit gebleken dat in de scholing een goede aansluiting is gevonden op grote vraagstukken waar onze partij op het ogenblik mee heeft te maken.

Zo waren er vragen over de steeds meer internationaal opererende firma's en de strijd voor nationale doeleinden, over de EEG, over de sociaal-democratie, over de houding tegenover de midden-groepen, over inflatie en over kapitaalexport.

Ook andere vragen, zoals over het begrip gelijkmatige ontwikkelingen, waar Lenin over spreekt, of over de opvattingen van Kautsky, kwamen aan de orde.

Een belangrijk punt dat op veel plaatsen aan de orde werd gesteld was de ontwikkelingshulp.

Of er aan de ontwikkelingshulp ook geen goede kanten zaten, was een vraag die gesteld werd. Anderen vroegen zich af of je door de ontwikkelingshulp af te wijzen geen mensen afstootte die uit menslievende overwegingen voor ontwikkelingshulp waren.

Mede hierdoor wordt onderstreept hoe belangrijk de bestudering van het vraagstuk van de ontwikkelingshulp en het neo-kolonialisme en daartegenover de nationale bevrijdingsstrijd is, waarover nu een studie van het IPSO is verschenen.

De ontwikkelingshulp is ons altijd met mooie argumenten, alsof het zou gaan om het helpen van mensen, aangepraat. In feite heeft de ontwikkelingshulp alleen maar de onderontwikkeling van wat genoemd wordt de landen van de derde wereld, al begonnen in het tijdperk van het kolonialisme, versneld. Die onderontwikkeling wordt veroorzaakt door een systematische vernietiging van de interne structuur en de leegplundering van het land door buitenlandse kapitaalsmachten, waarvoor de ontwikkelingshulp de weg-bereider is. Juist in de landen waar dit buitenlandse kapitaal geen toegang heeft, zoals China, Noord-Korea, Vietnam, zien we een andere ontwikkeling. Elders in dit nummer van Politiek en Cultuur is daaraan een apart artikel gewijd.

Het is het nut van de scholing dat al deze zaken daar aan de orde kunnen komen. Dat is ook nuttig in het belang van de oriëntatie van de partij en om verkeerde opvattingen die in de partij komen, zeker in een tijd dat die zich sterk uitbreidt, te bestrijden.

Nieuwe mensen die naar de Communistische Partij toekomen, vaak uit nieuwe kringen, brengen hun eigen achtergronden en ideeën-bagage mee. Dit kan deels een verrijking van de partij betekenen met nieuwe inzichten en zienswijzen. Maar deels gaat het ook om opvattingen die strijdig zijn met de beginselen van de partij, opvattingen die als ze niet bestreden zouden worden verwarring zouden veroorzaken en het optreden van de partij zouden kunnen verlammen. Zulke opvattingen moeten daarom in de partij bestreden worden door in de discussie de onjuistheid ervan aan te tonen. In de scholing kan op een groot aantal dingen worden ingegaan. Dat komt de oordeelsvorming van de partijgenoten over

een reeks essentiële vraagstukken ten goede. Maar ook is het absoluut noodzakelijk om de beginselvastheid van de partij te verdedigen.

In de scholing is er de gelegenheid over deze zaken helderheid te scheppen en de inzichten te verdiepen. Zoals nu bijvoorbeeld in verband met de ontwikkelingshulp, die we al genoemd hebben, maar ook over andere vraagstukken.

Ook over een aantal heel elementaire vraagstukken, waaraan een grote behoefte is gebleken het afgelopen jaar. In feite is met studieonderwerpen als de rol en betekenis van de Communistische Partij en de vakbeweging, hiermee in het verleden al een begin gemaakt. Ook dit heeft te maken met de rol die de scholing vervult om helderheid te brengen en het inzicht van de partijleden te verdiepen.

Het komende jaar zullen we daarom op grond van de opgedane ervaringen de scholing nog verder moeten zien te verbeteren.

DICK VERHAAR

Gemeenschappelijke verklaring van de Communistische Partij van Frankrijk en de Communistische Partij van Nederland

De Franse regering heeft de zware verantwoordelijkheid op zich genomen zich te verbinden tot het leveren van kernreactors aan de Zuid-afrikaanse rassen. Deze beslissing heeft een buitengewoon ernstige toestand geschapen, die een grote protestbeweging in de gehele wereld heeft ontketend.

De minister-president van het regime in Pretoria, Vorster, heeft kortgeleden dreigementen geuit over het gebruik van het kernwapen en deze levering zou hem feitelijk het middel geven om zich dit wapen voor massavernietiging te verschaffen.

Deze atoomdreiging richt zich direct tegen de volken die onderdrukt worden door de apartheid en die zich verzetten tegen dit afschuw verwekkende systeem. Ze keert zich ook tegen alle volken van Afrika, bij wie ze een diepe en gerechtvaardigde verontwaardiging heeft teweeggebracht.

Het rassistische bewind in Zuid-Afrika verbergt geenszins zijn agressieve plannen en beroemt zich erop de handen vrij te hebben omdat het het non-proliferatieverdrag niet heeft getekend. Het geniet de ondersteuning van verschillende imperialistische landen, in het bijzonder van de Duitse Bondsrepubliek die een nauwe samenwerking met dit regime op atoomgebied onderhoudt. Het Westduitse imperialisme versterkt zijn gevaarlijke streven naar hegemonie.

De multi-nationale ondernemingen, zowel in Nederland als in Frankrijk, nemen dezelfde cynische houding aan, zij verbergen hun begeerte naar winst achter leugenachtige en demagogische verklaringen over de werkgelegenheid. In werkelijkheid hebben dergelijke contacten vooral tot gevolg, dat de betrekkingen met de overgrote meerderheid van de ontwikkelingslanden verslechteren.

De Communistische Partij van Frankrijk en de Communistische Partij van Nederland veroordelen krachtig de levering van kernreactors aan Zuid-Afrika als een ernstige bedreiging tegen de volken, tegen de ontspanning en de vrede. Zij zijn vastbesloten om op de meest actieve

wijze bij te dragen tot de ontwikkeling van de grote protestbeweging die zich in hun landen en in de gehele wereld ontplooit.

De Communistische Partij van Frankrijk en de Communistische Partij van Nederland betuigen hun actieve solidariteit met alle Afrikaanse volken die strijden tegen het neo-kolonialisme, voor hun bevrijding en sociale vooruitgang.

Zij roepen de werkers, de democraten ongeacht hun overtuiging en geloof op om hun actie te versterken teneinde deze nieuwe schanddaad van de imperialisten te verhinderen.

4 juni 1976

(De Waarheid, 5 juni 1976)

Op 29 en 30 juni in Oost-Berlijn Conferentie van communistische partijen van Europa

Een commissie die gevormd was ter voorbereiding van een conferentie van Communistische en Arbeiderspartijen van Europa heeft na langdurige beraadslagingen één dezer dagen besloten tot het bijeenroepen van zo'n conferentie op 29 en 30 juni a.s. in Oost-Berlijn.

De initiatiefnemers tot deze conferentie, de Communistische Partij van Italië en de Poolse Verenigde Arbeiderspartij, hebben op 10 juni 1974 bij de aanvang van de voorbereidingen ook de CPN uitgenodigd.

In de tussenliggende periode is geregeld contact met de CPN onderhouden over de vorderingen van de voorbereidende commissie. Daarbij werd als vermoedelijke datum voor de conferentie 29 en 30 juni 1976 genoemd.

Het Partijbestuur van de CPN heeft in verband daarmee op 8 mei j.l. zich beraden over de stand van zaken.

Het Partijbestuur besloot in die zitting een schriftelijke bijdrage te leveren aan de voorbereidende discussie in de vorm van een memorandum met de volgende inhoud:

MEMORANDUM PARTIJBESTUUR CPN

Het Partijbestuur van de CPN heeft in zijn zitting van 8 mei kennis genomen van het voornemen van een aantal Communistische en Arbeiderspartijen uit de socialistische en kapitalistische landen van

Europa om binnenkort een conferentie bijeen te roepen.

Het P.B. is van oordeel dat, met het oog op nieuwe verschijnselen in de internationale toestand, een dergelijke conferentie nuttig kan zijn indien zij geen herhaling is van dergelijke conferenties in het verleden. Naar de mening van het P.B. zou een conferentie de nieuwe verschijnselen moeten analyseren en er algemene gevolgtrekkingen uit maken, betreffende:

1. de economische crisis en zijn gevolgen voor de werkers in de kapitalistische landen van Europa en in de gebieden die door Europees neo-koloniaal kapitaal uitgebuit worden.
2. de snelle uitbreiding van de bewapening en de wapenhandel in de NAVO-landen.
3. de aanvallen van reactionaire kringen op de democratische verworvenheden, de parlementaire democratie en de nationale soevereiniteit in de kapitalistische landen van Europa, in het bijzonder de toename van het revachisme in de Duitse Bondsrepubliek.
4. de ontplooiing van de nationaal revolutionaire bewegingen in de voormalige koloniale gebieden en afhankelijke landen.
5. de resultaten van de communistische politiek van ontspanning en samenwerking, in het bijzonder de Conferentie van Helsinki, en de aanvallen hierop door agressieve kringen.

De conferentie zou zich over deze vraagstukken met een oproep tot de volksmassa's in Europa kunnen richten.

Het P.B. van de CPN is van mening, dat de huidige economische en monetaire crises, die plaatsvinden in het raam van een verscherping van de algemene crisis van het monopolie-kapitalisme, de stabiliteit van het kapitalistische systeem diep geschokt hebben.

De leidende kringen van de kapitaalmonopolies, en hun aanhang in de burgerlijke klassen, reageren hierop met een autoritaire politiek.

Aan de andere kant versterkt de toestand, in het bijzonder het vooruitzicht van een chronische massa-werkloosheid en blijvende verlaging van het levenspeil, de drang naar eenheid in de arbeidersbeweging, die zich in verschillende landen op verschillende wijze uit.

Nog meer dan in voorgaande tijden verwekken oude en nieuwe tegenstellingen tussen de imperialisten, en groepen van imperialisten, veranderende concrete situaties in verschillende landen.

Dit noodzaakt de communistische partijen tot grondige, zelfstandige oriëntering, grote beweeglijkheid en zelfstandige bepaling van hun activiteit, waarbij zij zich richten op de belangen van de volksmassa en de natie in hun land, als bijdrage tot het bevorderen van de vrede en de vooruitgang in Europa en in de wereld.

De CPN is doordrongen van de noodzakelijkheid dat de communistische partijen, allereerst in Europa, op die grondslag hun activiteit coördineren en elkaar in actieve solidariteit bijstaan. Hiertoe behoort het onderhouden van contacten en gedachtenwisselingen tussen de partijbesturen, formele en on-formele.

Samenwerkende partijen moeten zich verbinden verschillen van mening principieel en op geduldige wijze te behandelen en zich van

openbare polemieken en elke vorm van inmenging in elkaars bevoegdheid en verantwoordelijkheid te onthouden.

Eventueel in het verleden voorgekomen geschillen moeten op kameraadschappelijke wijze onderzocht en geliquideerd worden.

Contacten en gedachtenwisselingen zijn ook noodzakelijk met communistische partijen en nationaal-revolutionaire bewegingen in de andere werelddelen, in Latijns-Amerika, Azië en Afrika.

Een conferentie van communistische en arbeiderspartijen van Europa zou de weg moeten openen voor herstel van de samenwerking in de internationale communistische beweging.

Wat de organisatie van de conferentie betreft is het partijbestuur van de CPN van mening dat de conferentie zelf haar agenda vast moet stellen en alle delegaties zich daaraan moeten houden.

Wat publikaties betreft zouden résumés van de redevoeringen kunnen worden gemaakt, die gepubliceerd worden nadat elke spreker de weergave van zijn rede heeft goedgekeurd.

* * *

Namens de voorbereidende commissie werd daarop meegedeeld dat overleg hierover op prijs zou worden gesteld. In verband hiermee zijn Henk Hoekstra, voorzitter van het Partijbestuur, en Joop Ijsberg, secretaris van het Partijbestuur, naar Oost-Berlijn vertrokken, voor overleg over deelname aan de conferentie, waarvan het ontwerp voor een document nog niet bekend is.

Het Dagelijks Bestuur van de CPN zal nog nader over de vorm van deelname besluiten.

(De Waarheid, 26 juni 1976)

Mededeling van het Dagelijks Bestuur CPN

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft op maandag 28 juni kennis genomen van de resultaten van de besprekingen die H. Hoekstra en J. Ijsberg in Oost-Berlijn hebben gevoerd in verband met de conferentie van communistische en arbeiderspartijen uit Europa, die daar dezer dagen bijeen zal komen.

Als gevolg hiervan, en in de geest van de gedachtenwisseling die in de zitting van het Partijbestuur op 8-9 mei over deze zaak heeft plaatsgehad, besloot het Dagelijks Bestuur dat H. Hoekstra en J. Ijsberg de

CPN op genoemde conferentie zullen vertegenwoordigen.

Dit onder het voorbehoud dat het Partijbestuur van de CPN zich over het verloop en de uitkomsten van deze conferentie nader zal uitspreken.

De delegatie van de CPN zal op deze conferentie bij haar optreden uitgaan van het memorandum dat door het P.B. in zijn zitting van 8-9 mei werd aangenomen (zie De Waarheid van 26 juni j.l.)

(De Waarheid, 28 juni 1976)

Rede namens de delegatie van de Communistische Partij van Nederland door Henk Hoekstra, voorzitter van het Partijbestuur

Waarde kameraden,

Het is ongetwijfeld van groot gewicht dat er thans en in de toekomst een brede menings- en ervaringsuitwisseling plaats heeft tussen communistische en arbeiderspartijen. Dit heeft ons Dagelijks Bestuur na beraadslagingen in ons Partijbestuur doen besluiten om aan deze conferentie deel te nemen.

Het kapitalistische stelsel wordt diep geschokt door een wereldomvattende economische en monetaire crisis. De gevolgen daarvan voor de kapitalistische landen van Europa zijn schokkend en zullen in de komende tijd nog veel dieper doorwerken.

In de kapitalistische landen van Europa heerst massa-werkloosheid, die in de meeste gevallen voortdurend verder toeneemt en die in elk geval chronisch van aard is. Mocht er al sprake zijn van een zekere 'opleving' van de economie, dan kan die niet anders zijn dan van tijdelijke aard. Herstel op een vroeger niveau is niet mogelijk en wordt zelfs door kapitalistische economen uitgesloten geacht. Er zijn sterke aanwijzingen dat een zogenaamde opleving zich baseert op toenemende bewapening en wapenexport, waarmee tegelijkertijd de voosheid ervan is gekarakteriseerd.

De crisis en de hevigheid ervan heeft het bankroet duidelijk gemaakt van de burgerlijke, rechts-sociaaldemocratische opvattingen.

Velen, die geloof hadden gehecht aan de verhalen over stabiliteit van het kapitalisme, voelden zich aanvankelijk overrompeld, maar gaan zich thans oriënteren op de communistische opvattingen. Onder de

sociaal-democraten is diepe ontgoocheling, voltrekken zich scheuringen en de vakbeweging zoals in ons land begint strijdbaarere posities in te nemen.

Heel duidelijk versterkt zich onder de massa's de drang tot eenheid, voor gemeenschappelijk optreden. Deze komt in verschillende landen op verschillende manieren tot uiting, al naar gelang de nationale bijzonderheden.

De huidige situatie maakt het naar onze mening nodig, dat de communistische en arbeiderspartijen, die de enigen zijn die op grondslag van het marxisme-leninisme perspectief en uitzicht kunnen bieden, zich grondig oriënteren en uitgaande van de belangen van de volksmassa's van hun land zelfstandig hun activiteit bepalen, om daarmee een bijdrage te leveren voor vrede, veiligheid en vooruitgang in Europa en de wereld.

Tegelijkertijd is onze partij van mening dat het nodig is, op grondslag van die zelfstandige oriëntatie en optreden, de activiteiten van de communistische partijen, in de eerste plaats in Europa, de coördineren en vormen van solidariteit te ontwikkelen. Daartoe kan het onderhouden van contacten, van formele en informele aard, bilateraal en multi-lateraal, van groot belang zijn.

Het optreden van de kapitalisten wordt gekenmerkt door onophoudelijke pogingen om de gevolgen van de crisis af te wentelen op de werkers, de middengroepen en de niet-monopolistische, op nationale behoeften georiënteerde, ondernemingen.

Daartoe worden aanvallen gedaan op het levenspeil van de massa der bevolking en op de sociale verworvenheden.

Terwijl de inflatie voortschrijdt, worden in een reeks van kapitalistische landen de lonen en salarissen bevroren, wat in feite een scherpe daling van de koopkracht van de bevolking ten gevolge heeft en de crisis verscherpt.

Het is echter een hoopvol gegeven, dat in de strijd voor verdediging van het levenspeil en de koopkracht en tegen de bewapeningslasten, in een reeks van landen communisten, socialisten en gelovigen zich verenigen. Zij vormen de voornaamste tegenkracht tegenover het grote kapitaal.

Deze beweging is zo krachtig en vindt zodanige steun onder de massa van de bevolking, dat democratische, op nationaal belang gerichte krachten het recht op regeringsmacht opeisen: dit geldt ook voor communistische partijen, als de voornaamste en consequentste verdedigers van de belangen van de werkende massa's en het nationale belang.

De gevaarlijkste tendens is de vlucht van het grootkapitaal in de bewapening. Dit is voor de kapitalisten de traditionele, voor de vrede uiterst gevaarlijke, oplossing voor de crisis.

Er vindt thans een zeer snelle en spectaculaire uitbreiding van de bewapening in de NAVO-landen plaats. Feitelijk wordt het hele

levenspeil ondergeschikt gemaakt en opgeofferd aan deze bewapening. Er is sprak van een explosieve groei van de wapenhandel.

Dit alles gaat gepaard met steeds scherper wordende tegenstellingen tussen de kapitalistische landen onderling, met oorlog en oorlogsgreiging in de kapitalistische wereld zelf.

Rond Cyprus ontstond voor het eerst na de tweede wereldoorlog binnen Europa en binnen de NAVO een oorlog. Sindsdien dreigen meer conflicten, in Europa, in Afrika, in Azië.

Reactionaire kringen richten hun aanvallen op de democratische rechten van de werkers, op de parlementaire democratie, op de nationale souvereiniteit in de kapitalistische landen van Europa.

Men mag daarbij geen moment uit het oog verliezen, dat in de Duitse Bondsrepubliek een toename is van het revanchisme en van een uitstraling daarvan naar rechtse kringen in een reeks van kapitalistische landen van Europa en daarbuiten. Vooral van deze krachten gaat een grote drang uit voor een autoritaire politiek en voor het op gang brengen van een nieuwe bewapeningsgolf, met een Europese atoommacht, met een Europese militaire unie, met een gecentraliseerde Europese politieke unie, waarbij de Westduitse rechtse krachten de leiding voor zich opeisen.

Als voornaamste tegenkracht moet zich laten gelden de activiteit van de brede lagen van de bevolking voor de uitvoering van de besluiten van de conferentie van Helsinki. Deze besluiten zijn een aansporing tot massa-actie voor ontspanning, voor vrede en veiligheid in Europa en het onherroepelijk maken daarvan.

De voornaamste elementen die tot de ontspanning hebben geleid zijn het optreden van de socialistische landen voor vreedzame coëxistentie, de versterking van alle socialistische landen, en het doorbreken van de Amerikaanse atoomchanage, de overwinningen, behaald in Indo-China en Korea, maar ook de strijd van de volksmassa's in de kapitalistische landen onder leiding van de communistische partijen. Dit geeft ook een optimistisch perspectief voor de ontwikkeling in Europa voor vrede en veiligheid.

De onderdrukking en uitbuiting door het Europese neo-koloniale kapitaal in gebieden in Azië, Afrika en Latijns-Amerika neemt toe en geschiedt veelal onder het bedriegelijke mom van 'ontwikkelingshulp'. Door middel van toenemende export van kapitaal, dat voortkomt uit de uitbuiting van de werkers in de kapitalistische landen, versterken het internationale kapitaal en de multi-nationals hun worgende greep op de neo-koloniaal onderdrukte landen, hetgeen steeds nieuwe oorlogshaarden schept.

De onverbreekelijke verbondenheid in de gemeenschappelijke strijd voor vrede, onafhankelijkheid en democratie met de strijdende massa's in de neo-koloniale gebieden dient tot uiting te komen in daden van praktische solidariteit.

Wij geloven dat een bijdrage tot solidariteit is geleverd in een gemeenschappelijke verklaring van de Communistische Partij van Frankrijk en de Communistische Partij van Nederland, waarbij onze

beide partijen zich uitspreken voor gemeenschappelijke actie tegen de levering van atoomcentrales aan het rassistische onderdrukingsregime in Zuid-Afrika, dat met die levering de beschikking zou krijgen over de grondstoffen voor de aanmaak van atoomwapens.

Als wij spreken over solidariteit die nodig is met de vrijheidsstrijders in Azië en elders, dan mag niet gezwegen worden over de toestanden in Indonesië, waar nog steeds communisten en andere democraten beestachtig door het fascistische regime onderdrukt worden, maar waar desondanks de strijd voor de vrijheid zich verder ontwikkelt en in omvang toeneemt.

De successen in Vietnam, waar het Amerikaanse imperialisme een historische nederlaag leed, evenals de successen in Angola en elders; zijn geweldig inspirerend.

De vrijheidsstrijders in Azië, Afrika en Latijns-Amerika leveren daarmee tegelijkertijd een grote en heldhaftige bijdrage voor een succesvol optreden van de strijdende massa's in de kapitalistische landen van Europa. Het toont hoezeer het één met het ander verbonden is.

In de gemeenschappelijke strijd zal het in de toekomst ook nodig zijn contacten en gedachtenwisselingen tot stand te brengen met de communistische partijen en de nationale revolutionaire bewegingen in andere werelddelen.

Het optreden van de communistische en arbeiderspartijen in Europa zou de weg moeten openen voor herstel van de samenwerking en de eenheid van de internationale communistische beweging.

Onze mening over een conferentie als deze en over bijeenkomsten in de toekomst hebben wij vastgelegd in een memorandum van ons Partijbestuur. Een beoordeling van het document van deze conferentie zal door ons Partijbestuur geschieden.

Het is echter noodzakelijk om te komen tot een verdere diepgaande analyse van de nieuwe verschijnselen.

De ontwikkelingen, en ook deze conferentie, bewijzen dat de tijd rijp is voor het doen van stappen voorwaarts, die ernstig en met grote zorg moeten worden voorbereid.

Voor vrede, veiligheid, samenwerking en sociale voortgang in Europa

Op 29 en 30 juni 1976 is in Berlijn, hoofdstad der Duitse Democratische Republiek, een conferentie gehouden, waar 29 Europese communistische en arbeiderspartijen bijeen waren. 1)

De vertegenwoordigers van deze partijen hebben van mening gewisseld over een beperkt aantal vraagstukken betreffende de strijd voor vrede, veiligheid, samenwerking en sociale voortgang in Europa. Elk van de deelnemende partijen is bereid bij te dragen aan de verwezenlijking van deze doelstellingen.

De deelnemers aan de conferentie onderstrepen de vastbeslotenheid van hun partijen om op grondslag van de politieke lijn, zoals die door elke partij in overeenstemming met de sociaal-economische en politieke omstandigheden en de nationale bijzonderheden van het gegeven land volkomen zelfstandig en onafhankelijk is uitgewerkt en vastgesteld, een consequente strijd te blijven voeren om de doeleinden van de vrede, de democratie en de sociale voortgang te bereiken, hetgeen beantwoordt aan de algemene belangen van de arbeidersklasse, de democratische krachten en de volksmassa's in alle landen.

Zij verklaren zeer beslist dat de politiek van vreedzame coëxistentie, de actieve samenwerking tussen staten ongeacht hun maatschappelijke stelsel en de internationale ontspanning stroken zowel met de belangen van elk volk als met de zaak van de voortgang van de mensheid in haar geheel en geenszins een politieke en sociale status quo in de verschillende landen betekenen, maar integendeel de beste voorwaarden scheppen voor het ontwikkelen van de strijd van de arbeidersklasse en van alle democratische krachten, voor het afdwingen van het onverkorte recht van elk volk om vrij zijn eigen ontwikkelingsweg te kiezen en te bewandelen, voor de strijd tegen de heerschappij der monopolies en voor het socialisme.

* * *

De deelnemers aan de conferentie hebben vastgesteld, dat zich in de internationale situatie essentiële positieve veranderingen hebben voltrokken, die het resultaat zijn van de wijziging in de krachtsverhouding ten gunste van de vrede, de democratie, de nationale bevrijding, de onafhankelijkheid en het socialisme, het resultaat ook van de versterking van de strijd der volksmassa's en van brede politieke en maatschappelijke krachten. Hierdoor is het proces tot stand gebracht van de overgang van een politiek van spanning en confrontatie naar het door-

zetten van een koers gericht op ontspanning, op het normaliseren en alzijdig ontwikkelen van nieuwe betrekkingen en van de samenwerking tussen de staten en volkeren.

Op deze basis is ook in Europa een nieuwe situatie ontstaan. Langs de weg van onderhandelingen werden belangrijke problemen opgelost, die de internationale atmosfeer hebben vergiftigd, waaronder een aantal vraagstukken die sinds de tweede wereldoorlog op regeling wachtten; in de geest van vreedzame coëxistentie werden tussen de staten talrijke verdragen, akkoorden, declaraties en andere overeenkomsten gesloten. Dit alles heeft voorwaarden geschapen voor het zich ontwikkelen van nieuwe betrekkingen en samenwerking tussen de staten, voor het boven komen van de verdeling van het continent in tegen over elkaar staande militaire blokken en voor de ontwapening. Het houden van de conferentie van Helsinki over de veiligheid en samenwerking in Europa is op zichzelf al een zeer duidelijke weerspiegeling van de veranderingen die zich op het continent hebben voltrokken als resultaat van de overwinning die door de volkeren in de oorlog tegen het fascisme is behaald en van de door hen getoonde wil om in vrede en veiligheid te leven en samen te werken en om in overeenstemming met hun gerechtvaardigde verlangens aan hun toekomst te bouwen. Deze conferentie van historische betekenis heeft de grondbeginselen der vriendschappelijke betrekkingen en samenwerking tussen de staten uitgewerkt en vastgelegd: soevereine gelijkheid, eerbied voor de rechten die eigen zijn aan de soevereiniteit; afzien van het dreigen met of het gebruik van geweld; onschendbaarheid der grenzen; territoriale onschendbaarheid der staten; vreedzame regeling van geschillen; geen inmenging in binnenlandse aangelegenheden; respect voor de rechten van de mens en voor de fundamentele vrijheden, waarbij inbegrepen de vrijheid van gedachte, geweten, godsdienst en overtuiging; rechtsgelijkheid en zelfbeschikking van de volkeren; samenwerking tussen de staten; het in goede trouw nakomen van volkenrechtelijke verplichtingen.

De conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa heeft de mogelijkheid en het reële nut bevestigd om de meest ingewikkelde internationale problemen te bespreken en op te lossen, indien alle belanghebbende landen op grondslag van hun volledige rechtsgelijkheid daaraan deelnemen. Ze heeft nieuwe perspectieven geopend voor het verder versterken van de vrede en de veiligheid, voor het vruchtbaar ontwikkelen van de betrekkingen en van de samenwerking tussen alle landen van Europa. Voor alle volkeren ter wereld zal dit een positieve uitwerking hebben.

Het effect van de in Helsinki bereikte overeenkomst hangt in beslissende mate af van de vraag hoe consequent en nauwkeurig alle deelnemende staten vasthouden aan de door hen overeengekomen tien grondbeginselen en alle bepalingen van de slotacte — die één geheel vormen — nakomen. Dit effect zal des te groter zijn naarmate de deelnemende staten consequent voortgaan met hun inspanningen gericht op het verwezenlijken van de Europese veiligheid en het ontwikkelen

van de samenwerking op voet van gelijkheid, in de geest van de overeenkomsten, die op deze conferentie zijn getroffen.

Dat zijn noodzakelijke voorwaarden om te maken dat ontspanning een proces wordt dat zich voortzet en steeds levenskrachtiger en omvatter wordt. Zoals de ervaring tot dusverre aantoonde, zijn daartoe nieuwe energieke inspanningen nodig van de communistische en arbeiderspartijen, van alle democratische en vredelievende krachten, van de publieke opinie, van de volksmassa's van ons continent.

In West-Europa heeft de democratische en anti-fascistische strijd van de arbeidersklasse en van de volksmassa's, vandaag een nieuwe etappe bereikt.

Het fascistische regime in Portugal werd omvergeworpen. In dit land is een strijd aan de gang voor ingrijpende democratische en maatschappelijke veranderingen.

In Griekenland is de fascistische dictatuur in elkaar gestort.

In Spanje poogt de monarchie, de erfgenaam van het laatste bolwerk van het fascisme in Europa, het Franco-bewind voort te zetten tegen de groeiende en eensgezinde oppositie van alle anti-fascistische en democratische krachten in.

De beweging der werkers en progressieve krachten, die er naar streven op alle terreinen van het economische, sociale en politieke leven democratische veranderingen tot stand te brengen, heeft in het hele kapitalistische Europa grote omvang gekregen.

De deelnemers aan de conferentie begroeten de historische overwinning van het Vietnamese volk en de overwinningen der volkeren van Laos en Cambodja op de imperialistische agressors en op de binnenlandse reactie. Deze overwinningen zijn van een wereldomvattende betekenis; zij bewijzen, dat geen enkele kracht in staat is de wil der volkeren te breken om voor hun vrijheid en onafhankelijkheid te strijden.

De beëindiging van de Portugese koloniale oorlog en het verwerven van de nationale onafhankelijkheid door de volkeren van Guinee-Bissau, Mozambique, Sao Tomé, de Kaapverdische eilanden en Angola, hetgeen de val van de rassistische regimes in het zuiden van Afrika dichterbij bengt, en ook de strijd van alle andere bevrijdingsbewegingen voor het volledig afschaffen van het kolonialisme vormen een belangrijke bijdrage tot de zaak van vrede en veiligheid.

De mislukking van de imperialistische blokkade tegen Cuba, de erkenning op internationaal vlak van de Duitse Democratische Republiek en het normaliseren van de betrekkingen van een groot aantal landen met de DDR vormen een essentiële bijdrage tot het verankeren van de internationale veiligheid en tot versterking van de posities van het socialisme.

Dit alles is het resultaat van tientallen jaren strijd, gevoerd door alle anti-imperialistische, democratische en progressieve krachten.

De socialistische landen spelen een voortreffelijke rol bij het voorkomen van een nieuwe wereldoorlog, bij het versterken van de internationale veiligheid en bij het doen voortgaan van het proces van

ontspanning, en wel op grond van hun ontwikkeling, van hun gestage economische groei, die voortspruit uit het karakter van de voor de belangen der werkende massa's opkomende socialistische maatschappij, alsmede op grond van hun buitenlandse politiek, die gericht is op het ten uitvoer leggen van de vreedzame coëxistentie en een steeds grotere invloed op de internationale betrekkingen uitoefent.

De volkeren die hun vrijheid en onafhankelijkheid hebben veroverd zijn een invloedrijke kracht geworden op het internationale vlak. De beweging van de niet-gebonden landen, waaraan de meeste ontwikkelingslanden deelnemen, vormt vandaag een van de belangrijkste factoren van de wereldpolitiek. Ze levert een actieve bijdrage tot de strijd voor vrede, veiligheid, ontspanning en samenwerking op voet van gelijkheid, voor het tot stand brengen van een rechtvaardig systeem van internationale politieke en economische betrekkingen, en tot de strijd tegen imperialisme.

Met steeds grotere kracht ontplooit zich in deze landen de strijd van de arbeidersklasse — de voornaamste kracht van de maatschappelijke ontwikkeling, die de belangen van de massa der werkende mensen, de belangen van de sociale vooruitgang en van de gehele natie tot uitdrukking brengt —, alsmede de strijd van de andere democratische en antimonopolistische krachten. Deze strijd richt zich tegen de grondslagen van de heerschappij van het monopoliekapitaal. Steeds bredere lagen van de maatschappij worden zich bewust van de historische noodzakelijkheid om de kapitalistische maatschappij te vervangen door de socialistische maatschappij, die overeenkomstig de wil van elk volk wordt opgebouwd.

In de neutrale staten nemen de inspanningen van de volksmassa's toe om de mogelijkheden, die de status van neutraliteit biedt, krachtiger tot gelding te brengen in het belang van de vrede en de veiligheid in ons werelddeel.

De strijd van alle anti-imperialistische, anti-koloniale en progressieve krachten heeft bijgedragen en draagt bij tot verbetering van het politieke klimaat in de wereld en in Europa. Al deze factoren zijn van beslissende betekenis voor het stevig doen postvatten van de politiek van vreedzame coëxistentie en voor het ontwikkelen van een actieve samenwerking tussen alle landen als het enige alternatief van een wereldoorlog met atoomwapens.

Dit alles opent nieuwe mogelijkheden voor de vruchtbare strijd der volkeren om de internationale betrekkingen in Europa nog verder te veranderen in de geest van ontspanning en voor hun strijd voor democratie en vooruitgang. Dit alles draagt er toe bij, dat de invloed van de ideeën van het socialisme op de maatschappelijke ontwikkeling toeneemt.

De deelnemers aan de conferentie hebben de vooruitgang, die op het gebied van de ontspanning is geboekt, positief gewaardeerd. Zij leggen er tegelijkertijd de nadruk op dat de wereldvrede beslist nog niet gewaarborgd is, dat de ontspanning nog niet stabiel is en dat er op de weg naar duurzame veiligheid en samenwerking nog ernstige

hinderpalen overwonnen moeten worden.

De concentratie van buitengewoon sterke strijdkrachten op het Europese continent, die over de meest gevaarlijke vernietigingscapaciteiten beschikken, de verscherpte voortzetting van de bewapeningswedloop, de opeenhoping van steeds grotere voorraden wapens, waaronder wapens voor massa-vernietiging, de handhaving van buitenlandse militaire bases en buitenlandse strijdkrachten op het grondgebied van andere staten, de imperialistische druk en de inmenging in binnenlandse aangelegenheden vormen een directe bron van gevaren voor de vrede, de veiligheid en de samenwerking tussen de staten en zijn hindernissen op de weg naar verwerkelijking van het verlangen der Europese volkeren naar onafhankelijkheid en vooruitgang.

De politiek van het imperialisme en van het neo-kolonialisme en alle vormen van onderdrukking en uitbuiting zijn en blijven het voornaamste gevaar voor de vrede, de onafhankelijkheid en de rechtsgelijkheid van de volkeren. De ongelijkmatige economische ontwikkeling en de economische en politieke betrekkingen die op ongelijke rechten berusten vormen tevens een bron van spanningen en conflicten en zijn een ernstige hinderpaal op de weg naar onafhankelijkheid en sociale vooruitgang.

De posities van het imperialisme, dat niet van karakter veranderd is, zijn als gevolg van de wijzigingen in de krachtsverhoudingen verzwakt. Dat komt daarin tot uitdrukking, dat het niet in staat is de historische verworvenheden van het socialisme ongedaan te maken en dat het evenmin de opmars van de progressieve krachten en van de beweging voor de bevrijding en onafhankelijkheid van de volkeren kan tegenhouden. De moeilijkheden die het imperialisme doormaakt zijn het resultaat van het zich verder verdiepen van de algemene crisis van het kapitalistische stelsel die alle terreinen van de kapitalistische maatschappij — de economische, sociale, morele en politieke sector — treft en in uiteenlopende vormen en met wisselende hevigheid in de onderscheidene landen tot uiting komt. Een aantal karakteristieke trekken van de huidige ernstige crisis treden bijzonder scherp aan de dag, nl. de chronische inflatie, de crisis van het monetaire stelsel, de toegenomen onderbezetting van de productiecapaciteit en de werkloosheid van miljoenen werkers. Overal brengt zij ernstige consequenties mee voor de levens- en werkomstandigheden van de arbeidersklasse, de boeren en de middenlagen en treft de jongeren, de vrouwen en de buitenlandse arbeiders bijzonder zwaar. Zij wordt vergezeld door symptomen van moreel verval en door schokken, die getuigenis afleggen van het politieke karakter van deze crisis.

De crisis leidt tot diepe tegenstellingen in de internationale politieke en economische betrekkingen. Zij komt ook tot uiting in scherpe handelsconflicten, in een verbitterde concurrentiestrijd tussen de monopolistische groepen van verschillende landen, waaronder de landen van de EEG, en in de tegenstellingen tussen de kapitalistische monopolies en de ontwikkelingslanden.

Dit alles bewijst, dat de economische en sociale structuur van de

kapitalistische maatschappij in steeds scherpere tegenstelling komt te staan met de behoeften van de werkers en van de volksmassa's, alsmede met de eisen van de sociale vooruitgang en van een democratische politieke ontwikkeling.

De arbeidersklasse, de werkers van kapitalistisch Europa strijden voor een democratische uitweg uit deze crisis, een uitweg die strookt met de belangen van de brede volksmassa's en de weg opent naar een socialistische verandering van de maatschappij.

De reactionaire kringen van het grootkapitaal proberen een uitweg uit de huidige situatie te vinden door de democratische en sociale rechten der volksmassa's te beknotten en op hen de lasten van de crisis af te wentelen. Bovendien streven deze krachten ernaar de politiek van ontspanning en actieve samenwerking te verhinderen, de resultaten van de conferentie van Helsinki te ondergraven en opnieuw een atmosfeer van spanning en confrontatie in de betrekkingen tussen de staten te scheppen. Nog altijd zijn er bepaalde krachten die ijveren voor een terugkeer naar de politiek van de koude oorlog, welke geleid heeft tot een verdeling van het continent in tegenover elkaar staande blokken. De communistische partijen en andere democratische en vredelievende krachten hebben deze politiek bestreden en bestrijden haar ook nu.

De bewapeningswedloop moet worden gestaakt en er moet een proces van vermindering van de bewapening en van de strijdkrachten op gang gebracht worden. De stijgende bewapeningsuitgaven drukken steeds zwaarder op de werkers en op de volksmassa's. Voor de vooruitgang van de gehele mensheid zou het geweldig nuttig zijn, indien deze enorme bedragen gebruikt zouden worden om het levenspeil van de volkeren te verhogen, om de economische achterstand in te lopen, om de ontwikkelingslanden te helpen en te steunen en om het milieu te beschermen.

Voor deze doeleinden strijden de socialistische, de niet-gebonden en andere vredelievende landen, de communistische en arbeiderspartijen, de vooruitstrevende en democratische krachten van Europa. Het is een dringende taak en voor alle volkeren van ons continent een zaak van levensbelang om het daartegen gerichte verzet van reactionaire kringen in de NAVO-landen en van andere conservatieve krachten te overwinnen.

Aangezien de aan de conferentie deelnemende partijen opkomen voor beëindiging van de verdeling van Europa in blokken en voor een politiek van ontwapening, spreken zij zich uit tegen elke maatregel die hiermee in strijd is.

Er bestaat een sterke wisselwerking tussen de strijd voor vrede, ontspanning en veiligheid, voor verankering van de beginselen der vreedzame coëxistentie, voor versterking van het wederzijdse vertrouwen tussen de volkeren en staten enerzijds en de strijd voor nieuwe economische en politieke verworvenheden van de werkende mensen voor maatschappelijke vooruitgang, anderzijds.

De aan de conferentie deelnemende communistische en arbeiderspartijen zijn van mening dat deze doeleinden des te sneller kunnen

worden bereikt naarmate de inspanningen doeltreffender zijn, die beogen alle mogelijke tendenties van reactionaire en autoritaire aard te doorkruisen, de bewapeningswedloop stop te zetten, de ontwapening te verwezenlijken en de macht van de monopolies in het leven van de afzonderlijke landen en op internationale schaal te beknotten en te overwinnen.

Zij beschouwen de strijd voor ontspanning als een belangrijke bijdrage tot het scheppen van internationale omstandigheden die de maatschappelijke vooruitgang bevorderen. Zij zijn van mening dat het in steeds bredere kring postvatten van de beginselen der vreedzame coëxistentie, in het bijzonder — wat Europa betreft — van de beginselen die vervat zijn in de slotacte van de conferentie van Helsinki, gunstige voorwaarden schept voor de volledige onafhankelijkheid en de zelfstandige ontwikkeling van de landen en bevorderlijk is voor de strijd die door de volkeren wordt gevoerd voor economische en sociale vooruitgang. Er worden gunstiger voorwaarden geschapen voor de strijd van de bewegingen die zich richten op democratische en socialistische omvorming van de kapitalistische landen. Er worden gunstiger voorwaarden geschapen voor de uitvoering der programma's, die gericht zijn op de economische, sociale en politieke ontwikkeling van de socialistische landen, en voor de steeds vollediger verwezenlijking van de mogelijkheden van het socialisme.

Doordat al deze factoren zich doen gevoelen groeit het verlangen der volkeren naar gerechtigheid en vrede. Tegelijkertijd nemen de idealen van het socialisme een steeds grotere plaats in het bewustzijn van steeds bredere massa's in.

Samen met de andere democratische en vredelievende krachten hebben de communistische en arbeiderspartijen van de Europese landen een beslissende rol gespeeld in de politieke acties die een ommekeer hebben mogelijk gemaakt naar ontspanning, naar consolidatie van de veiligheid en naar samenwerking in Europa. De aan de conferentie deelnemende partijen zullen ook in de toekomst actief ijveren voor een Europa van vrede, samenwerking en maatschappelijke vooruitgang.

In deze zin zullen zij hun internationalistische, kameraadschappelijke en vrijwillige samenwerking en solidariteit op grondslag van de grote ideeën van Marx, Engels en Lenin ontwikkelen, waarbij de gelijkgerechtigdheid en soevereine onafhankelijkheid van elke partij en de niet-inmenging in de interne aangelegenheden strikt in acht genomen en de vrije keuze van uiteenlopende wegen in de strijd voor progressieve maatschappelijke hervormingen en voor het socialisme gerespecteerd zullen worden. De strijd voor het socialisme in het eigen land en de verantwoordelijkheid van elke partij jegens de eigen arbeidersklasse en het eigen volk zijn verbonden met de wederzijdse solidariteit van de werkende mensen van alle landen, van alle vooruitstrevende bewegingen en van alle volkeren in de strijd voor vrijheid en versterking van de onafhankelijkheid, voor democratie, socialisme en de wereldvrede.

De communistische en arbeiderspartijen beseffen, dat een Europa van vooruitgang en vrede slechts het resultaat kan zijn van talloze inspanningen, het resultaat van toenadering, goede verstandhouding en samenwerking tussen zo breed mogelijke politieke en maatschappelijke krachten.

Zij zijn van mening dat de gedachtenwisseling en de samenwerking tussen de communisten en alle andere democratische en vredelievende krachten noodzakelijk is. Zij gaan daarbij uit van hetgeen hen bindt en ijveren voor het opheffen van het wantrouwen en de vooroordelen, die hun samenwerking in de weg kunnen staan.

Zij achten het hun plicht om de aandacht van alle krachten onder de bevolking te vestigen op de schade, die door het militante anti-communisme wordt toegebracht aan de ontwikkeling van de beweging voor vooruitgang en vrede. De communistische partijen beschouwen niet allen, die het niet eens zijn met hun politiek of die een kritische houding tegen hun activiteiten aannemen, als anti-communisten. Het anti-communisme is en blijft een instrument, waarvan de imperialistische en reactionaire krachten zich niet alleen tegen de communisten bedienen, maar ook tegen andere democraten en tegen de democratische vrijheden. Deze krachten voeren campagnes tegen de communistische partijen en de socialistische landen, te beginnen met de Sowjet-Unie, tegen de krachten van het socialisme en de vooruitgang, campagnes die beogen de politiek en de idealen van de communisten bij de volksmassa's in diskrediet te brengen en de eenheid van de arbeidersbeweging en de samenwerking tussen de democratische krachten in het volk te verhinderen. Het anti-communisme te isoleren en te overwinnen is in het belang van het streven naar vooruitgang en democratische ontwikkeling, zoals dat leeft onder de in het volk werkzame krachten. De communistische en arbeiderspartijen zullen zo optreden, dat hun politiek en de idealen van hun gerechtigheid en vooruitgang, waarvan zij de dragers zijn, steeds meer tot een kracht worden die de breedst mogelijke eenheid van de werkers en de volksmassa's bevordert.

De deelnemers aan de conferentie begroeten de successen, die in een reeks van landen en op internationaal vlak zijn behaald op het gebied van het ontwikkelen van samenwerking tussen communistische en socialistische of sociaaldemocratische partijen. Zij zijn de opvatting toegedaan, dat de fundamentele belangen van de arbeidersklasse en van alle werkende mensen vereisen, dat de hinderpalen worden overwonnen die de samenwerking in de weg staan en die de strijd die door de werkende massa's tegen het monopoliekapitaal, tegen de reactionaire en conservatieve krachten gevoerd wordt bemoeilijken.

De aan de conferentie deelnemende communistische en arbeiderspartijen bevestigen opnieuw, dat zij elke politiek en elke wereldbeschouwing, die naar hun karakter een onderschikking van de arbeidersklasse onder het kapitalistisch stelsel betekenen, verwerpen. Zij onderstrepen hun wil om vastbesloten op te komen voor het versterken van hun partijen en voor het uitbreiden van hun verbanden

met de arbeidersklasse en met alle werkende mensen. Terzelfdertijd bevestigen zij opnieuw, dat zij bereid zijn bij te dragen aan de samenwerking op voet van gelijkheid met alle democratische krachten en in het bijzonder met de socialistische en sociaaldemocratische partijen in de strijd voor vrede, democratie en maatschappelijke vooruitgang.

De strijd die de communistische partijen en andere democratische krachten in de kapitalistische landen van ons werelddeel voeren om alle overblijfselen van fascistische regimes op te ruimen en de democratie te ontwikkelen, hun strijd voor de vrede en tegen de steeds groter wordende bedreiging van de soevereiniteit en onafhankelijkheid van elk land, die uitgaat van het optreden van de internationale monopolies en de multinationale ondernemingen, is van grote betekenis voor de verandering van Europa in een werelddeel van vrede en vooruitgang. De aan de conferentie deelnemende communistische en arbeiderspartijen leggen er de nadruk op, dat de werkers gemeenschappelijke belangen hebben en dat hun gemeenschappelijke acties een beslissende rol spelen bij het doeltreffend verdedigen van hun rechten. Daarom achten zij het van belang dat alle werkers, welke ook hun politieke of religieuze overtuigingen mogen zijn, hun inspanningen verenigen in de strijd voor hun levensbelangen.

Doordat hun vakorganisaties hun inspanningen op nationaal en internationaal vlak verenigen, groeit de invloed van de arbeidersklasse. De communisten zullen ook in de toekomst in elk opzicht de drang naar eenheid, die binnen de vakverenigingsorganisaties groeit, en hun zelfstandig optreden ondersteunen.

Een belangrijke rol in de strijd voor de rechten van de werkende mensen, voor democratie en vrede wordt gespeeld door steeds bredere katholieke krachten, door leden van andere christelijke godsdienstige genootschappen en door gelovigen van andere religies.

De communistische en arbeiderspartijen zijn zich bewust van de noodzaak een dialoog te voeren en tot gemeenschappelijk optreden te komen, wat een niet te scheiden bestanddeel is van de strijd voor een Europese ontwikkeling in democratische geest en gericht op maatschappelijke vooruitgang.

De aan de conferentie deelnemende communistische en arbeiderspartijen richten zich tot de vrouwen, die steeds meer betrokken zijn bij het beroepsleven, bij de politieke en sociale strijd van alle dag, en roepen hen op hun bijdrage tot de gemeenschappelijke zaak van alle krachten van de vrede en de maatschappelijke vooruitgang te versterken, hetgeen een noodzakelijke voorwaarde is om de waarachtige rechtsgelijkheid en de bevrijding van de vrouw te verwezenlijken.

De deelnemers aan de conferentie steunen het streven van de jeugd, in wiens handen de toekomst van ons werelddeel ligt, om met toenemende energie deel te nemen aan de strijd voor een Europa van vrede, vooruitgang en vrijheid, een Europa dat een socialistische toekomst tegemoetgaat.

De aan de conferentie deelnemende communistische en arbeiders-

partijen richten zich tot de arbeiders, beambten en kantoorbedienden, boeren, middengroepen, wetenschappelijk en technisch geschoolde intellectuelen en kunstenaars, tot alle politieke partijen, massa-organisaties en verenigingen, tot alle mensen die belang hebben bij de vooruitgang en een vreedzame toekomst van Europa, en roepen hen op zich actief in te zetten voor de volgende doelstellingen:

1 Het verdiepen van het proces van ontspanning door uitvoering van doeltreffende maatregelen voor ontwapening en versterking van de veiligheid in Europa.

De deelnemers aan de conferentie doen een beroep op allen, zich in te zetten voor het strikt nakomen en volledig verwezenlijken van de beginselen en bepalingen, vervat in de slotacte van de conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa, en van alle verdragen en akkoorden die de zaak van de vrede en de veiligheid dienen.

Om een duurzame ontspanning te garanderen, verder te verdiepen en uit te breiden moeten de in Helsinki genomen besluiten worden ondersteund en geschraagd door de strijd van de volksmassa's om ze volledig te realiseren, om de reactionaire krachten, die de resultaten van de conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa afwijzen en de weg proberen te versperren die leidt naar ontspanning en veiligheid der volkeren, in te dammen en terug te dringen.

De deelnemers aan de conferentie spreken zich uit voor actief optreden van de volksmassa's en van alle vredelievende krachten om, mede door hun solidaire acties, vastberaden alle pogingen tot inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van welk land ook terug te slaan en zich op te stellen tegen elke handeling die het onvervreembare recht aantast van elk volk om vrij en soeverein over zijn lot te beschikken.

Om de ontspanning te versterken en te verdiepen is het nodig concrete maatregelen te nemen om tot ontwapening te komen, om de veiligheid in Europa op doeltreffende wijze te verzekeren dank zij de inspanningen van alle landen, om een einde te maken aan de verdeling van het continent in militaire blokken. Europa kan en moet een voorbeeld worden van de praktische verwezenlijking van maatregelen voor militaire ontspanning.

Om deze doelstellingen te verwezenlijken zijn massa-acties van de arbeidersklasse, van de werkers en van alle volkeren van ons continent van beslissende betekenis.

De communistische en arbeiderspartijen van Europa roepen met alle nadruk ertoe op om energie te ijveren voor:

- het stopzetten van de bewapeningswedloop van elke soort, in het bijzonder die van de kernbewapening;
- het versnellen van de onderhandelingen over de vraagstukken van de ontwapening in het raam der Verenigde Naties en doeltreffende maatregelen die gericht zijn op het realiseren van een algemene en volledige ontwapening onder strenge internationale controle;
- het opheffen van de buitenlandse militaire bases en het terugtrekken van de buitenlandse troepen en bewapening van vreemd

grondgebied en de ontbinding van die troepen;

- het stelselmatig verlagen van de militaire begrotingen van alle staten, in de eerste plaats van de staten die kernwapens bezitten en van andere staten die over een groot militair potentieel beschikken.
- Het is dringend noodzakelijk om het gevaar van één oorlog met kernwapens uit te bannen; de ontketening daarvan zou de grootste misdaad tegen de mensheid zijn.

Dat vereist, dat

- alle staten de verplichting op zich nemen onder alle omstandigheden af te zien van het gebruik en het dreigen met het gebruik van kernwapens en, in het algemeen, van het gebruik of het dreigen met het gebruik van geweld in de internationale betrekkingen;
- de wedloop der nucleaire bewapening, met inbegrip van de draagsystemen voor kernwapens, wordt gestaakt en dat alle proefnemingen met kernwapens, in wat voor omgeving dan ook, worden verboden.
- er doeltreffende maatregelen worden genomen om kernwapens van het grondgebied van andere staten te verwijderen en om verdere spreiding ervan te verhinderen; het instellen van atoomvrije zones als stappen op de weg naar algemene en algehele ontwapening;
- het aantal kernwapens en hun draagsystemen wordt verminderd, dat de produktie ervan wordt verboden en stopgezet en dat kernwapens van elke soort worden vernietigd.

Het is nodig, dat alle staten die dit wensen de mogelijkheid krijgen kernenergie voor vreedzame doeleinden te gebruiken, op grondslag van gelijke rechten zonder enige discriminatie.

Het is nodig ook verder ervoor te ijveren:

- dat alle staten de conventie inzake het verbod en de vernietiging van bacteriologische wapens ratificeren;
- dat er zo snel mogelijk een verdrag gesloten wordt over het verbod en de vernietiging van chemische wapens en andere wapens van massavernietiging, alsmede een overeenkomst inzake het verbod om het milieu en het klimaat voor militaire doeleinden te beïnvloeden;
- dat de ontwikkeling en produktie van nieuwe typen wapens voor massale vernietiging en van nieuwe systemen van dergelijke wapens worden verboden;
- dat er maatregelen worden uitgewerkt, die verhinderen dat er bij toeval gewapende incidenten ontstaan en dat deze uitgroeien tot internationale crises;
- dat afgezien wordt van elke demonstratie van macht, die tegen welke staat of welk volk ook gericht is.

De deelnemers aan de conferentie spreken zich uit voor het houden van bijeenkomsten en conferenties van staten over vraagstukken van de ontwapening, waarbij de voorwaarden worden gegarandeerd, dat alle staten op voet van gelijkheid kunnen deelnemen. Zij achten het wenselijk, dat voor deze doeleinden een intensiever gebruik wordt ge-

maakt van de mogelijkheden van de UNO.

Zij spreken zich uit voor de omvorming van verschillende gebieden in Europa en in de wereld tot zones van vrede en samenwerking zonder buitenlandse troepen en militaire bases.

Ervan uitgaande, dat de veiligheid van heel Europa nauw samenhangt met het waarborgen van de veiligheid in het Middellandse Zeegebied, spreken de aan de conferentie deelnemende partijen zich uit tegen een verdere opeenhoping van wapens in dat gebied, voor de terugtrekking uit de Middellandse Zee van schepen die met kernwapens zijn uitgerust, voor de liquidatie van alle buitenlandse militaire bases en, in het proces van de opheffing der verdeling van Europa in militaire blokken, voor de terugtrekking van alle buitenlandse oorlogsvloten en troepen, hetgeen ertoe zal bijdragen de Middellandse Zee te veranderen in een zee van vrede.

Zij spreken zich ervoor uit:

- dat alle verdragen en overeenkomsten, die gericht zijn op de beperking en stopzetting van de bewapeningswedloop, strikt nagekomen worden;
- dat de strijdkrachten en bewapeningen — in het bijzonder in de gebieden waar het gevaar voor militaire confrontatie bijzonder groot is, maar ook in andere gebieden van het continent — in omvang worden verminderd door het sluiten van akkoorden, waaraan door alle belanghebbende staten wordt deelgenomen, die aan de veiligheid van geen enkel land afbreuk doen;
- dat de vorming van nieuwe militaire blokken of militaire groeperingen wordt voorkomen.

De communistische en arbeiderspartijen van Europa zullen vastbesloten opkomen tegen elk gedoe gericht op een versterking van de bewapeningswedloop en op het toespitsen van de militaire confrontatie.

Bij het oplossen van de problemen van ontwapening, die van levensbelang zijn voor alle staten en volkeren in de wereld, moeten de belangen ten aanzien van de veiligheid van alle landen en de deelname van alle staten op voet van gelijkheid gewaarborgd worden.

Ervan overtuigd zijnde, dat de opheffing van de verdeling van Europa in blokken belangrijk zal bijdragen tot het bereiken van een duurzame veiligheid en van de vrede op ons continent en in de hele wereld, spreken de deelnemers aan de conferentie zich uit voor de gelijktijdige ontbinding van de NAVO en het Warschau-pact, en als een eerste stap daartoe van hun militaire organisaties. Zij zijn voorstanders van concrete maatregelen die het bereiken van dit doel mogelijk maken.

De deelnemers aan de conferentie achten het dringend noodzakelijk, dat elke propaganda voor agressie-oorlogen en voor het dreigen met of het toepassen van geweld, in welke vorm ook, wordt stopgezet en verboden.

Het is eveneens nodig dat de publieke opinie en alle volkeren uitvoerig en regelmatig worden ingelicht over het verloop van de onderhandelingen en over de maatregelen, die met het oog op het beëindigen van

de bewapeningswedloop en op de ontwapening worden getroffen.

2 Het fascisme verdelgen, de democratie en de nationale onafhankelijkheid verdedigen.

Er is in Spanje een nieuwe situatie ontstaan. Een machtige en eensgezinde strijd, die zich steeds openlijker in het land ontwikkelt, kondigt het spoedige einde aan van het laatste fascistische regime dat in Europa bestaat.

De monarchie, die nu in Spanje aan het bewind is, zet het Franco-bewind voort, weigert amnestie voor de politieke gevangenen en wil geen vakbonds- en politieke rechten erkennen, oefent onderdrukking uit tegen de krachten die steeds machtiger hun wil tot uitdrukking brengen dat het land geheel en werkelijk democratisch wordt. De deelnemers aan de conferentie eisen een onmiddellijke beëindiging van de onderdrukking en amnestie voor alle politieke gevangenen en de emigranten.

Zij verzetten zich tegen elke poging om de politiek van Franco, in welke vorm ook, voort te zetten en roepen de democratische en progressieve krachten van Europa op hun actieve en concrete solidariteit met alle anti-fascistische krachten van Spanje te versterken in de strijd die deze voor democratie en vrijheid voeren. Een democratisch Spanje, definitief verlost van alle restanten van het fascisme, is een levensnoodzaak voor de veiligheid en de vooruitgang van Europa.

De communistische en arbeiderspartijen spreken hun solidariteit uit met de Spaanse communisten en begroeten het proces van groeiende eenheid van de democratische oppositie, van de antifascistische en democratische beweging in Spanje. De eenheid en het samenwerken van deze krachten vormen er de fundamentele voorwaarde voor, dat de strijd der volksmassa's weldra zal leiden naar een vrij en democratisch Spanje.

De deelnemers aan de conferentie begroeten de progressieve ontwikkeling van het nieuwe Portugal, dat op 25 april 1974 van het fascisme werd bevrijd. Zij ondersteunen elke stap in de richting van de eenheid van actie van communisten, socialisten, de Beweging der Strijdkrachten en van alle democratische krachten, die zich als doel hebben gesteld, zoals dat nu in de grondwet is vastgelegd, een democratisch en onafhankelijk Portugal op te bouwen, dat zich oriënteert op het socialisme. Zij betuigen hun solidariteit met de communisten en alle democraten van Portugal, die de vrijheid en de vooruitgang verdedigen tegen het gevaar van de reactie en het fascisme, en spreken zich met klem uit tegen elke buitenlandse inmenging in de zaken van het Portugese volk.

De deelnemers aan de conferentie brengen hun solidariteit tot uitdrukking met het volk van Cyprus. Zij eisen de onverwijldde uitvoering van de resoluties van de Verenigde Naties met betrekking tot Cyprus, die voorzien in de eerbiediging van de onafhankelijkheid, soevereiniteit en territoriale onschendbaarheid van de niet aan blokken gebonden Republiek Cyprus, in de onverwijldde en onvoorwaardelijke

terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Cyprus, in de onverwijde terugkeer, onder veilige omstandigheden, van alle vluchtelingen naar hun woonplaatsen, en in de vreedzame regeling van de kwestie-Cyprus langs de weg van zinvolle en constructieve onderhandelingen tussen de beide Cypriotische gemeenschappen, onder toezicht van de Verenigde Naties, teneinde in een sfeer van vrijheid en gelijke rechten tot een regeling te komen die beantwoordt aan de belangen der beide Cypriotische bevolkingsgroepen, de Grieken en de Turken.

De deelnemers aan de conferentie betuigen hun solidariteit met de strijd, die door de communisten en alle democratische krachten van Griekenland sedert de omverwerping van de dictatuur gevoerd wordt ter verdediging van de democratie en voor de vernieuwing van het land, alsmede ter versterking van de nationale onafhankelijkheid.

De deelnemers aan de conferentie betuigen hun solidariteit met de rechtvaardige strijd, die door de democratische krachten van Noord-Ierland gevoerd wordt voor het waarborgen en verwezenlijken van de democratische en burgerrechten.

De deelnemers aan de conferentie spreken zich met klem uit voor de legalisering van de Communistische Partij van Turkije en verklaren zich solidair met de democratische krachten van dit land.

De deelnemers aan de conferentie kanten zich tegen elke vorm van discriminatie en vervolging van communisten en andere progressieve krachten, tegen de anti-democratische wetgeving van de beroepsverboden gericht tegen de communisten en andere democraten in de Duitse Bondsrepubliek.

Voor de democratie en de maatschappelijke vooruitgang, voor het behoud van de vrede en van internationale betrekkingen van wederzijds vertrouwen en vriendschappelijke samenwerking is het noodzakelijk het fascisme uit te roeien, te verhinderen dat het openlijk of vermomd opnieuw de kop opsteekt en te strijden tegen het organiseren en actief-zijn van fascistische en neo-fascistische terreurorganisaties en -groepen, alsmede tegen rassistische propaganda en activiteiten, die de verdeling van de arbeidersklasse en andere progressieve krachten ten doel hebben. Tot dit doel moet ook elke poging tot uitoefening van druk en inmenging van buitenaf waar en in welke vorm ook, afgewezen worden. Het is vandaag meer dan ooit nodig om de strijd voor de verdediging en ontwikkeling van de democratische rechten te versterken, teneinde de voet dwars te zetten aan de toenemende drang van het monopoliekapitaal om zijn toevlucht te nemen tot repressieve en autoritaire methoden van heerschappij, die een bedreiging vormen voor de verworvenheden van de Europese volkeren en voor hun opmars op de weg naar vrede en sociale vooruitgang.

De deelnemers aan de conferentie roepen ertoe op de massa-acties te versterken die erop gericht zijn de strijd der volkeren voor democratie, nationale onafhankelijkheid en maatschappelijke vooruitgang te steunen.

3 Voor ontplooiing van een wederzijds voordelige samenwerking, voor een betere verstandhouding tussen de volkeren.

De deelnemers aan de conferentie gaan ervan uit, dat het ontwikkelen van samenwerking op de meest uiteenlopende terreinen van de menselijke activiteit bijdraagt tot de versterking van de vrede en de veiligheid der volkeren, tot de verrijking van de persoonlijkheid in de geest van de idealen van vrede, democratie en humanisme. Voorop moet hierbij staan, en wel als onvermijdelijke voorwaarde, de eerbied voor het recht van het volk van elk land om zonder inmenging van buitenaf zijn politiek, economisch, sociaal en juridisch stelsel zelfstandig te bepalen en te ontwikkelen en zijn historische en culturele waarden te beschermen en te verrijken.

De deelnemers aan de conferentie richten zich in het bijzonder tot de arbeidersklasse, de boeren, de intellectuelen, tot alle werkende mensen, zich metterdaad in te zetten voor het verdiepen van de democratische inhoud van deze samenwerking en voor een levendige en daadwerkelijke deelname van hun organisaties aan deze samenwerking.

Daarom roepen de deelnemers aan de conferentie op zich in te spannen voor:

- het ontwikkelen en verruimen van de samenwerking tussen de staten in het kader van geheel Europa in overeenstemming met de beginselen en afspraken, vervat in de slotacte van de conferentie van Helsinki;
- het ontwikkelen van een economische samenwerking tussen alle Europese staten, ongeacht hun economische en maatschappelijke stelsels, op grondslag van de rechtsgelijkheid, het eerbiedigen van de nationale soevereiniteit van elke staat en het wederzijds voordeel, wat toepassing veronderstelt van de regels van de meest gunstige natie en opheffing van de discriminaties en beperkingen, die een belemmering vormen voor het zich ontwikkelen van een zich over geheel Europa uitstreckende handel. Dit zou volledig overeenstemmen met de belangen van de strijd die de werkende mensen voeren tegen de gevolgen van de crisis, alsmede met de belangen van de economische ontwikkeling der Europese landen;
- het ontwikkelen van de samenwerking op het gebied van cultuur, wetenschap, techniek, onderwijs en informatie en op dat van de menselijke contacten tussen alle volkeren, opdat ze elkaar wederzijds beter leren kennen en het vertrouwen wordt versterkt, opdat de Europese landen en volken nader tot elkaar komen en op geestelijk vlak het menselijke leven wordt verrijkt, waarbij de gelijke rechten van ieder volk en van ieder mens volledig worden geeerbiedigd en de soevereiniteit en het beginsel van niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van elk der landen in acht worden genomen;
- het ratificeren en strikt in acht nemen door alle Europese staten van de internationale verdragen van de UNO over de rechten van de

mens. Dit is in het belang van de strijd, die door de arbeidersklasse en alle werkende mensen gevoerd voor werkelijke sociale en politieke rechten, zoals het recht op arbeid, onderwijs en huisvesting, op noodzakelijke sociale voorzieningen en op toereikende uitkeringen bij ziekte, invaliditeit en ouderdom, voor verwezenlijking van de gelijkheid in de rechten van de vrouw en voor werkelijke deelname van de werkende mensen aan de beslissingen op maatschappelijk en staatkundig gebied;

- het garanderen van arbeidsvoorwaarden en lonen, die gelijkelijk gelden voor inheemse en buitenlandse arbeidskrachten. De sociale, culturele en politieke rechten van de buitenlandse arbeidskrachten en die van hun gezinnen moeten berusten op de beginselen van rechtsgelijkheid met de burgers van het land waar zij verblijven. Het behoud van hun burgerrechten in hun vaderland moet gegarandeerd worden;
- het strikt en volledig realiseren door alle staten van de beginselen der slotacte van de conferentie van Helsinki, die betrekking hebben op de nationale minderheden;
- het stimuleren en op solidaire wijze ondersteunen van de strijd tegen de politiek van de multinationale monopolies, welke politiek een negatieve uitwerking heeft op de arbeids- en levensomstandigheden van de werkende mensen en op flagrante wijze de nationale belangen der volkeren en de soevereiniteit van de staten schendt;
- het bevorderen van onderlinge uitwisseling tussen steden, van verbindingen tussen bedrijfsgemeenschappen en tussen wetenschappelijke en culturele instellingen, voor het verruimen van de uitwisseling van studiedelegaties van verschillende organisaties en verenigingen, voor het ontwikkelen van het toerisme;
- een situatie, waarin de massamedia op grondslag van objectieve informatie overal ten dienste staan van het elkaar wederzijds leren kennen, van het verbreiden van ideeën over een beter wederzijds begrip en over het verdiepen van een klimaat van vertrouwen en van samenwerking tussen de volkeren;
- het versterken van de culturele uitwisseling en van de ruil van kunstschaten, hetgeen bijdraagt tot het verwezenlijken van de idealen van gerechtigheid, vrijheid, broederschap en vriendschap
- tussen de volkeren.

4 Voor vrede, veiligheid, samenwerking, nationale onafhankelijkheid en sociale vooruitgang in de hele wereld

De communistische en arbeiderspartijen die aan de conferentie deelnemen zijn ervan overtuigd, dat de strijd voor een Europa van vrede, samenwerking en sociale vooruitgang een belangrijke bijdrage levert tot het oplossen van de politieke, economische en sociale problemen van de hele wereld, waarbij alle landen, op voet van gelijkheid, betrokken dienen te zijn. De positieve veranderingen op ons continent scheppen gunstige omstandigheden voor de bevrijdingsstrijd van de volkeren, voor de strijd tegen het oorlogsgevaar, voor de ontspanning

ook in andere delen van de wereld, en voor de strijd van de volkeren tegen het neo-kolonialisme en tegen alle vormen van nationale onderdrukking. De communistische en arbeiderspartijen van Europa onderstrepen de grote betekenis van de verplichting, die alle aan de conferentie over de veiligheid en de samenwerking in Europa deelnemende landen op-zich hebben genomen om hun betrekkingen met alle andere landen te ontwikkelen in de geest van de beginselen die in Helsinki zijn overeengekomen.

De strijd die door de volkeren van landen, die sedert kort hun onafhankelijkheid hebben veroverd, wordt gevoerd tegen het imperialisme en tegen alle mogelijke vormen van overheersing en uitbuiting, voor het vestigen van een nieuwe internationale economische orde die beantwoordt aan de belangen der volkeren, is tegelijkertijd van grote betekenis voor de verandering van de wereld in progressieve zin en steunt op machtige wijze de strijd der Europese volkeren voor vrede, veiligheid, samenwerking en sociale vooruitgang.

De deelnemers aan de conferentie spreken zich uit:

- voor het doven van oorlogshaarden via onderhandelingen en het stipt nakomen van overeengekomen akkoorden, in het bijzonder voor de volledige en rechtvaardige regeling van het conflict in het Midden-Oosten, waarbij de terugtrekking van de Israëliische troepen uit alle in 1967 bezette Arabische gebieden, de nationale onafhankelijkheid, de veiligheid en territoriale onschendbaarheid van alle staten in dit gebied en het legitieme recht van het Palestijnse volk op zijn nationale staat worden gegarandeerd; zij verwerpen elke inmenging van buiten af in de zaken van de volken van het Midden-Oosten;
- voor het voortzetten van de steun aan de volkeren van Vietnam, Laos en Cambodja bij hun inspanningen om de schade, die de agressie-oorlog hun heeft toegebracht, te boven te komen en bij hun strijd voor de vreedzame en democratische ontwikkeling van hun landen;
- voor de steun aan de regering en het volk van de Volksrepubliek Angola en aan hun inspanningen, gericht op het versterken van de nationale onafhankelijkheid en het voortgaan langs de weg van vooruitgang;
- voor de vrijlating van alle Chileense patriotten en democraten, die door de fascistische junta zijn opgesloten, voor versterking van de campagnes voor internationale solidariteit ter ondersteuning van de strijd van het Chileense volk voor het herstel van de rechten van de mens en de democratische vrijheden in Chili; voor de onmiddellijke stopzetting van de terreur en de represailles tegen communisten en andere democraten in Uruguay, Paraguay, Guatemala en enkele andere Latijns-Amerikaanse landen;
- voor de alzijdige steun aan de Volksdemocratische Republiek Korea in haar strijd voor de vreedzame en democratische vereniging van het land zonder enige inmenging van buitenaf;
- voor de steun aan de anti-imperialistische strijd van de Arabische

volkeren, van de volkeren van Zuid-Afrika, Namibië en Zimbabwe en van allen, die strijden tegen het kolonialisme en rassisme en het slachtoffer van agressie zijn;

- voor het stipt nakomen van het handelsembargo, dat krachtens besluiten van de UNO is uitgevaardigd tegen de racistische regimes, voor het verbreken van de betrekkingen van alle staten met de regering van de Zuidafrikaanse Republiek en in de eerste plaats voor het volledig staken van wapenleveranties aan deze regering.

De democratisering van de internationale betrekkingen en de ontwikkeling van de internationale samenwerking, die op gelijke rechten en op wederzijds voordeel van alle volkeren berust, zijn doelstellingen van grote betekenis in de strijd die de opbouw beoogt van een internationale gemeenschap, die vrij is van het imperialisme en neokolonialisme, waarin de schrijnende wanverhoudingen tussen de ontwikkelde en de ontwikkelingslanden kunnen worden overwonnen en die berust op de volledige onafhankelijkheid van elke natie, op haar actieve deelname aan het oplossen van de problemen, waarmee de mensheid te maken heeft.

Een brede internationale samenwerking wordt meer en meer noodzakelijk, ten einde de vrede te garanderen, een rechtvaardige oplossing van de internationale conflicten te bereiken, de veiligheid te verbeteren en praktische stappen te doen op het gebied van de ontwapening. Deze samenwerking is noodzakelijk om voortgang te boeken bij het scheppen van nieuwe, rechtvaardige internationale economische betrekkingen. Een dergelijke samenwerking zou eveneens bijdragen tot de oplossing van ingewikkelde en fundamentele vraagstukken als dat van de honger in de weteld, het analfabetisme, de milieubescherming, de vervuiling van de atmosfeer en de oceanen, de ontsluiting en exploitatie van nieuwe energiebronnen, het voorkomen van natuurrampen, de preventie en de behandeling van de gevaarlijkste ziekten. Dit vereist het opheffen van het kolonialisme en neo-kolonialisme; het instellen van een nieuwe internationale economische orde; het garanderen van omstandigheden die de sociale en economische ontwikkeling van alle landen en in de eerste plaats van de minst ontwikkelde landen mogelijk maken; het tot stand brengen van een brede internationale samenwerking die een ondersteuning moet vormen voor de eigen inspanningen van de volkeren van de ontwikkelingslanden om de kloof te dichten die deze scheiden van de ontwikkelde landen; de onbelemmerde uitoefening van het recht van elk volk om soeverein over zijn nationale rijkdommen te beschikken; de toegang van alle staten tot de verworvenheden van de moderne wetenschap en techniek; het tot stand brengen van een rechtvaardige verhouding tussen de prijzen van grondstoffen en landbouwproducten enerzijds en de prijzen van industrieproducten anderzijds; een brede ontwikkeling van de handelsbetrekkingen zonder kunstmatige barrières en discriminatie van welke aard ook. De Europese landen kunnen een belangrijke bijdrage leveren tot het bereiken van deze doelstellingen.

De socialistische landen, de beweging van de niet-gebonden landen,

de revolutionaire en progressieve krachten in de ontwikkelingslanden, de arbeidersbeweging en de democratische bewegingen strijden voor de vestiging van nieuwe internationale politieke en economische betrekkingen, die op rechtvaardigheid en rechtsgelijkheid berusten. In de kapitalistische landen dragen steeds bredere politieke en economische krachten eveneens bij tot het verwezenlijken van deze eis van onze tijd. Dergelijke betrekkingen dienen de zaak van de vrede, van de ontspanning en van de sociale vooruitgang in de hele wereld en komen volledig overeen met de belangen van de arbeidersklasse en van de volksmassa's in Europa.

De aan de conferentie deelnemende communistische en arbeiderspartijen hechten grote betekenis aan de rol van de Verenigde Naties bij het oplossen van internationale vraagstukken, waaraan alle staten op voet van gelijkheid deelnemen, aan hun rol bij het ontwikkelen van samenwerking en toenadering tussen de staten, bij het versterken van de veiligheid en bij het waarborgen van een duurzame vrede in de hele wereld.

De deelnemers aan de conferentie roepen de werkende mensen en alle democratische en vredelievende krachten van Europa op tot nieuwe inspanningen en tot het organiseren van nieuwe activiteiten om de solidariteit met alle volkeren ter wereld, die strijden voor hun vrijheid en hun onafhankelijkheid, te versterken. Dit wordt de belangrijkste factor bij het consolideren van hun maatschappelijke en nationale rechtsgelijkheid en vormt terzelfder tijd een belangrijke bijdrage tot de zaak van de vrede, de veiligheid en sociale vooruitgang in de hele wereld.

De deelnemers aan de conferentie zijn van mening, dat het bereiken van de doelstellingen, waar zij voor strijden, een belangrijke vooruitgang zou betekenen op de weg die leidt naar de verandering van Europa tot een werelddeel van vrede, veiligheid, samenwerking en sociale vooruitgang. Zij onderstrepen hun vaste besluit om de uit de ontspanning voortvloeiende mogelijkheden te benutten om tastbare resultaten te behalen, die beantwoorden aan de klassebelangen van de werkende mensen, aan de nationale belangen van elk volk en aan die van de vooruitgang van de hele mensheid.

De op de conferentie vertegenwoordigde communistische en arbeiderspartijen spreken zich uit voor een constructieve dialoog met alle democratische krachten, waarbij het eigen karakter en de zelfstandigheid van al deze krachten volledig worden gewaarborgd, om tot een vruchtbare samenwerking te komen in de strijd voor de vrede, veiligheid en sociale vooruitgang. Zij richten zich tot de arbeidersklasse, de boeren, de middengroepen, de vertegenwoordigers van wetenschap en cultuur, tot de vrouwen, de jongeren, tot alle progressieve, democratische en vredelievende krachten en partijen, tot de democratische massa-organisaties en roepen hen op hun inspanningen te versterken in het belang van een vreedzame toekomst en een bloeiende ontwikkeling van alle naties en volkeren van ons continent. Er zijn meer dan dertig jaar verstreken sinds de grote overwinning op

het fascisme. De verandering van Europa in een werelddeel van duurzame vrede zal het grootste eerbetoon zijn aan allen, die voor deze overwinning hebben gestreden en hun leven hebben gegeven. De aan de conferentie van Berlijn deelnemende communistische en arbeiderspartijen zijn ervan overtuigd, dat de verwezenlijking van de grote taken, die tijdens hun bijeenkomst als doel zijn gesteld, in het belang is van alle volkeren en een belangrijke bijdrage zal zijn voor de zaak van de vrede, de nationale onafhankelijkheid, de democratie en het socialisme op onze gehele aardbol.

1) Het document laat hier de lijst volgen van de partijdelegaties van: België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitse Bondsrepubliek, Duitse Democratische Republiek, Finland, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië, Hongarije, Ierland, Italië, Joegoslavië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, San Marino, Sowjet-Unie, Spanje, Tsjechoslowakije, Turkije, West-Berlijn, Zweden en Zwitserland.

Oproep van het Dagelijks Bestuur van de CPN voor de financiële campagne 1976—1977

Van jaar tot jaar stijgt het bedrag, dat vanuit de bevolking wordt opgebracht voor de Communistische Partij en De Waarheid.

Een jaar geleden riep het Dagelijks Bestuur van de CPN op, om een steunbedrag van 600.000 gulden bijeen te brengen. Dit bedrag is ruim overschreden!

Tienduizenden Nederlanders hebben daar in de vorm van donaties, enveloppe- en vakantiegiften of op andere wijze aan bijgedragen. Maar al dat geld was ook broodnodig.

Het is gebruikt om de snel duurder wordende uitgave van De Waarheid veilig te stellen, voor schriftelijke propaganda en openbare bijeenkomsten, voor onderzoek, studie en scholing en voor de organisatie van het partijwerk waar al deze activiteiten op steunen.

Voor al de dagelijkse verschijning van De Waarheid is door de inflatoire kostenstijging en het opjagen van post- en vervoerstarieven een zware opgave. De grote bedragen die hiervoor door partijleden en niet-partijleden worden bijeengebracht laten echter zien, hoeveel die verschijning hun waard is!

Het is daarom met groot vertrouwen dat het Dagelijks Bestuur van de CPN een oproep doet om in de komende twaalf maanden voor partij en krant een bedrag van 700.000 gulden bijeen te brengen.

Een actief optreden voor de grote belangen van land en bevolking die vandaag op het spel staan, nieuwe lastenverzwaringen voor De Waarheid die dreigen; de organisatie van een verkiezingscampagne die miljoenen Nederlanders moet bereiken, dat alles eist grote bedragen.

Maar geld kan niet beter besteed worden dan daarvoor!

Het is een bijdrage aan de strijd voor vrede en bescherming van het levenspeil, democratie en nationale zelfstandigheid.

Het Dagelijks Bestuur van de CPN roept alle partij-afdelingen en de districtbesturen op, snel te beginnen met een breed opgezette intekenactie voor de donaties en om ook eigen initiatieven te ontwikkelen teneinde te bereiken, dat op korte termijn een belangrijk deel van het gestelde doel verwezenlijkt wordt.

(De Waarheid, vrijdag 13 augustus 1976)

‘Geschiedenis arbeidersbeweging’ van Bymholt herdrukt

Er is voor wie geïnteresseerd is in de ‘oude’, negentiende-eeuwse arbeidersbeweging in Nederland, een vrij rijke literatuur beschikbaar. Henriëtte Roland Holst heeft over de verhoudingen in die tijd geschreven; Domela, Troelstra, Vliegen, Oudegeest hebben dikke boekwerken geproduceerd waarin men grote hoeveelheden gegevens kan vinden.

Maar er is nog een boek dat een vrij unieke positie inneemt tussen al dat werk en dat is Bymholts ‘Geschiedenis der arbeidersbeweging in Nederland’, van . . . 1894. Op een ogenblik dat de literatuur in de arbeidersbeweging sterk polemisch van karakter was (het was de tijd waarin de jonge SDAP in een heftige strijd gewikkeld was met de ‘oude beweging’ van Domela Nieuwenhuis) schreef de voormalige schoolmeester Bymholt een lijvig werk dat niet gericht was op die, voor lange tijd beslissende, richtingenstrijd; nee, hij begon met een klerkachtige nauwkeurigheid aan een opsomming van alle feiten en feitjes, die hij met betrekking tot arbeidersbeweging en arbeidersorganisaties vanaf het prilste Nederlandse begin bijeen kon garen.

Het motto van dr. Jacoby dat hij zijn boek meegaf, en waarin staat dat voor de toekomstige geschiedschrijver de oprichting van de kleinste arbeidersvereniging van meer belang zal zijn dan de veldslag bij Sadowa, nam Bymholt letterlijk. Hij presteerde het om over de ongeveer halve eeuw die hij beschreef tot in detail de ledenaantallen van diverse verenigingen te volgen, maar geen woord te wijden aan het politieke, economische en culturele gebeuren in het land, voor zover dat niet een zeer tastbare relatie had met de ontwikkeling van die arbeidersorganisaties. Het palingoproer en de behandeling van de kindernet wordt uitvoerig beschreven, koloniale kwesties bijvoorbeeld zal men vergeefs zoeken.

Op zichzelf is het daarom geen wonder dat Bymholts boek niet erg is aangeslagen in de arbeidersbeweging van die tijd en dat het snel in de vergeetheek is geraakt.

Men greep eerder naar geschriften die een strijdpositie aangaven dan naar een boek dat nauwkeurig vertelde wanneer en met

hoeveel afgevaardigden twintig of dertig jaar tevoren die en die vereniging zijn jaarvergadering had gehouden. Daar kwam dan nog bij dat onze schrijver, bij al zijn nauwgezette speurderij in de jaargangen van 'de Werkman', 'de Werkmansbode' en 'Recht voor allen', een uiterst oppervlakkig en primitief historicus was. De 'inleiding' van zijn boek, die een soort beknopte vaderlandse geschiedenis weergeeft, laat dat overvloedig zien.

Zo on-interessant als dus Bymholts boek geweest moet zijn voor hen die in de negentiger jaren van de vorige eeuw en kort daarna de arbeidersbeweging hun strijdposities naar buiten en naar binnen innamen, zo belangwekkend is het voor hen die, bijna een eeuw later, over de vraagstukken van toen meer willen weten. Alleen die droge opsomming van feiten heeft dan al zijn eigen waarde, maar men zou Bymholt toch ook tekort doen als men suggereerde dat het boek niet meer is dan dat. Er is van het eerder genoemde palingoproer een boeiende beschrijving, evenals van andere gebeurtenissen waarin arbeiders- en volksmassa's betrokken waren. Terwijl sommige stakingen onbegrijpelijk kort worden afgedaan, wordt van andere (in Twente bijvoorbeeld) een pakkend beeld gegeven. Een stuk extra kleur krijgt dit alles doordat Bymholt, zij het uiterst beknopt, ook de Belgische ontwikkelingen in zijn relaas betreft.

België dat, terwijl in Nederland de arbeidersbeweging bijna schoorvoetend van de grond kwam, reeds het toneel was van machtige en vaak wanhopige stukken massastrijd, zoals in de Borinage.

Er staat in het boek erg veel ander interessant materiaal. Persoonsbeschrijvingen, huishoudboekjes, feiten over kinderarbeid, tot zelfs . . . eerste initiatieven van 'verlichte' kapitalisten voor een Vermogens Aanwas Deling! En natuurlijk veel oevf de Sociaal Democratische Bond van Domela.

Wie de beperktheid van de negentiende-eeuwse schrijver neemt voor wat ze is, kan in dit boek een rijkdom aan gegevens vinden. Het is namelijk — en vandaar deze bespreking — herdrukt, door Van Gennep, onder redactie van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis. De prijs is f 27,50 (2 delen).

M. B.

NIEUW BIJ

PEGASUS

Karl Marx

**VOOR-KAPITALISTISCHE
MAATSCHAPPIJVORMEN**

72 blz., paperback, 1e druk, f 6,—

Voor de eerste maal verschijnt dit werk in de Nederlandse taal. Een uitermate belangrijke studie voor een ieder, die zich wil verdiepen in het economisch denken van Marx.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus,
Leidsestraat 25 te Amsterdam;
Hoogstraat 143 te Rotterdam
en bij uw boekhandelaar.

**Verkrijgbaar bij het
Instituut voor Politiek en
Sociaal onderzoek**

**ONTWIKKELINGSHULP,
NEO-KOLONIALISME,
NATIONALE
VRIJHEIDSSTRIJD**

208 blz., paperback prijs f 5,50

Bestellingen door storting van het verschuldigde
bedrag + f 1,30 op postgiro 2252298
t.n.v. Stichting IPSO, Amsterdam.

POLITIEK & CULTUUR

DUITSE EEG POLITIEK /

GRONDWETSWIJZIGING /

OVER WELZIJN / PARLE-

MENTAIRE REIS / REFOR-

MISME EN KOLONIALISME

36ste jaargang 5/1976

De EEG in crisistijd	K. Bakker	209
De grondwetsherziening	D. Oudenampsen	221
Over welzijn	G. Crum	231
	R. v.d. Velde	238
Notities van een parlementaire reis	C. IJmker	242
Reformisme of marxisme-leninisme	F. van Liempt	246
Partijdocumenten:		253
Partijbestuur was bijeen		
Partijbestuur herdenkt Mao Tse-toeng		
Communiqué van het partijbestuur van de CPN		
Rectificatie		256
Medewerkers		230

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 11,50 per jaar,
losse nummers f 2,25
Studentenabonnement f 7,75 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

De EEG in crisistijd

Tijdens hun bijeenkomst van juli j.l. hebben de regeringsleiders van de EEG-landen in principe overeenstemming bereikt over de Europese verkiezingen en over de samenstelling van het z.g. Europese parlement.

Hoewel dit besluit nog maar een voorlopig karakter draagt, is het onmiddellijk aangegrepen om aannemelijk te maken, dat de 'impasse' was doorbroken en dat er een nieuwe stap vooruit was gedaan in de richting van de Europese Unie of van de Europese Bondsstaat, zoals dat ding in Duitsland wordt genoemd.

Deze stap vooruit werd — zo is in verschillende perspublicaties gesuggereerd 1)- mogelijk doordat het conjuncturele herstel de onderlinge spanningen wat heeft doen afnemen.

Intussen is echter het proces van desintegratie in Brussel niet gekeerd. In een rapport, dat in het voorjaar van 1975 verscheen, stelde de oud-EEG-topfunctionaris Marjolin onder meer vast: de gemeenschappelijke landbouwmarkt is gescheurd, aan het kapitaalverkeer tussen de Westeuropese landen worden weer belemmeringen in de weg gelegd, er is geen gemeenschappelijke politiek ten aanzien van het buitenlandse kapitaal en de toelutie staat onder zware druk van de enorme betalingstekorten van de verschillende landen. Marjolin gaf daarmee een bondige samenvatting van de 'impasse', zoals die er in het begin van het vorig jaar uitzag. En

men moet zeggen, dat ondanks elementen van economisch herstel, die hier en daar waarneembaar zijn, déze impasse op geen enkele van de genoemde punten is doorbroken.

De EEG is het toneel van tegenstrijdige tendensen: enerzijds is er het drijven naar integratie, economisch, politiek en militair, anderzijds is er het verval, de toestand van chaos op economisch gebied. Wat is de achtergrond van die tegenstrijdige ontwikkelingen?

De economische crisis

Toen zich in 1967 in de belangrijkste kapitalistische landen recessieverschijnselen openbaarden, hebben in West-Europa met name de Duitse monopolies kans gezien zich aan die recessie te onttrekken door een groot export-offensief te beginnen 2)- Ze slaagden er zodoende als het ware in om de recessie naar hun afnemers te verplaatsen, die niet in staat waren om op hun beurt een navolgend deel van hun produktie in het buitenland af te zetten en die dus steeds meer in de schulden raakten. Tegenover deze schulden in de afnemerslanden, die zich voor een deel uitten in betalingsbalanstekorten, hoopten zich in Duitsland zelf de winsten op uit het 'Exportgeschäft', die voor een belangrijk deel niet werden besteed, maar gereserveerd.

Terwijl deze ontwikkeling in volle gang was, waren ook de grote Amerikaanse, Engelse en Engels-Nederlandse oliemaatschappijen er op hun beurt op uit om aan het eind van de hoogconjunctuurperiode nog eenmaal hun slag te slaan. Zij konden daarbij gebruik maken van het feit, dat aan het eind van zo'n periode gewoonlijk een stijging van de grondstoffenprijzen optreedt en er licht allerlei speculatieve bewegingen ontstaan.

De olieconcerns werkten deze wetmatigheid in de hand door de produktie te beperken en toen in de herfst van 1973 de oorlog in het Midden-Oosten uitbrak, was de oliecrisis een feit. In het kielzog van de olieprijsen en mede als gevolg van de strategische voorraadvorming in verband met de naderende oorlog 3) stegen ook de prijzen van de andere grondstoffen en er kwam een speculatiegolf op gang, die alle grondstoffenprijzen meenam en zich zelfs uitstreckte tot de voorraden half-fabrikaten en gereede produkten in de meest belangrijke bedrijfstakken. De speculatie joeg bovendien de rentestand, die ook de neiging heeft om in de laatste fase van de hoogconjunctuur te stijgen, op. Deze ontwikkeling werd trouwens nog verder aangewakkerd door de z.g. krapgeld-politiek van de Deutsche Bundesbank en in navolging daarvan van andere centrale banken. Deze speculatiegolf, waarin dus de grote concerns

en de banken op de valreep de buit konden binnenhalen, heeft er ongetwijfeld in belangrijke mate toe bijgedragen, dat de crisis in de landen die al een betalingsbalanstekort hadden, manifest werd en vervolgens ook terugsliep op de sterkere kapitalistische landen.

Dit betekent dus, dat terwijl de crisis de bestaande desintegratietendensen wel heeft versterkt, het eigenlijke proces van desintegratie toch op gang is gebracht door de grote concerns en vooral door de Duitse exportindustrie en de Amerikaanse oliemaatschappijen.

De tegenstrijdigheid van tendensen binnen de EEG komt dus voort uit de concernpolitiek zelf. De concerns hebben enerzijds — en zeker in een tijd van economische onzekerheid — de EEG hard nodig, maar tegelijkertijd zetten ze met hun optreden in crisistijd juist diezelfde EEG op het spel.

Duitsland

Met de verschijnselen van recessie en stagnatie op het eind van de zestiger jaren, die vooral in de VS een belangrijk effect hadden, hangt een tweede verschijnsel samen, dat bij de beoordeling van de huidige toestand in de EEG van groot belang is. Samen met een reeks van andere factoren leidde de sterke uitbreiding van de produktie van de Westduiste concerns in de tweede helft van de zestiger jaren ertoe dat de internationale verhoudingen in beweging kwamen.

De snelle uitbreiding van de produktie in Duitsland maakte zodoende een confrontatie met de Amerikaanse monopolies in een aantal bedrijfstakken en op het gebied van de grondstoffen tegelijk mogelijk en noodzakelijk. De periode van 1968 tot 1975 is er dan ook één van met wisselend succes verlopende voorpostengevechten, die zich vooral toespitsten op het gebied van de elektronica, de luchtvaartindustrie, de kernenergie en de olie-industrie 4), sectoren die stuk voor stuk voor een zelfstandige bewapeningsindustrie van levensbelang zijn, en daarnaast ook op het punt van de invloed in de neo-koloniale wereld 5).

Door het manifest worden van de crisis nu is deze toestand van spanning en van rivaliteit aanzienlijk verscherpt. De Duitse monopolies werden door de crisis als het ware verrast terwijl ze nog in de aanval waren. En ze moeten zich om zo te zeggen nog de posities bevechten, die het hun mogelijk kunnen maken om deze tijd van economische onzekerheid succesvol te doorstaan.

De op expansie gerichte politiek van de Duitse concerns roept dus niet alleen in West-Europa tegenstrijdige tendensen op, zij verscherpt ook de internationale tegenstellingen.

Van die tegenstellingen wordt de EEG mee de inzet en daarmee laaien de oude conflicten over het karakter van de EEG weer in alle hevigheid op.

Oude tegenstellingen

Want dat er 'Europeanen' zijn in soorten, is geen verschijnsel van vandaag of gisteren. Dat hoorde er van het begin af aan bij. Inzet van deze tegenstellingen was en is de verhouding tussen de Verenigde Staten en Duitsland. Dat is het kernpunt. Maar dat betekent niet, dat we deze tegenstellingen niet ook zouden vinden in de verschillende betrokken landen zelf. Ja, we vinden ze tot in de Verenigde Staten toe, waar de Duitse kwestie in de conflicten die de monopoliebourgeoisie van dat land verdeeld houden, telkens weer een voorname rol blijkt te spelen.

Deze tegenstellingen zijn in het verleden bij allerlei gelegenheden naar voren gekomen. Het begon feitelijk al vlak na de Tweede Wereldoorlog, toen de Amerikaanse politiek zich ging oriënteren op het herstel van een kapitalistisch Duitsland.

In verband met ons onderwerp is echter vooral interessant, dat deze tegenstellingen in de beginjaren van de EEG opnieuw tot uitbarsting kwamen rond een tweetal thema's, die ook de uiteenzettingen op dit moment bepalen, namelijk de vorming van een Europese Politieke Unie en van een Europese Kernmacht.

Het Duits-Franse plan voor een Politieke Unie en het voorstel voor een zogenaamde multilaterale kernmacht onder gemeenschappelijk commando (MLF) vormde de inzet van een jarenlang slepend conflict, dat vooral in Duitsland en de Verenigde Staten tot felle ruzies leidde. Ook in ons land kwam het toen echter tot tegenstellingen tussen verschillende delen van het financiers- en olie-kapitaal.

Mede onder druk van de massabeweging in verschillende Europese landen verdween het MLF-plan tenslotte in de ijskast.

Het Duitse Europa-offensief

Het zijn deze oude tegenstellingen, die door de crisis en door het Duitse economische offensief een acuut karakter hebben gekregen. In hoeverre zullen de Duitse concerns voor hun expansie gebruik kunnen maken en kunnen blijven maken van de EEG? Dat is de vraag die op het ogenblik aan de orde is.

Wat deze machtsgroepen daarbij voor ogen staat, dat is ons de af-

gelopen tijd in een reeks van publikaties, waaronder officiële EEG-documenten als het rapport-Tindemans, en vooral in de praktische politiek wel voldoende duidelijk gemaakt.

Voor hun politiek van expansie moeten de Duitse monopolies als het ware over een solide uitvalsbasis kunnen beschikken (6).

Dit betekent dat die krachten op het Europese vasteland die geneigd zouden zijn om zich tegen een herleving van het Duitse imperialisme te verzetten, moeten worden uitgeschakeld. Maar het gaat er niet alleen om de mogelijke tegenstanders buiten spel te zetten. De Duitse Europa-politiek is er bovendien op uit om het hele economische potentieel van West-Europa in de Duitse politiek in te schakelen.

Verskillende voorstellen, zoals die met betrekking tot een gemeenschappelijke buitenlandse politiek en m.b.t. de vorming van een rechtstreeks gekozen Europees Parlement, zijn op de totstandkoming van zo'n Westeuropese coalitie onder Duitse leiding gericht.

We hebben hier niet te maken met een soort vrijblijvende plannemakerij. Een nuchtere beoordeling van de feitelijke toestand leert, dat de Duitse invloed in West-Europa de laatste jaren al snel is gegroeid. Wij hier in Nederland worden daar voortdurend mee geconfronteerd.

Maar ook op internationaal niveau is de invloed van Duitsland sterk gegroeid. Iemand als Lardinois, die jarenlang landbouwcommissaris van de EEG is geweest en die dus in de keuken gekeken heeft, verklaarde in oktober van het vorig jaar in een interview (7), dat Duitsland in de contacten met de VS en Japen in feite al de leiding van Europa op zich had genomen. Volgens Lardinois is het dus louter pro forma en in feite een overbodige luxe dat de overige landen van West-Europa er nog ministers van buitenlandse zaken op na houden. Van der Stoel kan blijven, maar hij kan voor hetzelfde geld op reces. En als hij blijft, dan moet hij zich de Duitse leiding laten welgevallen. Nu, dat doet hij dan ook veelal.

In verband met de verzuchting van Lardinois is nog het signaleren waard, dat het voorstel voor een gemeenschappelijke buitenlandse politiek in januari van dit jaar door Tindemans gedaan werd en dat het tot op de dag van vandaag nog niet is aangenomen of verworpen. In feite blijkt de uitvoering ervan echter al minstens sinds de herfst van het vorig jaar in volle gang te zijn!

Spreiding van de kosten

Een politiek van imperialistische expansie kost natuurlijk handen vol geld. De Europa-politiek van Duitsland is er nu op gericht deze

enorme kosten te spreiden. Dat gebeurt allereerst via het tribuut, dat de afzonderlijke landen aan de EEG moeten betalen. En via aanpassing van de geldende verdeelsleutels wil men in Duitsland het aandeel van de andere landen in deze EEG-kosten nog opvoeren. Daarnaast worden andere landen in allerlei projecten betrokken. Sommige van deze projecten worden ontwikkeld in het raam van de officiële EEG-organen, zoals het Europese aardgasleidingnet.

Van belang zijn in dit verband verder de internationale concentraties en in het bijzonder de uitbreiding van het Duitse staalkartel tot een 'Europees' kartel onder Duitse leiding.

De werking van deze projecten is tweërlei. In de eerste plaats moet zo de bevolking van alle betrokken landen aan deze projecten meebetalen via de financiering ervan. Rechtstreeks, zoals dat bij Kalkar het geval is of anders bijvoorbeeld via een kapitaal deelneming in de Europese Investeringsbank, of nog anders. Daarnaast leiden deze Europese projecten tot een samenbundeling van economische krachten, die de Duitse expansie extra stootkracht geeft en die tegelijk de economieën van de betrokken landen van de Duitse expansie afhankelijk maakt.

Onlosmakelijk met de expansiepolitiek verbonden is een politiek van lage lonen, van 'matiging', en een sociale politiek die is gebaseerd op afbraak van de sociale voorzieningen. Niet alleen in Duitsland moeten de werkers op deze manier voor de expansie van de concerns betalen; door de 'Europese' samenbundeling van krachten wordt een politiek van loonsverlaging in alle EEG-landen een voorwaarde voor de Duitse expansie, terwijl omgekeerd het ineenschrompelen van de eigen markt in die landen de concernheren daar ertoe zal brengen om alles op de kaart van de Duitse expansie te zetten.

De politiek van loonsverlaging wordt op het ogenblik natuurlijk niet alleen door de Duitse monopoliebourgeoisie voorgestaan. Dat de lonen omlaag moeten, wordt ons door iedereen voorgepreekt. In het kader van de verhoudingen in West-Europa is de kans echter gevaarlijk groot, dat deze politiek per saldo een versterking van de positie van Duitsland tot gevolg zal hebben.

Er zijn overigens wel tekenen, die erop wijzen dat in verschillende kringen wordt ingezien, dat de afbraak van de markten in West-Europa niet zonder gevaar is voor de internationale toestand. Met name de enorme betalingsbalansoverschotten, die Duitsland heeft opgebouwd, wekken ongerustheid.

Zo wees de Amerikaanse ambassadeur bij de EEG, Greenwald, er in de herfst van het vorig jaar op, dat Duitsland reserves heeft 'die drie en een half maal zo groot zijn als die van de Verenigde Staten'

en hij verlangde in feite dat die reserves zouden worden ingezet om de Duitse binnenlandse markt weer op peil te brengen en zo de crisis te bestrijden. Greenwald maakte deze opmerkingen nadat al in de zomer van het vorige jaar de OECD van Duitsland geëist had, dat het de binnenlandse vraag op grote schaal zou stimuleren. 8) Nog eerder trouwens, al in het voorjaar van 1975, had Marjolin in zijn rapport voorzichtig geopperd, dat vooral 'in de landen met een betalingsbalansoverschot' het herstel moest worden gestimuleerd. Het economische herstel, dat sindsdien is opgetreden, heeft deze ongerustheid niet weg kunnen nemen. Nog in mei van dit jaar wees de Berliner Bank in een uitvoerige beschouwing opnieuw op de negatieve gevolgen van de betalingsbalans-overschotten voor de internationale economische situatie. Met name 'de overschotlanden onder de Westelijke industriestaten' zouden zich daar rekenschap van moeten geven.

Hoe belangwekkend deze opmerkingen ook zijn, de politiek van de kringen die hier aan het woord komen is allesbehalve een overtuigend antwoord op de economische onzekerheid van dit moment. En dat vooral omdat men zich geheel concentreert op de industriële vraag en de verlaging van de koopkracht van de massa van de bevolking niet als een crisis-factor erkend wordt.

De bewapening

Bij de politiek van spreiding van de kosten en samenbundeling van de economische krachten speelt de bewapening een bijzondere rol. Dat hangt onder andere samen met het feit, dat de moderne bewapeningsindustrie niet meer een afzonderlijke bedrijfstak is naast de andere, maar veeleer de som vormt van de hoogst-ontwikkelde sectoren van de industrie. Omgekeerd hebben we gezien, dat het juist deze hoogontwikkelde bedrijfstakken zijn, waarin de Amerikaanse concerns hun monopolie geldend trachten te maken, en waar de afgelopen jaren de concurrentietegenstellingen zich hebben toegespitst.

Daar komt bij, dat er van de kant van het Duitse financierskapitaal, dat in de afgelopen tijd miljarden heeft geïnvesteerd in tal van landen over de gehele wereld, een voortdurende pressie wordt uitgeoefend om Duitsland een militaire rol te laten spelen die in verhouding staat tot dit buitenlandse bezit. 9)

Bovendien nemen in crisistijd de militaire orders voor de grote concerns als vanzelf in betekenis toe. De crisis zelf maakt zodoende de concernheren opmerkzaam op de mogelijkheid die er voor hen in de militaire produktie ligt om zich tegen de crisis te beschermen. En zo concentreren de problemen waarvoor de Duitse expansie op

tal van verschillende gebieden wordt geplaatst, zich in het vraagstuk van de bewapening en de bewapeningsindustrie.

Tegen deze achtergrond en in de verwachting, dat de Duitse herbewapening door de andere Westeuropese landen, als zij zelf medeplichtig worden gemaakt, wel zal worden aanvaard, heeft Tindemans voorgesteld om te komen tot een Europees bewapeningsagentschap, dat voorlopig tot taak zou moeten krijgen om de Europese militaire orders bij Europese concerns te plaatsen. Het gevecht om de vorming van zo'n agentschap is intussen in volle gang. Dat het er daarbij inderdaad om gaat de bewapeningsindustrie te maken tot de spil van de Europese industrie en tot de drijvende kracht van de expansie ervan, wordt door de betrokkenen openlijk toegegeven. Tindemans zelf verklaart, dat de samenwerking op het gebied van de produktie van wapens 'de autonomie van Europa en het concurrentievermogen van zijn industrie' zou versterken. De Europese Commissie bepleit de totstandkoming van een Europees bewapeningsorgaan omdat zodoende een eind zou kunnen worden gemaakt aan de 'overmatige afhankelijkheid van het buitenland in sommige takken van industrie' 10). En volgens Vredeling moet de integratie van de Europese industrie bij de wapenindustrie beginnen omdat die 'naar verhouding slechts weinig onder Amerikaanse invloed' 11) staat. We hebben in verband met de plannen voor een gemeenschappelijke buitenlandse politiek gezien, dat zij door Tindemans gelanceerd werden op een moment dat ze al volop in uitvoering waren. Hetzelfde geldt ook hier. Het inschakelen van andere Westeuropese landen in de Duitse bewapening is al in volle gang.

Men kan in dit verband denken aan internationale projecten als de produktie van de MRCA-straaljager en aan kernenergieprojecten als de Ultracentrifuge, het Duits-Nederlands-Belgische Kalkarproject en het Duits-Franse snelle kweekreactorenproject.

Het is zo langzamerhand onomstreden, dat deze projecten de basis kunnen vormen voor de produktie van atoomwapens.

Van belang is in dit verband verder de invloed die de Duitse Flick-groep sinds enige jaren heeft op de Nederlandse wapenindustrie, en de rol die Fokker via zijn verbindingen met het Duitse VFW en het Franse Dassault speelt in de Duits-Franse samenwerking op wapengebied. Een andere aanwijzing is de order voor de bouw van een aantal fregatten, die aan RSV gegund is 12). Dat zijn dan een paar dingen die bekend zijn. Maar het is duidelijk, dat het meeste op dit gebied zich in het verborgene afspeelt. Er bestaat trouwens sinds enige tijd een Duits-Nederlands overleg-orgaan, waarin besprekingen worden gevoerd over de coördinatie van militaire taken en van de wapenprodukties.

Onder de voorwaarden van het imperialisme is één van de beslissende factoren in de internationale concurrentiestrijd de invloed in de neo-koloniaal beheerste wereld. In de neo-koloniale landen bevinden zich immers de grondstoffenvoorraden en bovendien vormen deze landen afzetmarkten, waarvan de betekenis juist in een tijd van crisis weer toeneemt.

Eén van de belangrijkste kenmerken van de internationale positie van Duitsland echter is, dat het niet over traditionele invloedssferen in de neo-koloniale wereld beschikt. Hoe wil men nu die situatie te lijf gaan? In het plan-Tindemans wordt in feite voorgesteld om in het kader van de EEG te komen tot een soort gemeenschappelijke koloniale politiek. Dat wil dus zeggen, dat de invloedssferen, die de andere Westeuropese landen, met name Engeland en Frankrijk, maar ook Nederland, zo goed en zo kwaad als dat ging voor zichzelf hebben weten de reserveren, tot een gemeenschappelijk EEG-bezit gemaakt worden.

In feite betekent dit, dat Duitsland als nieuwe imperialistische mogendheid geïntroduceerd wordt in de invloedssferen van Engeland en Frankrijk en dat het neo-koloniale bezit van deze landen gaat dienen als alibi voor een Duits optreden in de neo-koloniale wereld.

Een eerste proeve van deze politiek hebben we intussen al gehad in het verdrag van Lomé tussen de EEG en een reeks landen uit de Franse en Engelse invloedssfeer.

De Duitse neo-koloniale expansie zou echter door de openstelling van deze gebieden niet alleen moeten worden vergemakkelijkt, zij zou ook nog door de andere EEG-landen moeten worden meegefinancierd. Dat is immers de strekking van het voorstel van Tindemans om de z.g. ontwikkelingshulp-fondsen gemeenschappelijk te maken, te 'europeaniseren'. Nu, hier rinkelt wel op een heel rechtstreekse manier de kassa en men kan zich voorstellen dat de Nederlandse neo-kolonialen het meer dan zonde vinden om de miljarden die ze van de Nederlandse bevolking aftroggelen, simpelweg tegen een kwitantie af te geven. Het is dan ook bij het verdrag van Lomé niet tot de oprichting van een gemeenschappelijk fonds gekomen. De Duitse neo-koloniale expansie heeft dus behoefte aan de EEG en aan een 'Europese' ontwikkelingshulp-politiek. Is er nu ook iets te zeggen over de richting waarin die politiek zich beweegt?

Die richting wordt in hoofdzaak aangegeven door de associatie-politiek van de EEG, waarbij vooral landen rond de Middellandse Zee betrokken zijn, en door het verdrag van Lomé. Bij dit verdrag zijn landen betrokken uit Afrika, de Stille Zuidzee en het

Caraïbische gebied, maar het zwaartepunt ligt onmiskenbaar in Afrika. In Duitsland wordt de neo-koloniale politiek in het kader van de EEG dan ook samengevat onder de leus van een 'Eur-Afrika'. Eén van de commentatoren van het verdrag van Lomé, Hans-Broder Krohn 13), wijst erop dat de betekenis van het verdrag is, dat het de banden tussen de EEG en 'de daarbij geografisch het dichtst in de buurt gelegen ontwikkelingslanden in het Middellandse Zeegebied en Afrika' nauwer aanhaalt. Eenzelfde visie op de richting die de neo-koloniale politiek van de EEG moet hebben, vinden we bij staatsminister Wischniewski. Deze hoge Duitse regeringsfunctionaris kwam in een rede voor vertegenwoordigers van de lidstaten van de OAE te spreken over de 'Europees-Arabisch-Afrikaanse driehoek', waarin volgens hem een 'zo nauw mogelijke onderlinge belangenvervlochtening' 14) tot stand gebracht zou moeten worden.

Nu zijn dit geen plannen, die in een soort luchtledig ontwikkeld worden. Ze vinden hun basis in de stroom van investeringen, die de laatste jaren vanuit Duitsland zijn weg heeft gevonden naar deze gebieden. Om enkele voorbeelden te noemen: de Duitse olie-industrie is betrokken bij de oliewinning in Algerije, Egypte, Nigeria en Senegal; de staalindustrie heeft belangen in Algerije, Gabon, Egypte, Senegal, Tunesië en Zuid-Afrika; de chemische industrie heeft belangen in Egypte, Nigeria en Zuid-Afrika; de auto-industrie heeft belangen in Ghana, Kenia, Madagaskar, Nigeria, Tanzania, Zaire, Zambia en Zuid-Afrika; en de Duitse banken hebben in bijna alle landen rond de Middellandse Zee en in Afrika vestigingen of belangen in plaatselijke banken.

Crisishaarden

In het rapport-Tindemans wordt tenslotte ruime aandacht geschonken aan de z.g. crisishaarden in Europa. Tindemans doelt daarmee niet op West-Duitsland, dat zoals we gezien hebben één van de belangrijkste crisis-haarden is, maar op een aantal Zuid-europese landen, die geen deel uitmaken van de EEG. Europa zou ten aanzien van deze landen een actieve politiek moeten voeren. Wat is de achtergrond van die opmerkingen? De landen waar het hier om gaat, zijn na de oorlog uit de Engelse in de Amerikaanse invloedssfeer overgegangene landen, met name Griekenland en Turkije. Deze landen zijn door de VS buiten de EEG gehouden om op die manier een soort barrière te scheppen tussen de landen van West-Europa en de olievoorraden van het Midden-Oosten.

Het voorstel van Tindemans komt er dus op neer, dat aan die toestand een eind moet worden gemaakt. De z.g. crisishaarden-poli-

tiek is er dus op gericht om in het Middellandse Zeegebied en daarmee ook in het Midden-Oosten voet aan de grond te krijgen. In Duitse publikaties wordt trouwens onomwonden verklaard, dat met deze Zuid-Europa-politiek de hele Europa-politiek staat of valt. Wanneer de Duitse invloed beperkt zou worden tot Noord-west-Europa, dan zou het — zo wordt gezegd — met de pogingen om een rol te spelen in de wereldpolitiek gedaan zijn 15). En dat zal misschien ook wel. Maar wat, als de Duitse Europa-politiek wel slaagt, als er wel een Europees-Arabisch-Afrikaanse driehoek en een 'Eur-Afrika' tot stand komt? Eén blik op de wereldkaart is voldoende om te begrijpen, dat er dan een toestand zou ontstaan, waarin de Duitse monopolies geen genoeg meer nemen met 'een rol in de wereldpolitiek', maar dat zij de leidende rol zouden opeisen.

Kracht en zwakte

Oude tegenstellingen, die ook gedurende de 'mooi-weer-periode' van de zestiger jaren niet konden worden overbrugd, dringen onder druk van de crisis en van de zich veranderende internationale verhoudingen naar een oplossing. Tegen die achtergrond hebben de Duitse monopolies op een reeks van gebieden het offensief geopend en werven zij voor een Europese achterban.

Tegelijk echter heeft juist diezelfde expansie de Duitse concerns in West-Europa in een isolement geplaatst. In West-Europa is Duitsland het overschotland en zijn de andere landen de landen met de tekorten, met de schulden.

Ook ons land zal zich bij de huidige politiek daar op den duur niet aan kunnen onttrekken. Trouwens, wanneer we afzien van de olie- en gastromen, die voor een belangrijk deel buiten de nationale economie omgaan, bevindt ons land zich in de handel met Duitsland al in een tekort-positie 16).

De Duitse concerns staan zichzelf in de weg. Maar ze vinden ook anderen op hun weg. Allereerst de arbeidersbeweging, die alleen al in de strijd voor het loon en de koopkracht front moet maken tegenover de politiek die aan Rijn en Roer wordt uitgedacht, maar daarnaast ook al diegenen die van een West-Europa onder Duitse leiding niets goeds te hopen hebben.

KEES BAKKER

- 1.) Zie bijvoorbeeld NRC/Handelsblad van 14.7.1976.
- 2.) Het positieve saldo op de Duitse handelsbalans steeg van 7,9 mrd DM in 1966 naar 18,4 in 1968. In 1972 zette opnieuw een sterke stijging van dit overschot in. Het positieve saldo op de Duitse handelsbalans bereikte in 1974 een hoogtepunt met 50,8 mrd DM.
- 3.) B. Kitching (Why the American Recovery Will Be Difficult: The Effect of Consumer-Deprivation on Business Activity. in: Economisch en Sociaal Tijdschrift (1975) no. 6, 764) noemt de periode van oktober 1972 tot oktober 1973 een periode van voorraadvorming voor de Oktober-oorlog. In deze periode stegen de groothandelsprijzen van landbouwproducten, voedingsmiddelen en voedselgranen in de VS met 60%.
- 4.) Deze concurrentiestrijd uitte zich onder andere in de tegenstellingen rond het onder leiding van Siemens gevormde Europese computerconsortium 'Unidata', dat intussen is uiteengevallen; verder in de opheffing van de Kraftwerk Union, waarin Siemens en het door Amerikaans kapitaal gedomineerde AEG op kernenergiegebied samenwerkten; en tenslotte ook rond de vorming van een Duits oliemonopolie waaraan al sinds 1968 wordt gewerkt en dat in 1973/74 door de fusie van VEBA en Gelsenberg in een beslissend stadium leek te komen.
- 5.) De tegenstellingen op dit gebied openbaarden zich bijvoorbeeld in de ruzie in het voorjaar van 1974, toen de EEG — zonder daarover vooroverleg met de VS te plegen — de Arabische landen een voorstel voor economische en technische samenwerking deed. Nixon beschuldigde de EEG er toen van 'front te maken tegen de VS op economisch en handelsgebied' en de toenmalige Duitse minister van buitenlandse zaken Scheel reageerde daarop met de opmerking, dat de moeilijkheden in de betrekkingen met de VS inderdaad 'ernstig' waren. 'Wij kunnen', aldus Scheel, 'geen Amerikanen aan tafel hebben. Er zit toch immers ook geen Europeaan in het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken' (Het Parool van 21.3.1974).
- 6.) Door Erhard, oud-bondskanselier en minister van economische zaken van West-Duitsland, is weleens vastgesteld, dat de Duitse politiek 'op de totstandgekomen Europese basis tot een draagkrachtig partnerschap met de opkomende landen van Azië, Afrika en Zuid-Amerika' moet leiden (Erhard, Deutsche Wirtschaftspolitik. Der Weg der sozialen Marktwirtschaft, 1962, 140).
- 7.) In NRC/Handelsblad van 18.10.1975.
- 8.) Zie Financieel Dagblad van 6.8.1976.
- 9.) De officieel geregistreerde directe buitenlandse investeringen van Duitsland zijn sinds 1968 verdrievoudigd. Zij stegen van 14 miljard DM eind 1968 naar 42 miljard eind 1975.
- 10.) Rapport van de Commissie over de Europese Unie. Bulletin van de Europese Gemeenschappen, supplement 5/75, p 28.
- 11.) Kamerstuk 13 600 X, no. 11, p 5.
- 12.) Zie De Waarheid van 24.3.1976.
- 13.) Krohn, Das Abkommen von Lome zwischen der Europäischen Gemeinschaft und den AKP-Staaten, in: Europa-Archiv, 25.3.1975, 117-188.
- 14.) Bulletin Bundesregierung van 12.12.1975.
- 15.) Von Schenck, Westeuropa und das nördliche Mittelmeer, Aussenpolitik 1975, no. 2, 197-203.
- 16.) De Nederlandse export naar Duitsland beliep in 1975 26,9 miljard gulden. De invoer uit Duitsland 22,4 miljard. Exclusief minerale brandstoffen enz. was de uitvoer echter 20,8 en de invoer 21,9 miljard gulden.

De grondwetsherziening

De eerste wetsontwerpen van de algemene herziening van de grondwet zijn aan beide Kamers aangeboden. Voor de verkiezingen in mei zullen in totaal niet minder dan 34 wetsvoorstellen behandeld moeten worden. Een uiterst omvangrijke operatie, die na de verkiezingen in de beide Kamers, in nieuwe samenstelling, herhaald zal worden. Voor aanvaarding van de wetsontwerpen is de eerste keer een meerderheid van 50 + 1 vereist, de tweede keer een 2/3 meerderheid.

Voordat het tot deze voorstellen kwam is het belangrijkste onderdeel van deze grondwetsherziening, nl. de wijziging van het kiesstelsel, op de klippen gelopen. Dit is nogmaals bevestigd door de wijze waarop de poging van Den Uyl om de invoering van het districtenstelsel mee te nemen bij de 'Europese verkiezingen', als een nachtkaars is uitgegaan.

De communisten hebben aan deze stranding een belangrijk aandeel geleverd. Was de CPN in het begin de enige partij die voor het anti-democratische karakter van deze voorstellen waarschuwde en daartegen de democratische krachten in ons volk in het geweer bracht, meer en meer ontstonden ook in andere partijen bezwaren, die uiteindelijk in het parlement de doorslag gaven. Mèt het districtenstelsel werd ook het idee van een gekozen minister-president verworpen.

Wat bij de formatie van het kabinet-Den Uyl als een van de hoofd-taken werd gepresenteerd, is nu haastig weggefrommeld in een bureaulade. Dat deze opvattingen niet gebaseerd waren op opvattingen of stromingen die onder ons volk wortel hadden geschoten, blijkt uit het feit dat het verdwijnen van deze plannen geen enkele afwijzende reactie onder ons volk heeft teweeggebracht.

Daarmee lijkt voorlopig een einde te zijn gekomen aan de poging om het algemeen kiesrecht, als een van de meest fundamentele rechten die vooral de Nederlandse arbeidersklasse heeft verworven, uit de grondwet te laten verdwijnen.

Door alle energie die verspild is aan de poging tot verandering van het kiesstelsel, is er te weinig tijd om nog in deze kabinetsperiode alle overige voorstellen voor wijziging van de grondwet te behandelen. De uiteindelijke behandeling zou daarmee niet 2, maar 3 kabinetsperiodes in beslag nemen. Ook in die periode zal het nodig blijven om sommige figuren, die uit bovenstaande nederlagen nog niet hun lessen hebben getrokken, van replek te dienen.

Onze grondwet ontstond in 1815. Ze was uitdrukking van een tijdperk, waarin de maatschappelijke verhoudingen zich vernieuwden.

Een overgangstijd, waarin de economische structuur nog niet vastgelegd was. In tegenstelling tot de grondwet van West-Duitsland zijn de kapitalistische eigendomsverhoudingen er niet in vastgelegd. Ze heeft meer het karakter van een bestuursreglement, dan een stuk dat algemene politieke en maatschappelijke zaken regelt. Dit praktische karakter biedt grote voordelen, het verleent haar een grote soepelheid.

Wel hebben sinds haar ontstaan periode's van grote sociale strijd hun stempel erop gedrukt. In het jaar 1848 vond een belangrijke wijziging plaats, het direct kiesrecht werd ingevoerd. Dit was weliswaar in het begin beperkt tot een 136.000 stemgerechtigden, maar het betekende een concessie aan de groeiende democratische beweging, waar de bourgeoisie leiding aan gaf. Deze wist zich op dat punt gesteund door een jonge, onervaren arbeidersklasse, die zich in die jaren ook in Nederland voor het eerst politiek manifesteerde. Toen werd ook voor het eerst een aantal grondrechten, zoals de vrijheid van vereniging, van vergadering en van drukpers, vastgelegd. Pas veel later werden de belemmeringen opgeheven, die de weg versperden naar de verovering van deze rechten door de arbeidersklasse. Het eind van de 19e eeuw stond in het teken van de strijd voor het algemeen kiesrecht. In deze strijd werd het recht op zelfstandige organisaties en het recht van betoging feitelijk veroverd. Hiermee verbonden werd een reeks van sociale eisen naar voren gebracht, die betrekking hadden op ouderdomsvoorziening, verzekering tegen bedrijfsongevallen, ziekteverzekering en werkloosheidsvoorzieningen. In 1917, de zgn. bibberperiode van de Nederlandse bourgeoisie, waarbij ook de doorwerking van de Oktoberrevolutie zich deed gevoelen, werd het algemeen kiesrecht in de grondwet vastgelegd. Direct daarna werd de grondslag gelegd voor de sociale wetgeving in ons land, hoewel dit nog niet in de grondwet tot uitdrukking kwam. Het was het voorlopige eindresultaat van een langdurige en moeizame sociale strijd.

Tegenstanders van de grondwet

Gezegd moet worden, dat degenen die sindsdien tegen de grondwet gefulmineerd hebben, zich voornamelijk ter rechterzijde bevonden hebben.

De hoofdzaak van de wijzigingen die in de periode van de koude oorlog werden aangebracht, was de poging tot verandering van de fundamentele grondrechten. Het geknutsel aan een 'Europese grondwet' en de pogingen 'Europese verkiezingen' door te drijven, vormen een verscherping van de aanval op deze fundamentele grondrechten, door de strekking en de gang van zaken in ons land

ondergeschikt te maken aan 'Europese' bepalingen.

De huidige voorstellen

In de discussie die reeds geruime tijd over de wijziging van de grondwet gevoerd wordt, heeft de CPN naar voren gebracht dat de grondwet, hoe ouderwets en achterhaald soms in haar formulering, niet iets is waar voortdurend aan gesleuteld en veranderd moet worden. De vele wijzigingen die na de tweede wereldoorlog in de grondwet zijn aangebracht hebben schade toegebracht aan haar democratische karakter. Juist omdat deze grondwet geen maatschappelijke verhoudingen vastnagelt, geeft ze geen aanleiding tot wijziging. Door jarenlange toepassing en concretisering heeft bovendien zo langzamerhand iedere formulering een algemeen aanvaarde betekenis gekregen.

Maar als men eenmaal tot wijziging besluit, dan zijn er wel degelijk een aantal verbeteringen aan te brengen. De huidige voorstellen houden deels zulke verbeteringen in, terwijl er anderzijds ook sprake is van een versterking van de bevoegdheden van de centrale overheid, van een autoritaire tendens.

Men kan bij de beoordeling van de grondrechten twee uitgangspunten hanteren. In de benadering van de regering en vooral ook in de opvatting zoals die door de PvdA-fractie naar voren wordt gebracht beluistert men de mening, dat elk recht naar de letter vastgelegd moet worden. De PvdA-fractie heeft bij de sociale grondrechten voorstellen ingediend om te komen tot uitbreiding van de werknemersrechten.

Het doet wat bizar aan, dat men dit soort lijsten van gedetailleerde rechten produceert, terwijl de PvdA-leiding het wezen van de grondwet aantast door op te treden voor 'Europese verkiezingen', voor een verdere onderschikking aan de NAVO- en de EEG-politiek, die de werking van de fundamentele grondrechten aantast.

Het grote gevaar dat ook aan deze benadering vastzit, is dat men de algemeen geldende en afgedwongen interpretatie van de grondrechten uitschakelt, en door detaillering en opsomming de werking van de grondrechten eerder beperkt dan uitbreidt.

De CPN-fractie brengt in de schriftelijke discussie over de wetsvoorstellen naar voren dat de grondwet ruimte biedt voor algemeen geldende interpretaties. Onder druk van de bevolking kan zodoende een verruiming van de grondrechten tot stand komen. Zo wordt het recht van betoging al sinds een eeuw als onderdeel beschouwd van het vergaderrecht, al is het niet formeel vastgelegd. Positief is dat in de regeringsvoorstellen duidelijk afstand is

genomen van de wijze, waarop de Westduitse regering van haar grondwet gebruik denkt te moeten maken, via een enkel artikel dat tegen de grondwet gerichte activiteiten verbiedt. Dit artikel wordt gehanteerd om aan progressief denkende mensen de grondrechten te ontnemen. De beruchte 'Berufsverbote' en de McCarthy-achtige jacht op alles wat onder de naam 'terroristen' te vangen is, vindt plaats op grond van dit artikel.

Positief is ook de wijze waarop aan de meeste grondrechten 'horizontale werking' wordt verleend.

De werking van de grondrechten wordt, in een aantal gevallen, niet beperkt tot de verhouding overheid-individu, maar geldt ook tussen de individuen onderling. Zo heeft de CPN-fractie gepleit voor de horizontale werking van een non-discriminatie-artikel, waardoor individuen of organisaties die discrimineren op basis van afkomst of ras, bestraft kunnen worden.

Politieke discriminatie

Een belangrijke verandering is de opname van zo'n non-discriminatie-artikel, waarbij discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras of geslacht verboden wordt. In het verlengde daarvan wordt ook de discriminatie bij overheidsbenoemingen afgewezen.

Tegen deze bepalingen zijn de confessionele fracties in het geweer gekomen. Zij blijken, overigens als enigen, voorstanders te zijn van aan 'Europese' bepalingen ontleende formuleringen, die progressief denkende mensen uitsluiten van de uitoefening van bepaalde grondrechten. De ervaringen in West-Duitsland leren hoe ver deze beperkingen ingrijpen in de politieke vrijheden, niet alleen van communisten, maar ook van socialisten en progressieve gelovigen. Ook in Nederland hebben de BVD-praktijken bij overheidsbenoemingen, het screenen, of op andere wijze laten meespelen van politieke gezindheid bij benoemingen b.v. voor het burgemeesterschap, diep doorgerept. Dit wordt onderstreept door de vragen die de verschillende fracties naar aanleiding van dit artikel gesteld hebben. De PPR stelt aan de orde dat de praktijk van politieke screening zich niet verdraagt met dit artikel. De VVD vraagt zich af of door dit artikel niet de mogelijkheid van een rechtsgang wordt geopend voor mensen die menen van wege hun politieke gezindheid ten onrechte niet in een ambt of in een adviescollege te worden benoemd. De CPN-fractie stelt dat dit artikel tot gevolg moet hebben dat de subjectieve opvatting van een minister, over politieke overtuigingen geen belemmering meer mag vormen voor de benoeming in een burgemeestersambt. Door voortaan bij

benoemingen enkel uit te gaan van geschiktheid, op basis van een aantal vastgelegde objectieve vereisten, zou een einde gemaakt worden aan het politieke schimmenspel zoals dat gebruikelijk is bij overheidsbenoemingen.

Versterkte rol van het staatsapparaat

Naast deze verbeteringen, in wezen het vastleggen van opvattingen en rechten die onder de Nederlandse bevolking gemeengoed zijn, worden ook beperkingen aangebracht. Beperkingen, die als een uitbreiding van de grondrechten worden gepresenteerd.

Zo wordt het artikel over de vrijheid van drukpers uitgebreid met een uiterst ongelukkige formulering over radio- en t.v.-uitzendingen. Terwijl reeds jaar en dag t.v.-uitzendingen van hogerhand, via de politieke hoogwaardigheidsbekleders van het Nederlandse omroepbestel worden gecensureerd, stelt dit artikel doodleuk, dat er geen voorafgaand toezicht op de inhoud van radio- en t.v.-uitzendingen is.

Ernstiger wordt het als aan het uitdragen van opvattingen grenzen worden gesteld. In een artikel over dit onderwerp is de cryptische formulering opgenomen dat 'er geen voorafgaand verlof nodig is vanwege de inhoud'. Dat wil zeggen aan de vorm, waarin men opvattingen uitdraagt, kunnen wel beperkingen worden gesteld. Om een extreem voorbeeld te gebruiken: demonstreren mag, elke leuze is toegestaan, maar het gebruiken van spandoeken, het gebruik van geluidswagens etc. kan verboden worden. Dit kan de weg openen voor een regelrechte vrijheidsbeperking, die ernstige consequenties kan hebben voor het recht om vergaderingen en betogingen te organiseren.

Aan het recht op vereniging wordt toegevoegd, dat dit recht beperkt kan worden 'in het belang van de goede zeden'. Ook al een formulering die niet uitmunt door duidelijkheid en ruimte biedt voor beperkingen.

Bij het recht op vergadering en betoging wordt o.a. het 'verkeersbelang' opgevoerd als grond tot beperking van dit recht. De CPN-, de PvdA- en VVD-fractie maken hiertegen bezwaar, omdat het belang van een betoging ver uit kan gaan boven het belang van het verkeer. Het kan worden aangewend om grondwettelijk toegestane vrijheden te beperken, aldus de CPN-fractie.

De KVP, de ARP en de CHU grepen dit artikel aan om blokkades van wegen en waterwegen door boeren, schippers, vissers vrachtwagen- en taxichauffeurs te veroordelen, en de regering uit te nodigen de vrijheid van betoging voor deze groepen te beperken.

Gevaren voor de 'persoonlijke levenssfeer'

De artikelen over de persoonlijke levenssfeer zijn het meest uitgesproken voorbeeld van de wijze waarop, ten koste van de rechten van de individuele burger, de versterkte rol van de centrale overheid wettelijk zou worden vastgelegd. Terwijl in het eerste lid de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer wordt geformuleerd, wordt in de daarop volgende zinsnede en artikelen de persoonlijke levenssfeer drastisch beperkt. Zo wordt via enkele zinsneden over het vastleggen van persoonsgegevens, vooruitgelopen op de zeer omstreden centrale persoonsadministratie.

Hetzelfde geldt voor de grondwetbepaling over het binnentreden van een woning tegen de wil van de bewoner, die evenzeer aan vervaging ten offer is gevallen. Zowel de redenen van binnentreden, als de personen die daartoe bevoegd zijn, kunnen in het voorstel via een machtiging van de minister vastgesteld worden. Dit is een duidelijke stap terug t.o.v. de bestaande wetgeving.

Het briefgeheim wordt uitgebreid met een telefoon- en telegraafgeheim, maar tegelijkertijd wordt de mogelijkheid tot schending van dat geheim groter. Niet alleen de rechter maar ook anderen ('gemachtigden') zouden brieven volgens de regerings-opvattingen kunnen openen en mogen afluisteren. Het geheel biedt meer mogelijkheden tot beperking en inbreuk op de privacy, en geeft geen bescherming tegen BVD-activiteiten.

Tenslotte is ook de mogelijkheid tot vrijheidsontneming door de rechterlijke macht verruimd. In het oude grondwetsartikel wordt een grotere rechtsbescherming gegarandeerd, doordat bij in hechtenis nemen een rechterlijk bevel nodig is. Dit is in de nieuwe formulering weggefallen.

De CPN heeft in de schriftelijke discussie over deze artikelen scherp gewaarschuwd voor de gevaren van een versterkte macht van de centrale overheid ten koste van de rechten van de individuele burger. Ook van de kant van andere fracties, met name de PvdA en de VVD, zijn er kritische kanttekeningen gezet bij deze artikelen, met name over de aantasting van de persoonlijke levenssfeer, en de verruiming van de mogelijkheden tot binnentreden van woningen.

Sociale grondrechten

Naast de zgn. klassieke grondrechten zijn voor het eerst ook sociale grondrechten in de grondwet opgenomen. Het staat buiten kijf, dat het voor de arbeidersklasse van grote betekenis zou zijn, als een aantal bindende sociale rechten in de grondwet zou worden opge-

nomen; met name denken we daarbij aan het recht op werk, het onverkorte recht op staking, het recht op bestaanszekerheid en op voldoende geneeskundige voorzieningen. Hoewel de regering haar voorstellen als een zeer vergaande stap presenteert, is er van vele kanten gewezen op het vrijblijvende karakter en de geringe betekenis van de voorgestelde artikelen. In tegenstelling tot de klassieke grondrechten, die meestal op enigerlei wijze afdwingbaar zijn, is de formulering van de sociale grondrechten zodanig, dat niemand aanspraak kan maken. Niet ten onrechte wordt er in een artikel in het Nederlandse juristenblad gesproken over de symbolische betekenis van deze bepalingen: 'zij hebben veeleer de functie de aanblik van de grondwet in overeenstemming met de geest der tijd te brengen'.

Deze gang van zaken is niet van gevaar ontbloomt, het introduceren van niet afdwingbare grondrechten in de grondwet is een ontwikkeling, die de rechtsbetekenis van de grondwet schaadt en beter achterwege kan blijven.

De CPN-fractie constateert in haar discussiebijdrage, dat de regering in haar voorstellen werkelijke, duidelijke en afdwingbare sociale rechten niet wenst vast te leggen. Optredend in een maatschappij waarin de ongewisheid en de willekeur van het kapitalistisch systeem de hoofdgang der dingen bepalen, kan en wil deze regering geen zekerheid geven met betrekking tot de fundamentele sociale rechten waar de niet-bezittenden aanspraak op maken. Zeer kwalijk is de wijze waarop de regering het duidelijk en onomwonden vastleggen van de stakingsvrijheid in de wet ontwijkt, door de opmerking dat het aan de wetgever moet worden overgelaten. Dit gezien tegen de achtergrond van het feit, dat het wetsontwerp dat bedoeld was om het stakingsrecht te beperken, nog steeds niet is ingetrokken. Alle politieke partijen, de staatscommissie, en de Raad van State hebben er op aangedrongen dit recht in de grondwet op te nemen.

Terwijl er van een betere bescherming van de werknemer tegen de kapitalistische willekeur en rechteloosheid dus geen sprake is, worden deze artikelen wel gebruikt om een geheel nieuw element in de grondwet te introduceren, n.l. het klassekarakter van de Nederlandse maatschappij. Dit vindt plaats door het hanteren van begrippen als 'werknemer' en 'medezeggenschap'. Als er gesproken wordt over werknemers, dan zijn er ook werkgevers; en aan de medezeggenschap gaat de zeggenschap van de ondernemers vooraf. Dit betekent het doorbreken van de neutraliteit van de grondwet ten opzichte van de bezitsverhoudingen, zoals we die in het begin van het artikel uiteen hebben gezet. Het is een principiële

wijziging, die ver-reikende consequenties kan hebben, ook voor de positie van diegenen die de bezitsverhoudingen niet onaantastbaar achten. Het is niet denkbeeldig dat men daarmee bevordert dat ook andere artikelen worden opgenomen die betrekking hebben op de bezitsverhoudingen. Hierdoor zou de deur op een kier worden gezet voor het ongrondwettelijk verklaren van bepaalde politieke activiteiten die tegen die bezitsverhoudingen ingaan, zoals nu in West-Duitsland gebeurt.

Niet voor niets wordt in het EEG-project 'Europese Grondwet', dat door het Westduitse Max Planck Instituut wordt uitgevoerd, vooral de vrijheid van onderneming benadrukt. Het optreden tegen de ongebreidelde macht van de monopolies zou dan een aantasting van de grondwettelijke vrijheden genoemd kunnen worden!

Spreiding van kennis, macht en inkomen in de grondwet?

De artikelen over de sociale grondrechten vormen verder één en al mist. De formulering '...is voorwerp van zorg van de overheid...' vindt men terug bij het artikel over het bevorderen van de werkgelegenheid, de bestaanszekerheid, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming van het milieu, het bevorderen van de woongelegenheid en in het artikel over vorming en opleiding. Al deze 'voorwerpen van zorg' blijken in de werkelijkheid veelal voorwerpen van verwaarlozing, wanbeleid en afbraak van voorzieningen. Werkelijke rechten worden niet vastgesteld, behalve het verlenen van rechtsbijstand aan minder draagkrachtigen. Het wordt allemaal overgelaten aan de wetgever.

Een aantal formuleringen staat in een zeer kwalijke reuk.

In plaats van het recht op arbeid komt er de vaststelling dat 'haar zorg erop gericht (is) een ieder in staat te stellen in zijn onderhoud te voorzien door arbeid, die afgestemd is op de persoonlijke en maatschappelijke behoeften en mogelijkheden'. De 'maatschappelijke behoefte' is als argument gebruikt bij de doorvoering van de studentenstops en geeft aan dat de regering de wensen van de grote ondernemingen bij haar beleid tot uitgangspunt wil nemen.

Hetzelfde komen we tegen bij het onderwijsartikel, waar in plaats van het recht op onderwijs gesproken wordt over 'op persoonlijke en maatschappelijke behoeften en mogelijkheden afgestemde vorming en opleiding'. Dit kan betekenen dat het participatie-onderwijs, het troeteldier van de ondernemers, gestimuleerd wordt, en het wetenschappelijk onderwijs beperkt moet worden vanwege het 'overschot' aan academici.

Vervolgens wordt in het artikel over bestaanszekerheid gesproken

over de 'spreiding van welvaart'.

Het is een zeer vreemde gang van zaken, als de regering via deze bepalingen, politiek omstreden zaken als de nivelleringspolitiek, de afbraak van het hoger onderwijs en de aantasting van het begrip passende arbeid een grondwettelijke bescherming probeert te bieden.

Vastgesteld moet worden dat deze formuleringen geen rechten vastleggen voor de bevolking, maar de aanvallen op de rechten van de werkende bevolking een grondwettelijke bescherming bieden.

De onderwijs-artikelen

Het derde onderdeel van de grondwetsvoorstellen bevat een aantal veranderingen van de onderwijsartikelen. In confessionele kringen is veel beroering ontstaan over de artikelen, die de positie van het bijzonder onderwijs regelen.

In de eerste plaats valt op dat het begrip onderwijs in een van de belangrijkste artikelen, vervangen is door de begrippen vorming en opleiding, waardoor het recht op onderwijs een uiterst vage en rekbaar inhoud heeft gekregen.

Het nieuwe artikel over het bijzonder onderwijs heeft echter de meeste aandacht getrokken. Het bijzonder onderwijs neemt een zeer belangrijke plaats in, vooral bij het basisonderwijs. Meer dan 70% van het basisonderwijs heeft een confessionele grondslag.

Zowel de vrijheid van richting, van de grondslag die men aan het onderwijs verbindt, als de vrijheid van inrichting van het onderwijs zijn in de grondwet vastgelegd. Dit was het resultaat van de handel die in 1917 plaats vond, waarbij in het parlement het algemeen kiesrecht en de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs gelijktijdig in pakketvorm werden aanvaard.

Tot nu toe werd in de grondwet als voorwaarde voor financiële vergoeding enkel genoemd de deugdelijkheid van het onderwijs. De belangrijkste bezwaren zijn gerezen tegen het voorstel dat inhoudt, dat naast de deugdelijkheid ook andere criteria voor bekostiging worden vastgesteld. Men is bevreesd dat de overheid zich minder terughoudend op zal stellen ten opzichte van het onderwijs, en dat zo de autonomie van het bijzonder onderwijs wordt aangetast.

Bovendien heeft de regering door de formulering 'bij of krachtens de wet' in te voeren, de mogelijkheid om de financiering van het bijzonder onderwijs buiten het parlement om te regelen.

Men kan zich niet aan de indruk onttrekken, dat de regering meer greep wil krijgen op de bekostiging van het bijzonder onderwijs.

De wijze waarop men bij de confessionele partijen op de achterste benen is gaan staan doet wat bizar aan, als men die vergelijkt met de serene rust waarmee men de afbraakplannen voor het hoger en middelbaar onderwijs heeft gesteund. Ongetwijfeld speelt daarbij een rol dat in CHU- en KVP-kringen een nieuwe schoolstrijd als aardig verkiezingsitem wordt gezien.

Hoe men ook over deze wijzigingen denkt, het is niet uit te leggen als een keus van de regering voor het openbare onderwijs. Het openbare lagere onderwijs is de laatste tientallen jaren sterk in betekenis achteruitgegaan, men krijgt de indruk dat de regering zich daar weinig aan gelegen laat liggen. In de voorstellen wordt namelijk de verplichting om in elke gemeente voor voldoende openbaar onderwijs te zorgen, gewijzigd in de veel vagere formulering dat overal voldoende gelegenheid aanwezig moet zijn voor het volgen van onderwijs.

Het ziet ernaar uit dat deze wijzigingen voornamelijk tot doel hebben de bankschroef op het onderwijs verder aan te draaien.

DICK OUDENAMPSEN

MEDEWERKERS AAN DIT NUMMER

Drs. K. Bakker studeerde theologie, is documentalist bij 'De Waarheid';

drs. D. Oudenampsen, socioloog, medewerker van de CPN-fractie in de Tweede Kamer;

drs. R. v.d. Velde, van beroep fysicus, wethouder van Amsterdam en lid van het partijbestuur van de CPN;

drs. G. Crum, andragoog, wetenschappelijk medewerker aan het Instituut voor de wetenschap der Andragogie van de Universiteit van Amsterdam;

C. Ijmkers, van beroep metaalarbeider, lid van de Eeste Kamer en van de gemeenteraad van Den Haag, lid van het partijbestuur van de CPN;

ir. Fr. van Liempt, physicus, leraar in Amsterdam.

OVER WELZIJN

De redactie van Politiek en Cultuur heeft aan Rudi van der Velde en aan Gert Crum het verzoek gericht, hun zienswijze te geven op een aantal aspecten van het welzijnswerk. Na een gezamenlijke inleiding schrijft Gert Crum vooral over de ontwikkeling van het welzijnswerk, terwijl Rudi van der Velde de nadruk legt op actuele strijdvragen. Auteurs en redactie van P en C beschouwen deze artikelen als bijdragen tot een discussie die volop gaande is.

Inleiding

Alle sectoren van het maatschappelijk leven raken betrokken bij de draaikolken van de kapitalistische crisis. Bezuinigingen en herstructureringen bij gezondheidszorg, welzijnswerk en onderwijs zuigen deze voorzieningen het moeras in.

Het welzijnswerk — een verzamelnaam voor voorzieningen op sociaal, cultureel en educatief gebied — heeft een bewogen geschiedenis achter zich.

De term 'welzijn' is typisch voor de voorbije era der kapitalistische hoogconjunctuur, toen ontstaan en geplaatst tegenover 'welvaart'. In kringen van bestuurders van traditioneel welzijnswerk heeft men altijd vele betuttelaars en andere onstoffelijke engerds geteld. Wie cultuur en goede werken tot het volk bracht, uitte zich in schone taal en hulde zich in een filosofisch jasje, men droeg de 'kleren van de keizer'.

Deze tijd nadert zijn einde, men zegt nu 'liever naakt dan namaak'.

De bevolking maakte zich meester van het welzijnswerk, een nieuw type bestuurder en een nieuw type werker treedt naar voren. Strijdbare mensen, die het verband zien tussen bezuinigingen op volksvoorzieningen en opjaging van de bewapeningsuitgaven; tussen massawerkloosheid en razend snel stijgende concernwinsten. Was vroeger het welzijnswerk een exclusief domein voor vrij spelende maatschappelijke krachten, het zogenaamde 'particuliere initiatief', nu zijn er tendensen die alle welzijnswerk onder staats-toezicht willen brengen. Nu het welzijnswerk werkelijk een massabasis heeft gekregen, tot een complex van algemene volksvoorzieningen is uitgegroeid, nu zou de centrale overheid alles moeten plannen, herstructureren, 'dor hout' kappen, botte bijlen zwaaien en ijzeren vuisten schudden.

Alles dreigt te worden genationaliseerd, behalve de multi-nationale en de grote banken. Of anders gezegd, alles wordt daarmee onder controle gebracht van de concerns en de banken!

Borreleend van leven

Het welzijnswerk is in het nieuws de laatste jaren. Dat komt doordat het welzijnswerk borrelt van leven. Er zit beweging in. Beweging vanuit het welzijnswerk, de welzijnswerkers zelf èn beweging veroorzaakt door de overheid, door het welzijnsbeleid. Dat is dan niet onafhankelijk van elkaar, maar juist op elkaar betrokken. De beleidsmakers reageren op ontwikkelingen in het werk, op het doen en laten van de werkers en andersom zijn de werkers niet gevoelloos voor wat het beleid wil en doet.

Vooralsinds de afknijppolitiek van de regering Biesheuvel en Den Uyl zien we dat welzijnswerkers massaal in beweging komen. Maar niet alleen zij beseffen de enorme betekenis van het welzijnswerk als een onderdeel van het voorzieningenniveau van de werkende mensen. Met hen verzetten zich vele progressief denkende mensen in ons land tegen afbraak van dit belangrijke werk.

Bij het welzijnswerk van nu gaat het niet meer om de charitas, filantropie en de 'zedelijke verheffing'. Met de ontwikkeling van het kapitalisme heeft ook het welzijnswerk zich ontwikkeld. Was in de vorige eeuw het welzijnsprobleem een armenprobleem en bestond de welzijnszorg toen ook uit armenzorg (lumpenproletariaat), met de industrialisatie na ongeveer 1870 werd het meer en meer een arbeidersprobleem en viel de welzijnszorg dan ook samen met de arbeiderszorg (industrieproletariaat). Men sprak toen ook van het 'arbeidersvraagstuk' en van de 'sociale quaestie'.

Toch wel als een soort reactie op de eerste organisatie-tendensen van de Nederlandse arbeiders rond 1870, wordt reeds in 1866 door vooruitziende patrouns en lieden uit de gegoede burgerij een vergadering belegd waar de vraag gesteld wordt 'Hoe de arbeidersverenigingen hier te lande ingerigt en tot stand gebracht moeten worden?'. Als de Internationale dan ook in Nederland invloed krijgt, vormt in 1870 een aantal van deze liberale intellectuelen een permanent 'Comité ter bespreking der sociale quaestie'. De doelstelling van dit Comité is 'niet alleen bij te dragen tot de verbetering der klasseverhoudingen, maar tevens tot de vorming van een volksgevoelen omtrent aanhangige maatschappelijke vraagstukken.' In 1892 wordt in navolging van het Engelse 'settlement work' op aansporen van Hélène Mercier in Amsterdam 'Ons Huis' opgericht,

in 1893 volgen Middelburg (met als centrale figuur Wibaut) en Den Haag, in 1899 Leiden, in 1904 Wormerveer, als centrum van de Zaanstreek, toen één van Nederlands belangrijkste industriegebieden. Pas in 1909 komt in Rotterdam een volkshuis.

't Was als een sprookje.

In het laatst der negentiende eeuw, toen het kapitaal aan allerlei billijke en onbillijke verwijten bloot stond, vroeg iemand, die door het kapitaal begunstigd was, zichzelf af wat hij in 't belang der arbeidersbeweging van de stad zijner inwoning zou kunnen doen. Hij raadpleegde een ander, die, op zijn beurt te rade gaande met eene vrouw van verstand en gemoed, een plan voordroeg, dat, na wikken en wegen, na bespreking met meer belangstellenden, de goedkeuring van eerstgenoemde mocht wegdragen.'

Zo begint het eerste verslag over de werkzaamheden van 'Ons Huis' in de jaarlijkse vergadering der leden, gehouden de 11de Maart 1893, uitgebracht door de Directeur 1). De 'door het kapitaal begunstigde', de financier van 'Ons Huis' is directeur van de Deli-Maatschappij (tabakshandel). Henriette Roland Holst 2) zegt van dit koloniaal kapitaal dat het in Nederland mag verschijnen in al de glans van een uit de lucht gevallen rijkdom. De drager van dit kapitaal, de koloniale kapitalist, wordt niet, als de industrie-magnaat, bij onderzoeken of grote conflicten tussen kapitaal en arbeid, door de publieke opinie gebrandmerkt als een uitbouter van vrouwen en kinderen, een tyrannisch en hardvochtig man. Hij verschijnt enkel in de beminnelijke gestalte van de consumer, de produktie en haar geheimen liggen ver weg achter de linie, in de zuidelijke helft van de aardbol verborgen. Hij treedt op als miljonair-filantroop, schenker van ruime giften voor liefdadige of sociale doeleinden. Zo wordt het koloniaal kapitaal tot een buffer in de klassenstrijd, aldus H. Roland Holst.

Vele arbeiders en ook de vakverenigingen wantrouwen dit volkshuiswerk. Terecht, want hoe goed bedoeld het vaak ook is en hoeveel nut het ook opgeleverd heeft voor vele duizenden mensen in de loop der tientallen jaren, het blijft een moralistisch-burgerlijke beweging. Het motto van 'Ons Huis' toendertijd is 'Geluk door Geestelijke Groei'. Artikel 3 van de statuten van 1891 zegt: 'De Vereniging stelt zich ten doel het bevorderen der volksontwikkeling door leerzame en gezellige samenkomsten zoveel mogelijk van personen van beiderlei kunne'. Wat Hélène Mercier en anderen bedoelen is het stichten van sociale vrede 'door het nader tot elkander brengen van de arbeiders en de meer bevoorrechten, bevoorrecht zowel in stoffelijk als in intellectueel opzicht. En dit niet bij wijze van neerbuigende goedheid van laatstgenoemden door

een philanthropie die voor de begiftigde haast een belediging kan worden, maar door ware kameraadschap, waarbij de meer gegoede niet slechts geeft, maar ook ontvangt, omdat hij evengoed leren kan van zijn omgang met de arbeiders, als deze van hem.' Maar naast dit credo staat Tours' uitspraak in 1892: 'We moeten deze arbeiders optrekken naar den muurtop, waarop wij staan'
Tenslotte, een goede schets van bovenstaande geeft Warmenhoven in zijn proefschrift:

'Van goede wil vervuld, vertederend maar met ingebouwd ehec klinkt een verslag van de algemene vergadering van de Studenten Toynbee Vereeniging uit 1892. 'De voorzitter geeft daarna het woord aan Mr. Verriijn Stuart (secretaris in het bestuur in 1892 van Ons Huis. G.C.). Deze zegt dat hij slechts kort kan spreken, omdat zijn arbeiders hem wachten. Uit de ervaring, op zijn eigen cursus opgedaan, zal hij enige medelingen doen. Toen het plan bij hem was opgekomen, had spreker zich tot den heer Nolting gewend met het verzoek een keurbende van jonge arbeiders voor hem te zoeken, allen wenschende iets over de volkswelvaart te hooren Nu heeft de volvoering van zijn plan niet geheel en al aan zijn verwachtingen voldaan. In plaats van jonge arbeiders had de heer Nolting gezeten werklieden van tusschen de 30 en 40 jaar uitgezocht, meestal met een reeds gevestigde opinie over economische zaken. Dit maakt het werk veel moeilijker. Zoo is er een van zijn leerlingen, die Marx op zijn duimpje kent, beter dan spreker zelf 3).

De burgerlijke theorie stelt altijd dat het welzijnswerk zoals het nu bestaat, zich ontwikkeld heeft uit de charitas, uit de 'weldadigheid van rijken en kerken', uit de filantropie en de betutteling. Wij willen op geen enkele manier dit ontkennen; het blijkt alleen al uit bovenstaande uitweiding. Maar wij stellen wel heel nadrukkelijk dat het een zeer onvolledige weergave is. Enigszins ons afzettend tegen deze opvattingen zeggen wij dat het welzijnswerk zonder organisatie van de arbeidersbeweging nooit van de grond gekomen zou zijn. Het welzijnswerk heeft zijn wortels nadrukkelijk ook in de arbeidersbeweging.

De eerste arbeidersorganisaties zagen vooral ook juist hun taak in verheffing van de positie van de arbeider, 'in zedelijke waarde, stoffelijke welvaart, staatsburgerlijke rechten en gelijkheid en maatschappelijke vrijheid.' Rüter zegt daarover onder andere: 'Het was volstrekt niet de hoop op loonsverhoging en verkorting van den arbeidsduur alleen of in de eerste plaats, die de arbeiders tot de vakorganisatie, hun eersten vorm van vereeniging, lokte. De belangstelling, en de doelstelling der vakvereenigingen tevens, was

bijkans onbegrensd: zij moesten de leden alle materiële, maar ook geestelijke verheffing brengen (...). Ter bevordering van de stoffelijke welvaart der leden bemoeien zij zich met uitkeeringen bij ziekte en overlijden, pensioenen, woningbouw (...). Zij stelt belang in de wetgeving, die verbetering op alle gebieden van het leven van den arbeider brengen kan.' 4)

Naast dat zij zelf daartoe een programma verzorgen, stellen de vakorganisaties ook steeds nadrukkelijker eisen aan de bourgeoisie wat betreft verbetering van de arbeidssituatie in de ruimste zin. Dat kan omdat ze langzaam maar zeker steeds sterker worden.

Maar binnen de georganiseerde arbeidersbeweging was ook verdeeldheid; ook wat betreft de standpunten over welzijnsvoorzieningen. De in 1894 opgerichte Sociaal Democratische Arbeiderspartij was zeker niet tegen de dan bestaande armenzorg. Zij stelde echter wel eisen aan het functioneren van die armenzorg. Zij vond dat het voorrecht van armenzorg tot een recht op onderstaand, wat we nu bijstand noemen, moest worden. Ook was de SDAP voor educatieve voorzieningen. Zij zag scholing en vorming als zodanig als een goede zaak voor de arbeidersklasse en steunde uit dien hoofde onder andere ook de oprichting van 'Ons Huis'.

De SDAP-ers van rond de eeuwwisseling beseften dat deze sociale en welzijnsvoorzieningen moesten functioneren onder weliswaar heel specifieke omstandigheden, namelijk die van het kapitalisme. Maar ondanks dat ze daardoor veelal een repressief karakter hadden zagen Troelstra en anderen de voorzieningen toch als verworvenheden van de arbeidersbeweging. Ze moesten uitgebreid en verbeterd worden.

Daarentegen oordeelde de Democratisch Socialistische Bond van Domela Nieuwenhuis — in die tijd met de SDAP de belangrijkste politieke vertegenwoordiger van de arbeidersklasse — negatief over de voorzieningen.

Maar ondanks deze richtingenstrijd in de arbeidersbeweging werd het welzijnswerk sindsdien toch steeds meer verworvenheid van de werkende mensen, juist omdat velen van hen optraden voor verbeteringen van, en wanneer nodig tegen aantasting van de voorzieningen op welzijnsterrein.

We moeten de geschiedenis van het welzijnswerk dus zien als een strijd voor sociale en welzijnsvoorzieningen, een strijd als onderdeel van de strijd van de georganiseerde arbeidersbeweging voor betere arbeids-, betere levensomstandigheden. Het welzijnswerk is een onderdeel van het levenspeil van de werkende bevolking geworden, doordat het ideële en materiële voorzieningen biedt, waar iedereen wel in één of andere vorm aan deelneemt of een beroep op doet.

Door veel strijd is het welzijnswerk geworden tot wat het nu is. Strijd, die ook gevoerd moest worden na de Tweede Wereldoorlog, toen het welzijnswerk in de Koude Oorlog-sfeer getrokken werd door conservatieve krachten. Vele progressieve werkers werden toen gedwongen dit arbeidsveld te verlaten. Het niveau van het welzijnswerk viel ver terug, waardoor nog weer meer progressieven zich van dit werk afkeerden. De vijftiger jaren hebben zodoende veel schade aangericht aan de ontwikkeling van het welzijnswerk.

In de afgelopen jaren is door veel progressieve werkers en bestuurders en andere progressieve betrokkenen veel werk verzet om het werk op een hoger peil te brengen en voor veel meer mensen bereikbaar te maken. Ook nu weer wordt, vooral door de regeringen van de laatste jaren, getracht deze ontwikkeling tegen te gaan. Maar de verbreding in het aantal mensen dat bij de welzijnszorg betrokken raakt (vermaatschappelijking) gaat door, evenals een verdere ontwikkeling in de vaardigheden en bekwaamheden van de welzijnswerkers (professionalisering) en een verdere uitbouw van en samenwerking tussen de werksoorten (differentiëring en integratie).

Zo kennen we vandaag de dag de maatschappelijke dienstverlening (maatschappelijk werk, gezinsverzorging, de sociale verzekeringen: ziekwet, WAO, AWBZ, AOW, WW, etc.), het opbouwwerk en vormingswerk, het club-en buurthuiswerk, de maatschappelijke gezondheidszorg, enz.

Het belang van al dit soort voorzieningen kent bijna iedereen wel uit eigen ervaring. Het is een goede zaak dat men kan ontspannen — passief of actief — om daarmee de belasting van de dagelijkse arbeid van zich af te zetten; dat men zijn problemen kan voorleggen aan een deskundige zonder dat men betutteld wordt; dat men zich zelf (verder) kan bekwaamen in hobby of beroep/vak, indien men dat wil; dat er een bij de wet gegarandeerd minimum-inkomen is, ook als men niet (meer) in staat is om te werken, etc.

Het welzijnswerk in deze zin heeft dan betrekking op de eerste levensbehoeften en is daarmee een verworven recht van de werkende mensen. Voor een deel wettelijk vastgelegd. Daarmee is het iets totaal anders geworden dan het oorspronkelijk was, alhoewel niet gezegd kan worden dat het welzijnswerk nu in zijn totaliteit en in al zijn verscheidenheid progressief, dat wil zeggen in het belang van de werkende bevolking is.

Ook nu kent het welzijnswerk natuurlijk nog sterk aan- en inpassende tendenzen. Maar, zoals we reeds aan het begin stelden, het aantal progressieve werkers groeit, de bemoeienis van de vakbeweging en vanuit progressieve politieke richting neemt snel toe, terwijl tegelijkertijd de kerken en de confessionele partijen hun

traditionele greep op dit werk verliezen.

Hiermee is één van die bewegingen vanuit het werk aangegeven. Zoals ook in andere maatschappelijke sectoren verliezen de confessies ook in het welzijnswerk hun invloed. Deze zogenaamde ontzuiling laat zich echter in het welzijnswerk wel zeer gevoelen, juist omdat de verzuimdheid tot voor zo'n tien jaar één van de duidelijkste kenmerken van en obstakels in de organisatie en de inhoud van het werk was.

Naast het nog in volle gang zijnde ontzuilingsproces zien we ook een steeds verder gaande professionalisering, dat wil zeggen dat er steeds meer deskundige beroepskrachten en gediplomeerden voor de uitvoering van het werk ingeschakeld worden. Gecombineerd met de actieve inzet van veel vrijwilligers brengt deze professionele aanpak het welzijnswerk op een hoger niveau.

Met de eerder genoemde ontzuiling hangt ook nauw samen een toenemende invloed van de overheid. In de eerste plaats in de financiering van het werk, maar daarmee in zekere zin ook in de inhoud-bepaling: wat is welzijnswerk, hoe moet het gedaan worden, met welke doeleinden, etc. In zekere zin, zeggen we heel nadrukkelijk. Tussen (mede-)financiering en inhoud-/doeleinden-bepaling is namelijk helemaal geen vanzelfsprekend verband. Dat wordt wel gesuggereerd door de huidige regering. Zij zegt dat met financiering uit de algemene middelen (de belastingopbrengsten) en het worden tot openbare voorziening (algemene basisvoorziening), de overheid verantwoordelijk is voor de inhoud en de resultaten van het werk (welzijnswerkers moeten dan gezien worden als ambtenaren). Hierover gaat nu juist een groot deel van de huidige strijd. De welzijnswerker en andere bij dit werk betrokken progressieven willen de levensbeschouwelijke verzuiling niet inruilen voor een directe binding aan het overheidsbeleid.

We hebben nu zo wat beweging — ontzuiling, professionalisering, subsidiëring, democratisering — opgesomd; schaalvergroting (steeds grotere organisaties, die verscheidenheid binnen een samenwerkingsverband bieden) moet hierbij ook nog genoemd worden. Die veranderingen komen natuurlijk maar niet zo uit de lucht vallen. We vinden het ook niet alleen terug in het welzijnswerk, maar in de totale maatschappij. Het vindt zijn oorzaak en voor een deel ook zijn aanleiding in allerlei ontwikkeling in het productieproces, in de zich ontwikkelende kapitalistische produktiewijze. In deze tijd van monopolie-kapitaal, waarbij de arbeidskrachten geconcentreerd en gecentraliseerd werken en (dus) wonen (verstedelijking), waarbij vooral behoefte is aan goed geschoolde krachten, aan mobiliteit, gedisciplineerdheid, enz. moet ook het

welzijnswerk op juist die omstandigheden, c.q. vereisten inspelen. Daarbij komt dat de behoeften van de mensen, ook op dit terrein, toegenomen zijn. Door het ingewikkelder worden van de arbeid, waardoor de lichamelijke, maar vooral ook de psychische belasting van de werkende mensen zwaarder werd, is er ook een grotere behoefte aan vrije tijd voor recreatie. Steeds meer mensen moeten vanwege die belasting ook een tijdelijk of permanent beroep doen op sociale verzekeringen en voorzieningen. En door de contante vernieuwingen op de arbeidsplaats, maar ook vaak — steeds vaker (gedwongen) verandering van arbeidsplaats is her-, bij- en omscholing van groot belang geworden.

GERT CRUM

Aanval en verdediging

Het 'welzijn' is weer terug op zijn uitgangspunt: het is 'gewoon' club- en buurthuiswerk, jeugd- en jongerenwerk, volksontwikkelings- en vormingswerk. Kortom, allemaal werk. En werkgelegenheid.

Betrekkelijk nieuw is de functie opbouwwerk, nergens duidelijk gedefinieerd, ook niet in subsidieregels.

Het komt ongeveer neer op het activeren en aanmoedigen van de lokale (buurt-)bevolking tot sociale, culturele en politieke activiteiten ter verbetering van de levensomstandigheden en verhoging van het sociaal-cultureel functioneren.

Over de betekenis van het opbouwwerk is nog veel discussie in eigen kring.

Nieuwe ontwikkelingen die min of meer verwant zijn aan de bestaande functies en begrepen worden onder de term welzijnswerk zijn vormen van maatschappelijke dienstverlening, hulpverlening aan jongeren, sociaal-medische dienstverlening, enz.

Profijtbeginsel

Het is duidelijk dat welzijnswerk in zijn concrete werkvormen, onmisbare takken van dienstverlening voor de bevolking biedt. Het behoort als het ware tot de levensstandaard. En het wordt in het algemeen grotendeels bekostigd uit de openbare kas: subsidies van rijk en gemeenten (soms ook provincies). Toch speelt een soort 'profijtbeginsel' in het welzijnswerk een belangrijke rol en deze rol wordt door de huidige regeringspolitiek versterkt.

In bijna alle vormen van welzijnswerk wordt een tarief of deel-

nemersbijdrage geheven: bij de bibliotheek een bedrag voor het lenen; bij het clubhuis een kaartje kopen voor een activiteit; cursusgeld bij een volksuniversiteit; retributies bij gezinshulp, enz. Alleen merkwaardigerwijs (?) is het opbouwwerk gratis. Sommige onderdelen van welzijnswerk, die eigenlijk nauwelijks onder deze term zijn te begrijpen, zoals drugshulpverlening, of hulpverlening aan jongeren in acute psychische of sociale nood, worden gedeeltelijk gefinancierd uit de bijstandswet. Daaraan wil de regering een eind maken (het dichten van het zogenaamde 'gat in de bijstandswet').

Hier moet beklemtoond worden, dat voor bijna geen enkele vorm van welzijnswerk een wettelijke regeling bestaat. Het wordt door de regering beschouwd als een gunst, en niet als een recht. Met uitzondering van de bibliotheekwet heeft deze regering (nog) geen enkele belofte op het punt van wetgeving waargemaakt.

Er wordt met grote willekeur geregeerd met behulp van subsidie-regelingen.

Niettemin gaan er grote bedragen aan belastinggeld om. De CRM-pot telt in dit jaar ruwweg 7 miljard guldens, inclusief 4 miljard voor de bijstand; resteert ca. 2,5 miljard voor kunst, sport, natuurbeheer, volksontwikkeling, maatschappelijke ontwikkeling, enz. enz. Tevens bevat de CRM-begroting 500 miljoen t.b.v. uitkeringen aan verzetsdeelnemers en -vervolgden.

Het profijtbeginsel in het welzijnswerk fungeert als drempel en als beheersinstrument. Het is buiten kijf dat het opheffen van retributies en dergelijke de druk op de welzijnsvoorzieningen enorm zal vergroten. De contributievrijdom in de recente bibliotheekwet toont dit overduidelijk. De belangstelling van de bevolking en vooral de jeugd (die vaak over geringe eigen financiële middelen beschikt) neemt geweldig toe. En daarmee dus de behoefte aan — en aandrang tot — het uitbreiden van het voorzieningenniveau op personeel en materieel gebied. Omgekeerd is het hanteren van de eigen bijdrage (vergelijk het VVD-streven naar een eigen-risico in het ziekenfonds) een drempel die een meer of minder groot deel van de bevolking buiten de deur van de welzijnsinstellingen houdt. Zo snijdt het mes aan twee kanten. De zeer recente wijziging in de financiering van de gezinshulp beoogt ook dit effect, door een drastische verhoging van de eigen bijdrage van de hulpbehoevenden.

Het kenmerk van een algemene sociale voorziening, een volksverzekering, of in 'welzijnstaal' een 'basisvoorziening', is dat iedereen erbij hoort, verplicht of vrijwillig, en dat er geen enkele drempel mag zijn om iemand ervan te weerhouden van zo'n voorziening gebruik te maken.

De huidige regering, die zowel van binnen uit als van buiten af zwaar wordt gedomineerd door de rechtse partijen, heeft nu besloten de crisis te 'bestrijden' door de concernwinsten op te voeren. Onder het motto 'uw welzijn voor hun winst' worden honderden miljoenen belastinggeld van de begrotingen van CRM, Volksgezondheid, Onderwijs en Wetenschappen, overgeheveld naar de brandkasten van de aandeelhouders en commissarissen, de ware 'nieuwe vrijgestelden'.

In bijna alle sectoren van welzijnswerk worden stagnatie en bezuiniging voelbaar.

Een vacature-stop bij het algemeen maatschappelijk werk, geen enkele personeelsuitbreiding bij het club- en buurthuiswerk en het jeugd- en jongerenwerk. Door het niet honoreren van reeds gedane toezeggingen van CRM dreigen zojuist gereedgekomen accommodaties ongebruikt te blijven. CRM zegt nog slechts uitbreiding toe te staan binnen de 'beleidsprioriteiten': de zgn. 'achterstandsgebieden', 'groeikernen' en 'onderwijsstimulering'. Maar niemand kent de criteria — ook de ambtenaren ten departemente niet. Wel worden subsidievoorstellen uit de Amsterdamse Kinkerbuurt (een evident achterstandsgebied) en Purmerend (een door de regering zelve uitgeroepen groeikern), afgewezen omdat zij niet zouden vallen binnen deze prioriteiten.

Maar de slok-op F-16 valt er blijkbaar wel binnen en dat is toch bepaald geen vliegend buurthuis met peuteraccomodatie.

Decentralisatie

Vanaf de bovenste verdiepingen van de CRM-toren te Rijswijk worden alle welzijnsproblemen zeer kleinschalig. En het kleinschalige leent zich voor decentralisatie. Zo ongeveer staat het in de inmiddels bijna vergeten 'knelpuntennota', die langs de weg der perspectivische vertekening wordt doorgevoerd.

De gemeentebesturen worden door de CRM-bewindslieden geroepen om geheel 'autonoom' binnen de krimpende middelen een eigen welzijnsbeleid uit te zetten. CRM zegt er wel bij hoe het moet: 'oud voor nieuw', 'herschikking van mankracht en middelen', met 'vuistregels' uit Rijswijk. Het zijn andere termen voor het 'dorre hout' dat gekapt moest worden volgens de knelpuntennota en loopt vooruit op aangekondigde welzijnswetgeving.

Het komt er op neer dat de gemeentebesturen zullen worden gedwongen om delen van het bestaande welzijnswerk af te breken en daarvoor zelf de politieke verantwoordelijkheid te dragen.

Het is slim bedacht, dat wel!

De inspraaktermijn die dit welbekende insprekers-departement toestond was aanvankelijk enkele dagen, later — onder druk — verlengd tot enkele weken in vakantietijd. Zò kort was de termijn toch niet of welzijnsorganisaties én gemeentebesturen realiseerden zich de dreiging en tekenden hun bezwaren aan.

Het gaat niet zo gemakkelijk om gekozen gemeentebestuurders om te bouwen tot rijksambtenaren.

Maar het is wel een illustratie hoe de bezuinigingspolitiek van de regering tegelijk leidt tot uitholling en aantasting van de gemeentelijke democratie.

IJzeren vuistregels

In tijden van economische crisis wordt de druk op het welzijnswerk groter. Zowel door de toename van de cliëntèle (meer behoefte aan sociaal raadsliden, maatschappelijk werk, voorzieningen voor werkloze jongeren enz.), als door afnemende draagkracht. Dat laatste is een reële bedreiging omdat vele welzijnsactiviteiten draaien op deelnemersbijdragen. Naast personeelstopping e.d. draait CRM ook de kraan terug bij materiële exploitatiesubsidies: geen volledige compensatie voor gestegen prijzen en huren van accommodaties.

Zo raakt het welzijnswerk van vele kanten in de klem en die klem wordt langzaam maar zeker pijnlijker voelbaar. De 'botte bijl' van de vroegere staatssecretaris, de heer Vonhoff, heeft plaatsgemaakt voor de 'ijzeren vuistregel' van de huidige heer Meier. Zo regeert de VVD toch nog mee, onder een ander tussenkopje.

De welzijnswerkers zelf en hun organisaties zijn alert om hun belangen en de belangen van hun werk te verdedigen. Toen de bezuinigingen hun schaduwen nog slechts vooruit wierpen kwamen zij in groot getal op straat onder de leuzen 'meer poen om welzijnswerk te doen' en 'geen Meier maar een Rooie', daarmee het ontwakend bewustzijn manifesterend, dat ook in het belang van het welzijnswerk er een andere regeringspolitiek moet komen.

RUDI VAN DER VELDE

- 1) '60 jaar Ons Huis, 60 jaar volksontwikkeling. 1892-1952. Een terugblik. p. 5/6.
- 2) H. Roland Holst, Kapitaal en Arbeid in Nederland. Amsterdam, 1902. p.156/157.
- 3) Okko Warmenhoven, Prolegomena tot de andragologische propedeuse. Utrecht, 1973. p. 27.
- 4) A. J. C. Rüter, De spoorwegstakingen van 1903. Een spiegel der arbeidersbeweging in Nederland. Leiden, 1935. p. 7.
- 5) A. J. C. Rüter. p. 27.

Notities van een parlementaire reis

Een delegatie van leden uit de Eerste en Tweede Kamer bracht van 12 tot 21 augustus j.l. op uitnodiging van de Opperste Sowjet een bezoek aan de Sowjet-Unie. Vertegenwoordigers van PvdA, VVD, KVP, ARP, CHU, CPN en de voorzitter van de Tweede Kamer namen er aan deel. De fracties van de CPN gaven aan deze uitnodiging gehoor, omdat wij er van uitgaan dat een dergelijk parlementair bezoek zou kunnen bijdragen tot verdere ontspanning, zoals die ook in het slotakkoord van Helsinki is vermeld. Het uitwisselen van meningen en het kennis nemen van wederzijdse standpunten kan daarin nuttig werken.

Van die gelegenheid is volop gebruik gemaakt. Er zijn gesprekken geweest met een delegatie van de Opperste Sowjet van de Sowjet-Unie en met die van Oesbekistan, met de stadsbesturen van Moskou, Wolgograd en Leningrad, met de minister van onderwijs en met de leidingen van een aantal grote bedrijven. Door de delegatie is zeer veel informatie over het dagelijks leven verkregen. Van Nederlandse zijde werd de nadruk gelegd op de uitleg van de slotacte van Helsinki en de ontwapeningsbesprekingen in Wenen. Daarbij lag het accent van de meerderheid van de delegatie, zoals dit door Vondeling werd vertolkt, op het al of niet verkrijgbaar zijn van bijbels en buitenlandse kranten, terwijl van Sowjet-zijde werd aangedrongen op wederzijdse ontwapening als voorwaarde tot verdere ontspanning.

Opvallend was dat de Nederlandse pers weinig aandacht aan de reis van de delegatie heeft besteed, ofschoon een ploeg verslaggevers bij de hele reis aanwezig was. Er werden bezoeken gebracht aan Tasjkent, Samarkand, Wolgograd en Leningrad, waar vele ervaringen werden opgedaan. In de meeste bladen was daar niets van terug te vinden. De Volkskrant bracht het eerste bericht pas op de dag dat de delegatie in ons land terugkeerde. En dat bericht had dan nog betrekking op de besloten slotzitting met de vertegenwoordiging van de Opperste Sowjet, waarbij schermutselingen met een lijst met namen en het bezoek van enkele delegatieleden aan de dissident Sacharow tot een soort heldenfeiten werden opgeblazen.

Ook NOS en ANP hadden slechts belangstelling voor dit soort feiten, waardoor doel en betekenis van deze parlementaire reis werd gebagatelliseerd.

De gesprekken die werden gevoerd waren openhartig en duidelijk, hetgeen uiteraard op prijs werd gesteld. Ook de indrukken over de leefwijze in de Sowjet-Unie waren over het algemeen positief. De geruchten over achterlijkheid hebben een hardnekkig leven . . .

* * *

Goede gastheren als de Russen zijn, deed dat de reis vlot verlopen. Een speciaal vliegtuig bracht ons naar uiteenlopende streken. Het bezoek aan Tasjkent was voor velen een openbaring. De hoofdstad van Oesbekistan, met 1,7 miljoen inwoners, bleek een ruime moderne stad te zijn met brede wegen, veel parken en groenvoorzieningen en moderne flats en gebouwen. De bevolking gaat er meest gehuld in kleurige, op nationale motieven gebaseerde kleding, hetgeen het straatbeeld een levendig aanzicht geeft. Van de zware aardbeving die de stad 10 jaar geleden trof, getuigt nog slechts een monument. De schade is volledig hersteld en alle sporen zijn uitgewist.

Oesbekistan is een rijke republiek. Dank zij klimaat en bevoeiing van de bodem wordt er zeer veel katoen, groente en fruit voortgebracht. In de bodem bevindt zich naast kolen, gas en olie, ook goud, koper en aluminium. Van die rijkdom is men zich wel bewust; het land en de bevolking maken een zelfbewuste en welvarende indruk. De vrees van sommige delegatieleden dat Oesbekistan door immigratie gerussificeerd dreigde te worden, bleek ongegrond. De Oesbeken maken 66% van de bevolking uit, de voertaal is Oesbeeks en ook de cultuur is duidelijk op nationale motieven geënt.

Tot 1917 heersten hier nog de meest achterlijke toestanden, die door de Oktoberrevolutie radicaal zijn opgeheven. In vergelijking met andere Aziatische steden valt de voorsprong van Tasjkent duidelijk op.

Toch zijn niet alle problemen opgelost. Er zijn nog vele oude wijken met kleine lemen huizen, het openbaar vervoer in de buitenwijken liet te wensen over en het tanken van vrachtwagens veroorzaakte lange rijen bij benzinepompen.

De delegatie bracht bezoeken aan een landbouwproefstation, een machinefabriek, een kolchos en een instituut ter veredeling van het bekende Astrakanbont, dat van lamsvelletjes bleek te zijn, waarvan mantels en mutsen worden vervaardigd.

Ook werd het op 350 km afstand gelegen Samarkand aangedaan, een stad met een zeer oude cultuur en historie, vele moskeeën en andere bouwwerken, het geheel sterk op het toerisme ingesteld.

* * *

Na Oesbekistan ging de reis naar Wolgograd, bij ons beter bekend als Stalingrad — de stad waar het Hitlerleger in 1942 de beslissende nederlaag werd toegebracht, waarvan het zich niet meer zou herstellen. De prijs die daarvoor is betaald was bijzonder hoog: 85% van de woningen en alle fabrieken werden vernield, bij de verdediging kwamen 800.000 Sowjetburgers en militairen om het leven.

Na de oorlog is de stad geheel nieuw opgebouwd en maakt, zoals alle Sowjetsteden, een ruime, grootse en schone indruk. De milieubescherming heeft er alle aandacht: al het afvalwater van de ruim 900.000 inwoners tellende industriestad wordt eerst gezuiverd alvorens in de Wolga te worden geloosd. De gezondheidszorg bleek op een hoog peil te staan. Het aantal artsen bedraagt 4800 terwijl er bovendien per 1000 inwoners 11,9 ziekenhuisbedden ter beschikking staan. (Staatssecretaris Hendriks vindt de 5,6 in Nederland te veel!)

Door de delegatie werd een krans gelegd bij het monument op de Mamajevheuvel, waar de gevallen van de slag om Stalingrad worden geëerd. Dat monument, in Nederlandse ogen kolossaal groot en ook lelijk, wordt dagelijks door duizenden mensen bezocht. Enkele delegatieleden waren verbaasd dat er zoveel aandacht wordt besteed aan het levendig houden van de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog. Ook de militaire erewacht, die met veel ceremonieel werd afgelost, wekte nogal wat wrevel.

De herdenking van de slachtoffers van het Duitse fascisme vindt in ons land slechts op hoogtijdagen plaats. Na-oorlogse regeringen hebben gepoogd deze herdenkingen af te schaffen, omdat deze niet paste in de EEG- en NAVO-politiek. Dat dit is mislukt, is vooral te danken aan de anti-fascistische gevoelens in het Nederlandse volk, die door en in het verzet tegen de Duitse bezetter zijn ontstaan en die de onverzettelijke wil hebben opgeroepen om een herhaling van de fascistische barbarij te voorkomen. De CPN is steeds in deze geest opgetreden.

In de Sowjet-Unie, die in de strijd tegen de Duitse agressie zoveel offers aan mensen en goederen heeft gebracht, worden niet alleen de doden geëerd, maar is dat tevens een waarschuwing aan de levenden om waakzaam te blijven.

* * *

Het volgende doel van de reis was Leningrad, ongetwijfeld één van de fraaiste steden van de Sowjet-Unie. De stad waarop Peter de Grote zijn stempel heeft gezet, maar die toch vooral de bakermat van de Oktoberrevolutie is. De oude kruiser 'Aurora', waarvan het

geschut het sein tot de revolutie gaf, ligt als herinnering aan dit feit aan de Newakade. Leningrad met zijn 4,3 miljoen inwoners wordt doorsneden door rivieren en kanalen, het telt meer dan 360 bruggen en lijkt volgens sommigen op Amsterdam. Inderdaad maakt de stad een Westeuropese indruk. Door zijn havens is van oudsher het contact met de buitenwereld altijd groot geweest. Het grote aantal Nederlandse schilderijen uit de school van Rembrandt en van Franse impressionisten in de Hermitage is daarvan een afspiegeling.

Ook Leningrad heeft ernstig van de oorlog te lijden gehad. Tijdens de kranslegging van de delegatie op het erekerkhof voor de slachtoffers van het beleg, bleek opnieuw de grote belangstelling van de bevolking, die in groten getale haar doden eert.

De vernielingen van de oorlog zijn nagenoeg hersteld. Wat vooral opviel was de zorg die aan de monumenten uit het verleden werd besteed. Musea, oude kerken en paleizen, vaak door oorlogshandelingen zwaar beschadigd, verkeren in prachtige staat en worden door drommen mensen bezocht.

Het straat-beeld van de steden vertoont de hele dag grote groepen voetgangers die zich voortspoeden. Het autoverkeer begint, vooral in Moskou, dermate grote vormen aan te nemen dat, ondanks de brede wegen, zich opstoppingen voordoen.

In Leningrad werd naast een aantal musea een bezoek gebracht aan een grote machinefabriek en aan Petroworetz, een voormalig buitenverblijf van Peter de Grote.

De terugreis naar Moskou geschiedde per nachttrein, die de afstand van 900 km in 8½ uur aflegde.

Na een laatste gesprek met vertegenwoordigers van de Opperste Sowjet was daarmee een eind gekomen aan deze parlementaire reis. Volgend jaar zal een delegatie van het Sowjet-parlement een tegenbezoek aan ons land brengen.

Zeër zeker hebben het bezoek aan de Sowjet-Unie en de daar gevoerde gesprekken indruk gemaakt. Het land maakt een snelle ontwikkeling door, ofschoon nog tal van knelpunten zijn op te lossen.

De gedachtenwisseling kan zeker bijdragen tot het leren kennen van elkaars standpunten en tot verdere ontspanning.

CEES IJMKERS

Reformisme of marxisme- leninisme

Tegen het einde van de vorige eeuw — in het begin van het tijdperk van het moderne imperialisme — begonnen in Indonesië kapitalistische verschijnselen door te dringen, ondanks belemmeringen die het koloniaal gezag opwierp.

Het koloniaal program van de SDAP-er Van Kol in 1901 — 4 jaar nadat hij en Troelstra een plaats in het parlement waren gaan innemen — moet tegen die achtergrond gezien worden. Van Kol toonde zich zeer bewogen door de 'hartverscheurende kreten van honger en ellende 'onzer inboorlingen'' (tegenwoordig heten zij 'de armsten der armen'), maar hij voegde hun het volgende toe:

... 'Geen tijdperk der evolutie kan worden vermeden'... 'Nauwelijks aan het ontwikkelingstijdperk onzer middeleeuwen ontwassen, zullen de landbouw en industrie nog de kapitalistische fase moeten doorlopen'.

Niks aan te doen dus, en 'onze inboorlingen' hadden zich daarbij neer te leggen.

De voorstellen uit het program komen neer op bevordering van infrastructuur, faciliteiten voor inheemse ondernemers (kredieten, belastingen, opruimen van restanten van de oude koloniale praktijk. Voorts bevordering van het onderwijs (om de inlander toegang te geven tot 'alle rangen waarvoor hij toont de nodige bekwaamheid te bezitten') en opvoeden tot zelfbestuur. Met andere woorden:

Het kolonialisme mag niet worden aangetast, er moet in Indië een inlandse bourgeoisie, een bovenlaag worden gecreëerd.

'Wee ons', roept Van Kol uit, 'wanneer de Nederlandse arbeiders niets voor die schone taak zouden gevoelen, hun dure plicht niet zouden begrijpen'. En de arbeidersbeweging wordt bedreigd dat Nederland zonder het bezit van de koloniën minder scheepvaart, handel en industrie en meer armoede en werkloosheid zou kennen.

Op het congres te Stuttgart van de IIde Internationale in 1907 legt Van Kol nog eens uit dat het gaat om de grondstoffen, de afzetmarkten voor industrieprodukten en om de kolonisten.

Een groot deel van de IIde Internationale in 1907 pleitte voor het koloniaal systeem, met het motief dat het een beschavende werking zou hebben, dat het een culturele missie zou zijn.

Duidelijk is dat dit alles met het marxisme niets te maken heeft. De arbeidersbeweging wordt voorgehouden dat haar belangen

gelijk zijn aan die van het koloniale kapitaal en tegengesteld aan die van de koloniale volkeren. Koloniale onderdrukking wordt als een historische noodzakelijkheid voorgesteld.

De IIde Internationale gaf geen leiding aan de strijd tegen het imperialisme, maar trachtte de arbeidersbeweging met het imperialisme te verzoenen en een godsvrede met de bourgeoisie tot stand te brengen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog zou dat in alle duidelijkheid blijken.

De SDAP had dat trouwens in de Atjeh-oorlog al bewezen (1898-1904). Van Kol: die oorlog was haar een 'gruwel' — maar ze verzette zich er niet tegen. Alleen de kosten ervan moesten niet op Indië worden afgewenteld, maar op Nederland. 'Het is *onze* oorlog,' zei Van Kol, d.w.z. van de Nederlandse koloniale bourgeoisie samen met de Nederlandse arbeidersklasse.

Reformisten dachten er niet aan de onderdrukte volkeren in de koloniën als medestrijders te erkennen.

De nu en dan uitbarstende opstanden werden als schadelijk voor het moederland beschouwd en het neerslaan ervan werd gesteund. Het socialisme was alleen een zaak voor de arbeidersbeweging in Europa en Amerika — 'voor blanken alleen'.

Standpunt komintern

Door de communisten moest met deze revisionistische opvattingen van de sociaal-democratie afgerekend worden. Dat gebeurde in 1920 op het IIde congres van de Komintern door Lenin. Daar vond de 'aaneensluiting plaats van de revolutionaire proletariërs der ontwikkelde kapitalistische landen met de revolutionaire massa's in de landen waar bijna geen proletariaat bestaat, met de onderdrukte massa's van de koloniale landen in het Oosten' en werd besloten die aaneensluiting te versterken.

De communisten van Europa stelden zich ten doel samen te werken met de communistische partijen in die landen, te helpen ze op te richten en daarnaast samen te werken met burgerlijke bevrijdingsbewegingen, mits die een revolutionaire inhoud hadden en mits ze zich niet verzetten tegen het oprichten en het bestaan van een marxistisch-leninistische partij en zelfstandige klasseorganisaties van arbeiders en boeren. Reformistische inheemse bourgeoisie die zich daartegen keerde, moest worden bestreden.

Dit standpunt is hier aangehaald omdat het de grondslag vormt van onze politiek en omdat kennis ervan tevens nodig is voor het verder beoordelen van het reformisme in de gebeurtenissen in Indonesië.

De Oktoberrevolutie was een grote stimulans voor de bevrijdingsbewegingen in de koloniën.

Ook in Indië, waar in 1920 de PKI werd opgericht die snel aan invloed en vertrouwen onder de massa won, en daardoor geconfronteerd werd met de volle kracht en alle smerige methoden van het koloniale onderdrukkingssysteem. Toen in 1926 in Bantam op West-Java een opstand van de bevolking bloedig onderdrukt was, werd een vreselijke communistenjacht ontketend. Vele communisten en kaders van de massa-organisaties werden vermoord en aan de lopende band veroordeeld tot de dood en opgehangen. Duizenden tegen wie niets kon worden bewezen, werden naar het vernietigingskamp in Boven-Digoel verbannen.

Onze partij bood verzet tegen de koloniale onderdrukking en voerde sinds haar bestaan de leuze 'Indonesië los van Holland'. Ze keerde zich fel tegen de wraakoefeningen van het koloniaal bewind, tegen de communistenvervolging en het onderdrukken van de vakbeweging. Ze trad op in de geest van de politiek die Lenin in 1920 voor de communisten had uiteengezet.

De SDAP

Wat was de houding van de SDAP?

Cramer zei in de Tweede Kamer: 'Wat daar in West-Java gebeurd is keurde we af en begrijpelijk is, dat de regering de onlusten onmiddellijk onderdrukt heeft . . .

Dat zij de nodige maatregelen neemt om dergelijke onlusten te voorkomen is evenzeer begrijpelijk . . .

Over de gebruikte middelen om de opstand te onderdrukken valt natuurlijk wel een enkel woord te zeggen . . .'

Verdoezeld onder humanitaire kritiek en platonisch protest is dit openlijke steun aan de Nederlandse imperialisten om de bevrijdingsbeweging neer te slaan.

De SDAP trok uit de gebeurtenissen wel een conclusie die genoemd moet worden, omdat die vooruitwijst naar een nieuwe vorm van koloniale overheersing.

Cramer: 'Voor mij staat vast, dat . . . wij met kracht en voortvarendheid (wat nog iets anders is dan onbesuisdheid en overijling) alles moeten doen om deze taak als politieke overheersers ten spoedigste te beëindigen. Het is uit met de gedachte dat ons koloniaal bestel daar eeuwigdurend zal zijn . . .

Dacht men dat de ontzaglijke ontwakening van het Oosten in Indië halt zou houden?'

'Willen wij onze taak van voogdij . . . volbrengen, dan moet de voogd heel gauw zorgen dat hij overbodig wordt'.

Hij stelt dan voor 'de intellectuele krachten te ontwikkelen, om welke reden de onderwijskwestie van zo groot belang is, en zodoende de inlandse bevolking rijp te maken voor zelfbestuur'.

Op het Koloniaal Congres der SDAP in 1930 wordt deze opvatting vast gelegd.

Stelling 2 luidt: 'Erkennende dat de ontginning, verwerking en doelmatige verdeling van de natuurlijke rijkdommen der wereld een belang vormen der mensheid, verwerpt de sociaal-democratie niettemin de staatkundige overheersing als middel tot behartiging van dit belang.'

Dwz.: Geef hen staatkundige onafhankelijkheid, maar geef ze niet de vrije beschikking over de natuurlijke rijkdommen, want die behoren de gehele mensheid.

En door wie wordt die gehele mensheid anders vertegenwoordigd dan door het internationale financierskapitaal?

In *stelling 3* wordt geschreven over 'het recht van elk volk . . . om over eigen lot te beschikken', mits dat volk 'bereid is tot deelname in de doelmatige voorziening in de economische behoeften der mensheid'.

Stelling 10 zegt: '. . . Die koloniale arbeid moet dus de mogelijkheid scheppen tot vestiging van een inheems bestuur, dat in staat zal zijn het land zelfstandig aan het internationale ruilverkeer te doen deelnemen'.

Dwz.: Een marionettenregering, afhankelijk van de machten die het internationaal ruilverkeer beheersen.

Kortom: De SDAP stelt de belangen van het financierskapitaal voorop en stelt een politiek voor, waardoor deze belangen het best worden behartigd.

Albarda neemt nog eens fors stelling tegen het middel van de opstand en hij maant de arbeidersbeweging, de SDAP-politiek te steunen onder dreiging van een wereldoorlog om Indonesië, (Japan en de VS lagen op de loer) en massale werkloosheid.

De arbeidersbeweging wordt voorgehouden dat een vrij Indonesië een catastrofale breuk zou betekenen met Nederland (dus ook met de Nederlandse arbeidersklasse).

Eerlijke sociaal-democraten hebben moeten erkennen dat die stelling onjuist was toen in augustus 1945 de Republiek Indonesië werd uitgeroepen.

De Indonesische revolutie

De nationaal-democratische revolutie in Indonesië richtte zich tegen de Japanse overheersers, tegen de Nederlandse koloniale

imperialisten en het inheemse feodalisme. Ze was gericht op vorming van een zelfstandige nationale staat. Ze betekende een 'catastrofale' breuk met de op superwinsten gerichte overheersing. Niet op een breuk met Nederland, noch met de Nederlandse bevolking.

De republiek was bereid om samen te werken en zag daar belang in.

Onze partij trad op voor onvoorwaardelijke erkenning van het zelfbeschikkingsrecht van het Indonesische volk, voor erkenning van de Republiek, voor de definitieve afschaffing van de koloniale verhoudingen en een vreedzame en vriendschappelijke samenwerking tussen Nederland en Indonesië. Volgens onze partij was dat voor de bevolking van beide landen de meest gunstige oplossing.

De met de regering verbonden top van de PvdA wilde hiervan niets weten. Ze zette de reformistische politiek van de SDAP van voor de oorlog voort — trad niet op voor de welstand van het Nederlandse en Indonesische volk, maar bracht daaraan juist enorme schade toe.

Communisten en socialisten traden gezamenlijk op voor vrede met Indonesië en tegen de troepenuitzendingen, zoals in de grote staking op 24 september 1946.

Maar de top van de PvdA ondersteunde de koloniale oorlogen, die duizenden doden en gewonden eisten en de vernietiging van de produktie in Indonesië — ze hielp de Nederlandse arbeiders een loonstop op te leggen, ze werkte de wederopbouw tegen, hielp Nederland via de Marshall-hulp nog afhankelijker maken van het Amerikaanse imperialisme.

De Amerikaanse imperialisten zagen kans de tegenstellingen in hun voordeel te laten werken en waren mede-aanstichters van de staatsgreep van Hatta in 1948. Deze vond plaats na de provocatie van Madioen, welke gevolgd werd door een wilde slachting onder communisten en vertegenwoordigers van boeren- en vakorganisaties. De PvdA wettigde de uitkomst van de RTC met het Hatta-bewind — waarin de Republiek om zeep werd geholpen en Indonesië open werd gezet voor neo-koloniale overheersing door Amerikaanse en Nederlandse imperialisten.

De koloniale oorlogen en intriges van Amerikaanse imperialisten waren gericht op het voorkomen van een zelfstandige nationale staat en op het vestigen van een marionettenregiem.

Het reformisme heeft daar in theorie en praktijk aan mee gewerkt. En nadat in 1948 de revolutionaire kern van de Republiek — de PKI en boeren- en vakorganisaties — was teruggeslagen, stelde de PvdA de RTC voor als 'een vrijwillige en vreedzame overdracht van de Nederlandse souvereiniteit aan het Indonesische volk'.

Tegengestelde belangen

Uit de houding die de reformisten in de toppen van de SDAP en de PvdA hebben ingenomen, zien we duidelijk dat ze zijn opgetreden als belangenbehartigers van de imperialistische bourgeoisie in de arbeidersbeweging.

Dit blijkt ongetwijfeld ook, als we hun houding na de staatsgreep van Suharto bestuderen — de hulp van Pronk aan het Suhartoregiem — als we hun houding in de Vietnamgeschiedenis nagaan, in de oliecrisis, en in de algehele crisis van het kapitalisme waarmee we nu te maken hebben. Maar ook blijkt, hoezeer ze hierdoor in tegenstelling zijn gekomen tot steeds grotere delen van hun eigen aanhang. Juist Vietnam heeft dat aangetoond.

Lenin analyseert in 'Imperialisme en de scheuring van het socialisme' dat de mogelijkheid voor de imperialisten een arbeiders-aristocratie te vormen ontstond door de monopoliewinsten die zij konden behalen — juist ook uit de koloniën. En dit geldt zeker voor het reformisme in Nederland. We mogen geen enkele illusie koesteren dat het reformisme zal verdwijnen zolang het imperialisme nog bestaat.

Wel is het zo dat het bedrog van het reformisme steeds duidelijker door de massa van de arbeiders zal worden doorzien.

Steeds duidelijker naarmate het socialisme en de bevrijdingsstrijd in de koloniale landen zich verder ontwikkelen en de tegenstellingen tussen de imperialisten toenemen. Steeds duidelijker ook naarmate de eenheid in de strijd in ons land tegen het monopoliekapitaal wordt versterkt.

De bevolking van ons land heeft vooral de laatste jaren duidelijk ervaren dat de jacht op superwinsten gepaard gaat met diefstal van haar belastinggeld voor ontwikkelingshulp, met afbraak van werkgelegenheid in het kader van de 'internationale arbeidsverdeling' en ook met loondruk en afbraak van de voorzieningen.

Tegelijkertijd toont het recente IPSO-rapport over het neo-kolonialisme aan, dat dit leidt tot nog schrijnender onderontwikkeling in de ontwikkelingslanden.

Dit stuit op groeiende weerstand onder brede lagen van de Nederlandse bevolking.

Pronk, Tinbergen en Den Uyl trachten nog steeds de arbeiders voor te houden dat de oplossing van de crisis en van de problemen van de 'armsten der armen' in handen ligt van de multinationals — die juist de oorzaak zijn van hun ellende.

Dit bedrog zal steeds meer worden doorzien.

We zien ook de deelname aan de opvoering van de bewapening, waarbij Van der Stoep en Vredeling zelfs als gangmakers optreden.

Daarbij trachten Duisenberg e.a. reformisten het zelfs voor te stellen dat de wapenproductie — de corvetten voor Suharto, de atoomfabrieken voor Vorster — vanwege de werkgelegenheid in het belang is van de Nederlandse arbeiders.

In werkelijkheid gaan die miljarden-uitgaven ten koste van de welstand van de arbeidersklasse en vormen zij een bedreiging van de veiligheid in de wereld; en dit in steeds ernstiger mate, omdat de bewapening in het algemeen steeds meer gericht is op massale vernietiging van de bevolking en haar middelen van bestaan — met A-wapens, meteorologische, chemische en tegen de voortplanting gerichte wapens.

Wederzijdse versterking

Voor de oorlog hebben reformisten in Nederland beweerd: de vrijheid voor het Indonesische volk is een catastrofe voor de Nederlandse arbeiders. Ook nu treden er reformisten op voor een godsvrede met het monopoliekapitaal, dat naar het verhogen van de winsten en het uitbreiden van de invloedssferen streeft en de drijvende kracht is achter het opvoeren van de bewapening. Zij belemmeren daardoor de vreedzame samenwerking met gelijkwaardige, naar eigen ontwikkeling strevende volkeren. En zij vormen daarmee ook een rem op de verdere ontwikkeling in ons land. Is het voor de vrede en voor de werkgelegenheid en het levenspeil van de Nederlandse bevolking niet juist van enorm belang dat de samenwerking tot stand gebracht wordt met de socialistische landen en met volkeren die streven naar verhoging van het levenspeil en ontwikkeling van hun productieve krachten?

De grote omvang van de gemeenschappelijke steun door communisten, socialisten e.a. progressieve krachten aan de bevrijdingsstrijd in Vietnam en aan het verzet tegen het fascistische Pinochet-bewind in Chili geeft aan, dat ook vele socialisten zich niet laten lenen voor het tegengaan van nationale, van het imperialisme onafhankelijke staten. In toenemende mate delen vele socialisten de kritiek van de communisten op de steun aan het Suharto-bewind, waarmee in feite de agressieoorlog tegen het volk van Oostelijk Timor en de onderdrukking van het Indonesische volk wordt gefinancierd.

De politiek van de multinationals ondermijnt de vrijheid en de economische en sociale ontwikkeling van de Derde wereld en ze ruïneert ook de arbeidersklasse in ons land in steeds heviger mate. In de strijd voor behoud van werk en bescherming van het levenspeil, tegen het opvoeren van de bewapening en de steun aan neokoloniale onderdrukkingsregiems, ontwikkelen zich de krachten om

een andere politiek af te dwingen.

Dit is tegelijk een machtige steun aan de vrijheidsstrijders in de onderontwikkelde landen, die tegenover dezelfde vijanden geplaatst zijn.

De nationale bevrijdingsstrijd in de Derde Wereld en de strijd voor een progressieve nationale politiek in ons land versterken elkaar en openen het perspectief op vreedzame samenwerking van de krachten die belang hebben bij economische en sociale vooruitgang.

FRANS VAN LIEMPT

PARTIJDOCUMENTEN

Partijbestuur CPN was bijeen

Het partijbestuur van de CPN heeft op zaterdag 8 mei in Amsterdam vergaderd.

Henk Hoekstra, voorzitter van het partijbestuur, hield een inleidende rede welke was gewijd aan enkele internationale vraagstukken.

Het partijbestuur besprak vervolgens de rol en de taken van de partij in de strijd voor verdediging van het levenspeil, waarover G. Hoogenberg een inleiding hield.

Het partijbestuur besloot tot uitbreiding van het dagelijks bestuur met twee leden.

Tot lid van het dagelijks bestuur werden gekozen de kameraden A. van Kooten en H. de Leeuw.

(Dit communiqué, afgedrukt in De Waarheid van 10 mei 1976, is in een vorig nummer van P en C weggefallen.)

Partijbestuur CPN herdenkt Mao Tse-toeng

Telegram van medeleven aan CP-China

Het Partijbestuur van de CPN, dat hedenochtend in Amsterdam bijeen is gekomen ter bespreking van de werkzaamheden van het partijbestuur en de politieke toestand, heeft bij de aanvang van zijn zitting de nagedachtenis geëerd van de gisteren overleden voorzitter van de Chinese communistische partij, Mao Tse-toeng.

Paul de Groot, erelid van het partijbestuur, sprak een herdenkingswoord. Het heengaan van Mao Tse-toeng is een afsluiting — aldus de woorden van Paul de Groot — niet alleen van het leven van een persoon, maar van een leider die de verpersoonlijking was van een historische beweging van honderden miljoenen omvattende massa's. Deze honderden miljoenen massa's zijn de voormalige koloniale slaven in de wingewesten van het imperialisme geweest die zich hebben vrijgevochten en waaraan Mao Tse-toeng zijn leven had gewijd. Het feit dat onder zijn leiding de Chinese communistische partij en andere communistische partijen in het Oosten een eigen weg gegaan zijn, mag voor ons geen reden zijn hen als vijanden te behandelen en niet de ongelooflijke historische taak te waarderen, die zij begonnen zijn te verrichten en in de toekomst willen volbrengen.

In de internationale communistische beweging mag niet de doorslag geven wat ons scheidt, maar moet de doorslag geven wat ons verenigt. Onze partij heeft vanaf haar oprichting de internationale solidariteit met de werkers van het Oosten hooggehouden en zal dit blijven doen. In deze geest herdenken wij Mao Tse-toeng en in deze geest geven wij aan het Chinese volk en de Chinese communistische partij blijk van ons medeleven, zo eindigde Paul de Groot zijn korte herdenkingsrede. Het Partijbestuur van de CPN besloot een telegram van rouwbeklag en medeleven te zenden aan de Communistische Partij van China.

(De Waarheid, 10 september 1976)

Communiqué van het partijbestuur van de CPN

Het Partijbestuur van de CPN was vrijdag 10 en Zaterdag 11 september in Amsterdam bijeen ter bespreking van de werkzaamheden van de partij tegen de achtergrond van de huidige economische en politieke toestand. Henk Hoekstra, voorzitter van het Partijbestuur, hield hierover een inleidende rede.

Het Partijbestuur nam het besluit, een Nationale Conferentie van de CPN bijeen te roepen.

De rede van Henk Hoekstra, alsmede een weergave van de beraadslagingen, zullen in De Waarheid worden gepubliceerd.

In zijn zitting besprak het Partijbestuur tevens het verloop en de uitkomsten van de conferentie van communistische en arbeiderspartijen in Europa, die op 29 en 30 juni 1976 in Oost-Berlijn werd gehouden.

Aan deze conferentie werd door de CPN deelgenomen met een delegatie bestaande uit de kameraden Henk Hoekstra en Joop Ijsberg.

De deelname had plaats op grondslag van het door het Partijbestuur in zijn zitting van 8 mei j.l. opgestelde memorandum.

Het Partijbestuur acht het deelnemen aan deze conferentie, die het beschouwt als een consultatieve bijeenkomst, juist en nuttig voor het concrete doel, met zoveel mogelijk communistische partijen op te treden tegen de zorgwekkende bewapeningswedloop, tegen de zich uitbreidende neo-koloniale oorlog in het Midden-Oosten en bovenal tegen het oorlogsgevaar in Europa.

Hoewel door de conferentie een in hoofdzaak juiste analyse van de internationale politieke toestand werd gegeven, is het nodig voorbehoud te maken ten aanzien van het document van de voorbereidingscommissie. Dit betreft in het bijzonder het daarin achterwege laten van een solidariteitsbetuiging met de strijd van het Indonesische volk tegen het neo-kolonialisme.

Onze partij juicht de verklaring van de op de conferentie aanwezige communistische partijen toe om de soevereine onafhankelijkheid van elke partij en niet-inmenging in interne aangelegenheden strikt in acht te nemen, de vrije keuze van uiteenlopende wegen in de strijd consequent te respecteren, evenals de verantwoordelijkheid van elke partij jegens de eigen arbeidersklasse en het eigen volk.

Onze partij acht dit de absolute voorwaarde voor de wederzijdse solidariteit van alle werkende mensen, in de eerste plaats van alle communisten, zonder uitzondering.

De CPN wil zich ten doel stellen ook verder naar vermogen bij te dragen tot het opbouwen van een actieve internationalistische eenheid in de gehele wereld, voor het gemeenschappelijke doel: het dwingen van de oorlogszuchtige imperialisten tot het stopzetten van de bewapeningswedloop, tot het liquideren van alle oorlogshaarden, tot het stopzetten van de koude oorlog tegen alle socialistische landen, tot vrijheid voor de door hen thans overheerste kapitalistische en ontwikkelingslanden bij het tot stand brengen van democratische en vredelievende regeringen.

Voor dit gemeenschappelijk doel zullen compromissen gesloten moeten worden en zullen garanties gegeven moeten worden tegen herhaling van in het verleden voorgekomen fouten en schadelijke handelingen in de internationale communistische beweging.

Waar dit nog niet gebeurd is, blijft een volhardende en onverzoenlijke strijd noodzakelijk tegen alle negatieve verschijnselen die een internationale en internationalistische eenheid van actie verhinderen.

(De Waarheid, 13 september 1976)

RECTIFICATIE

In de vertaling van het document van de redactiecommissie voor de conferentie van communistische en arbeiderspartijen van Europa, zoals dat in Politiek en Cultuur nr. 4/1976 werd afgedrukt, zijn enige onvolkomenheden geslopen.

Pagina 186: De zin die begint op de negende regel van deze blz. dient als volgt gelezen te worden:

'De deelnemers aan de conferentie onderstrepen de vastbeslotenheid van hun partijen om ook verder op grondslag van de politieke lijn, zoals die door elke partij in overeenstemming met de sociaal-economische en politieke omstandigheden en de nationale bijzonderheden van het gegeven land volkomen zelfstandig en onafhankelijk is uitgewerkt en vastgesteld, een consequente strijd te voeren om de doeleinden van de vrede, de democratie en de sociale vooruitgang te bereiken, hetgeen beantwoordt aan de algemene belangen van de arbeidersklasse, de democratische krachten en de volksmassa's in alle landen.'

Pagina 188: In de derde regel van onder dient het woord 'voortreffelijke' gelezen te worden als 'vooraanstaande'.

Op pagina 189 is uit de tekst een gedeelte van een zin, alsmede de daarop volgende zin weggevallen.

Te beginnen met de zin die in de 11de regel begint, dient de tekst als volgt te worden gelezen:

'Ze levert een actieve bijdrage tot de strijd voor vrede, veiligheid, ontspanning en samenwerking op voet van gelijkheid, voor het tot stand brengen van een rechtvaardig systeem van internationale politieke en economische betrekkingen, en tot de strijd tegen imperialisme, kolonialisme, neokolonialisme en alle vormen van overheersing en uitbuiting.

In de kapitalistische landen nemen de activiteiten toe van de arbeidersklasse en van andere brede maatschappelijke en politieke krachten, die voor vrede en samenwerking tussen de volkeren ijveren en een belangrijke factor in de strijd voor de versterking van de ontspanning vormen.'

Na deze zin leest het dan weer verder met de alinea beginnende met:

'Met steeds groter kracht . . .' enz.

Bij het INSTITUUT VOOR POLITIEK EN SOCIAAL ONDERZOEK (IPSO) zijn onlangs gepubliceerd:

DE EUROPESE VEILIGHEID EN DE CRISIS IN DE NAVO — HET BANKROET VAN DE POLITIEK VAN AFSCHRIKKING

Dit rapport dat een gedeelte bevat van een onlangs in de Sowjet-Unie gepubliceerd boek, behandelt de opvoering van de bewapeningswedloop door de NAVO.

Prijs f 3,50 (+ f 1,30 porto).

HET EUROPAPROGRAM VAN DE SOCIAALDEMOKRATISCHE PARTIJ DUITSLAND

Dit document is verschenen als nr. 12 van **INFO** — het IPSO-bulletin voor Internationale Informatie.

Prijs f 1,— (+ f 0,80 porto).

MODERNE UITBUITING, PSYCHISCHE OVERBELASTING, STIJGEND ZIEKTEVERZUIM - deel 1

Van dit rapport is nu de zesde druk verschenen.

Een uitgebreid nieuw voorwoord, gericht op de strijd tegen de crisis is aan het rapport toegevoegd.

Prijs f 3,— (+ f 1,30 porto).

ONTWIKKELINGSHULP — NEO-KOLONIALISME — NATIONALE VRIJHEIDSSTRIJD

Dit rapport behandelt het meest acute vraagstuk van het hedendaagse imperialisme.

Prijs f 5,50 (+ f 1,70 porto).

Verder zijn nog verkrijgbaar:

WAARHEEN DRIJFT DE BONDSREPUBLIC? WILLY BRANDT E.A. OVER DUITSLAND EN EUROPA

Prijs f 4,— (+ f 1,70 porto).

UNILEVER, MENEBA, PHILIPS EN DE OLIECONCERNS ALS INFLATIEMAKERS — EEN BESTRIJDING VAN DE LOONINFLATIE-THEORIE

Prijs f 4,50 (+ f 2,75 porto).

EEN EPISODE UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEDE WERELDOORLOG EN HET NATIONALE VERZET IN FRANKRIJK

Prijs f 3,25 (+ f 1,70 porto).

MODERNE UITBUITING, PSYCHISCHE OVERBELASTING, STIJGEND ZIEKTEVERZUIM — Deel II

Prijs f 5,75 (+ f 2,75 porto).

DE WAARHEID OVER PORTUGAL MOET BEKEND WORDEN

Prijs f 1,— (+ f 0,80 porto).

VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA

Slotakte van de Conferentie van Helsinki — INFO nr. 11.

Prijs f 1,— (+ f 0,80 porto).

Bestellingen kunnen gedaan worden door storting op postgiro 2252298 t.n.v. Stichting IPSO — postbus 10192 — Amsterdam.

Binnenkort verschijnt bij

PEGASUS

K. Marx/Fr. Engels

**IERLAND,
eiland in oproer**

± 225 blz., paperback, ca. f 15,—

**Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus,
Leidsestraat 25 te Amsterdam
Hoogstraat 143 te Rotterdam
en bij uw boekhandelaar**

**Voor de eerste maal verschijnt dit werk
in de Nederlandse taal. De artikelen en
beschouwingen helpen een beter inzicht te
verkrijgen in hetgeen in Ierland gebeurt.**

POLITIEK & CULTUUR

ERENIG ALLE NATIO-

NALE KRACHTEN /

LOOPKRACHT EN

RISISBESTRIJDING /

LLERLEI PROGRAMS /

DE JONG EN DE CPN

36ste jaargang 6/1976

Verenig alle nationale krachten	H. Hoekstra	257
Verdediging van de koopkracht: de basis voor bestrijding van de crisis	B. Thio	269
Allerlei programs	G. Schreuders	278
Hoe De Jong de feiten bevestigt	M. Bakker	295
Medeling aan de lezers		306
Medewerkers aan dit nummer		306
Inhoudsopgave 1976		307

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 11,50 per jaar,
losse nummers f 2,25
Studentenabonnement f 7,75 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Verenig alle nationale krachten

Op 11 november 1976 belegde het district Amsterdam van de CPN een openbare vergadering ter herdenking van de Russische Oktober-revolutie, die 59 jaar geleden uitbrak.

Op die bijeenkomst voerde de voorzitter van de CPN, Henk Hoekstra, het woord. Het hieronder volgende stuk is op die redevoering gebaseerd.

De socialistische Oktober-revolutie in het Rusland van 1917 vond plaats op een knooppunt van imperialistische tegenstellingen.

Onder leiding van de Bolsjewiki braken de volkeren die nu verenigd zijn in de Sowjet-Unie, uit de Eerste Wereldoorlog en sloegen zij de weg in naar het socialisme — een weg die nog nooit eerder gegaan was, en die gebaad moest worden door de woestenij van het tsarisme en de vernietigingen van een imperialistische veroveringsoorlog.

Het oude Rusland was werkelijk een verzamelpunt van alle denkbare vormen van onderdrukking — onderdrukking van de arbeiders, van de boeren, koloniale onderdrukking.

Toch vond juist daar — in dat land van vertrapping en onderdrukking, van samengebalde repressie en barbaarsheid, de revolutie plaats — een revolutie die zou zegevieren en die tot op de dag van vandaag een onuitputtelijke bron van inspiratie vormt voor alle strijders voor socialisme, voor vrede en tegen kolonialisme.

Juist daar werd het bewijs geleverd dat het mogelijk is in één land

het socialisme te vestigen, door onbuigzame strijdwil en opofferingsgezindheid van de massa der bevolking, doordat er een partij was onder leiding van Lenin die leiding gaf, uitvoerde wat de mensen wilden, gebruik wist te maken van de tegenstellingen welke eigen zijn aan het imperialisme — een partij die de kennis en wetenschap tot revolutionaire praktijk bracht.

Hier werd voor het eerst bewezen dat de marxistisch-leninistische wereldbeschouwing en de scheppende toepassing daarvan een wereld-veranderende waarde heeft.

Met het succes van de Oktober-revolutie, met het uitbreken — en definitief! — van Rusland uit het kapitalistische wereldstelsel, begon het tijdperk van de algemene crisis van het kapitalisme, die zich sedertdien steeds meer verscherpt heeft, vooral ook doordat tegen die achtergrond de monetaire en economische crisis plaats vonden zoals we die ook nu weer kennen.

Sindsdien heeft zich de revolutionaire opmars voortgezet, historisch gezien in een verbijsterend snel tempo, in steeds weer opkomende golfbewegingen.

Er ontstonden socialistische landen in Europa, na de vernietiging van het Hitler-fascisme. Hiermee werd terzelfder tijd de krachtsverhouding in Europa ingrijpend veranderd.

In China ontstond het historische voorbeeld voor alle koloniaal onderdrukte volkeren, hoe een eigen weg naar het socialisme ingeslagen kan worden.

Hiermee werd een nieuwe krachtbron en een enorme reserve tot ontwakken gebracht, die ook voor de strijders in de kapitalistische landen gunstiger voorwaarden voor hun strijd schiep.

Veranderd wereldbeeld

Zo werd in de afgelopen 59 jaar, de jaren na de Oktober-revolutie, het beeld van de wereld veranderd.

Na de vestiging van het eerste socialistische land vond een omwenteling in de krachtsverhoudingen plaats, werd de economische alleenheerschappij van de multinationals en hun militaire overmacht doorbroken, viel het koloniale systeem uiteen en werd later het neo-kolonialisme zware slagen toegebracht waarbij ook landen als Vietnam en Korea hun weg naar het socialisme gingen. Zo ingrijpend zijn de veranderingen in Zuid-Oost-Azië na de overwinning in Vietnam, dat nu geen neo-koloniaal, bloeddorstig regime daar stand kan houden.

Juist in deze dagen wordt dat ook weer in Indonesië bewezen waar — ondanks alle steun uit de Verenigde Staten en uit Nederland —

het corrupte Suharto-regime staat te wankelen als gevolg van het verzet onder de bevolking.

Geen concentratiekamp, geen terreur heeft dat kunnen verhinderen, vooral dank zij het heldhaftig optreden van de Indonesische communisten.

In die 59 jaar werd met ontzaglijke offers de sterkste en agressiefste militaire macht, het Hitler-fascisme, verslagen. Daarna werd de atoom-alleenheerschappij van de Verenigde Staten en de daarop steunende chantage, doorbroken en werd de koude oorlog teruggedrongen, een proces dat nog onherroepelijk gemaakt moet worden.

Dat dat mogelijk is bewijzen de resultaten van de communisten en andere strijders over de gehele wereld in die afgelopen negenenvijftig jaar.

In de laatste jaren werden haarden van het fascisme in Europa uitgetrapt, zoals in Griekenland en Portugal, terwijl in Spanje de antifascistische en democratische strijders in opmars zijn.

Als we dit alles nog eens op een rijtje zetten dan is het goed om ons te realiseren dat niets vanzelf gegaan is, dat er ook geen automatische vanzelfsprekendheid bestaat.

Wat gebeurd is, is het resultaat geweest van massa-acties, van offers ook, van de activiteit van communisten om voor gemeenschappelijke belangen en doeleinden de eenheid te smeden, van soms heftige interne partijstrijd, nodig voor het vinden van de juiste wegen. Wij, Nederlandse communisten, horen onverbrekelijk bij deze, de hele wereld omspannende marxistisch-leninistische gemeenschap. Elke historische overwinning is voor ons een bron van inspiratie en ervaring.

Er bestaan geen schablonen, geen modellen. In elk land hebben de communisten tot taak om bij hun handelen uit te gaan van de concrete omstandigheden. Dat is hun verantwoordelijkheid, waarin geen ander kan treden.

Maar terzelfder tijd levert juist de verwerking van de ervaringen van succesvolle strijd — ook van fouten, hier en elders begaan, — de rijpheid op die nodig is voor de strijd in eigen land, een strijd die in internationale verbondenheid en praktische solidariteit gevoerd moet worden. Alleen zo kunnen we onze bijdrage leveren voor vrede en veiligheid van ons land, de eerste en voornaamste taak die we te vervullen hebben.

In deze geest treedt de CPN op in de internationale communistische beweging, uitgaande van de noodzaak van gemeenschappelijke actie tegen de gemeenschappelijke tegenstander om zo de wegen te openen om te komen tot herstel van samenwerking in de internationale communistische beweging waar die verbroken is.

Daardoor werd ook ons optreden bepaald op de Europese conferentie van communistische en werkerspartijen van juni jl. in Oost-Berlijn. In de voorbereiding van deze conferentie hebben wij in een memorandum van het partijbestuur de nadruk gelegd op de huidige situatie in de kapitalistische wereld.

En wat wij toen gezegd hebben wordt feitelijk met de dag bevestigd.

In dat 'memorandum' stond:

'De huidige economische en monetaire crises, die plaats vinden in het raam van een verscherping van de algemene crisis van het monopoliekapitalisme, hebben de stabiliteit van het kapitalistische systeem diep geschokt.

De leidende kringen van de kapitaalmonopolies en hun aanhang in de burgerlijke klassen reageren hierop met een autoritaire politiek.'

Autoritaire dreigingen

Dat is, wat onsland betreft, in volle omvang waar.

De crisis leidt hier heel duidelijk steeds weer tot een autoritair — soms een soort verfiynd, dan weer een zeer grof — machtswellustig optreden, om de politiek van de grote ondernemers en van rechts er door te drukken.

Juist het afgelopen jaar levert daar vele voorbeelden van.

- De rechten van de vakbeweging op vrijheid van onderhandelen worden eenvoudig afgeschaft. Daarvoor in de plaats komt een dictatoriale loonmaatregel.
- De vernieuwingsbeweging op de universiteiten en de strijd voor democratie wordt tegemoet getreden met een frontale aanval op het hele universitaire onderwijs en op veroverde rechten.
- In het leger wordt onder sterke drang vanuit West-Duitsland de positie van de VVDM ondermijnd.
- Op de werklozen wordt dwang uitgeoefend om hun beroep op te geven en zich op straffe van een beknutting van hun uitering elders te werk te laten stellen.

Zoals altijd behoort bij dit geweld en deze afbraak anti-communisme, intimidatie en verdachtmaking.

En wie staat aan het eind van deze weg? Dat is Van Agt, lijst-aanvoerder van het CDA, die zich thans met behulp van alles wat haakt naar autoritair geweld, wat zwijmelt bij politiegeweld, en onder huichelarij over een ethisch reveil, presenteert als toekomstig minister-president bijde gratie van monseigneur Gijsen.

Het is op zichzelf al een veroordeling van het beleid van de

regering-Den Uyl dat het een vice-president als Van Agt oplevert, die zo ondubbelzinnig en nog voor de verkiezingen, op de manier van CDU en CSU in West-Duitsland, een gooi naar de regeringsmacht doet.

Wij vinden dat dit in elk geval voorkomen moet worden. Deze aanval van het monopoliekapitaal door de 'broeders' van de CDU en CSU van Strauss op het politieke leven in ons land moet afgeslagen worden.

Dat zal met name in de verkiezingscampagne moeten gebeuren. Het gaat hier om het loon, om werk, om ja-of-nee verhoging van de bewapening, zoals die nog dezer dagen door het CDA van het kabinet-Den Uyl is afgedwongen, om Duitse praktijken in de Nederlandse samenleving.

Het gaat ook om zowel gezondheidszorg als onderwijs.

Wij willen deze afbraakpolitiek tegemoet treden met positieve voorstellen, om uitkomst te bieden uit crisis, werkloosheid en bewapening. Daarbij zullen we golven van bedrog moeten doorlieven, de verloedering en het bedrog van de burgerlijke propaganda keer op keer aan de kaak moeten stellen en bestrijden. Die is er op gericht de mensen kopschuw te maken voor de politiek, het denken af te stompen, weezin te wekken en apathie te kweken.

De feiten

Alles wordt daarbij op z'n kop gezet en leugens worden tot in het eindeloze herhaald.

Zij zeggen dat niet zij, maar wij met eenvoudige slogans werken. Tot zelfs de rechtse elementen in het NVV voeren een campagne — en praten — dat wij 'alleen maar roepen over loonsverhoging en bewapening'.

Zij a r g u m e n t e r e n niet tegen onze argumenten, die er op gericht zijn aan te tonen dat koopkrachtverdediging crisisbestrijding is.

Zij praten alleen maar na, en nu al jaren en jaren lang, dat de lonen beheerst, bevroren, 'in toom gehouden' moeten worden.

Zij zeggen dat ze de verdedigers van de mensenrechten zijn. Maar wie dan wel? Van der Stoel soms, die destijds tot het laatst toe het optreden van de Verenigde Staten in Vietnam heeft verdedigd? Of Drees bijvoorbeeld, de schuldige aan twee koloniale oorlogen?

Zij zeggen dat ze optreden voor de zwaksten en dat ze daarom het gevoerde beleid moeten doorzetten. Tegelijkertijd doen ze aanvallen op de sociaal gesteunden, op de gezondheidszorg, op de bejaarden.

Ze zeggen dat ze de verdedigers van het milieu zijn — en verpesten alles met hun opslag van atoomkoppen en ander wapentuig.

Van Veen en de VVD zeggen, voor de middenstanders en de kleine zelfstandigen te zijn. Maar die worden kapotgemaakt door de multinationals, waarvan deze heren de zaakwaarnemers zijn.

Ze zeggen dat ze met de NAVO de veiligheid verdedigen. Maar in werkelijkheid leveren ze het Nederlandse leger uit aan Duitse generaals en een zogenaamd 'Europees' commando; een leger, dat juist tot taak zou moeten hebben onze onafhankelijkheid te kunnen handhaven tegenover de ervvijand, het Duitse militarisme. Juist door de gewijzigde krachtsverhoudingen in Europa, en als een bijdrage tot het voorkomen van een oorlog, zou thans die handhaving der nationale zelfstandigheid met succes kunnen geschieden.

Zij praten over een 'ethisch reveil', maar ze misbruiken het abortusvraagstuk om één van de intiemste zaken als verkiezingsobject over de straat te slingeren.

En ze zijn voorstanders van de vrijlating van de Drie van Breda, die elke keer weer afstuit op een muur van afschuw. Maar toch gaat Van Agt meedogenloos door en laat hij, bij wijze van walgelijke voorproef, de ter dood veroordeelde Philippa los — op een moment dat we in West-Duitsland een opleving van fascistische elementen waarnemen.

Zij sturen gelukstelegrammen aan de CDU-CSU vanwege de behaalde verkiezingsresultaten, 'voor Europa'.

Elke keer opnieuw is de onthulling van deze praktijken nodig. Steeds weer moeten wij duidelijk maken w i e de anderen zijn en w a t ze doen. Om tot de mensen te zeggen: lever je daar niet aan over!

Berust niet in die zaken, omdat z ij dat willen, en omdat z ij dat dag in, dag uit uitkramen met behulp van alle media.

Het is de moeite waard terug te vechten!

Dan is ook een andere politiek mogelijk.

Die is mogelijk doordat thans de krachten aanwezig zijn om zo'n politiek af te dwingen — als ze zich maar aaneensluiten. Daarvoor treedt onze partij op — voor progressieve eenheid.

Het Duitse revanchisme

De tijd dringt om voor de hoofdvraagstukken van deze tijd zoveel mogelijk nationale krachten te verenigen.

Want zo goed als die krachten aanwezig zijn, zo goed ook is de huidige toestand geladen met spanning, niet alleen van nationale,

maar vooral van internationale aard.

Men moet de realiteit onder ogen zien om in staat te zijn op te treden en vooruit te komen.

Het is werkelijk bij het misdadige af, als we zien hoe bijvoorbeeld bij het debat over Buitenlandse Zaken in de Tweede Kamer gezwegen wordt over de ontwikkelingen in Europa, met name in West-Duitsland en de spanningen die daardoor worden opgeroepen. Er worden veel versleten redeneringen gehanteerd, over de rol van de NAVO voor de vrede, over de noodzaak van bewapening; kortom, de terminologie en de praktijk van de koude oorlog kruipen en sluipen voortdurend verder door. Maar geen woord over West-Duitsland, over het revanchisme in dat land. Daarover spreken wij alleen, en dan tot grote woede van de zwijgers en verlakkers.

Dat is verontrustend.

Dat bewijst dat er iets wordt uitgebreed.

Hun zwijgen betekent dat ze zoveel mogelijk in het geheim hun plannen willen doorzetten.

Het hoofddoel is daarbij de sabotage van de uitvoering van de besluiten van Helsinki. Besluiten die zij niet gewild hebben, maar die door massastrijd en door een consequent optreden van de socialistische landen zijn afgedwongen.

Wie zijn de voornaamste tegenstanders van de besluiten van Helsinki?

Dat is het Duitse revanchisme, dat zich niet wil neerleggen bij de uitkomsten van de tweede wereldoorlog — dat wil zeggen bij zijn nederlaag.

Dat Duitse revanchisme richt zich in eerste instantie naar het westen, wetende dat in het oosten een kracht aanwezig is waar het op te pletter zou lopen.

Het probeert thans op een andere manier dan in '40-'45 toch tot stand te brengen wat toen niet gelukt is.

Dat gebeurt via de kartelvorming, d.w.z. de overheersing van de Duitse Hoge Hoeden en Pantserplaten over Europa.

Het gebeurt via de EEG, met 'Europese verkiezingen', om met de schijn van democratie hun wilsuitoefening te versieren. En daarbij lopen CDA-achtige politici voorop: Strauss-Kohl van de CDU-CSU in West-Duitsland.

Tindemans in België en Van Agt in Nederland.

Maar, terwijl zij de gevaarlijkste zijn, zijn zij niet de enigen. Leidinggevende personen uit de Westduitse sociaaldemocratische partij, de SPD, treden in deze zgn. 'Europese kwestie' concurrerend op.

Brandt leest de PvdA de les, nota bene in Amsterdam. Vredeling

pleegt over zijn visie met betrekking tot een Europese militaire unie overleg met de Duitsers (tot grote woede van de Engelse Financial Times).

Zo infiltreert de politiek van de Duitse reactie in de Nederlandse politiek.

De zwijgers daarover zijn tegelijkertijd de medeplichtigen daaraan!

Daden nodig

Maar dat is één kant van de zaak.

Want terzelfder tijd komen de tegenkrachten in beweging in vrijwel alle landen van Europa en ook in ons land.

Gaat het hier alleen om een anti-Duitse stemming?

Dat is een simplificatie, die, gezien de historische ontwikkeling van die krachten, nergens op slaat.

Precies gezegd zijn het die stromingen, die o p t r a d e n en o p t r e d e n voor nationale zelfstandigheid, voor democratie, tegen rassisme, voor vrede, tegen Berufsverbote en andere onderdrukkende maatregelen van nu in de Bondsrepubliek.

In Nederland zijn terecht velen wakker geschud door de verkiezingen in West-Duitsland en door de wijze waarop de CDU-CSU, in Beieren het hardst, onverhuld victorie heeft gekraaid en de regeringsmacht heeft opgeëist — waar ze gezien de verkiezingsuitslag geen recht op had.

Later hebben we gezien dat Van Agt hier hetzelfde flikte, zelfs nog voordat de verkiezingen hebben plaatsgevonden.

Als socialisten nu hun verontrusting uitspreken over de ontwikkelingen in de Bondsrepubliek, dan hebben ze gelijk, vooral omdat het niet alleen om een 'interne aangelegenheid' van de Bondsrepubliek gaat, maar over oorlog of vrede in Europa. Wij zeggen dan ook tegen socialisten: DOE IETS!

Laat niet toe dat Vredeling maar aanrotzooit en dat Van der Stoel verrijkt uranium vanuit Almelo zal leveren.

Laten we dan samenwerken voor verandering van de regering, opdat de besluiten van Helsinki met eigen initiatieven vanuit Nederland zullen worden uitgevoerd.

Als confessionelen zeggen: wij willen niet dat wij, ingepakt in het CDA, in het schuitje van de CDU-CSU komen, dan zeggen wij: mooi zo, maar DOE IETS! Voorkom dan dat we overgeleverd worden aan zulke lui als Van Agt - Andriessen - Kruisinga, die onder luide toejuichingen van de CDU-CSU de oorlogsbegroting willen opjagen.

Als er ondernemers zijn die klagen over de meedogenloze concurrentie vanuit de Bondsrepubliek, dan hebben ze gelijk. Dat

gebeurt ook, hier in Nederland, in de scheepsbouw, de havens, de toeleveringsbedrijven. Maar we zeggen tegen hen: DOE IETS, samen met ons en anderen, tegen de EEG en de uitvoering van besluiten die dag in, dag uit ons land en zijn werkers benadelen. Laat je niet in de boot nemen door Wiegel en de zijnen, die kampioenen zijn van de NAVO-bewapening en van de EEG-politiek.

Wij waarschuwen voor de ontwikkelingen in Europa. Zeer velen zijn verontrust. Groepen van de bevolking weten soms niet van elkaar hoezeer ze in dit vraagstuk op één lijn zitten.

Wij willen hen wakker schudden en verenigen, om hen duidelijk te maken dat wij, aaneengesloten, samenwerkend met de vredeskrachten elders in Europa en de wereld, sterker zijn dan de oorlogs- en Lebensraum-maniakken uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Wij willen een derde keer kost wat kost voorkomen!

Het regeringsvraagstuk

Om die reden is het regeringsvraagstuk ook van zo'n uitzonderlijke betekenis.

Het is niet nodig om te herhalen wat wij daarover in de afgelopen maanden gezegd hebben. Maar één ding moet duidelijk zijn: Een andere politiek vereist een andere regering, een regering van progressieve eenheid van alle hiervoor genoemde nationale krachten.

Wij willen dit vraagstuk niet los zien van de actuele gebeurtenissen. Want sinds wij deze ideeën ter discussie hebben gesteld, met inbegrip van onze rol daarbij, hebben zich nieuwe feiten voorgedaan. Hierbij hebben opiniepeilingen een belangrijke rol gespeeld. Het gaat daarbij eigenlijk niet om peilingen, maar meer om intimidatie, beïnvloeding en manipulatie van de zgn. publieke opinie.

De platvloerse manieren die daarbij worden aangewend zijn rechtstreeks overgenomen uit de verkiezingscampagnes zoals die in de V.S. en in de Bondsrepubliek plaatsvinden.

Wat is er gebeurd?

De besturen van PvdA en PPR kwamen met een uitspraak: als we niet winnen met de verkiezingen, dan lopen we weg uit de regering.

Dat is later afgezwakt door ministers, die nu eenmaal niets voelen voor het opgeven van ministerszetels.

Daarop is dus Van Agt gekomen en heeft gezegd dat ook hij wel een geschikte minister-president zou zijn.

En natuurlijk werd deze Van Agt omkranst met het aureool van opiniepeilingen, die allemaal moesten doen vergeten dat de KVP enorme verliezen heeft geleden en dat een CDA nodig was om dat althans tijdelijk te verdoezelen.

Maar juist daarom mag de discussie niet zijn 'winnen of weglopen', en dat nota bene voor de vrucht van Den Uyls eigen politiek!

Het gaat er om gemene schappelijk te voorkomen dat Van Agt met zijn autoritaire politiek een kans krijgt.

Wat dat betreft spreekt de resolutie van de FJG, de PvdA-jongerenorganisatie, gericht tegen het CDA en op de samenwerking van socialisten en communisten, een veel betere taal.

Hoe moet de opmars van Van Agt tegengehouden worden?

Dat moet gebeuren door bestrijding van de uiterst rechtse elementen, door positieve doelstellingen, ook inzake de regeringvorming, te plaatsen tegenover de huidige afbraak, en door de massa in beweging te brengen voor wat zij wil, wat zij in deze tijd ziet als werkelijke crisisbestrijding.

Het gaat daarbij vooral om het loon en het werk.

En dat is dan het andere hoofdpunt, het andere levensvraagstuk, waarvoor een verandering van regeringspolitiek geboden is. De Colijnse politiek van Den Uyl levert niets op dan verscherping en verslechtering.

En het is een Colijnse politiek.

Hoorden we niet Aantjes van de AR verklaren, dat nu eindelijk de tijd aangebroken was voor Den Uyl om de socialisten duidelijk te maken, dat Colijn helemaal niet zo slecht was omdat nu immers hij, Den Uyl, het zelfde deed als Colijn destijds? En dat is ook zo. Daarom ook, na die bittere ervaringen van de uitkomsten van de Colijnse politiek in de dertiger jaren, is het nodig dat de vakbeweging tegen een herhaling daarvan front maakt. Dat is niet een kwestie van 'eng groepsbelang', zoals sommigen zeggen, maar wel van klassebelang en van nationaal belang, omdat koopkrachtverdediging crisisbestrijding is.

Dat de vakbeweging daarvoor haar volle kracht niet ingezet heeft, is te wijten aan de activiteit van een aantal rechtse topbestuurders die, dwars tegen alle uitspraken van leden en kaders in, doorgingen met het praten over 'een keuze maken'. De keus zou dan zijn òf loonsverhoging, òf sociale voorzieningen, wat later werd omgebouwd in: òf koopkrachthandhaving, òf sociale voorzieningen.

Terwijl het èn om de sociale voorzieningen, èn om de koopkracht gaat!

Zij praten mee met de redenering, dat op kosten van het loon de winsten verhoogd moeten worden, omdat dat werk zou opleveren — terwijl er geen enkel logisch verband bestaat tussen winsten en

werkgelegenheid. Zou dit wel zo zijn, dan zouden we nu moeten barsten van het werk!

Maar wat is nu de uitkomst van dit alles?

Die is dat de regering met het besluit is gekomen dat er f 60,— bruto bijkomt uit de premiepot, d.w.z. uit eigen zak, minder dus dan zelfs de vakbewegingstop wilde, en dat zij daarbij hoopt op verdeeldheid b i n n e n de vakbeweging.

Het gaat hier niet eens om een loonsverhoging, maar om een toeslag, die niet is opgenomen in het loonpeil, zodat als morgen de paar tientjes op zijn, de oude misère doorgaat.

Het enig mogelijke antwoord hierop is actie, voor een volledige prijscompensatie, zoals die in de havens en in de bouw is gevoerd, en die al hier en daar tot succes heeft geleid.

Dat is het vereiste van dit moment: actie, het organiseren daarvan, het initiatief nemen daartoe door communisten, samen met andere strijdvaardige mensen — en de oriëntatie van de h e l e partij daarop.

Voor ons gelijk alleen koopt niemand een boterham méér. Ons erkende gelijk moet nu door actie in harde munt worden vastgelegd.

Is dat actie voeren tegen de regering, is het politieke actie?

Het is actie voeren tegen slechte zakkenrollerspraktijken en dat moet gebeuren, wie de zakkenrollers ook zijn.

Dat geldt evenzeer voor de gezondheidszorg, de onderwijsmensen, de ambtenaren.

De verkiezingen

Zo gaan we de verkiezingen tegemoet.

Onze verkiezingscampagne zal vooral ook actie moeten zijn voor de dagelijkse belangen, voor de vrede.

Dat zal ook ter bespreking staan op de komende nationale conferentie.

Het zal een harde strijd worden. We hebben daar geen illusies over. Eindhoven heeft dat laten zien. Het waren dan wel streekverkiezingen, maar we hebben er ook de lessen uit de streken der tegenstanders kunnen trekken: Hoe er gemanipuleerd werd, ook om mensen van de stembus af te houden en om onverschilligheid te kweken.

Onze partij zal al haar krachten moeten mobiliseren, ze zal haar actieradius moeten vergroten, haar activiteiten en optreden moeten aanscherpen.

We zullen ons moeten versterken in de komende maanden. Er is

een zekere groei van de partij, ook in de breedte, dat moet nu doorstralen in activiteit van de partij onder de massa, in persoonlijke benadering en massapolitiek, en in al de partij-organen zelf. Wij zullen de vele witte plekken van gebrek aan partij-activiteit in het land moeten bestrijden.

Juist nu we de grote, centrale vraagstukken aan de orde stellen, en we de mensen de weg willen wijzen naar de oplossingen daarvan voor deze tijd, nu we onze partij ook volledig willen inzetten voor het realiseren en verdedigen van een andere regeingspolitiek, uitgaande van de massa-actie, nu is groei van onze partij, inwendig en uitwendig, nodig.

Het herdenken van de Oktober-revolutie is handelen nu, strijden voor de doelstellingen van vandaag.

Wij hebben vertrouwen in die strijd, omdat juist deze grote revolutionaire gebeurtenis de kracht van het optreden van marxisten-leninisten aan het hoofd van de massabeweging en in internationale solidariteit heeft aangetoond.

Zo is dat gegaan vanaf de Oktober-revolutie tot aan de grandioze overwinning in Vietnam.

Dat is wat ons sterkt in onze strijd voor vrede, voor werk en voor progressieve eenheid.

HENK HOEKSTRA

Verdediging van de koopkracht: de basis voor de bestrijding van de crisis

In de discussie over sociaal-economische vraagstukken, over loonstrijd, over werkgelegenheid, over sociale en collectieve voorzieningen, neemt de argumentatie van de communisten een steeds belangrijker plaats in. We kunnen terecht spreken van een doorbraak van die inzichten, vooral in de vakbeweging. De mensen worden bestookt met lawines van propaganda, waarin loonmatiging en bestedingsbeperking worden afgeschilderd als de enige weg om de werkloosheid te bestrijden, waarin toegeven aan de ondernemerseisen en de aanpassing aan het kapitalisme worden bepleit als enige uitwegen uit de crisis.

Deze aanpassingspolitiek is een oud recept. De ondernemers prijzen het aan door te stellen dat de kapitalistische uitweg, die van loonaanpassing, langdurige werkloosheid en opvoering van de winsten, ook de meest wenselijke is. De reformisten sluiten zich daarbij aan met de stelling dat het geen kwaad kan die weg te volgen omdat het kapitalisme grondig veranderd zou zijn. Zo werd de loonmaatregel, die toch de meest fundamentele rechten van de vakbeweging aantast, door Den Uyl uitgeroepen tot een socialistische maatregel.

Tegen de stroom in hebben de leden van de vakbonden keer op keer de voorstellen van het FNV-bestuur om toe te geven aan de eisen van de regering en de ondernemers, afgewezen.

Die afwijzing heeft een uitermate positieve en constructieve betekenis, niettegenstaande alle beweringen van het tegendeel. In bladen als de Haagse Post wordt gesuggereerd dat strijdbare vakbondsleden die de koopkracht van het loon en sociale uitkeringen willen verdedigen en geen aantasting van de volledige prijscompensatie accepteren, niet solidair met de werklozen zouden zijn.

De vakbondsleden hebben de aantasting van de koopkracht afgewezen in het volle positieve besef dat de verdediging van het levenspeil van fundamentele betekenis is voor het welzijn van de massa in alle opzichten — dat die verdediging van het levenspeil ook omvat de verbetering van de gezondheidszorg en de sociale uitkeringen — en dat de handhaving van de koopkracht van wezenlijk belang is voor de bestrijding van de werkloosheid.

Men heeft zich niet de valse keuzen van valse profeten laten aanpraten, en is niet gezwicht voor de dictatuur van allerlei cijfergegochel.

De argumenten die de communisten daartoe hebben aangereikt en hun alternatieven voor de bestrijding van de crisis en de gevolgen daarvan, sluiten aan bij de ervaring en de behoefte van de bevolking, die weet welke schade een aanpassingspolitiek à la Colijn aanricht; die de schadelijke uitwerking van geleide loonpolitiek en breideling van vakbondsrechten op het functioneren van de vakbeweging heeft ervaren en die dagelijks de uitholling van de koopkracht ziet voortgaan en de werkloosheid en bestaansonzekerheid ziet toenemen.

Positieve invloed

In deze situatie, waarin herkend wordt dat de politiek van Den Uyl c.s. niet alleen geen uitzicht biedt, maar zelfs de crisis verscherpt, is er een voortdurende behoefte aan argumenten die het belang van de bevolking tot uitgangspunt nemen, behoefte ook aan de formulering van een perspectief, een progressieve politiek ten aanzien van de problemen die door de crisis worden geschapen. Alle propaganda van rechts, welke gedaante die ook heeft, is er op gericht om een bewustzijnsvernaauwing tot stand te brengen, als zou er eigenlijk maar één uitweg zijn — lagere lonen en hogere winsten — die snel of nog sneller zou moeten worden doorgezet.

Alles wat er van die kant — van Den Uyl tot Van Veen — wordt beweerd moet ertoe leiden dat andere mogelijkheden aan het oog onttrokken worden.

Met name wordt daardoor verduisterd dat ook en juist in deze situatie de arbeidersbeweging zelf een doorslaggevende positieve invloed kan uitoefenen op de economische ontwikkeling van ons land, door strijd voor loon en behoud van werk. Telkens en telkens weer tracht men er in te hameren, dat economische ontwikkeling en vooruitgang aan de ondernemers moet worden overgelaten.

'Val de ondernemers niet lastig, en er komt werk. Geef de ondernemers lucht en er komt vanzelf meer ruimte voor een hoger levenspeil.' Dat is in feite de basis van het huidige regeringsbeleid.

Dat, terwijl de ontwikkeling van de afgelopen jaren bij uitstek laat zien dat economische en sociale vooruitgang het tegendeel zijn van wat de grote monopolies te weeg brengen.

De grote concerns zijn verantwoordelijk voor reeksen overnemingen en fusies en daarmee gepaard gaande reorganisaties, bedrijfs-sluitingen en ontslagen, waardoor de werkgelegenheid werd onder-

mijnd. Zij concentreerden hun macht ten koste van de middenstand en zelfstandige ondernemers. Zij organiseerden de sterk toe- genomen kapitaalexport van de laatste jaren, waardoor belangrijke bedrijfstakken als scheepsbouw en textiel werden uitgehoid. De multinationale concerns hebben in feite de crisis *gemaakt*. De strijd van de arbeidersbeweging en andere groepen voor de belangen van de bevolking gaat rechtstreeks tegen die concernbelangen in. De eisen die daarbij gesteld worden, zoals de verdediging van de koopkracht en de prijscompensatie, verbetering van de gemeenschapsvoorzieningen, nieuwe werkgelegenheidsmaatregelen, bescherming van bedrijfstakken die bedreigd worden door de internationale concurrentie, vertegenwoordigen een nationaal belang, in tegenstelling tot de bezuinigingspolitiek die slechts het enge belang van de monopoliewinst steunt.

Het is daarom niet toevallig dat de pers en de media alles in het werk stellen om de belangenstrijd, de klassenstrijd, voor te stellen als a-solidair, a-sociaal en onnationaal. Als je prijscompensatie wilt rijden je de werklozen in de wielen, als je een hogere WW wil is dat een bedreiging van het onderwijs, enzovoort. De theorie van de koek, van de onbepaalde ruimte, steekt in talloze vormen de kop op om de mensen te verdelen, van de strijd af te houden, en de grote ondernemers af te schermen.

Het gaat erom de wegen aan te geven die de massa perspectief bieden, om duidelijk te maken waar werkelijk de belangentegenstellingen liggen en op welke basis de strijd moet worden gevoerd. Het programma van de CPN, dat verdediging van het levenspeil en het bestrijden van de bewapening in het centrum plaats, geeft daarvoor de richting aan.

Kentering

Het uitbreken van de crisis eind 1974 heeft een kentering gebracht in de politiek van de ondernemers, en ook in de politiek van het kabinet-Den Uyl.

In het begin van de kabinetsperiode werd er althans nog iets gedaan tegen de werkloosheid. Den Uyl zou die onder de 100.000 brengen; er werd een aantal stimuleringsprogramma's voor de bouw gestart — zij het te weinig en te traag.

Inmiddels bleef de werkloosheid toenemen.

In het voorjaar van 1975, toen de scherpste recessie in de economie sinds de Tweede Wereldoorlog ook in ons land doorzette, kwam de regering — met name Den Uyl en Boersma — met de zgn. werkgelegenheidsnota.

In die nota werd voor het eerst officieel de ondernemerstheorie

overgenomen dat de arbeidskosten de oorzaak zouden zijn van de groeiende werkloosheid en dat dus die arbeidskosten 'omgebogen' moesten worden.

De regering slikte niet alleen deze door het Centraal Plan Bureau gepropageerde redenering, maar zij slikte ook met huid en haar de bijbehorende politiek — een politiek die volkomen het stempel draagt van de eisen van de grote ondernemers.

Niet voor niets hebben onlangs de werkgeversorganisaties het verschijnen van de arbeidskostentheorie van het CPB betiteld als een 'historisch moment'.

In een brief die negen van die ondernemers deden uitgaan, onderstreepten zij nog eens de noodzaak die 'ombuiging' centraal te stellen in het regeringsbeleid. Dat beleid is dan ook zo krom als een hoepel, en met name de manier waarop het gepropageerd wordt. Drastische bezuinigingen en een brute loonpolitiek worden aangeduid als 'werkgelegenheidsbeleid'. Wapenorders worden niet langer in geld uitgedrukt, maar in aantallen arbeidsplaatsen die ermee gemoeid zouden zijn.

Nieuw is dit alles niet. Ook in de dertiger jaren werd door burgerlijke economen glashard beweerd dat de werkloosheid in hoofdzaak werd veroorzaakt doordat de loontrekkers niet bereid waren een loondaling te accepteren. In dit verband gebruikte men dan de term 'vrijwillige werkloosheid'. De structurele werkloosheid waarover het CPB spreekt, en die het gevolg zou zijn van te hoge arbeidskosten, is in wezen niets anders. De strekking van al deze beweringen is steeds dezelfde, namelijk dat vermindering van de werkloosheid slechts verwacht zou kunnen worden van 'herstel van het evenwicht op de arbeidsmarkt', dus van loonmatiging en vergroting van de winst.

In feite zijn de concerns niet in volledige werkgelegenheid geïnteresseerd. Zij gebruiken de werkloosheid in een dubbele zin als chantagemiddel. Enerzijds hanteren ze de bestaande werkloosheid telkens als argument om loonmatiging af te dwingen. Anderzijds zijn zij ook bereid om doelbewust de werkloosheid te handhaven of te vergroten om dit te bereiken.

In de richtlijnen die de OECD, het IMF en de andere organen van het internationale grootkapitaal voor het economisch beleid geven, zit heel duidelijk de tendens om het economisch herstel af te remmen totdat absolute zekerheid is bereikt dat dat herstel alléén aan de winsten ten goede komt.

Een voorbeeld moge verduidelijken hoe daar over deze zaken gesproken wordt. De OECD zegt in een rapport over de vooruitzichten tot 1980 het volgende:

'Voor zover hoge werkloosheid te wijten is aan lagere productie-

groei — die nagestreefd wordt om de voorwaarden van stabiele expansie te herstellen — zal heropnemng van de werklozen in het arbeidsproces moeten wachten op de consolidering van minder inflatoire gedragspatronen.'

Dat betekent dat het economisch herstel bewust zou moeten worden afgeremd en dat de werkloosheid in stand gehouden zou moeten worden om de druk op de lonen te versterken. Voor dat doel moet de bestedingsbeperking worden aangewend! Het gaat de grote ondernemers om niets anders dan de winst op zichzelf, en om de volledige vrije beschikkingsmacht daarover. Zij wensen te beslissen of ze ermee zullen investeren — hier of elders. En zij wensen ook uit te maken hoeveel arbeidsplaatsen daarmee tot stand komen, dan wel vernietigd worden. Werkgelegenheid scheppen is nog nooit een doel van de ondernemers geweest. De arbeidersbeweging moet hier zelf maatregelen voor afdingen.

Regeringsbeleid

De Nederlandse regering voert een beleid dat geheel in het verlengde ligt van het programma van de ondernemersorganisaties, en op dezelfde 'filosofie' gebaseerd is.

Er moest volgens VNO en NCW een loonpolitiek worden gevoerd waarbij de afschaffing van de geldende prijscompensatieregeling centraal stond. Voor heel 1976 werd de Loonwet gehanteerd om dat door te drijven, om het principe van de volledige prijscompensatie te doorbreken en de koopkracht van het loon terug te dringen. Werd aanvankelijk door de regering gesteld dat daardoor weer meer 'ruimte' voor loonsverhoging zou ontstaan, thans blijken de ondernemers weer verder te gaan en ook voor 1977 geen volledige prijscompensatie te willen betalen. Daarnaast wordt gestreefd naar een aantasting van de prijscompensatie door het invoeren van de zgn. gecorrigeerde prijsindex.

Meer in het algemeen vonden Van Veen en de zijnen dat de arbeidskosten verminderd moeten worden door het aanpakken van de sociale voorzieningen en de gemeenschapsvoorzieningen, en dat daartoe een meerjarenplan op tafel moest komen waarmee dan ook de vakbeweging zou moeten instemmen. De één procentnota komt daaraan tegemoet. Bezuinigingen op onderwijs en gezondheidszorg, aantasting van de rechten van het overheids personeel en een aanpak van de sociale voorzieningen waardoor de zwakste groepen hard worden getroffen. In plaats van de hoogst noodzakelijke inkomensverbetering voor de sociaal gesteunden wordt het uitkeringspercentage van de WAO omlaag gebracht naar 75

procent. Dat is nu het 'vergroten van de afstand tussen werken en niet-werken' zoals Van Veen nog onlangs eiste. Het gaat hier, zoals al vaker is gesteld, om een grootscheepse overheveling naar de winsten die in enkele jaren het winstaandeel in het nationaal inkomen drastisch moet opvoeren. Sluitstuk van deze operatie — het zgn aanvullende beleid — is het terugsluizen van de opbrengsten van bezuiniging op de gemeenschapsvoorzieningen naar de grote investeerders door investeringspremies e.d. zoals aangegeven in de structuurnota van Lubbers.

Deze politiek, die steeds meer verzet zal oproepen, betekent een radicale breuk met het verleden. De schijn van een sociaal kapitalisme, van welvaartsstaat en geleidelijke hervorming wordt hiermee weggevaagd, hetgeen binnen de sociaal-democratie grote ontreddering teweeg brengt. Het is de kapitalistische afbraak in al zijn kaalheid.

Winst of werk?

Niettemin wordt steeds weer dit beleid verkocht als werkloosheidsbestrijding. Bij elke nieuwe maatregel wordt weer een of andere berekening gepresenteerd die bezuiniging en aantasting van de koopkracht 'vertaalt' in arbeidsplaatsen. De Duitse bondskanselier Schmidt heeft de ondernemersredenering nog eens pakkend uiteen gezet: 'De winsten van vandaag zijn de investeringen van morgen, en die zijn weer de werkgelegenheid van overmorgen.'

Dat roept natuurlijk meteen de vraag op wat er dan gebeurd is met de investeringen van gisteren en de winsten van eergisteren. Laten we dan vaststellen dat er in het nabije verleden wel degelijk grote winsten zijn gemaakt en dat dat ook nu het geval is.

Als je de verhalen van Van Veen moet geloven zijn de concerns noodlijdende middenstanders geworden, de waarlijk zwakken in de samenleving.

Dat moge waar zijn voor tuinders die hun stookolie bij de oliemaatschappijen moeten kopen, het moge gelden voor vissers, schippers, boeren en andere kleine ondernemers die onder de EEG gebukt gaan. Maar dat geldt niet voor de grote banken en multinationale ondernemingen, die in doorsnee genomen hun rendementen, dikwijls ook door de crisis heen, hebben weten te verbeteren — met de oliemaatschappijen en de banken voorop.

Voor al de grote ondernemers hebben al jaren geleden arbeidsbesparing en rationalisering in gang gezet, ongeacht de gevolgen voor de werkers, zoals verscherpte uitbuiting, ziekte, bestaansonzekerheid en werkloosheid.

De winsten werden gebruikt voor machtsuitbreiding, overname en

uitschakeling van concurrenten.

De winsten werden gebruikt voor speculatie, voor belegging en investering in het buitenland, voor kapitaalexport naar neokoloniale gebieden. De grote concerns hebben hoe dan ook hun kolossale winsten niet aangewend voor het nationale belang.

Daar de winsten terecht kwamen, bij Shell, Philips en Unilever, was geen sprake van uitbreiding van de werkgelegenheid als gevolg van de gedane investeringen. Er is dan ook geen enkele reden om juist aan hen een blanco cheque uit te schrijven voor het herstel van de economie.

Wanneer als gevolg van de crisis de winsten gedaald zijn dan is de last daarvan terecht gekomen bij de niet-monopolistische bedrijven en sectoren, bij het midden- en kleinbedrijf, bij boeren, schippers en middenstanders. Deze groepen lijden onder een stagnerende koopkracht van de massa van de bevolking, die onvoldoende is om economische groei en ontwikkeling mogelijk te maken. Dit is een belangrijk aspect van de economische crisis.

Daarom ook heeft de verdediging van het levenspeil van alle werkers, werklozen en uitkeringstrekkenden zo'n fundamentele betekenis bij de bestrijding van de crisis en de gevolgen daarvan.

De resultaten van het regeringsbeleid, van loondwang en bezuiniging, tekenen zich af en zij ook in overeenstemming met onze conclusies. Terwijl de winsten van Shell, Unilever en Philips in het afgelopen jaar enorm zijn gestegen, blijven de afzetmogelijkheden voor het midden- en kleinbedrijf en voor de zelfstandigen uiterst beperkt. De opbrengsten van de matiging komen terecht bij de grote exporteurs, terwijl de op de nationale markt georiënteerde bedrijven er slechts schade van ondervinden. Terwijl de concerns hun rendementen drastisch verbeteren, is er noch daar, noch elders van een vooruitgang van de werkgelegenheid sprake, integendeel. Ook het CPB moest in de laatste Macro-economische Verkenningen vaststellen dat de consumptie wordt beperkt door wat genoemd wordt de 'veel geringer geworden stijging van de reëel beschikbare inkomens', en dat er geen perspectief zit in een politiek van exportbevordering door loonmatiging.

Handhaving van de koopkracht

Het is dringend noodzakelijk om duidelijk te maken dat er wel degelijk andere mogelijkheden zijn, dat er een reëel alternatief is dat door de massabeweging kan worden afgedwongen. Centraal daarin staat de handhaving van de koopkracht en de verdediging van het levenspeil.

Dat houdt allereerst in het afdwingen van verbetering in de loon- en arbeidsvoorwaarden, de verdediging van de prijscompensatie tegen verdere afbraak door geknoei met het prijsindexcijfer, zoals door de regering aan de orde gesteld is (met name het niet-verwerken van de BTW-verhoging daarin). Daarnaast houdt dat in de verdediging van de sociale uitkeringen, die bedreigd worden door maatregelen in het kader van de 1% nota.

Het betekent ook verbetering van de gezondheidszorg en het onderwijs en andere collectieve voorzieningen.

De koopkracht en het voorzieningenpeil van de bevolking zijn al onaanvaardbaar uitgehold. Door verhoging van de reële koopkracht van de massa van de bevolking kan herstel van de produktie en de werkgelegenheid worden *afgedwongen*; zonder aan deze voorwaarde te voldoen zijn investeringen ter uitbreiding van de produktie in ons land ondenkbaar.

Deze eisen worden bestreden door telkens weer allerlei valse keuzen op te werpen. Er wordt gezegd dat de totale produktiegroei niet meer is dan 3½% en dat daarom die eisen niet allemaal verwezenlijkt kunnen worden.

Of er wordt gesteld dat *gegeven* de noodzakelijke stijging van de winsten geen 'ruimte' voor uitbreiding van beschikbare lonen en sociale voorzieningen aanwezig is, en dat dus tussenbeide gekomen moet worden.

Of dat, en dat is een van de laatste snufjes op dit gebied, *gegeven* de nullijn, verkorting van de arbeidstijd geruild moet worden tegen een stuk prijscompensatie.

Al deze geniale koek-redeneringen komen op hetzelfde neer.

Gegeven het uitgangspunt van de regering dat de ondernemers volledig verschoond van enige kostenstijging die uitgaat boven wat zij bereid zijn te betalen, kom je altijd voor onmogelijke keuzen te staan. Het zijn dan ook valse keuzen.

Ruimte voor verbetering afdwingen

Ook wanneer wordt uitgegaan van een beperkte ruimte voor de staatsuitgaven kunnen en moeten — los van elke 'economische' noodzaak — enorme bedragen bezuinigd worden op wapeningsuitgaven, op steun aan Indonesië, op de EEG. Het gaat hier om een politieke oriëntatie. Staatsuitgaven en gemeenschapsvoorzieningen kunnen niet zomaar op één lijn worden gesteld. Waar het op aankomt is of men de belangen van de bevolking wil beschermen dan wel de belangen van wapenleveranciers. Het gaat hier niet om een keuze tussen 'collectieve' of 'particuliere' be-

stedingen, maar om de vraag of de prijscompensatie naar de werklozen of naar defensie moet!

Daarnaast is het duidelijk dat zelfs bij een 'gegeven' inkomen de verdeling daarvan nog niet vaststaat. Wanneer Van Veen zegt dat er bij de ondernemers in elk geval niets te halen is omdat de rendementen nul of negatief zouden zijn, dan gaat dat voorbij aan het feit dat er jaarlijks tientallen miljarden aan winst, rente en andere kapitaalinkomen (waaronder huren) worden verdiend. Belangrijker is eigenlijk nog wel dat de produktie en het inkomen in de maatschappij niet tevoren vaststaan; noch de totale produktie, noch de 'te verdelen' loonsom kunnen bij voorbaat worden gefixeerd. In 'Loon, prijs en winst' heeft Marx die gedachtengang uitvoerig bestreden en aangetoond dat door loonstrijd niet alleen hoger reëel loon kan worden afgedwongen, of een daling van het loon kan worden afgewend, maar dat daarmee ook de produktie van de nodige consumptiemiddelen wordt afgedwongen. Juist nu is de stagnatie van de koopkracht het grootste obstakel voor een vergroting van de produktie; de bedrijven geven inderdaad de beperkte afzet op als de voornaamste reden dat de produktie niet wordt uitgebreid. De loonstrijd en de verdediging van de koopkracht zijn van beslissend belang om een verder afglijden in een nieuwe depressie te voorkomen en een positieve ontwikkeling van de economie te stimuleren. Bestrijding van de crisis en werkloosheid, gebaseerd op de verdediging van het levenspeil, is noodzakelijk en realistisch. Het gaat erom dit praktisch te verwezenlijken.

B. THIO

Allerlei programs

Verkiezingen zijn altijd moment-opnamen, maar in zekere zin zijn ook verkiezings*programs* dat. Zij houden zich niet bezig met de dynamiek van het politieke proces (waarin de communisten de nadruk leggen op de rol van de massa-actie en de vereniging van progressieve krachten.) Zelfs is het thema 'de verkiezingen komen eraan' de afgelopen periode in de publiciteit doelbewust gehanteerd om de mensen te fixeren op de 25ste mei 1977 met de opzet in gang zijnde of zich aandienende beweging te verlammen.

De politieke verhoudingen en vooral de veranderingen daarin worden door verkiezingsprograms niet geregistreerd. Wat men er wel uit kan afleiden is hoe verschillende partijen, op een gegeven punt, de vraagstukken waar de bevolking mee te maken heeft benaderen. Zo zal de communistische partij tijdens elke verkiezingscampagne — in het perspectief van haar grote maatschappelijke doelen — optreden voor eisen, die in de *onmiddellijke* noden van de bevolking voorzien en uitgaan van de verdediging van de *onmiddellijke* belangen van werkers, studerende, middengroepen, enz. Kernpunten daarbij zijn in de huidige situatie de verdediging van de koopkracht, de strijd tegen de afbraak van culturele en sociale voorzieningen en bestrijding van de bewapeningswedloop.

Dit is dus een geheel andere benadering dan die van '*het papier is geduldig*' waar verkiezingsprograms doorgaans berucht om zijn. Men hoeft zich slechts het lot van 'Keerpunt' voor ogen te stellen, om te ontdekken waar deze beruchtheid uit voortkomt . . . Voor het praktisch politieke handelen van ministers en parlementariërs blijken documenten als dit van betrekkelijke betekenis te zijn. Onder het kabinet-Den Uyl heeft zulks met name gegolden voor de PvdA, waar keer op keer een *minderheid* haar wil oplegt aan de meerderheid, die bijvoorbeeld tegen verhoging van de oorlogsuitgaven gekant is. Dit verschijnsel moet gesignaleerd worden omdat het van groot belang is bij het aanwijzen van de krachten, waarop mede een andere politiek kan steunen die uitgaat van strijd tegen de crisis en het oorlogsgevaar.

Ziel en zaligheid

De PvdA-leiding heeft de afgelopen maanden volkomen duidelijk gemaakt, dat haar enige werkelijke verkiezingsprogram luidt:

voortzetting van de politiek van de regering-Den Uyl-Van Agt. Bij de presentatie van een ontwerp-verkiezingsprogram eind april heeft de voorzitter van deze partij, mevr. Van den Heuvel, zulks reeds te kennen gegeven: Het program *'staat in het teken van de voortzetting van het beleid van het kabinet-Den Uyl'*. In de heksenketel rond de bekende ontwerp-resolutie over voorwaarden voor toekomstige regeringsdeelname door PvdA en PPR werd hetzelfde gerecht gebrouwen. Uiteindelijk kwam immers Den Uyl (. . . *'De LEIDER heeft gesproken'* . . . zo luidde de kop in Het Vrije Volk) met een interpretatie van de resolutie, waarvan de kern luidde: *'De resolutie maakt terecht al of niet voortzetting van het kabinetsbeleid tot inzet van de verkiezingen'*. En dit hoefde dan niet te gelden voor het CDA, maar wel voor de PvdA en PPR, de partijen *'die zozeer ziel en zaligheid aan dit kabinet hebben verkocht'*. Dat is dus het eerste program van de PvdA. Het tweede is het ontwerp-verkiezingsprogram. En het derde is een nieuw ontwerp voor een beginselprogram. Dit laatste is op vele punten strijdig met de regeringspolitiek. In de tekst wordt dit als volgt uitgelegd: *'Er is geen belang mee gediend om concessies achter de politieke schermen weg te moffelen of compromissen te presenteren als iets waarnaar men altijd al had gestreefd. Door kleine stappen tot grote op te blazen, verspeelt men het vertrouwen van de kiezer en kweekt men politieke onverschilligheid.'* Waarop De Volkskrant venijnig reageerde: *'Welnu, Den Uyl, Pronk, Schaefer en Meijer zaten in de programcommissie, maar doen al een jaar vrijwel niet meer mee. Te druk met regeren, wegmoffelen, opblazen en politieke onverschilligheid kweken, natuurlijk.'*

Dit geschamper kan echter niets afdoen aan een politiek feit van groot belang: waar het ontwerp-beginselprogram spreekt van *'antikapitalistische machtsvorming'*, daar heeft het kabinet door twee loonmaatregelen de fundamentele rechten van de vakbeweging geschonden; waar een resolutie van het PvdA-bestuur spreekt van verwijdering van de kernwapens van Nederlands grondgebied na 1978, daar stelt het kabinet de *'nucleaire taken'* vast, waar het ontwerp spreekt van controle op de multi-nationals, daar maakt het kabinet miljarden belastingguldens ter ongecontroleerd gebruik aan de multi-nationals over; waar het ontwerp de bewapeningswedloop absurd noemt, daar heeft het kabinet de oorlogsuitgaven in vier jaar tijds verhoogd van 5,6 miljard tot 8,4 miljard gulden.

Bij het in meerder opzichten merkwaardige ontwerp-beginselprogram kunnen verderop nog enkele notities gemaakt worden, hier gaat het om de discrepantie met het kabinetsbeleid. Dat beleid

is natuurlijk niet alleen, of zelfs maar in de eerste plaats, in strijd met een ontwerp, maar het is in strijd met de eisen van de vakbeweging, in strijd met de belangenverdediging op gemeentelijk niveau, in strijd met eerdere congresuitspraken enz. Geconfronteerd met de kapitalistische crisis heeft Den Uyl een politiek gevoerd, die in werkelijkheid slechts op een minderheid in de PvdA kon steunen en de vorm aannam van dictaten: loondictaten, huurdictaten, NAVO-dictaten. En daarom is de verkiezingsleus van diegenen 'die zozeer ziel en zaligheid aan dit kabinet hebben verkocht' een minderheidsprogram.

Wiegels solo

In andere partijen zijn vergelijkbare verschijnselen te constateren, tekenen zich verschillende stromingen af en zijn er tegengestelde politieke opties voor verschillende grote vraagstukken.

De VVD heeft dit tot nu toe het best verborgen weten te houden door een simpele truc toe te passen. Haar ontwerp-verkiezingsprogram is een momentopname . . . van de facie van de heer Wiegel, die het hele geval moederziel alleen geschreven heeft en zijn partij als een eenmansbedrijf presenteert. Het persoonlijk getuigenis van Wiegel, dat voor program moet doorgaan, doet niet anders dan de verlangens van de mammoet-concerns en het VNO nog eens op een rijtje zetten. Centraal staat 'de globale steun aan het bedrijfsleven'.

Het VVD-document gaat daarmee openlijk in niet alleen tegen de loontrekkenden en sociaal gesteunden, maar ook tegen alle ondernemers die geen multi-national zijn: de zelfstandige winkeliers, de boeren, de bezitters van kleine en middelgrote bedrijven en zelfs van grote en belangrijke industrietakken. Zij die traditioneel op de VVD zijn georiënteerd, moeten worden gelokt met de leuze van 'belastingverlaging', maar dit heeft betrekking op de vennootschapsbelasting en sorteert dus uitsluitend effect voor bedrijven die winst maken. Hoe meer winst, hoe groter het door de VVD voorgestelde belastingvoordeel. Het gevolg zou een nadrukkelijke versterking zijn van de concurrentiepositie van juist die concerns, die de minder winstgevende, quitte spelende of verlieslijdende bedrijven de markt af drukken, zodat het aantal bedrijfssluitingen erdoor wordt vergroot.

Om deze schaamteloze worgpolitiek tegen een groot deel van het bedrijfsleven nog wat extra kracht bij te zetten, pleit het program er zelfs voor de aardgasbaten aan de petrochemische industrie ten

goede te laten komen. De huidige situatie is, dat diezelfde industrie (Esso en Shell) reeds vijftig procent van de totale aardgas-opbrengst opstrijkt, maar de VVD vindt deze uitverkoop van nationale rijkdommen niet ver genoeg gaan.

Voor de grootste uitbuiters

De meeste ondernemers, ook in de VVD, zullen hun ogen uitwrijven. Natuurlijk, 'globale belastingverlaging' zal hen aanspreken, maar dan zullen zij toch in de eerste plaats denken aan een 'globale' belasting als de BTW. Verlaging dáárvan zou met name de middenstand baten, evenals de productiebedrijven die afhankelijk zijn van de koopkrachtige vraag in eigen land. Maar de VVD is juist voor een verschuiving in de richting van de indirecte belastingen, waardoor de koopkrachtige vraag wordt afgeroomd. Een klein Wiegelgrapje in dit verband is dat hij met een knipooeg naar de 'ethiek' waar de CDA-heren mee leuren, schrijft over de 'belastingmoraal': hoe minder belasting, hoe minder ontduiking. En aangezien de loonbelasting en de BTW niet ontdoken kúnnen worden, moet men wel de winstbelasting verlagen, krijgen de concerns wat extra moraal! Het program bepleit dus helemaal geen 'globale steunverlening aan het bedrijfsleven', maar een gerichte — *voor de groten*. Wat de rest betreft wordt iedere gerichte steunmaatregel, in welke vorm dan ook, afgewezen. Daarmee schrijft de VVD een groot deel van de Nederlandse productiecapaciteit af, men denke aan de scheepsbouw, de textiel, delen van de metaalindustrie. Hetzelfde geldt voor de gehele middenstand. Weg ermee!

Zulks te presenteren onder de leuze 'verbetering van het ondernemingsklimaat' lijkt nogal gewaagd, maar de demagogie ervan valt letterlijk in het niet bij de rest van de VVD-leuzen.

'Bestrijding van de werkloosheid' — door bedrijfssluitingen.

'Vergroting van de koopkracht' — door loonsverlaging, verlaging van de sociale uitkeringen, bevrozing van het minimum-jeugdloon, schrappen van het begrip 'passende arbeid', en zo verder: geen verslechtering is ooit in een directeurskop gevlogen, of Wiegel heeft 't in zijn verlanglijstje opgenomen.

'Vechten tegen de geldontwaarding' — door drastische opvoering van de oorlogsbegroting. 'Vrede door kracht' — door ondermijning van de nationale economie.

Interessanter dan de hele waslijst van peilloze ellende is de vraag

wat Wiegel met zijn opstel, dat in wezen een afrekening moet vormen met nationaal georiënteerde groepen binnen de VVD zelf, feitelijk beoogt. Zelfs het VVD-gerichte NRC-Handelsblad achtte de verslechtingen namelijk zo ingrijpend, dat het meende de Wiegel-verlangens terzijde te kunnen schuiven als 'op korte termijn niet te realiseren'. Ook de Volkskrant legde hierop de nadruk: 'Begrip voor de sociale gevolgen en voor het maatschappelijk verzet dat zo'n beleid kan oproepen blijkt nergens. In die zin is het een onrealistisch program.'

Dat is waar. De politiek van mateloze verrijking van de concerns en mateloze verarming van de massa zal door de arbeidersbeweging worden bestreden *tot het uiterste*. Alle kracht en macht waarover zij beschikt zal gemobiliseerd worden om dit brok hebzucht weg te vagen, daarover hoeft niemand te twijfelen. 'In die zin is het een onrealistisch program', ja.

Wiegel in koor

Maar er is iets anders aan de hand, waar de Volkskrant niet van weten wil, hoewel het door Wiegel bij de aanbieding van zijn werkstuk direct centraal werd geplaatst:

'Met het CDA-program zie ik veel overeenkomsten,' sprak hij.

Waarop de fungerend fractieleider van de KVP, Peijnenburg: 'Veel van wat in dat programma staat, is toch wel te overwegen'.

En Wiegel weer: 'Ik zie vele verbintenissen liggen'.

Peijnenburg: 'Ik geef wel toe dat er een aantal behartenswaardige zaken in staan.'

Laten we nog even de andere CDA-heren in dit kleine gesprekje toe.

Kruisinga: 'Er zijn een aantal punten, waarvan ik zeg: dat is toch in het christendemocratisch program aanzienlijk beter verwoord. Er zijn uiteraard een paar punten bij, waarvan ik zeg: dat is een stap vooruit van de zijde van de VVD in onze richting.'

Een Aantjes: 'Er zijn natuurlijk een heleboel punten in waar ik niet zo verschrikkelijk veel moeite mee heb (. . .) Er zijn een paar hoofdpunten waar ik het helemaal mee eens ben.'

Zo'n gezellige boel mag dan anathema zijn voor de Partij van de Arbeid, waarvan de leiding weigert het CDA te bestrijden, feit is dat hier en nergens anders de bron ligt van de grenzeloze brutaliteit van de VVD: het CDA-program vertoont inhoudelijk met dat van de VVD sterke overeenkomsten, omdat beide zich in gelijke mate baseren op de eisen van het grote kapitaal en de wapenfabrikanten. *De professionelen partijen zijn als CDA op één hoop geveegd om de politieke hoofdmacht van de reactie te*

vormen, van het CDA gaat het hoofdgevaar voor de werkende bevolking uit en het verslaan van de CDA-politiek is de meest beslissende, nabijliggende taak in de strijd voor het levenspeil en de veiligheid — ook en zelfs allereerst waar het kabinet-Den Uyl deze CDA-politiek *uitvoert*.

Als het voornaamste verschilpunt tussen de programs van VVD en CDA wijst men aan: *de mate waarin* bezuinigd moet worden op de sociale uitkeringen en op onderwijs, cultuur, woningbouw, milieu-behoud. Het uitgangspunt is gelijkloidend. Zo wil de VVD snoeien op de uitkeringen omdat anders 'ons stelsel van sociale zekerheid zich afwurgt door ongeremde woekering' en stelt het CDA vast dat 'we in de komende kabinetsperiode niet kunnen ontkomen aan vrij drastische ingrepen in het hele pakket van sociale zekerheid.' Pikante noot in dit duet: het ontwerp-program van de PvdA spreekt zich eveneens uit voor een aanpassing in deze geest, waar het pleit voor afschaffing van het begrip 'passende arbeid' ter vermindering van de aanspraak op uitkeringen ingevolge de werkloosheidswet.

Wat de voorgestelde bezuinigingen op collectieve uitgaven (behalve defensie) betreft, gaat het inderdaad om graduele verschillen.

De regering-Den Uyl is op dit terrein naar bekend bezig met de zogenoemde 1 procent operatie, die inhoudt dat door draconische hak- en snoeipartijen in vrijwel alle voor de bevolking essentiële voorzieningen de groei van de collectieve sector tot 1 *procent* beperkt moet blijven.

Het CDA spreekt zich uit voor 0,7 *procent* en de VVD voor 0,0 *procent*.

De reacties logen er niet om:

— 'Over die cijfers — nullijn of niet — zal met de VVD wel te onderhandelen zijn' (Algemeen Dagblad)

— 'Voor de hoofdstukken over besnoeiing van de sociale verzekeringen vertonen een opmerkelijke overeenkomst. Ook op het punt van de collectieve uitgaven moet er met enige goede wil een compromis tussen de nul procent van de VVD en de 0,7 procent van het CDA te vinden zijn.' (Utrechts Nieuwsblad).

Voorts vormen zulke verslechteringen als het beruchte 'eigen risico' in de ziekenfondsverzekering, hogere overheidstarieven (openbaar vervoer, toneel en concert, sportwedstrijden) en drastische huurverhoging een a-sociale noemer voor alles wat rechts is.

Geen antwoord op de crisis

Nu is een van de meest alarmerende feiten in de werkelijkheid van

vandaag, dat de regering-Den Uyl op al deze punten zeer ver-
gaande stappen heeft gezet *met gebruikmaking van precies
dezelfde redeneringen* als in het CDA- en in het VVD-program zijn
terug te vinden. Ook zij ging aan het snoeien in de sociale ver-
zekeringen, ook zij sloeg aan het bezuinigen op onderwijs, maat-
schappelijk werk, bejaardenzorg, gezondheidszorg, volkshuis-
vesting. Ook zij voerde de tarieven en huren op. En ook zij ver-
kondigde dat de hierdoor vrijkomende gelden moesten worden
aangewend voor 'globale steun aan de bedrijven' ter opvoering van
de rendementen en ter bevordering van de kapitaalexport. Door
het optreden van Den Uyl en Duisenberg heeft de PvdA zich in de
regering met huid en haar aan deze politiek overgeleverd en
daarmee tevens de wapens uit handen gegeven om de VVD en het
CDA doeltreffend te bestrijden.

In plaats daarvan heeft zij met haar optreden slechts de politieke
onverschilligheid gevoed. We zijn geconfronteerd met een
gigantische verdovingsoperatie, die alles en iedereen moet door-
dringen van de zinloosheid van politiek handelen. 'Of je nu door
de kat of de hond gebeten wordt', zo mauwen en blaffen de
politieke televisiesprekers, 'het enige verschil zit 'm in de diepte
van de beet'.

De concerns gokken op de afstompende werking die hiervan uitgaat
en die in de eerste plaats de loonstrijd zou moeten indammen.
Volgens het CDA-program zal 'in de komende vier jaren niet meer
dan nul procent overblijven voor de verbetering van de contract-
lonen'. Een ontwerp-verkiezingsprogram van de PvdA omzeilt de
kwestie, maar sluit in de redenering aan bij PvdA-econoom Van
den Doel die alle inkomens in de komende vijf jaar op nul wil
zetten.

Het ontwerp-*beginsel*program zoekt het in de overbekende
schaarste-theorieën om de mensen voor te houden dat het toch
werkelijk nodig is 'terwille van de vooruitgang elders of ter
verkrijging van meer zeggenschap een plak kaas minder op het
brood te leggen.' Mevr. Van den Heuvel verklaarde bij de
presentatie van het ontwerp-*verkiezings*program dat 'we helaas voor
de modale werknemer de komende tijd niet zoveel kunnen doen'.
Het document geeft geen enkel antwoord op de economische crisis,
maar gaat uit van aanpassing daaraan in de vorm van het terug-
draaien van voorzieningen (met name de kinderbijslag, hetgeen
een rechtstreekse aanval op het loon dreigt in te houden), ver-
sobering, studentenstops in het hoger onderwijs, en **blijvende werk-
loosheid**: in het ontwerp wordt gesproken over 'het terugdringen
van de werkloosheid tot beneden de 200.000'; later heeft men een
getal van 150.000 genoemd.

Dit gegoochel met getallen over de hoogte van de werkloosheid in de verschillende programs is weinig anders dan 'spielerei'.

Alle hier behandelde programs bezondigen zich hieraan, om vervolgens met bespiegelingen te komen over 'verdeling van de bestaande werkgelegenheid'. Het komt erop neer dat de werkloosheid tot een permanente factor wordt verklaard en het debat zich verder alleen nog zou kunnen richten op de vraag op welke hoogte de 'aanvaardbare' werkloosheid moet worden gesteld.

Dit is bijzonder gevaarlijk, omdat het aansluit bij tendensen in de Verenigde Staten en Engeland, waar burgerlijke economen openlijk verklaren dat een permanente arbeidsreserve van twee tot vijf procent van de beroepsbevolking aanbeveling verdient. Zo komen zij tot een nieuwe definitie van het begrip 'volledige werkgelegenheid'. Wanneer hier de VVD, zowel als de PvdA-leiding zeggen dat de bestrijding van de werkloosheid 'centraal' staat en dan als doelstelling 150.000 werklozen aangeven, dan bespeuren wij daarin de voor de arbeidersbeweging onduldbare strekking om een werkloosheid van 150.000 te gaan uitroepen tot een toestand van 'volledige werkgelegenheid'.

We hebben ons tot nu toe vrijwel uitsluitend beziggehouden met de zogeheten 'sociaaleconomische paragrafen' uit de diverse programs, die alle uitgaan van een afwenteling van de gevolgen van de crisis op de loon- en salaristrekkenden en sociaal gesteunden. Wat dat betreft is het allemaal van een adembenemende monotonie. Vandaar ook dat er van het bekende 'Wiegel of Den Uyl'-gedoe zo'n verstikkende werking uitgaat: er is daarin geen alternatief te vinden voor de werkende bevolking, er zit geen oplossing in.

En precies diezelfde worgende effecten hebben de keuzemogelijkheden die door de leiding van de PvdA aan de leden van die partij zijn voorgelegd: het doorgaan met de huidige aanpassingskoers van het kabinet-Den Uyl! of — bij verkiezingsverlies als gevolg van de afkeer die deze koers oproept — uit het kabinet gaan en de reactie zelve deze politiek laten uitvoeren. Geen van beide mogelijkheden biedt enig perspectief.

Dit betekent echter beslist niet dat de toestand uitzichtloos zou zijn. Het gaat hier — nogmaals gezegd — om programs die niet de politieke verhoudingen weerspiegelen, om papier dat geduldig is, *terwijl de massa van de bevolking allerminst geduldig is*, de positieve ideeën van crisisbestrijding door verdediging van de koopkracht de meerderheid hebben in de vakbeweging en de acties

tegen de sociale en culturele afbraak in onderwijs en gezondheidszorg om zich heen grijpen.

De communistische voorstellen voor bestrijding van de crisis vinden weerklank, maar uit de programs die wij hier bespreken blijkt dat de heersende kringen *geen antwoord hebben* op onze argumenten en hun politiek uitsluitend willen doorzetten door enerzijds onverschilligheid te kweken, anderzijds naar autoritaire en ondemocratische machtsmiddelen te grijpen.

Autoritaire strevingen

Het scherpst komt dit tot uitdrukking in het CDA-program, dat de omfloerste titel 'niet bij brood alleen' meekreeg en zegt de nadruk te willen leggen op 'de immateriële waarden'.

De grootste 'immateriële waarde' is echter de democratie. Waarvoor pleit nu het CDA-program? Voor wijziging van de loonwet om te garanderen dat 'de overheid grotere invloed op de nationale loonvorming' verkrijgt en de nullijn voor de eerstkomende jaren kan garanderen. Het systeem van looningrepen dat door Boersma en Den Uyl gehanteerd is, zou dus permanent gemaakt moeten worden. Het program keert zich tegen het fundamentele democratische recht van de vakbeweging om vrije loononderhandelingen te voeren. Terzelfder tijd bepleit het CDA-program voorrang voor uitbouw en versterking van het politie-apparaat, waarmee in de afgelopen jaren onder Van Agt reeds is begonnen. Het gaat hier al evenmin om misdaad-bestrijding als bij de VVD, die in haar program onder de leuze van de 'terreurbestrijding' verscherping eist van het justitieel optreden, maar om 'law and order', onderdrukking van verzet tegen een reactionaire politiek.

De bedoeling is intimidatie. Om in een tijd van crisis hun geschokte posities overeind te houden, schrikken de bezitters er niet voor terug de meest essentiële democratische verworvenheden aan te tasten, of zelfs geheel af te schaffen. Alle democraten moeten zich dan ook rekenschap geven van de noodzaak om de machtspolitiek van Van Agt te verslaan en gemeenschappelijk front te maken voor de bescherming van de democratie.

Dit element speelt een belangrijke rol in de discussies binnen de PvdA.

Het meest extreme bewijs hiervan werd geleverd in het partijorgaan 'Roos in de Vuist', dat een tirade afdruckte van oud-staatssecretaris Egas tegen minister Duisenberg, toen deze met een eigen (veel globaler) ontwerp-verkiezingsprogram was gekomen op basis van

zijn in gang zijnde bezuinigingsoperatie.

Nu is Egas niet de meest gezaghebbende figuur in de PvdA, maar als illustratie van de toestand in leidende kringen van deze partij vormt zijn artikel toch interessant materiaal.

Hij schreef om te beginnen dat Duisenbergs program 'met hele kleine correcties' ook het CDA- of het VVD-program zou kunnen zijn. Vervolgens werd Terlouw (D'66) aangehaald, die had opgemerkt:

'Den Uyl is net als ik een moderne kapitalist. Wij geloven op een bepaalde manier weer in de rol van het kapitaal'.

En daarmee was het program-Duisenberg in overeenstemming:

'De winsten, het te investeren kapitaal van de ondernemingen moet toenemen en daartoe zullen de lonen beperkt moeten worden, evenals de sociale uitkeringen en de overheidsuitgaven. Van kritiek op de industrieel-kapitalistische orde is geen sprake' (. . .)

'De handhaving van deze industrieel-kapitalistische orde en haar NAVO-veiligheid gaan voorop (. . .) De paragrafen over het in het binnenland te voeren beleid op financieel-economisch en sociaal gebied, sluiten aan op deze internationale keuze voor het industrieel-kapitalisme.'

En dan:

'Het komt me voor dat de Europese sociaal-democratie bezig is af te glijden naar een maatschappelijk conservatisme dat de voordelen van het hier fungerende kapitalisme wil verdedigen en daartoe fascistische mechanismen niet radicaal afwijst.' (. . .)

'De uitlatingen van bondgenoot Jan Terlouw, zowel als het program-Duisenberg, alsmede het in onmacht tot uitvoering gebrachte beleid van het kabinet-Den Uyl, bevestigen mijn vrees. Nog erger is het optreden van de Duitse SPD, die niet alleen gekozen heeft voor het industrieel-kapitalisme en dat samen met de liberalen in stand houdt, maar in toenemende mate autoritair-fascistische methoden toepast om het kapitalistisch stelsel te beschermen' (. . .) 'De methoden van de SPD vertonen fascistische trekken en ook het program-Duisenberg, dat vertrouwen vraagt voor een zeer globaal en dus vaag program, onder afwijzing van participerende democratie, tendeeft naar fascistische methoden.'

Enzovoort, allemaal in het partijblad over de PvdA-minister van financiën, die in het volgende nummer als volgt reageerde:

'Het peil van de discussie kan niet verder zakken als beschuldigingen over fascistische tendensen de kop gaan opsteken. Ik daag Egas uit deze zeer zwaarwegende beschuldiging te illustreren aan de hand van mijn program.' Egas had het zo niet bedoeld en krabbelde terug.

Het is natuurlijk maar een incident, maar het blijft veelbetekenend voor de verwarring en splitsingen binnen de sociaal-democratie, *als gevolg van het ontbreken van een antwoord op de crisis.*

Beginselen en conjunctuur

In wezen is dat het centrale punt en ook de discussie binnen de PvdA kan alleen 'lucht' krijgen door eenheid met de communisten op beslissende punten van bestrijding van de crisis. Die oplossingen waarover in de vakbeweging en andere sectoren overeenstemming bestaat moeten, allereerst door versterking van de CPN, de kracht van een reëel alternatief ook op regeringsniveau krijgen. Dit vooronderstelt scherpe kritiek op de rechtse regeringspolitiek en afwijzing van aanpassing aan de crisis. Den Uyl heeft de verslechtingen die de regering doorvoert steeds verdedigd met een verwijzing naar de 'economische moeilijkheden', die nu eenmaal tot loonbevrozing en bezuinigingen zouden nopen. Dezelfde Den Uyl had echter vroeger de hoogconjunctuur heilig verklaard en zelfs de mogelijkheid van nieuwe crises *ontkend*, de grote econoom.

In het eerste beginselprogramma van de PvdA, uit 1947, stond nog te lezen dat het kapitalisme wordt gekenmerkt 'door felle belangenconflicten en klassentegenstellingen, die de maatschappij verscheuren, door verspilling van produkten en produktiekrachten, door periodieke crisissen en door de tendens tot het oproepen van oorlogsgevaar.'

In het program Banning-Den Uyl dat hiervoor in 1959 in de plaats kwam werd dit alles echter overboord geworpen. Daarin viel te lezen:

'Kenmerk van het kapitalisme was (VERLEDEN TIJD) de overmachtspositie van de kapitalist ten opzichte van de rechteloze werknemer (. . .) Deze overmachtspositie IS GEBROKEN (. . .) Kenmerk van het kapitalisme was (VERLEDEN TIJD) de overheersing van het individuele winstmotief, de periodieke crisissen en de daarmee gepaard gaande bestaansonzekerheid en de verspilling van produktieve krachten'.

Er WAREN ooit crises — vroeger.

Zo heilig geloofde Den Uyl in de planeconomie — en wat heeft hij de bevolking duur laten betalen voor z i j n o n g e l i j k.

Naar aanleiding van het thans vervaardigde ontwerp voor een nieuwbeginselprogramma merkte 'Vrij Nederland' op dat het Den Uyl was die in 1959 iedere gedachte aan een 'eigen economisch stelsel' in onderscheid tot de burgerlijke economische wetenschap van de hand wees en het verschil uitsluitend wenste te zien in 'meer

planning'. Nu wordt echter het totale bankroet van deze opvatting in het nieuwe ontwerp erkend: 'Na verloop van tijd bleek het produktieproces echter in de praktijk moeilijker te beheersen dan velen, ook democratisch-socialisten, hadden aangenomen. De verwachting dat men de nadelen van het kapitalisme wel zou wegwerken door er een systeem van sociale zekerheid en herverdeling mee te combineren kwam niet uit. Het kapitalistisch produktieproces bleef gebaseerd op het streven van afzonderlijke ondernemingen om hun winst en investeringen uit te breiden.' Deze erkenning wordt, zoals Vrij Nederland terecht signaleert, echter niet gevolgd door het aandragen van positieve oplossingen; er worden voor 'de zekerheden van toen' slechts 'de onzekerheden van nu' in de plaats gesteld.

Tegenstrijdigheid

Vandaar dat het ontwerp opvalt door grote innerlijke tegenstrijdigheden.

Enerzijds behelst het een pleidooi om de macht van de multi-nationals aan banden te leggen.

Anderzijds wordt 'pessimisme' uitgesproken met betrekking tot de ontwikkeling van de welvaart, de loonstrijd in wezen verworpen als het dienen van 'groepsbelang' en matiging gepredikt onder het motto dat 'er een einde komt aan de economische groei', m.a.w. omdat er crisis is.

Het tegengaan van de loonstrijd en de versoberingstheorieën laten zich echter niet rijmen met het aanvechten van de macht van de multi-nationals, die juist door loonmatiging zich verder verrijken en zo hun macht vergroten.

Dat is slechts één, zij het een kenmerkende, illustratie van de tegenstrijdigheden in het onderhavige ontwerp.

Zo kan zelfs de ultra-rechtse econoom Heertje zich erin vinden, die dan ook onmiddellijk de loftrumpet stak over de 'realistische benadering' van de positie van de multi-nationals.

Verontrust over dit soort bijval merkte een van de opstellers van het ontwerp, prof. L. Nauta, dan ook op: 'Ik wil niet het gevaar ontkennen dat dit beginselprogramma zou kunnen worden tot het linkse alibi voor een uiteindelijk rechtse politiek.'

Er zitten echter ook belangrijke aanknopingspunten in voor een progressieve politiek. Daartoe is een breuk nodig met de politiek van het huidige kabinet. 'Opvallend', zo schreef Het Parool over het ontwerp-beginselprogramma, 'is een wezenlijk verschil met de weg

die het kabinet-Den Uyl, blijkens de structuurnota van minister Lubbers, met onze economische orde wenst in te slaan.' Inderdaad: de structuurnota gaat namelijk uit van een ongeremde machtsvergroting van de multi-nationals, die zelfs miljardensteun zouden moeten ontvangen op kosten van de collectieve voorzieningen.

Mevr. Van den Heuvel wroeg zich dan ook in een artikel, waarin zij het concept-beginselprogramma probeerde te rijmen met het eerder gepubliceerde concept-verkiezingsprogramma, in duizend bochten. Zij betoogde dat beide programma's 'in elkaars verlengde' liggen, omdat beide zouden uitgaan van 'solidariteit en rechtvaardigheid', maar wist aan concrete punten weinig meer te noemen dan het aanpakken van 'topinkomens' en enkele andere volstrekt ondergeschikte aangelegenheden.

Zij zweeg over de hoofdzaken, bijvoorbeeld het voorstel om bepaalde sleutelindustriën in gemeenschapsbeheer te brengen 'in eigen land'. Daarover is de rechtse pers in opperste verontwaardiging ontstoken. Had men gesproken over Afganistan of Timboektoe, iedereen had er vrede mee gehad. Maar hier worden, voor het eerst, ook van PvdA-zijde nationale maatregelen voorgesteld, dwars ingaande tegen de regeringspolitiek van onderdrukking aan de EEG- en NAVO-dwangmaatregelen.

En hier zijn wij aangeland bij het grote strijdpunt in de Nederlandse politiek, het vraagstuk van de nationale zelfstandigheid, dat door de CPN in haar wekroepen tot strijd tegen de crisis op de voorgrond is geplaatst en waarover in alle andere partijen verdeeldheid bestaat.

Hier lopen de werkelijke breuklijnen, die met programma's niet dicht te plakken zijn.

Het belangrijkste het laatst.

Op leven en dood

Uit alle in dit artikel behandelde verkiezingsprogramma's spreekt de duidelijke opzet om in de komende verkiezingscampagnes grote vraagstukken — vraagstukken zelfs van leven of dood — op de achtergrond te houden, vooral om de zeer diepgaande tegenstellingen over de bewapening, het atoomgevaar, de ontspanning, de verhouding tot de Duitse Bondsrepubliek voor de bevolking te verbergen.

De VVD geeft zoals van haar verwacht kon worden een algemene liefdesverklaring aan de wapenfabrikanten: 'de NAVO wordt versterkt en de samenwerking tussen de Verenigde Staten en West-Europa bevorderd'; terwille van 'een krachtige en geloofwaardige defensie-inspanning' dienen de begrotingen van onderwijs, cultuur en volkshuisvesting verder te worden geplunderd.

Wiegel wordt in zijn dienstbaarheid aan de NAVO-generaals en de vliegtuigindustrieën echter nog overtroefd door de CDA-politici, niet alleen in de Tweede Kamer (waar PvdA-minister Vredeling zijn oorlogsbegroting voor '77 nog eens met 140 miljoen extra opschreefde omdat het CDA 'volledige prijscompensatie' vroeg, terwijl de VVD 'slechts' 114 miljoen extra had geëist) maar ook in de programs.

Met name verlangt het CDA-ontwerp dat de beruchte defensienota 1974 wordt beschouwd als 'minimum' in plaats van als plafond, 'tegen de achtergrond van de bezuinigingen die sinds 1973 zijn aangebracht.' Die bezuinigingen hielden, zoals we al zagen, een verhoging van meer dan vijftig procent in.

Het is duidelijk dat de PvdA-leiding in de verkiezingscampagne liefst niet aan deze keiharde gegevens wil worden herinnerd en zowel de rol van de confessionelen als van zulke figuren als Vredeling en Van der Stoel wil bedekken met de mantel der liefde. Het eigen ontwerp-verkiezingsprogram moet als zodanig dienst doen, waar het slechts spreekt van een 'dalend volume' en een 'teruglopend percentage' van het nationaal produkt voor de defensie-uitgaven: termen, die in 'Keerpunt' reeds werden gehanteerd — zij het veel concreter — en vervolgens door Vredeling zijn 'vertaald' in straaljagers.

Voor deze politiek wordt door de PvdA-leiding geen enkele argumentatie geleverd. Zij ontkent niet dat het opschroeven van de oorlogsuitgaven eerder een bedreiging van de veiligheid dan een bescherming betekent. Zij buigt eenvoudig bedremmeld het hoofd voor de Navo-bevelen en eisen van de oorlogsindustrie, zoals mevr. Van den Heuvel het hoofd buigt wanneer op een internationale bijeenkomst in de RAI te Amsterdam Willy Brandt haar toesnauwt: 'Frau Vorsitzende! Nationale Alleingänge dürfen nicht!'

Nee, eigen Nederlandse stappen voor de veiligheid van ons land mogen niet van Willy Brandt en de NAVO.

Desondanks breekt in steeds breder kring het besef door dat er geen andere mogelijkheid is dan juist 'eigen stappen' om ons land voor een ramp te behoeden. Zo moest Den Uyl zich tegen de *meerderheid* in zijn eigen partij, die verwijdering verlangt van de atoomwapens van Nederlands grondgebied, verweren met nota bene een verwijzing naar het gevaar van het Duitse militarisme: als wij doen wat de meerderheid wil, gaan de atoombommen naar Duitsland, zo luidt zijn redenering. Het valt echter niet aan te nemen, dat de leden van de PvdA deze demagogie zullen slikken: het gaat immers niet om de *verplaatsing* van kernwapens, maar om

de *verwijdering* ervan. Voor dat laatste tekent zich in ons land een breed front af.

Botsende stromingen

Nemen wij nogmaals het ontwerp-beginselprogram van de PvdA ter hand, dat waarschuwt tegen de machtspolitiek van de Verenigde Staten, de 'blokvorming en absurde bewapeningswedloop' afwijst en pleit voor 'de uiteindelijke ontbinding van militaire machtsblokken als NAVO en Warschaupact en hun vervanging door een alles omvattend veiligheidsstelsel'.

Hoe is dit te rijmen met de volledige overeenstemming met Kissinger waarvan minister Van der Stoep blijf gaf na een gesprek met zijn Amerikaanse ambtgenoot?

Hoe is dit te rijmen met het optreden van Vredeling voor 'militaire Europese samenwerking' als voorloper van een politieke unie in Europa?

En hoe met de inderdaad absurde opvoering van de bewapeningsuitgaven?

Het is alleen te rijmen met *concrete Nederlandse stappen* waarvoor de communisten pleiten.

Nemen we vervolgens het ontwerp-program van het CDA en we zien een spiegelbeeld van de toestand in de PvdA.

Het CDA-program pleit juist in overeenstemming met Vredeling voor 'de Europese samenwerking bij de produktie en aanschaf van conventionele wapens' terwijl het op atoomgebied niet langer een Europese kernmacht afwijst. Maar zowel in anti-revolutionaire als in katholieke kringen wordt dit onder kennelijke CDU-CSU-invloed tot stand gekomen anti-nationale program zwaar aangevochten. In de AR hebben figuren als Scholten en Von Meijenfeldt in het openbaar met de grootste kracht gewaarschuwd tegen het Duitse streven om via een Europese kernmacht toegang tot de atombewapening te krijgen. In katholieke kring speelt nog altijd het pleidooi van de bisschoppeconferentie voor mogelijke *e e n - z i j d i g e* Nederlandse stappen op het gebied van de ontwapening een grote rol.

Wanneer de communisten hartstochtelijk optreden voor nationale maatregelen om de economie te redden, de veiligheid te vergroten en Duitse overheersing te verhinderen, dan gaan zij vooraan in een richting die de hoofdstroom in de Nederlandse politiek kan gaan vormen.

Is het toeval, dat de partijraad van de AR zich uitsprak tegen de

passage in het CDA-program-ontwerp, waarin werd verwezen naar het rapport-Tindemans over het uitbouwen van de EEG tot politieke unie?

Is het toeval, dat de werkgroep buitenland van de PvdA-Amsterdam zich in een rapport uiterst scherp opstelt tegen aanpassing van Nederland aan EEG-dictaten en met name wijst op de schadelijke gevolgen die zulks heeft zowel voor de nationale economie als voor de veiligheid van ons land, die vanuit de Duitse Bondsrepubliek wordt bedreigd?

Het gaat hier om verschillende en ongelijksoortige signalen, die echter wel een bepaalde ontwikkeling laten zien.

Ontwikkelingshulp

Een ander voorbeeld is de heftige discussie die in verschillende partijen ontbrand is over de neo-koloniale ontwikkelingshulp, een discussie die ook in de vakbeweging steeds krachtiger gevoerd wordt.

Het ontwerp-beginselprogramma van de PvdA spreekt zich uit voor verdere vergroting van de ontwikkelingshulp, evenals het verkiezingsprogramma, hoewel dit laatste nadrukkelijk de eigen minister Pronk tegenspreekt dat de hulp aan Suharto ten goede zou komen aan de Indonesische bevolking.

Maar terzelfder tijd constateren de opstellers van het ontwerp: 'Alleen die landen kunnen zich aan de misère ontworstelen die ófwel over belangrijke grondstoffen beschikken en hun macht bundelen (OPEC) ófwel groot en sterk genoeg zijn om zich op eigen kracht te kunnen ontwikkelen (China). Voor de andere landen is er zo weinig uitzicht, dat men wanhoopsdaden niet bij voorbaat mag uitsluiten.

'Kennelijk dient de ontwikkelingshulp ter verhinderen van 'wanhoopsdaden' in landen die zich evenals China zouden willen bevrijden zonder 'groot en sterk genoeg te zijn'. Tegen de tijd, dat de opstellers de ervaringen van Vietnam en Angola hebben verwerkt, zal ook dit laatste argument wel verdwenen zijn.

Verandering tekent zich

Zo tekent zich toch een zekere bewustwording af van de mogelijkheden om een andere koers in te slaan en op enkele hoofdpunten van het nationaal belang met verschillende groepen tot overeenstemming te geraken. Ongetwijfeld voltrekt dit proces zich het

snelst in het denken over de ontwikkelingen in West-Duitsland en de infiltratie daarvan in de Nederlandse politiek, waarbij Van Agt als speerpunt dient.

De noodzaak om tegenover deze opdringende autoritaire en pro-Duitse stromingen de nationale onafhankelijkheid te verdedigen, wordt door een toenemend aantal mensen onderkend. Daarbij wijzen de communisten er op dat de internationale machtsverhoudingen een eigen, op ontspanning gerichte Nederlandse politiek begunstigen.

De opzet om de internationale vraagstukken en de bewapening buiten de verkiezingsstrijd te houden, moet beslist doorkruist worden om te verhinderen, dat de perspectieven voor een werkelijk progressief beleid worden verduisterd: perspectieven die onze partij, uitgaande van reële factoren, voor de bevolking opent.

GIJS SCHREUDERS

Hoe De Jong de feiten bevestigt

Eind 1958 vond het negentiende congres van de CPN plaats. Historisch gezien is de betekenis van dat congres vooral geweest, dat daar de overwinning werd bevestigd, die behaald was op de groep Wagenaar-Gortzak-Reuter enz., welke in de voorafgaande periode gepoogd had de partij te scheuren. Mede door die overwinning kon op dat congres een duidelijke koers worden uitgezet, die er op gericht was de eenheid van vakorganisatie binnen het NVV na te streven.

Een belangrijk onderdeel van de afrekening met de rechtse groepering die zich binnen de partij had geopenbaard was het onderzoek naar haar activiteiten tijdens de oorlog. In de partijstrijd beriepen Wagenaar, Reuter en anderen zich op hun verdiensten voor de partij gedurende de bezettingstijd. Mede gezien een aantal feiten, die inmiddels via het zgn. parlementaire enquête-rapport aan het licht waren getreden, was het voor de partij noodzakelijk om de waarde van deze verwijzing naar eerdere verdiensten grondig te onderzoeken.

Reeds in het voorjaar van 1957 had Paul de Groot in het Dagelijks Bestuur van de CPN een voorstel in die richting gedaan, maar dat stootte toen bij de betrokkenen op grote weerstand.

Toen in de loop van 1957 de aanval op de partij in volle hevigheid geopend werd en de NAVO-pers krachtige ondersteuning ging bieden aan het verhaal, dat diegenen die trachtten de partij te splitsen de 'communistische oorlogshelden' waren, besloot het Dagelijks Bestuur van de CPN om het betreffende onderzoek door te zetten.

Dat was in januari 1958.

Eind oktober werd het verslag voorgelegd aan het partijbestuur, dat besloot het te publiceren en aan het congres ter goedkeuring voor te leggen.

Op het congres werd het verslag nader bestudeerd door een hiertoe door het congres zelf gevormde commissie, geheel of vrijwel geheel bestaande uit communisten die in de illegaliteit een belangrijke rol hadden gespeeld. De commissie had daarbij de beschikking over alle stukken, waarvan voor de samenstelling van het rapport gebruik was gemaakt. Zij adviseerde na haar onderzoek eenstemmig aan het congres, het rapport goed te keuren — hetgeen gebeurde.

Het rapport van '58

De hoofdinhoud van het rapport kan men in enkele woorden

samenvatten: Na het uiteenslaan van de illegale CPN-leiding in 1943, die bestaan had uit Paul de Groot, Jan Dieters en Lou Jansen, en van de reserve-leiding die met het oog op deze mogelijkheid gevormd was, werd via allerlei machinaties die geïnspireerd en georganiseerd waren door Britse en Nederlandse regeringskringen, en waarbij ook Duitse invloeden een rol gespeeld moeten hebben, aan de top van de illegale CPN een orgaan geplaatst waarvan de politiek in overwegende mate gericht was op liquidatie van de strijdposities van de partij, van de onafhankelijkheid van de partij tegenover de 'Londense' regering en uiteindelijk van de partij zelf. Met andere woorden: De 'verdiensten' waarop de betrokkenen zich in 1958 beriepen waren meer verdiensten ten opzichte van de Londense regering dan ten opzichte van de Communistische Partij van Nederland. In zijn verantwoording voor het rapport schreef de partijleiding onder meer:

'De nauwe banden met de Londense regering, die uit al deze verklaringen (voor de parlementaire enquête-commissie) blijken, krijgen vooral een grote betekenis, nu de officiële documenten verschenen zijn waaruit volkomen duidelijk wordt, dat de Westelijke regeringen in de laatste oorlogsjaren stelselmatig werkten aan een overeenkomst met Hitler om in het westen vrede te sluiten voor een gezamenlijke oorlog tegen de Sowjet-Unie.

Uit de in 1957 gepubliceerde briefwisseling tussen Stalin, Churchill en Roosevelt blijkt dit voortdurende streven, dat in het voorjaar van 1945 leidde tot het openleggen door de Duitsers van het westelijke front, hetgeen tot doel had de Amerikanen en Engelsen zo ver mogelijk in Duitsland te laten oprukken, terwijl alle nazi-strijdkrachten werden ingezet om te pogen het Sowjet-leger tegen te houden.

Het is noodzakelijk alsnog na te gaan, wat de imperialisten gedaan hebben om de CPN aan deze doeleinden ondergeschikt te maken.

Een onderzoek naar deze vragen is bovendien vereist, om in de partij en de arbeidersklasse een dieper inzicht te brengen in de machinaties van het imperialisme tegen de arbeidersbeweging, om te rekenen met iedere politiek die aan deze machinaties hand- en spandiensten leent en om hen, die in deze politiek volharden, te ontmaskeren voor het volk en hen buiten de rijen der arbeidersbeweging te stoten.

Het Partijbestuur acht het zijn plicht om deze feiten te onderzoeken en vast te leggen, niet alleen voor de strijd

van vandaag, maar ook om de steeds nieuwe groepen van mensen die tot de arbeidersbeweging komen, met de lessen van het verleden in kennis te brengen.

Een onderzoek als het onderhavige is tenslotte noodzakelijk om de heldhaftige rol van de communisten, aan het hoofd van de strijd van het Nederlandse volk voor zijn bevrijding uit de klauwen der nazi-heerschappij volkomen tot haar recht te doen komen . . .

Het rapport van het partijbestuur veroorzaakte destijds in de NAVO-pers een ware uitbarsting van razernij. Geen scheldwoord was te zwaar om het naar het hoofd van de CPN te slingeren, die de euvele moed had gehad om de onfeilbaarheid van Wagenaar c.s. gedurende de oorlogsjaren aan te tasten. Vooral Het Vrije Volk, toen nog partij-orgaan van de PvdA van Drees en Burger — een orgaan trouwens, dat gezien het eigen oorlogsverleden kiesheids-halve beter over deze materie had kunnen zwijgen — kon nauwelijks genoeg termen opscharrelen om de in het rapport gegeven beoordelingen af te kraken.

Er zijn sedertdien bijna twee decennia verstreken.

Het onderwerp van het rapport is verder uit het zicht geraakt. In de politiek is inmiddels een hele generatie actief geworden, die zelfs deze discussie van 13 jaar na de oorlog niet heeft meegemaakt.

Maar nu is dezer dagen het zevende deel verschenen van 'Het koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog', van onze eigenste Haagse hofschrjver L. de Jong, dat de betreffende periode uit de illegaliteit beschrijft.

En dat boek, nummer één op de hitlijst van verkochte boeken, biedt de volledige bevestiging van het achttien jaar geleden geschreven en met zoveel gehuil ontvangen CPN-rapport!

Met natuurlijk dit verschil dat de feiten die in het CPN-rapport **veroordeeld** worden, door De Jong worden **verheerlijkt**. Maar daarom is De Jong dan ook hofschrjver van alle opeenvolgende NAVO-regeringen geweest, en is de CPN de oppositie daartegen.

Blinde historicus

Vooropgesteld zij, dat de heer De Jong er met grote hardnekkigheid op uit lijkt te zijn om te bewijzen, dat hij als wetenschapper net de maat niet haalt.

Zijn boek biedt een gigantische opsomming van feiten, feitjes en namen, die na lezing de indruk achterlaat alsof men bezig is

geweest een aan elkaar geschreven telefoonboek van geheime agenten door te nemen.

De auteur heeft aan het begin van zijn serie zijn eigen relatie tot de toenmalige militaire inlichtingendienst aangeduid, en in dat licht kan men dan ook zijn werken mede zien als een stukje beroepsinformatie.

Puur wetenschappelijk bezien is veel afkeurenswaardiger datgene wat hij doet en nalaat ter verificatie van zijn gegevens.

Hij nodigt, voordat hij zijn boek schrijft, bepaalde mensen uit voor nadere toelichting op onderdelen, hij stuurt bepaalde mensen delen van het manuscript toe die op henzelf of hun terrein betrekking hebben.

Maar hij doet dat slechts met personen die hij vriendelijk gezind is, hij past een politieke voorkeursbehandeling toe. Op dat punt houdt hij natuurlijk op historicus te zijn, maar wordt hij een soort hoofdredacteur van een bijzondere uitgave van de staatscourant.

Tenslotte lijdt De Jong aan 'historische' afwijkingen, die het hem ten enen male onmogelijk maken om als een echt historicus op te treden.

Een van de meest opmerkelijke daarvan is in dit boek terug te vinden.

De Jong constateert, terecht, dat in de loop van 1943 de ondergrondse activiteit verhoudingsgewijs snel groeide. De oorzaak die hij daarvoor keer op keer, in steeds nieuwe hoofdstukken, aangeeft is de april-mei-staking 1943.

Nu weet De Jong net zo goed als ieder ander die zich voor dit onderwerp interesseert, dat die groei van het verzet vanaf 1943 een algemeen verschijnsel is geweest, in alle bezette gebieden. En er is dan ook niemand — behalve De Jong — die er aan twijfelt dat de oorzaak internationaal was. Zo min als wie dan ook die zichzelf serieus neemt het in zijn hoofd zal halen om te ontkennen, dat dat internationale element de slag bij Stalingrad is geweest. Ieder die die tijd heeft meebeleefd, kan zich nu nog herinneren hoe diep alles in het eigenste binnenste werd omgekeerd toen duidelijk begon te worden, dat de nazi-legers waren vastgelopen bij Stalingrad, en daarna, toen de Sowjet-legers in de tegenaanval gingen om hun tangbeweging uitvoerden. Huis-aan-huis hingen de in de winkel verkrijgbare kaartjes van de Sowjet—Unie aan de wand, waarop al die kleine Russische plaatsjes waren afgebeeld. Het plaatsen van vlaggetjes en potloodstrepen op die kaarten was in najaar en winter van 1943 de nationale sport, die in intensiteit van beoefening alles heeft overtroffen wat voordien en sedertdien de geesten heeft bezig gehouden. Het was de ommekeer van de oorlog, iedereen wist dat, maar de Londense radio-omroeper L. de

Jong kan dat niet in de verste verte zo gevoeld hebben als de Nederlander die in sperrtijd kou zat te lijden in huiskamer of schuilplaats. Dat was de bodem van de uitbreiding van het verzet, welke toen begon: de door Stalingrad geschonken zekerheid van de overwinning.

Het was óók het begin van de activiteit van hoge Duitse kringen die in het westen vrede zochten om een één-fronten-oorlog tegen de Sowjet-Unie te kunnen voeren.

En het was aanleiding voor de Londenaren, die tot dan toe het verzet hadden laten stikken, om een grootscheepse activiteit op te zetten met het doel, dat verzet voor het eigen belang op te slokken.

Het onverteerbare verteerbaar maken

Bij die poging tot opslokken, het tot 'Londens' maken van alle verzet — hetgeen neerkwam op reglementering en passief maken — was de Communistische Partij en dat wat zij onder de massa aan strijdgeest kweekte, het onverteerbare brok.

Vanaf de aanvang had de CPN, onder leiding van De Groot, ideologische strijd gevoerd tegen ieder streven om de mensen te brengen tot de afwachtende houding van 'alle zegen komt uit Londen'.

De Jong citeert vol afschuw De Waarheid uit de winter van 1940/1941, die oproept om goed en bloed op het spel te zetten voor de bevrijding van de Duitse overheersing, maar niet om der wille van Oranjehuis en wat er om heen hangt.

Niet de, toen waarlijk niet algemeen klinkende, oproep om goed en bloed voor de bevrijding te wagen treft onze Londenaar van destijds, maar de aanmaning om dat niet te doen voor de Londense kliek.

Hoe juist was echter die aanmaning, hoe goed dat ze de meest strijdbaren van die dagen bereikte.

Want al twee jaar later zou de grootscheepse poging beginnen om alles wat aan verzet aanwezig was in het land, ondergeschikt te maken aan de Londense reactionairen en de oorlogsdoeleinden van hun Engels-Amerikaanse bazen.

Met instemming haalt De Jong uit De Waarheid van anderhalf jaar later een discussiestuk aan waarin de kerken worden geprezen en de CPN sectarisme tegenover gelovigen wordt verweten — en met afkeer vermeldt hij het redactionele onderschrift, waarin o.m. de confessionele partijen verweten werd dat zij verantwoordelijk waren voor de capitulatiegeest die nog steeds heerste bij grote delen van

het volk, waarin juist die kringen hun sectarisme wordt aangewreven. De Jong ziet, waarschijnlijk terecht, in de schrijver van het ingezonden stuk A. J. Koejemans, die later de voornaamste stroman van de imperialisten in de illegale CPN-leiding zou worden en die, na gedurende een zekere spanne tijds de na-oorlogse Waarheid met vergelijkbare zalvende taal te hebben gevuld, een boekje is gaan schrijven onder de titel 'Van Ja tot Amen'. Hoe terecht was de redactionele correctie van een poging om de communisten, die een half jaar eerder tegen de vermaningen van alle burgerlijke leiders in de Februari-staking hadden georganiseerd en geleid, tot dit soort onderdanige schuldhouding aan te manen.

Volgens De Jong nu was deze op zelfbewustzijn en strijdgeest steunende houding van de CPN-leiding van destijds de oorzaak dat de CPN 'aan geen samenwerking toekwam' — een verwijt dat de communisten nog dagelijks te horen krijgen, als zij onder samenwerking niet wensen te verstaan het gedwee volgen van allerlei rechtse en NAVO-politici.

Maar vervolgens schrijft hij, en hier hebben wij dan de kern van zijn boek, en tevens de kern van het rapport 'De CPN in de oorlog' van 1958: **'Welnu, wij krijgen na De Groots uitschakeling met een andere CPN te maken'**.

Een zin, waarin een wereld ligt opgesloten.

Een wereld van welbehagen bij de Londense intrigant De Jong. Een wereld van imperialistische manipulaties om de CPN van 1943 van haar duidelijke communistische en patriottische weg af te leiden.

Liquidatie van De Waarheid en CPN

In het CPN-rapport wordt een reeks van onderdelen van de partij-politiek zoals die vanaf 1943 gevoerd werd, behandeld en wordt aangetoond hoe op elk van die onderdelen werd afgeweken van de gedragslijn welke in de eerste oorlogsjaren was aangehouden. Wel, onderdeel na onderdeel bevestigt nu De Jong hoe juist die conclusies zijn geweest.

Zo beschrijft het CPN-rapport, hoe al snel na overneming van de partijleiding door de groep Goulooze-Koejemans-Wagenaar enz., waartoe ook de later uit de partij geroyeerde F. Baruch behoorde, het plan werd opgevat om De Waarheid, die het belangrijkste orgaan was dat de partij-inzichten over de strijd tegen de bezetter uitdroeg, te vervangen door een 'algemeen verzetsblad'.

De Jong schrijft nu, op pag. 940-941 van zijn boek:

'Het leek hun raadzaam dat de CPN, de publikatie van De Waarheid voorlopig voortzettend, zou gaan meewerken aan een

algemeen verzetsblad, Appèl, dat onder auspiciën van de Raad van Verzet zou gaan verschijnen; plausibel lijkt ons dat het hun bedoeling was, de publikatie van De Waarheid te staken als 'Appèl' in voldoende mate weerklank zou vinden'.

De Jong voegt hier een nieuw element toe, dat in het CPN-rapport niet genoemd wordt: Het blad dat De Waarheid zou gaan vervangen zou dus niet door communisten, maar door de Raad van Verzet worden geleid.

Dat is hierom van belang.

De Jong bevestigt, wat het CPN-rapport al schreef, dat in de uit 7 of 8 man bestaande Raad van Verzet slechts één CPN-lid zat, Wagenaar. Hij vermeldt o.m. dat een van de andere leden iemand was, die tot het eind toe zeer actief was geweest als secretaris van De Quays collaboratie-club, de Nederlandse Unie. De werkelijke leider van de RVV werd steeds meer de Shell-employé en regerings-agent, de anti-revolutionair Van der Gaag.

Het plan om De Waarheid op te heffen steunde dus niet op de gedachte om een door communisten geleide krant te maken, die nog veel breder uit zou kunnen gaan, maar hield de regelrechte bedoeling in om de communistische krant in een burgerlijke krant om te zetten.

Die onthulling van De Jong is om meerdere redenen van belang.

Het bevestigt namelijk ook de conclusie van het CPN-rapport, dat het de bedoeling van de 'andere CPN' was, om de partij als zodanig op te heffen. In de relatief korte passage die hij aan de CPN wijdt, vergeet hij niet om daar een- en andermaal de nadruk op te leggen.

Tegelijkertijd blijkt dan uit hun boek, dat de Raad van Verzet niet slechts de pretentie had om het gewapende verzet te bundelen, maar ook om als politiek orgaan op te treden in plaats van de CPN dus blijkbaar!

Opmerkelijk bijvoorbeeld is de verheerlijkende oproep van die Raad, mede geschreven door Wagenaar, om de verjaardag van koningin Wilhelmina te vieren. Citaat:

'Door het gedenken van deze geboortedag van onze Vorstin eren zij ons grootste symbool van Nederlandse Eenheid en van Nederlandse Nationale Zelfstandigheid, eren zij Hare Majesteit als Hoofd van de Regering.

Eren wij echter tevens Hare Majesteit als plichtsgetrouwem zelfverzakende Eerste Landgenote . . . etc.'

Sommigen zullen het zo gevoeld hebben. Maar men moet zich toch eens indenken dat het communistische orgaan en de CPN waren overgeheveld in handen van hen, die dit soort dingen uitgalmden . . .

Ter vervolmaking van het beeld mag dan niet onvermeld blijven de constatering die De Jong doet over de verzets-activiteiten van de Raad van Verzet.

Zijn conclusie is namelijk dat die activiteiten zeker niet groter waren dan wat in de veel moeilijker eerste oorlogsjaren door de communistische 'mil-groepen' gedaan was, ja, dat de enige verzets-handelingen die nog plaats vonden onder de naam van de Raad van Verzet in werkelijkheid door die groepen, die nu onder de RVV waren gebracht, verricht werden.

Binnen de Raad van Verzet schijnt deze toenemende passiviteit sommigen steeds meer een doorn in het oog te zijn geweest. Dat blijkt uit de enkele aanhalingen uit notulen van de bijeenkomsten, die zich onder 's heren De Jongs beheer bevinden.

In elk geval ging een belangrijk deel van de activiteit van de RVV uit naar . . . erkenning door de Londense regering. In De Jongs boek wordt een briefje van een der leden, Thyssen, aan Wagenaar afgedrukt, waarin die zijn vreugde uit over het feit dat men nu een Londense agent toegevoegd zal krijgen en dus erkend zal worden.

Voor wat dit alles betreft is dus het boek van De Jong een opmerkelijke bevestiging van wat de CPN, onder luid gekrijs van haar tegenstanders, vaststelde — ja, het trekt de lijn door.

Het bevestigt hoe goed het de reactionairen in Londen uitkwam dat begin 1943 de CPN-leiding die door Paul de Groot werd aan-gevoerd uiteengeslagen werd, hoe daarna onder leiding van de in het rapport ook genoemde Goulooze een 'leiding' werd gemaakt die er een 'andere CPN' van maakte, en hoe dit, aan het wezen van de partij vreemde, orgaan koers zette op liquidatie van de militaire verzetsgroepen, van de communistische Waarheid en van de CPN zelf. Alles moest worden ondergebracht in de Raad van Verzet, die niets liever wilde dan een verlengstuk van de Londense regering te zijn, en waarvan de verbindingslijnen — ook dat bevestigt De Jong in feite — van alle kanten gepenetreerd waren door Duitse agenten.

Het is in dit licht begrijpelijk dat De Jong vervuld is van megenheid voor Wagenaar, die een willig werktuig is geweest in deze grootscheepse poging tot liquidatie van de CPN als motor voor de verdediging der nationale zelfstandigheid, in en na de oorlog, — en dat zijn geschriften vervuld zijn van haat tegen Paul de Groot, onder wiens leiding deze aanslag tenslotte is afgewezen.

Bevestiging en onthulling

Dit alles betreft de CPN direct.

Maar ook op enkele andere punten verheldert De Jongs boek het

beeld van de oorlogsperiode 1943-'44.

Zo bevestigt hij het feit dat in deze tijd de Parool-Vrij Nederland-groep contacten had met Duitse officieren, die plannen koesterden om via een vrede met het Westen de oorlogsinspanning tegen de Sowjet-Unie te kunnen vergroten, waarbij Nederland onder Duits militair gezag zou blijven vallen. De Parool-Vrij Nederland-groep steunde dat streven en bepleitte het bij de Londense regering. De Jong bevestigt ook dat de Duitse agent Meyer Schwencke een van de voornaamste steunpilaren van Het Parool was. En hij beschrijft niet zonder tevredenheid, hoe via Koejemans en Wagenaar de 'andere CPN-leiding' zichzelf tot een aanhangsel van deze Parool-Vrij Nederland-groeperingen maakte.

Het is allemaal heel sinister, maar niet nieuw.

Op enkele andere punten echter brengt het boek nog wel wat nadere opheldering.

Zo blijkt, als men er in slaagt de reeksen namen en functies in het aaneengelijmde agentenboek enigszins te overzien, dat in de beschreven na-Stalingradse periode ook de Philips- en Shell-leidingen plotseling hun mannetjes de 'illegaliteit' in gingen zenden, meestal met het doel om te komen tot een 'concentratie' — dat wil zeggen om het zelfstandige volksverzet uit te schakelen — en om de verbindingswegen naar Londen stevig in handen te krijgen.

De koers van deze concerns is van het begin af geweest om, hoe de uitslag van de oorlog ook zou zijn, altijd bij de winnaars te behoren.

Ze hadden hun mannetjes op belangrijke posities bij de bezettende macht en ze hadden die bij of in de Londense regering. Na Stalingrad, toen duidelijk werd hoe de oorlog zou verlopen, hadden ze ze ook bij de 'illegalen', teneinde een volksopstand tegen de Duitse heerschappij te voorkomen en bij terugkeer der Londense regering op de strategische posten te zitten, waar het volk onder de duim en het geld binnengehaald kon worden.

Zeer opmerkelijk is ook wat De Jong schrijft over het Nationaal Steunfonds.

In de loop van 1943 en daarna werd door de bankiers ook een f i n a n c i ë l e koers uitgezet. Gepoogd werd om het ophalen van geld voor onderduikers en voor verzetsactiviteiten onder het volk te stoppen, en de hele financiering te laten lopen via één kas, die van het Nationaal Steunfonds.

Dat werd gevormd en beheerd door Walraven van Hall, een bankier, voormalig lid van de Nederlandse Unie.

Zijn systeem bestond hierin dat hij alleen nog maar grote bedragen

wilde ontvangen, voornamelijk via de banken, waar een regeringsgarantie tegenover stond. De door de bankiers met regeringsgarantie geleende bedragen werden zorgvuldig geboekt, maar dat was niet het enige deel van de boekhouding.

Ook van alle ondersteunden moest een complete boekhouding bestaan. Het steunfonds blijkt geen cent te hebben afgedragen, als niet precies werd verantwoord aan wie.

Dat wil dus zeggen dat via Walraven van Hall voor de Londense instanties een complete registratie bestond, van de duizenden die via het NSF geld ontvingen.

Van Hall was een bankier, vertrouwensman van Londen en van het in Nederland verblijvende financierskapitaal. Op die wijze nam hij deel aan de oorlog en het heeft hem zijn leven gekost.

Maar men kijkt toch wel vreemd op als men ziet hoe Wagenaar in '58 aan De Jong over hem verklaarde: 'Hij had vooruitstrevende ideeën en ik vond dat zijn opvattingen over maatschappelijke vraagstukken een heel eind in de goede richting gingen.'

Van Hall, de oud-Unieman, had helemaal geen vooruitstrevende ideeën. Zijn opvattingen over maatschappelijke vraagstukken vonden een uitdrukking in het speciale werk dat hij deed, en dat was om in het bijzonder het bankkapitaal een vaste en beheersende tol te geven binnen de illegaliteit zoals die zich na Stalingrad ontwikkelde.

Tot de vele onbedoelde verdiensten van het boek van De Jong, waarvan we er in de loop van dit stuk enkele hebben opgesomd, behoort ook het feit dat hij de nauwkeurige lezer inzicht verschaft in de wijze waarop het bankkapitaal ingeschakeld werd bij de grootscheepse operatie om een zich uitbreidend volksverzet te kanaliseren en volgens de richtlijnen van imperialistische hoofdkwartieren te reglementeren.

De les

Het CPN-rapport zegt:

'In de tijd dat de burgerlijke politieke groeperingen enerzijds met de Duitsers pacteerden en anderzijds de voorbereidingen troffen om na de oorlog het kapitalistische roer stevig in handen te nemen, gaf de CPN leiding aan een opkomend volksverzet, dat vooral na de Februaristaking een massaal karakter kreeg. Toen aan het eind van 1942 en in 1943 duidelijk werd dat Hitler door de Sowjet-Unie verslagen zou worden en de opmars van het rode leger inspirerend zou werken op alle volkeren van Europa,

werd zowel door de nazi's als door de Londense klieken alles op alles gezet om de groeiende invloed van het communisme in de bezette gebieden, ook in Nederland, te vernietigen.

Het gelukte de Gestapo om de communistische partijleiding uit te schakelen. Terzelfder tijd werden vanuit Londen de voorbereidingen getroffen om de gehele illegaliteit onder haar leiding te plaatsen en voor haar doeleinden te gebruiken.'

Dat is precies wat nu door staatsschrijver De Jong wordt vastgelegd, in alle afzichtelijkheid.

Jonge communisten en andere progressieven, die zich hebben gestort in de strijd voor de veiligheid en de onafhankelijkheid van ons land, doen er goed aan zich deze feiten eigen te maken, ze te bestuderen. Ze zullen er door gewapend worden tegen het niets — ook geen mensenlevens — ontziende bedrog van imperialisten en vaderland-verraders, ze kunnen er uit leren hoe dringend geboden het is, de beginselen en de zelfstandigheid van hun communistische partij te verdedigen.

MARCUS BAKKER

Mededeling aan de lezers

De prijs van *Politiek en Cultuur* zal met ingang van 1 januari 1977 worden verhoogd.

De onaflatende stijging van de prijzen van de materialen, alsmede de aanzienlijke verhoging van de tarieven voor de verzending maken deze prijsstijging noodzakelijk.

De prijs zal met ingang van 1 januari 1977 worden:

Jaarabonnement f 12,25 (studentenab. f 8,25)

Losse nummers f 2,50

Wij verzoeken de abonnees gebruik te maken van de u toegestuurde acceptgirokaart.

Na ontvangst van uw betaling zal de toezending van P. en C. voortgezet worden.

Administratie Politiek en Cultuur,
Leidsestraat 25 te Amsterdam,
telefoon 020—231138; postgironummer 447416.

MEDEWERKERS AAN DIT NUMMER

M. Bakker, lid van het dagelijks bestuur van de CPN, lid van de Tweede Kamer;

H. Hoekstra, voorzitter van de CPN, lid van de Tweede Kamer;

G. Schreuders, lid van het dagelijks bestuur van de CPN, adjunct-hoofdredacteur dagblad De Waarheid;

drs. B. Thio, econometrist, wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit van Amsterdam.

Inhoudsopgave

Politiek en Cultuur 1976

De ideologie van dat ene procent	<i>M. Bakker</i>	2	49
Moed tegenover lafheid	<i>M. Bakker</i>	3	143
'Geschiedenis arbeidersbeweging' van Bymholt herdrukt (boekbespreking)	<i>M. Bakker</i>	4	207
Hoe De Jong de feiten bevestigt	<i>M. Bakker</i>	6	295
De EEG in crisistijd	<i>K. Bakker</i>	5	209
Uitgeversconcentratie en informatievrijheid	<i>D. de Boef/A. C. Schuijtvlot</i>	1	40
Jeugdbeweging . . . nostalgie of perspectiefvol?	<i>J. Bosma/C. Vecht</i>	2	71
Over welzijn	<i>G. Crum</i>	5	231
	<i>R. v.d. Velde</i>	5	238
'Verenig alle nationale krachten!'	<i>H. Hoekstra</i>	6	257
Belangrijke ontwikkelingen	<i>G. Hoogenberg</i>	3	97
De internationale bemoeienis met het Nederlandse onderwijs	<i>S. Karsten</i>	3	121
Werken in de volcontinu:			
5-ploegendienst noodzaak	<i>A. van Kooten</i>	3	104
De consequente strijd	<i>R. Koster</i>	4	163
Aantekeningen bij 'Ontwikkelingshulp neo-kolonialisme, nationale bevrijdingsstrijd'	<i>A. de Leeuw</i>	4	145
Reformisme of marxisme-leninisme	<i>F. van Liempt</i>	5	246
Spanje zal democratie veroveren	<i>M. Meijer</i>	2	80
De Duitse drijfveren van Tindemans	<i>R. Milikowski</i>	2	61
Een neo-koloniaal Eur-Afrikablok (Lomé) en 'Noord-Zuid'	<i>J. Morriën</i>	1	32
De grondwetsherziening	<i>D. Oudenampsen</i>	5	221
De verwerpelijke huurverhoging	<i>W. van het Schip</i>	1	22
Behoud Nederlandse scheepsbouw: nationaal belang	<i>W. Schoutendorp</i>	1	13
Allerlei programs	<i>G. Schreuders</i>	6	278
Verdediging van de koopkracht: de basis voor bestrijding van de crisis	<i>B. Thio</i>	6	269
De Verenigde Staten 200 jaar	<i>H. v.d. Velde</i>	3	128
Ervaringen met de studie	<i>D. Verhaar</i>	4	170
De multinationals en de crisis	<i>Jaap Wolff</i>	3	113
Cultuur-politieke notities bij de begroting van CRM	<i>Joop Wolff</i>	1	1
Notities van een parlementaire reis	<i>C. Ijmkers</i>	5	242

Partijdocumenten P en C 1976

Partijbestuur CPN was bijeen	1	46
Manifest van het dagelijks bestuur van de CPN	1	46
Brief aan Joegoslavische Liga van Communisten		
Afspraken inzake bijeenkomsten te Belgrado niet nagekomen	2	89

John Reed

verkrijgbaar

10 DAGEN

DIE DE WERELD
DEDEN WANKELLEN

372 blz., paperback f 14,50

Dit boek wordt beschouwd als het meest
realistische ooggetuigenverslag van de
Oktoberrevolutie.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus,
Leidsestraat 25 te Amsterdam en
Hoogstraat 143 te Rotterdam;
en bij uw boekhandelaar.

John Reed

verkrijgbaar

10 DAGEN

DIE DE WERELD
DEDEN WANKELLEN

372 blz., paperback f 14,50

Dit boek wordt beschouwd als het meest
realistische ooggetuigenverslag van de
Oktoberrevolutie.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus,
Leidsestraat 25 te Amsterdam en
Hoogstraat 143 te Rotterdam;
en bij uw boekhandelaar.

Binnenkort verschijnt bij

PEGASUS

Ploegenarbeid in Nederland

Schrijvers: W. L. Buitelaar
K. Korevaar
E. Kortebein
P. Ulenbelt
E. van Wijngaarden

± 100 blz., paperback, ca. f 10,—.

K. Marx/Fr. Engels

IERLAND, eiland in oproer

± 225 blz., paperback, ca. f 15,—

Voor de eerste maal verschijnt dit werk in de Nederlandse taal. De artikelen en beschouwingen helpen een beter inzicht te verkrijgen in hetgeen in Ierland gebeurt.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus,
Leidsestraat 25 te Amsterdam
Hoogstraat 143 te Rotterdam
en bij uw boekhandelaar